

ושמואל מת, ויספרו לו כל ישראל (שמואל א כח, ג)

לרגל השלושים להסתלקות
מרן ראש הישיבה
אבינו רוענו זצוק"ל

הפולס

ערב פסח תשע"ח

בפתח הגליון

הרב נתן זאב גרוסמן

בעקבי הצאן, על משכנות הרועים

ויסודיים, ביקש להדגיש זאת לבל נחשוב כי הוא מביע "סתרי תורה" ורמזים סתומים המובנים רק לו, ע"פ רום מעלתו. לא כן הדבר, אלא תורת-אמת היתה בפיו, תורת-חיים המובנת ונוגעת לכל אחד ואחד, אותה דלה מבארה של תורה מכח ההתבוננות בעומקה של הלכה, ע"פ מסורת הדורות שבידו. ומהרגע שבו הביע את דעת התורה על בעיות השעה, מעת זכינו כולנו לשיעור מאלף בכל ענין ונושא, חובת הכלל בהתבוננות זו ובאימון המסקנות הנתבעות ממנה - כי לא בשמים היא.

לאחר שהאיר עינינו והחיה את הדברים הפשוטים והבהירים שהאיר, אזי כל אחד נתבע, כאילו מאליו, לנהוג ע"פ האמת התורתית הזו - "כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפין ובלבבך לעשותו".

המשפט הגדול

בענין זה יש להתבונן בגילוי נורא ומבהיל, שחידש רבינו ישראל סלנטר צוק"ל והנחילו לתלמידיו. הדברים נאמרו ע"י מרן המשגיח דמיר, הגה"צ רבי ירוחם ליוואוויץ צוק"ל ונדפסו בספר שיחותיו "דעת תורה" (פרשת שלח, מאמר "דורות האחרונים"). באותה שיחה האריך לבאר, שכל דור נתבע לנסות ולהתעלות למדרגת הגדול שחי באותו הדור וכו', ובתוך הדברים הביא חידוש נורא: לאחר פטירתו של הגדול שבדור, הרי הוא יושב כביכול בבי"ד של מעלה כשופט הדור, ושופט את הדור כולו על שמירת הדברים שעליהם הזהיר במיוחד! "הגרי"ס זצ"ל אמר, כי הבי"ד של מעלה, השופטים את הדור, הינם הגדולים של אותו הדור. ועל כן, כשנפטר הגרי"ס זצ"ל, היה הסבא אדמו"ר זצ"ל מזוהר את האנשים, כי יהיו נזהרים בייחוד מעוון הגזל, כי הגרי"ס זצ"ל היה מדקדק גדול על זה החטא, והוא זצ"ל, כגדול של אותו הדור, הלא ודאי יהיה בבי"ד של מעלה כשופט הדור".

הדברים הללו נוקבים עד השיתין ויורדים חדרי בטן, ויש להם משמעות נוראה עבורנו, עבור כל אחד ואחד. כל מי שיודע - ומי אינו יודע - עד כמה מסר רבינו צוק"ל את נפשו כשומר משמרת הקודש של פך השמן הטהור, יידע לחוש כי מאז עלה ונתעלה לגנוי מרומים, הרי שכדברי מרן הגרי"ס זצ"ל הרי אנו נבחנים על ידי בי"ד של מעלה, האם

רבינו הגדול האיר עינינו, בפותחו בפנינו שיערי ההתבוננות הנכונה וההתרחקות מהשטחיות. בכל נושא בו הביע דעתו דעת תורה הטהורה, ביאר היטב כוונתו והבהיר באופן חד מה אומרת לנו התורה אודות כל נושא שעלה על הפרק.

מי שרצה להבין ומי שהשכיל להתבונן - הבין היטב את דעת רבינו בכל הענינים. אמנם, חובת הציות של "לא תסור" היא גם כאשר "אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". אך רבינו לא היה מעונין שנציית לדבריו רק משום חובת הציות גרידא, אלא עשה כל מאמץ להבהיר דעתו ולהמחיש לנו בעליל, כי התורה עצמה היא אשר מורה לנו ומדריכה אותנו, שכן עלינו לנהוג ולחשוב.

להאיר את הדברים הפשוטים

כידוע, זכה שכבר בחיי חיותו ראו הכל עד כמה ראה למרחוק. ובכל מקרה, הוא מעולם לא תבע לשמוע "בקולו" ולא הורה לנו לציית באופן שרירותי, לאיזה "חוקים" ללא טעם וללא סיבה. לכל שיחה ומשא בענייני השקפת התורה, הקדים שוב ושוב, פעם אחר פעם, כי מדובר בדברים פשוטים, דברים יסודיים, שכל יהודי צריך לחשוב כך. כי הוא תבע מאיתנו, מכולנו, איש איש ע"פ מדרגתו, שנתבונן ונתעמק בדברים עד שיהיו פשוטים ומובנים מאליהם גם בעינינו - כמו בעיניו.

ואכן, גם דברים שנראו בתחילה לכמה מאתנו כ"קנאות יתירה", התבררו ונתגלו לאחר ההתבוננות כאבני-יסוד בהשקפתה של תורה, עד שכל אחד חש, כי "דאס שטייט דא" - זה מה שכתוב בתורת האלוקים, רק צריך שרבינו מרן זי"ע יפתח עינינו וימחיש לנו שזה מה שתובעת מאיתנו התורה בתקופתנו.

ועתה, לאחר שהאיר עינינו בכל הסוגיות העמומות של הנהגת היחיד והציבור בדורנו, בל נותר על הירושה הגדולה שהותיר לנו, בהנחילו לכולנו את המבט הנכון על מצב הדור ובעיות השעה.

שהרי כל מה שתבע מאיתנו הוא להתבונן, עד שיהיו הדברים פשוטים ומאירים, גם בעינינו הדלות, כדי שלא נפסוד עצמנו בטענות שוא, כי הדברים רחוקים, גבוהים ונשגבים מאיתנו. באומר כי בא רק להביע דברים פשוטים

שבועות שחלפו מאז חרב עלינו עולמנו בפטירת רבינו מרן צוק"ל, ניכרת בכל אתר ואתר התעוררות רבה בכל ענייני חובת האדם בעולמו, ובפרט בכל הנוגע לחובתנו להמשיך ולשמור על הדרך המסורה לנו, שאותה הנחיל לדורנו כפי שקיבל מרבותנו מעתיקי השמועה, דור אחר דור, מהר סיני ועד לדורנו אנו.

במאות הספדים ועצרות התעוררות שנערכו בכל אתר ואתר, עמדו המספידים על דמותו המזהירה של רבינו הגדול ועוררו את הציבור על חובתנו ללמוד מאורחותיו. מאות סיפורים ועובדות, הנהגות מאלפות וציטוטים מדבריו, הובאו בע"פ ובדפוס, כשבטאון עולם התורה רואה לעצמו חובה להציב נר זכרון לרבינו - מדי יום ביומו, וכן במוספים השונים - אך בל נשכח, כי תכלית הכל אינה בהתענגות גרידא על "סיפורים מעניינים", אלא בהפקת לקח ומוסר-השכל הנוגעים לכל אחד ואחד.

רבינו לימד אותנו: להתבונן!

כל מי שזכה לקבל ממנו תורה, הן בשיעוריו המעמיקים, הן בשיחותיו המאלפות והן בדבריו בסוגיות אקטואליות של השקפה תורתית בענייני השעה, ספג ממנו מסר בסיסי ומרכזי, שהועבר כחוט השני בכל מילה שיצאה מפיו או מקולמוסו: לא לחיות בשטחיות! להיזהר מפני הרדידות וקלילות הדעת! הוא קרא לחשוב, להתבונן, להעמיק בכל דבר - ולהתעלות מעל המחשבה הפשטנית, ההמונית והשטחית, ההורסת כל חלקה טובה.

כי רק התבוננות נכונה ובלתי-משוחדת של האדם על עצמו ועל סביבתו, תעניק לאדם את המבט הנכון על חובתו בעולמו בכלל ואת ההתייחסות הנכונה לנסיונות הדור ולבעיות השעה בפרט.

השטחיות, ההמוניות, הנהיה אחר "דעת הקהל" וההיתפסות לחשיבה הגסה והאינסטינקטיבית של הרחוב - הן האנטי-תזה, המראה ההפוכה, למחשבותיו של בן תורה ויהודי ירא ד'. כל בעיות הדור, כל הדעות המסולפות, ההשקפות המעוותות ובלבול הדעות, שהיכו שורש גם בין יהודים שומרי מצוות - שורשן באותו חטא קדמון של חוסר התבוננות נכונה.

אנו חיים ופועלים כשומרים נאמנים - איש איש בביתו, איש איש בבית מדרשו - וניצבים אנו בפני כס המשפט לבחינה נוקבת עד כמה אנו פועלים לאורה של האמת הברורה והמאירה שהנחיל לנו.

נראה, שכל מי שזכה להנות מאורו של רבינו הגדול, נחרד בהעלותו על לבו כיצד אנו נשפטים בבי"ד של מעלה עד כמה אנו שומרים משמרתו וחרדים להמשיך בדרך, המסורה מדור-דור, הן לגבי כל חובתנו בעולמנו בחיזוק התורה והיראה, ובפרט בכל הנוגע לדברים שעליהם מסר את נפשו.

יתומים עם מורשת האב

תחושת היתמות השוררת עתה מקיפה את כל בני התורה והיהדות הנאמנה; אנו ורבותינו שליט"א מרביצי התורה ומנהיגי הציבור ההולכים בעקבי הצאן כפי שקיבלנו ולמדנו ממנו כל אשר הנחיל לנו מרבותינו זיע"א.

ואכן, המבחן הגדול האם תלמידים נאמנים אנו לרבינו, האם זכינו לקבל ממנו את היסוד הגדול של התבוננות והתרחקות משטחיות - החל מהיום שבו נסתלק מעמנו אורו הגדול וחשים אנו כמשוטטים באפלה, כיתומים בלא אב.

כי מה נותר לו ליתום בעולמו? - מה שלימדו אביו. הוא אינו סבור, שברגע בו נטמן אביו בבית החיים, אין עוד משמעות לכל מה שקיבל ממנו. רק ילד יתום חסר-דעת - שאין דוגמתו בעולם כולו - יאמר לעצמו לאחר פטירת אביו: אמנם, אבא לימד אותי לדבר, לימדני קרוא וכתוב, לאכול ולהתלבש, לנהוג בדרך ארץ וכו' - אבל עכשיו הלא אבא איננו, אז אולי אין ערך לכל מה שלמדתי ממנו? מי אמר שגם אחרי מותו נותר האל"ף-בי"ת כפי שלימדני? מי אמר שעלי לאכול פת של שחרית כפי שהרגיל אותי? הניחא כל עוד אבא חי, אז ידעתי לדבר, לקרוא ולכתוב, לאכול ולהתלבש, כפי שלימד אותי, אבל מי אמר שכל זה תקף ומעשי גם עכשיו, כשאבא טמון בקברו? אולי אני צריך להתחיל הכל מחדש, לקחת מלמד, מדרך או אב מאמץ, שילמדוני הכל מבראשית ויגידו לי איך לדבר, איך לקרוא ולכתוב, איך להתלבש ולאכול...

כאמור, אין בעולם יתום חסר-דעת שיאמר כדברים הללו. לא ימצא גם יתום שיאמר לעצמו, כי הוא רק "מחוייב ע"פ דין" לעשות ככל אשר חניכו אביו במעשיו היומיומיים, מדין "מכבדו במותו" בלבד. כל אדם בר דעת מבין, שלאחר שאביו הדריכו כיצד לקרוא ולאכול וכו', אינו נוהג כך משום שהוא מחוייב בכל זה מדין "כיבוד אב" - אלא ברור לו שהוא ממשיך לנהוג כפי שהדריכו אביו, משום שכך צריך להיות, כך חי בן-אדם, והאבא רק האיר עיניו בהיותו תינוק רך, להדריכו נכונה כיצד חיים ומתנהגים, ומעתה והלאה הוא עושה זאת כדבר מתבקש ומוכן מאליו, ככל אדם בר-דעת.

יתומים היינו ואין אב. אבל האבא לימד אותנו איך להיות, כיצד לחשוב, כדי שגם "ביום שאחרי" לא נאבד את הקרקע מתחת רגלינו. חשוב להתבונן בכך - כמשל דלעיל - כדי שלא תחדור הגישה המוטעית, כאילו חובתנו לדבוק במה שקיבלנו מרבינו נובעת משום "כבודו", שעל כך ניתן להתחיל ולהתפלפל אם שייך "מכבדו במותו" ככגון דא והאם יש בזה גדר "רבו לאחר מיתה" וכו' וכו'. לא זו הנקודה! היה לנו אב - ואיננו עוד, אבל האבא לימד אותנו לקרוא ולחיות, לימד אותנו שלא לשחק באש ולא לרוץ בין גלגלי מכוניות נוסעות, ורק מי שמאבד עצמו לדעת יאמר: האבא הלך לעולמו, אז אולי עכשיו כבר מותר להתקרב למדורה מסוכנת ולחצות כביש בלא להתבונן ימין ושמאל...

להיות שומרים נאמנים

מאז התייתם דורנו - כולנו, מקטן ועד גדול, וכפי

מסר בסיסי ומרכזי הועבר כחוט השני בכל מילה שיצאה מפיו או מקולמוסו: לא לחיות בשטחיות! להיזהר מפני הרדידות וקלילות הדעת! הוא קרא לחשוב, להתבונן, להעמיק בכל דבר - ולהתעלות מעל המחשבה הפשטנית, ההמונית והשטחית, ההורסת כל חלקה טובה

כידוע, זכה שכבר בחיי חיותו ראו הכל עד כמה ראה למרחוק. גם דברים שנראו בתחילה לכמה מאתנו כ"קנאות יתירה", התבררו ונתגלו לאחר ההתבוננות כאבני-יסוד בהשקפתה של תורה. ועתה, לאחר שהאיר עינינו בל נותר על הירושה הגדולה שהותיר לנו, בהנחילו לכולנו את המבט הנכון על מצב הדור ובעיות השעה

המבחן הגדול האם זכינו לקבל ממנו את היסוד הגדול של התבוננות והתרחקות משטחיות - החל מהיום שבו נסתלק מעמנו אורו הגדול וחשים אנו כמשוטטים באפלה, כיתומים בלא אב. מאז נתבעים אנו לשמור על הפיקדון הגדול שהנחיל לנו רבינו זי"ע. וכדי להיות 'שומר' מספיק רק לפקוח עיניים ולהשגיח כדי למנוע כל נזק ופגיעה. לשמור על הקיים!

רבן של ישראל דאג לנו, גם ל"יום שאחרי". הוא היתווה את הדרך ולחם למעננו את מלחמות הדת בכל התחומים. הוא כבר עיצב את מחננו מהמסד ועד הטפחות, והשאיר לנו משנה סדורה בכל ענייני ההשקפה התורנית. אם רק נשכיל לשמור על הפיקדון, אם יהיה בנו הכח לדעת לומר "לא", לכל נסיון עתידי העלול לזעזע את היסודות ולחולל שינויים - ובלבד שיהיה זה "לא" נחרץ כפי שלימדנו רבינו זי"ע

שאמרו רבותינו שליט"א בהספדיהם - נתבעים אנו אפוא לשמור על הפיקדון הגדול שהנחיל לנו רבינו זי"ע, מוטלת עלינו מלאכה גדולה - אך ברת השגה. מלאכה גדולה משום כובד האחריות, וברת השגה - במובן המעשי. כדי לבנות, להקים ולעצב, צריך לפעול ב"קום ועשה". אך כדי לשמור, די ב"שב ואל תעשה". משל למה הדבר דומה, לבנין מפואר, שבפתחו עומד שומר ואיש אבטחה. כדי לבנות את הבנין, היה צורך בהשקעת הון רב, בתיכנון אדריכלי גאוני, בגיוס בעלי מלאכה ואנשי מקצוע וכו' וכו'. הרבה יוזמה, הרבה חכמה, הרבה השקעה. לעומת זאת, לאחר שהכל נבנה וקיים לתפארה, ויש צורך רק לשמור על הבנין - זאת יכול לעשות כל אחד, אם רק יעמוד בפתח ולא יתן לגורמים בלתי-רצויים להיכנס; אם רק ישגיח שנערים לא יטיחו אבנים בשמשות הבנין ומהרסים לא יזעזעו את יסודותיו. צאו ושאלו בחברות המספקות כח-אדם ויאמרו, כי אדריכלים מקצועיים מעטים הם. אך להיות "שומר" - כל אחד יכול...

כדי להיות שומר, די ב"שב ואל תעשה". מספיק רק לפקוח עיניים ולהשגיח כדי למנוע כל נזק ופגיעה. לשמור על הקיים!

שמירה מעולה זו כוללת, כמובן, גם חובה אקטיבית ולא פאסיבית גרידא. כי כאשר קמים עלינו לפרוץ גדרים ולהחרים את הקיים, אזי מוטל עלינו לאזור עוז וחובת השמירה מחייבת להיערך גם ב"קום ועשה", כדי להמשיך ולשמר את פך השמן הטהור, כמסירתו וכנתינתו.

לומר 'לא' לכל סטיה מן הדרך

וזה אשר מורים לנו רבותינו שליט"א, כי מוטל עלינו, להמשיך בדרך התורה והיראה, בנתיב הבטוח והסלול בו נוסעת "העגלה המלאה" שלנו, שרבינו עיצב עבורנו ברוב עמל. איננו צריכים לתקן; רבינו הניח לנו דבר מתוקן, וכל תפקידנו רק - שלא לקלקל; רק למנוע פגיעה מבחוץ, כאשר נשכיל ונדע להגיד "לא", נחרץ וברור, לכל שינוי וסטיה.

כך יוכל להיות כל אחד ואחד שומר נאמן - על ביתו, על חינוך ילדיו על סביבתו - בדרך אותה היתווה לנו רבינו זצוק"ל.

כבר נכתב כאמור, כי רבן של ישראל דאג לנו, גם ל"יום שאחרי". הוא היתווה את הדרך ולחם למעננו את מלחמות הדת בכל התחומים. הוא כבר עיצב את מחננו מהמסד ועד הטפחות, והשאיר לנו משנה סדורה בכל ענייני ההשקפה התורנית.

אם רק נשכיל לשמור על הפיקדון, אם יהיה בנו הכח המינימלי ללחום לכל הפחות בנשק של "שב ואל תעשה", לדעת לומר "לא", "לא ולא", לכל נסיון עתידי העלול לזעזע את היסודות ולחולל שינויים וחידושים אשר לא שערום אבותינו - ובלבד שיהיה זה "לא" נחרץ כפי שלימדנו רבינו זי"ע - אזי נצליח בחסדי שמים להמשיך ולשרוד בספינת היהדות המיטרפת ומיטלטלת בין הגלים הזידוניים של תקופתנו, לאורם של "בדל"א רבותינו גדולי התורה ומעתיקי השמועה שליט"א.

שאלות ישנות או "חדשות"

אך בל נתפתה לחשוב, שכל פורצי גדר למיניהם, כל מפיצי דעות כוזבות, השקפות לאומיות וכדו', המנסים לבקוע בקיעים בחומת היהדות הנאמנה, ירימו ידיים, ישבתו ממלאכתם הרעה ויגנוזו את מזימותיהם העתידיות, ברגע בו ישמעו כי כולנו כאחד, כל תלמידיו ותלמידיו תלמידיו של רבינו זי"ע - בראשות רבותינו שליט"א - קיבלנו על עצמנו להגיד "לא" לכל שינוי ממה שנמסר לנו. כאשר ירצו להתמודד עם עמדה נחרצת שכזו, ישתמשו ב"פטנט" מוכר - כפי שיפורט להלן - ואשר נקרא: "שאלות חדשות". אם רק נטען בפניהם, שרעיונותיהם ודעותיהם

מנוגדים למה שקיבלנו מרבינו, יציגו את מזימותיהם כ"נושא חדש" שלא נדון עד כה, ואז ילחש לנו היצר כי "לא מדובר בדיוק באותם נושאים שנאסרו ונפסלו, אלא ב'שאלה חדשה', בשל הבדלי דקויות ושינוי בפרטי הענין" וכו' וכו'.

בל ניפול במלכודת זו. הלא "שאלות חדשות" דומות יכלנו להעלות גם לגבי כל עקרונות היסוד שקיבלנו מרבתינו מעתיקי השמועה בדורות האחרונים. לדוגמא -

מין החזון איש זצוק"ל ביטל כעפרא דארעא את "היתר המכירה" - אבל זה היה רק בשעתו, אבל אולי היום, כאשר נשמעת טענה שהרוכשים סחורה ערבית נותנים בכך "סיוע לטרור", אולי כבר ניתן לסמוך בדיעבד על ההיתר? הרי לנו "שאלה חדשה"!

רבתינו זצוק"ל שעמדו בראש המחנה בעת קום המדינה, הורו לנו כדבר פשוט שלא לומר הלל ביום העצמאות. נו, הם פסקו זאת כשבן גוריון הרשע היה ראה"מ. אילו ידעו שיקומו ראשי ממשלה עם "אהדה למסורת" האם גם אז היו אוסרים לומר הלל ביום זה? - הרי לנו עוד "שאלה חדשה" שנימוקה עימה...

ניתן היה להאריך בדוגמאות אינספור. נציין רק, בלשון הלצה, את הסיפור על אותו יהודי תמים, גבאי בית כנסת, שרבו מילדותו הורה לו, שלא לומר בביהכנ"ס "מי שבירך למדינה, שריה ויועציה". מאז לא נתן אותו גבאי מנוחה לרבו, ובכל ערב שבת עלתה לו "שאלה חדשה": בשבוע שעבר אמנם נאסר הדבר, אך השבוע דיווח שר הביטחון על חיסולם של שני מחבלים בכירים - אז אולי הגיע הזמן לעשות "מי שבירך"? בשבוע הבא הגיע בשאלה חדשה נוספת: נו, מילא "חיסול מחבלים" לא מענין את כבוד הרב, אבל השבוע נשמעה בשורה טובה נוספת, כשהאוצר אישר הגדלת קיצבאות ילדים לחרדים וגם תומך בישיבות - ואיך אפשר להמשיך להסתמך על "התקדים המיושן" ולהתעקש שלא לומר מי שבירך למדינה, גם כאשר מתעוררת "שאלה חדשה" שכזו? - וכן הלאה וכן הלאה...

לכל מי שהדברים נראים בלתי-הגיוניים, נזכיר סיפור מן החיים, דוגמה קיצונית ולא-מעט מגוחכת, שאירעה לפני שנים רבות, ומוכרת רק למבוגרים שבינינו. מרנן גדולי ישראל יצאו אז באיסור על שבועון בשם "צופר". בשבוע שלאחר מכן, הוציא המו"ל את העיתון באותה מתכונת ועם אותם תכנים פסולים, רק בשינוי השם: "צוהר". ונימוקו עמו: יש כאן "שאלה חדשה": "צופר" נאסר, "צוהר" מי יימר?... (אגב - שיטה שבה נוקטים עד היום כלי תקשורת פסולים למיניהם, בדרכים אחרות, כאשר כל אחד מהם טוען שבמכתב גדולי התורה נגד "השבועונים", הכוונה היתה רק לכל השבועונים האחרים מלבדו...).

על כגון דא יש להמליץ את מה שאמר רבינו הגר"ח מבריסק זצוק"ל לתלמיד שיצא לתרבות רעה ובא אליו כדי להציג לו "שאלות באמונה". אמר לו מין הגר"ח: אני מכירך היטב, ובטוחני שלא זה מה שהטריד אותך, אלא כל רצונך לפרוק עול וללכת אחר תאוות ליבך, ויצרך המתאוה לרע, הוא אשר המציא ויצר את כל "השאלות" הללו - אין אלו "שאלות", אלא "תירוצים"!

וכך בעניינו. קיבלנו מרבינו הגדול משנה סדורה של השקפה תורתית ברורה, שנחשבת כנכסי צאן ברזל של היהדות החרדית. לכל פורצי הגדר, אשר יבקשו להחזיר שוב דעות כוזבות בדלת האחורית, נענה ונאמר: אין אלו "שאלות חדשות". השאלות הן אותן שאלות, עוטפות צורה ולובשות צורה, במסווה ובתחפושת - אך השאלות הן אותן שאלות. אין כאן אפוא "שאלות חדשות", אלא "תירוצים חדשים"!

בענין זה מעניין לציין, מדברי רבינו הגדול מין הגרא"מ שך זצוק"ל שנהג להזכיר אימרה חריפה של מין הסבא מנובהרדוק, שהיא משל נוקב על הנהגת האדם בכלל במלחמת היצר, ונוגעת גם לנידון דידן.

אך בל נתפתה לחשוב, שכל פורצי גדר למיניהם, המנסים לבקוע בקיעים בחומת היהדות הנאמנה, ירימו ידיים, ישבתו ממלאכתם הרעה ויגנזו את מזימותיהם העתידיות. הם ישתמשו ב"פטנט" מוכר אשר נקרא: "שאלות חדשות"... ואז ילחש לנו היצר כי "לא מדובר בדיוק באותם נושאים שנאסרו ונפסלו, אלא ב'שאלה חדשה', בשל הבדלי דקויות ושינוי בפרטי הענין" וכו' וכו'. בל ניפול במלכודת זו. הלא "שאלות חדשות" דומות יכלנו להעלות גם לגבי כל עקרונות היסוד שקיבלנו מרבתינו מעתיקי השמועה בדורות האחרונים

העולם נוהג לומר "טיפש אפשר להכניס בשק". אך הטיפש שומע זאת ואומר: "עתה אדע ממה להיזהר ולא אפול בפח פעם נוספת". על כן, מעתה והלאה, בכל פעם שיראה אנשים האוחזים שק בידיהם, יתרחק הוא מהם כמטחוו קשת. או אז, האורבים לו, גוונים את השק, ועתה מכינים מזוודה גדולה ומכניסים את הטיפש בתוכה. לאחר שנחלץ הטיפש ברוב זעמו מהמזודה בה נכלא, הוא שוב "מפיק לקח" - להיזהר ממזוודות. ואז שמים אותו ללעג ולקלס, כשלוכדים אותו בארון, ומסקנתו היא כמובן שעליו להיזהר מארונות וכו' וכו'...

ואמר מין הסבא מנובהרדוק: "איזה שוטה מופלג הוא זה, שגם לאחר פעמים רבות, אינו יודע ממי להיזהר, ושם עיניו רק למקרים המשתנים ולא לאנשים שמחפשים ללוכדו, כל פעם באמצעי אחר. אך אנו עצמנו נוהגים בטפשות זו, ואנו מתגוננים רק מפני המלחמה שכבר חלפה. היצר הרע מנסה ללוכדנו בכל פעם בהמצאה אחרת, וכשמבחינים אנו בתעלוליו וגודרים גדרים, אנו נזהרים רק מהנסיון האחרון של היצר, זה שכבר התנסינו בו, ואיננו חושבים שבכל פעם יהפוך פניו ו'יחדש' שקים ומזוודות וארונות ללכוד אותנו בהם"...

אף בענייננו יש לומר, שכל רעיונות הכוזב של הדורות האחרונים - ההתבוללות בעמים, אימוץ ערכים זרים ומושגים חילוניים, מיתקפת המודרניזציה הפסולה, הרפורמה בהלכה, הצינונות וההשכלה וגוריהן - אינם יורדים מסדר היום ורק לובשים לבוש חדש בכל תקופה ותקופה. ועל כן רבינו זי"ע הנחיל לנו את שקיבל ממעתיקי השמועה, להיזהר מפני כל שינוי וחדוש, כי זו הדרך היחידה לקיימנו והישרדותנו בדרך המסורה לנו מדורי דורות. בל נהיה כאותו שוטה מן המשל הנובהרדוקאי הנוקב, שחושב בליבו שעליו נאמר "אין חכם כבעל

קיבלנו מרבינו הגדול משנה סדורה של השקפה תורתית ברורה, שנחשבת כנכסי צאן ברזל של היהדות החרדית. לכל פורצי הגדר, אשר יבקשו להחזיר שוב דעות כוזבות בדלת האחורית, נענה ונאמר: אין אלו "שאלות חדשות". השאלות הן אותן שאלות, עוטפות צורה ולובשות צורה, במסווה ובתחפושת - אך השאלות הן אותן שאלות. אין כאן אפוא "שאלות חדשות", אלא "תירוצים חדשים"!

הנסיון", אך למעשה מקפיד להישמר ולהיזהר רק מפני המכשולים הקודמים ואינו שם לב כאשר המנסים להפילו בפח מתעטפים בצורות חדשות ובלתי-מוכרות לו.

לשעה ולדורות, מאז ועד עתה

מאמר זה, כפי שנכתב עד כה, נעתק בשלימותו, כמעט מילה במילה, מתוך דברים שפירסם כותב השורות בעתון "יתד נאמן" לאחר הסתלקותו של רבינו הגדול מין הגרא"מ שך זצוק"ל.

למותר לציין עד כמה הדברים הולמים גם את המצב שבו אנו מצויים כהיום הזה, לאחר הסתלקותו של גאון ישראל, ממשיך דרכו והשומר הנאמן, מין ראש הישיבה זצוק"ל.

כזכור, לאחר הסתלקותו של מין ה'אבי עזרי' זי"ע עורר רבינו עט"ר מין הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שוב ושוב על החובה לשמור על דרכו ללא כל שינוי. עוד זכורים דבריו הנוקבים שנאמרו ערב יום השנה העשירי לפטירת רבינו הגדול זי"ע:

"מין זצוק"ל ניהל מערכות רבות של השקפה. כשהמסר העיקרי שהותיר לנו הוא שלא לסטות בקוצו של יו"ד מן הדרך המסורה לנו מרבתינו. על כך הוא עמל והתייגע ואת זה צריכים אנו לשמר מכל משמר. לא לתת לשינויים לחדור לקרב מחננו. במסר הזה טמון על רגל אחת משנתו ההשקפתית של הרב שך".

"ושמא יאמרו אנשים מסוימים כי דבריו נגעו לשעתו ולדורו אך אינם שייכים לדורות עולם, - הנה, מי שלא רצה לשמוע, אמר כן גם בימי חייו של הרב שך... אנחנו צריכים לדעת ש'זאת התורה לא תהא מוחלפת'. מה שהיה טוב לדורות הראשונים, טוב גם לאחרונים".

בשנים האחרונות לאחר הסתלקותו של מין הגרי"ש זצוק"ל היה זה מין ראש הישיבה זי"ע, שהשבוע מלאו שלושים להסתלקותו, שעמד בסערות התקופה, ועורר על החובה לדבוק בדרך המסורה לנו מרבתינו (ועוד זכורים הדברים הנוקבים שאמר בענין זה במעמד 'אז נדברו', בשלהי אדר תשע"ה).

כידוע מין זי"ע פעל בשנים הללו, לאחר שמוזה שנים רבות קודם לכן כבר היתה מצודתו פרושה לפעול ולהפעיל להגדיל תורה ולהאדירה ולעמוד על המשמר מול כל הרוחות הרעות, וכפי שקיבל מרבתינו גדולי הדורות האחרונים.

דווקא בתקופה זו הוטלו לפתחו הכרעות קשות ודרמטיות, לשעה ולדורות. לאחר שנים ארוכות שבהן היטלטלה ספינת היהדות בין הגלים הזידוניים לאור רבותינו בדרך שהותוותה עם קום המדינה, ללא כל שינויים דרמטיים, החלו גופי השלטון לערער בצורה הרסנית את כל ההסדרים שבזכותם שרדה היהדות הנאמנה ועולם התורה. ההסדר של 'תורתו אומנותו' התבטל והוחלף בחוק גיוס הרסני, מערכת החינוך החרדית הועמדה מול נסיונות של התערבות שלטונית מתמדת ואובדן העצמאות החינוכית, מערך ממלכתי שלם טיכס עצות-לרעה כיצד לשנות את פני הציבור החרדי בעידוד היציאה מבית המדרש ובהחדרת אקדמיזציה, ועוד כהנה וכהנה, כאשר חברו להם גורמים מבית שנקטו בשאננות ובקריירות ואף בשיתוף פעולה של ממש.

מול כל אלה אזור רבינו עוז והורה על חובתנו בשעה זו. בענין זה השאלות אכן היו שאלות חדשות. מהפכה שלימה התחוללה לנגד עינינו, והיה צורך לתת מענה דחוף וחיוני. מין זי"ע הורה דעת תורה בהירה בכל הענינים: אין לשתף פעולה עם גזירת הגיוס, ובד בבד יש לגונן על הבחורים מוסרי הנפש ולהרעיש עולם ומלואו להגנתם; יש לכוון מוסדות בעצמאות חינוכית מוחלטת על טהרת הקודש, ובד בבד לברוח מהסביבה הקיימת ולכוון מסגרות וקהילות תורתיות המחסנות עצמן מול "פרומקייט של קרירות" המשתוללת בחוצותינו - ועוד כהנה וכהנה.

בנוגע לכל הדברים הללו טרח ואמר, שוב ושוב, כי מדובר בדברים פשוטים ואלמנטריים, אשר "כל ילד בן תשע יבין", והוסיף שהנסיונות למצוא מתחת לאדמה כל מיני עילות לעשות חילוקי-חילוקים ולהתחמק מחובת השעה, הרי היא בגדר "הנשאל הרי זה מגונה".

ברור אפוא כי אין עוד מקום לפתוח לדיון דברים אשר אודותיהם קבע רבינו כי "כל ילד בן תשע מבין". המגמות של השלטון ברורות וגם אמצעי המיגננה נקבעו ע"י רבינו. כל מי שינסה מעתה והלאה להשלות עצמו, כי אולי חל או יחול איזה שינוי לטובה כביכול, רק משום שהאסטרטגים החילוניים יידעו לטמון לנו את המלכודות בצורה מתוחכמת יותר, הרי הוא דומה לאותו נאיבי מהמשל הנוברדוקאי אודות השק והמזוודות.

רבינו העניק לנו את הכוח והעזו לעמוד בנסיונות מתוך התבוננות במצב, וכפי שנהג להמליץ על כך: "אני בינה - לי גבורה". אשרינו שזכינו שהעמיד דור שלם של בני תורה מבינים בעם, החדורים בהכרה פנימית מבוססת, בזים לסביבה המידרדרת ורוחשים בוז לכל הלחצים והפיתויים למיניהם. אשרינו שעומדים בראשינו גדולי התורה שליט"א אשר בכל השנים הללו דבקו בדרכו ללא מורא, וללא כל חשבונות רבים, ואשר סמך ידו עליהם בראותו כי השכילו לרדת לסוף דעתו ופעלו בריש גלי לאור האמת שהנחיל לנו. הם אשר יורו לנו את הדרך בה נלך לאורו של מן רשכבה"ג ז"ע, בדרך המסורה מדור דור, דור אחר דור, ראשונים ואחרונים, וכפי שהמשיך להעביר רבינו זצוק"ל לדורנו אנו ע"י מרנן גדולי ישראל שליט"א.

ניצוצות מן האור הגדול

הסתלקותו של רבנו פיערה חלל עצום בעולמנו ומוטל עלינו ללקוט ניצוצות מן האור הגדול. בראש ובראשונה במושגים שהנחיל בגדול עמלה ועיונה של תורה.

כבר נכתב שכל מי שהסכית באשכבתיה דרבי, לקינתם של גדולי התורה שליט"א, חש כיצד העריכו את עוצם גדלותו של רבנו מרן זצוק"ל, שבלט בשיעור קומה ובכל תחום מעל ההשגות של דורנו. בראש ובראשונה בהיותו שר ומושל בכל חדרי תורה, בגאונותו הכבירה בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר, בהיקף ובעומק, מתוך בהירות עצומה. גאונות מופלאה זו של יחיד הדור ושר התורה אשר כל רז לא אניס ליה, נתגלתה במקצת בשיעוריו המעמיקים ובפני כל מי שהחל לשוחח עמו בדברי תורה בכל מקום שהוא במרחבי ים התלמוד ועמד נפעם ומשתאה כיצד הוא מונח בעומק העיון בסוגיא, כאילו זה עתה עסק בה. חרך צר לגאונות זו נפתח גם בחיבורו הגדול - אחד מני רבים שעדיין לא ראו אור - "דרכי שמואל" על מסכת אהלות, שכל המעיין בו עומד משתאה על ההיקף והעומק הכלולים בו.

גדלותו הייחודית נודעה גם בעבודה שעבד את קונו בסילודין, הן בתפילותיו שהיו בלהט אש קודש ובהשתפכות הנפש, הן במעשה המצוות ובפרט בשבתות ובמועדי קודש, שהיו לו פרק ייחודי של עבודה עילאית, כמו גם בהיותו אב כפשוטו ממש לשבורי לב, אלמנות ויתומים, כאשר התמסר כל כולו לשקוד על תקנתם של אלו, ועל כולנה בהעמדת תלמידים במשך עשרות בשנים, שרבים מהם היו לגדולי תורה, ואשר כולם היו לו כבנים אהובים ואוהבים, כקשר האמיץ שבין אב לבו - התלמידים כבנים, כפשוטו ממש.

ופרק מיוחד קונה לעצמו תקופת חייו האחרונה בה נטל על עצמו, הוא לבדו, את עול הציבור, וכמלאך הניצב על ראש דרך, עמד בעוז וגבורה באופן בלתי נתפס, מול פורצי גדר, מול שועלים מחבלי כרמים, כשהוא קורא ללא חת גירא בעיניה דשטן, תוך שהוא מעורר ומתריע החובה לדבוק בכל אשר לימדונו רבותינו זצוק"ל - וכל זאת במסירות נפש של ממש במוכנים רבים.

קשה היא מנשוא תחושת היתמות, וקשה שבעתיים

רבינו טרח ואמר, שוב ושוב, כי מדובר בדברים פשוטים ואלמנטריים, אשר "כל ילד בן תשע יבין", והוסיף שהנסיונות למצוא מתחת לאדמה כל מיני עילות לעשות חילוקי-חילוקים ולהתחמק מחובת השעה, הרי היא בגדר "הנשאל הרי זה מגונה". ברור אפוא כי אין עוד מקום לפתוח לדיון דברים אשר אודותיהם קבע רבינו כי "כל ילד בן תשע מבין". שהרי המגמות של השלטון ברורות וגם אמצעי המיגננה כבר נקבעו ע"י רבינו

לפרוט אותה במילים. אך בזאת נינחם, כאשר נאחז - כפי שעוררו יבלחט"א גדולי ישראל שליט"א - בכל אשר למדנו מפיו בהיותו בחיים חיותו, לשמר את עולם התורה בצלמו ובטהרתו כפי שהעמידוהו מרנן גדולי ישראל ז"ע, ללא שינויים, זיופים או פשרות.

"אין עצה שתעלה בדעתך שלא קדמוך לדעתה"

לסיום נעתיק שורות נוספות מדברים שכתב כותב השורות לאחר הסתלקות רבנו מרן ה'אבי עזרי' ז"ע: ענין זה כלול גם במושג "הושיבו ישיבה על קברו" (בבא קמא ט"ז) וכפי שכתב שם בשטמ"ק בשם הר"י מיגש: "כחכם שהיתה לו ישיבה בחייו ומתכוונים עכשיו בני ישיבתו לכבדו ולישב לפניו כדרך שהיו יושבין לפניו בחייו ולומר שמועות מפיו בד"ת שלמדו ממנו".

מלמדנו הר"י מיגש, כי ביהדות לא קיים מושג של "השכחת העבר", כפי שנהוג בכל האומות ובפרט בדורות האחרונים, כאשר סיסמת "עולם ישן עדי יסוד נחריבה" נפוצה בכל מקום. וכאמור, משום כך מנהיגים חילוניים לא זוכים כלל ל"ימי זיכרון", ואדרבה, זכרם נמחק ונמחה במהירות, וכנהוג לומר בקרב אומות העולם באותו פתגם ידוע ורווי בוז ציני שבו מלעיגים על המתרפקים על זכרו של פוליטיקאי שהובל לקבורה "המלך מת, יחי המלך החדש".

לעומת אלה המפנים עורפם לעבר הקרוב והרחוק ומתייחסים למנהיג שמת כאל עוד "תופעה היסטורית חולפת", יהודים יראים מתייחסים לרבן של ישראל שהסתלק מעמנו כחוליה בשרשרת מוסרי התורה מסיני, ולכן, גם לאחר הסתלקותו "יושבין לפניו כדרך שהיו יושבין לפניו בחייו, לומר שמועות מפיו בד"ת שלמדו ממנו".

כי גם לאחר שרשכבה"ג וגאון ישראל נפטר ונסתלק מאיתנו, אך תורתו חיה וקיימת. כל דברי התורה, המוסר והיראה, חיזוק האמונה וההשקפה הטהורה, ששמענו מפיו בחיי חיותו, עדיין "רלוונטיים" באותה מידה, כי כל

כל מי שינסה מעתה והלאה

להשלות עצמו, כי אולי חל

או יחול איזה שינוי לטובה

כביכול, רק משום שהאסטרטגים

החילוניים יידעו לטמון לנו את

המלכודות בצורה מתוחכמת

יותר, הרי הוא דומה לאותו נאיבי

מהמשל הנוברדוקאי אודות השק

והמזוודות...

מהותו, היתה מעתיק השמועה מסיני, וממילא יכולים גם עתה "לשבת לפניו כדרך שהיו יושבין לפניו בחייו, לומר שמועות מפיו בד"ת שלמדו ממנו", כפי שאנו חיים לאור תורתם של כל גדולי הדורות.

לעומת זאת, כאמור, אצל יהודים תועים ופורקי עול, קיים לכל היותר מושג של "פסטיבלי זיכרון" ריקניים ונבובים, חסרי תוכן ומשמעות, שכל מהותם פולחן אישיות גרידא. שהרי הם יודעים, כי לא יוכלו לדבר על "מורשת", וכי כאשר יזכירו מושג זה, יישמע הדבר נלעג בפייהם, כי כל מהותם נוגדת את הרעיון והמושג של "העברת המורשת". לדידם, בכל דור שעובר וכאשר מגיעה תקופה חדשה, מבטלים הם את רעיונות קודמיהם, ובניגוד למה שמקובל בידינו כי הישן הוא הטוב וחדש אסור מן התורה, בעיניהם כל המחודש יותר וצעיר יותר, חשוב שבעתיים מהדור שקדם לו.

על כן כה הקפיד להיזהר מכל שינוי וסטיה, גם אם נראה מסברא דידנו ובשכלנו הפעוט, כי השינוי ממסורת אבות אינו כה נורא - לעולם לא נוכל לדעת את השלכותיו העקיפות והשפעתו לדורות. וכפי שהזהיר בעל "חובת הלבבות" בשער יחוד המעשה פ"ה: "כי החכמה, כשמנהיגים אותה על דרכה, תהיה רפואה לכל מדוה, וכשנוטים בה מנתיבתה, תהיה מדוה כולל שאין לה רפואה ולא ארוכה". לכן נמשלה התורה כאש, שבשימוש נכון ומדויק היא מאירה את העיניים באורה, אך מאידך גיסא שורפת ביקודה את מי שנוטה מנתיבתה. "על כן היזהר שלא תטה אשורך מדרך האבות ונתיב הראשונים אל הבדיות, ותסמוך על שכלך ותתייחד בעצתך ותתבודד בסברתך. ואל תחשוד אבותיך במה שמסרו לך מאופני טובותיך, ואל תסתור עצתם במה שהורו אותך, כי אין עצה שתעלה בדעתך שלא קדמוך לדעתה, ועמדו על כל מה שמביאה אליו מוטב ורע. ואפשר שקדם לדעתך אופן ישר המחשבה ההיא בתחילתה, ונעלם ממך אופן ההפסד אשר יהיה ממנה באחריתה, ואתה במיעוט יישובך תראה יושרה ולא תראה טעותה ואופני הפסדה"!

בעל חובת הלבבות מזמירנו, ביאר מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם זצוק"ל, מפני מצב של "תתייחד בעצתך ותתבודד בסברתך", מפני בדידות ועצמאות שיוצרת לכל אחד "תורה משלו". כי עלינו לדעת שאבותינו לא החסירו לנו מאומה - "מה שאין לך משלהם, מה שלא בנו הם, הרי לא תשיג, ומן הנמנע הוא שתשיג. כל מה שיש לך, הכל משלהם הוא, הם הם שבנאוהו, והם מסרוהו לך, ומהם ירשת, ובהכרח שתאחזו עצמך בכל התוקף בירשת האבות". ("דעת חכמה ומוסר" מאמר "ירשת אבות").

יסוד מוסד זה עמד לנגד עיני גדולי הדורות, מרנן זצוק"ל ויבדל"א, בכל אורחות הנהגותיהם בענייני הכלל והפרט. כל יסוד התורה הוא רק ב"מסירה" מדור לדור, ללא כל שינוי, שהרי רק אם נמשיך למסור את התורה כמות שהיא, נהיה חוליה נוספת בשלשלת הדורות של "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע".

גם רבינו הנחיל לנו שוב ושוב, כשהוא אינו מתעייף מלחזור על כך ללא לאות בכל הזמנות, שכל קיומנו כציבור תורתי הקשור למקורו, אל מקבלי התורה מסיני, מותנה בהיצמדות מוחלטת למסורת שבידינו, ללא כל שינוי. ועתה, לאחר שהאיר עינינו בכל הסוגיות העמומות של הנהגת היחיד והציבור בדורנו, בל נוותר על הירושה הגדולה שהותיר לנו, בהנחילו לכולנו את המבט הנכון על מצב הדור ובעיות השעה.

מי שמתבונן בכך מבין, כי מלבד חובתנו לפעול לאורו של רבינו ז"ע, כדי שיהיו הדברים לעילוי נשמתו, צריכים אנו לזכור, כי אנו עושים זאת למעננו, למען עצמנו, למען קיומנו, שהרי אנו מזהירים ועומדים מפיו ומפי כתביו, כי כל שינוי וכל סטיה, אפילו קלה שבקלות, מן הדרך המסורה לנו, תעמיד ח"ו בסכנה את כל עולם התורה שהוקם ברוב עמל ויגיעה.

עמודא דנהורא

טור מרטיט שנכתב בקולמוסו הזך של רבי משה בלוי זצ"ל - "ביד רועדת ובלב קרוע ופצוע" - לאחר הסתלקותו לגנזי מרומים של מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זיע"א בעיצומה של המערכה הגורלית מול רשעי ישראל על עתידה של היהדות החרדית | יש בשורות הללו, קטע אחרי קטע, משום ביטוי קולע ומדויק לתחושות הלב הדואב

ואם היו צללים גם בתקופה הקודמת, אם היו רשעי ישראל, אם היו מבואות ואפלות, היו הם תחומים וגבולים. אור וחושך לא שימשו אז בערבוביא, היו פרושים והיו צדוקים, אבל לא היו כל כך צבועים, לא היו כל כך אנשים תועים ומתעים הולכי דרכים עקלתונים המפיצים אור מתעה והגונבים דעת עליון. ואם היו אולי גם אז מספר של צבועים, לא ישבו במרומי קרת, לא היו בתוקפם, לא ירו את חציהם ביהדות החרדית הנאמנה. אומללה היא תקופתנו זאת, שמורנו ומדריכנו הגדול עזב אותנו בה, שהצללים מרובים בה על האור

של ערבוביא ואנדרלמוסא דור כידור ותהפוכות.

ואם היו צללים גם בתקופה הקודמת, אם היו רשעי ישראל, אם היו מבואות ואפלות, היו הם תחומים וגבולים. אור וחושך לא שימשו אז בערבוביא, היו פרושים והיו צדוקים, אבל לא היו כל כך צבועים, לא היו כל כך אנשים תועים ומתעים הולכי דרכים עקלתונים המפיצים אור מתעה והגונבים דעת עליון. ואם היו אולי גם אז מספר של צבועים, לא ישבו במרומי קרת, לא היו בתוקפם, לא ירו את חציהם ביהדות החרדית הנאמנה.

אומללה היא תקופתנו זאת, שמורנו ומדריכנו הגדול עזב אותנו בה, שהצללים מרובים בה על האור, שמלבד חרדים וחפשים [חילוניים], ישנה כת מיוחדת החיה מן הרקק, העמלה להכניס אנדרלמוסיה בחיי היהדות, והיושבת במחשך ובמו אופל לירות לישרי לב.

ובשביל כך גדולה הסכנה, ובשביל זה עצום הוא הכאב ובשביל כך יגדל המספר בחוגי היהדות החרדית שבארץ ישראל, ואי אפשר לקבל תנחומים.

הנחמה האחת היא מה שאמרו רז"ל: גדולים צדיקים במיתתם. היהדות החרדית תתנחם, בשעה שתוכל לקבל תנחומים, בזה שרוחו הגדולה שריחפה עליה כאשר זכתה ליהנות לאורו הבהיר, תוסיף לרחף עליה גם ממרומים. וזו שאמצה אותה עד היום תאמץ ותחזק אותה גם עתה. לאורו תיישר את דרכה אשר היא הולכת עליה ותסלול המסילה ליהדות חרדית בריאה ומצוקה, אשר כל רוחות שבעולם לא יזיו אותה ממקומה.

ונשמת רבינו ומאורנו הגדול תהא צרורה בצרור החיים.

הקדושים והטהורים שמסרו נפשם על קדושת השם, על האחרון שבין הראשונים כמלאכים.

קדושי עליו שלפניו אשר בארץ ישראל, בהעדרם, כאשר הגיעה שעתם להיפטר מן העולם השאירו אחריהם שיריים, עזבו אחריהם את גבורם של ישראל, את המנוח הגדול הזה, והארץ לא נשארה יתומה, שוממה. וקדוש עליון זה בהעדרו השאיר דור יתום, באין מנהיג ואין קברניט, אין עוזר ואין תומך.

ונפלאה היא האבדה גם בזה, שעוד לא היו ימים קשים לארץ ישראל כהימים האלה. קדושי עליון בדור הקודם חיו בשנות מנוחה, שנים כסדרן, דורות כסדרם, וספינת היהדות החרדית, ספינתה של ארץ ישראל בכלל, לא היתה נשאת על גלים וסלעים, לא היתה נמצאת בסכנה. ורבינו הגדול הזה, עזב את היהדות החרדית לנחות בשעה שהיא נסערת מארבע רוחות, בשעה שהיא מוקפת אויבי נפש, בשעה שהיא נמצאת בשדי מלחמת הגנה על כל קדשי ישראל, על ערכי היהדות, על היקר והקדוש לה. הוא הלך למנוחות, בשנות בהלה, שנים

העולם חשך בעד רבבות היהודים החרדים בארץ ישראל. שקעה שמשם בצהרים, אור עינם אינו עוד איתם. משענם היחידי, האיש אשר בצילו חייתה היהדות החרדית, אשר מציאותו והווייתו הגינו עליה בפני אויבים ועמדו להם בפני כל הרוחות הסוערות, אשר היה להם למחסה ביום ועת צרה, איננו עוד. היהדות החרדית נשארה יתומה, עלובה וגלמודה. ורבבות אלפי היהודים החרדים נשארו כיתומים ואין אב וכצאן ואין רועה

נתייתמה היהדות החרדית שבה, תפארתה ניטלה ממנה, נגדע קרנה והורמה העטרה, ופניה לא היו לה עוד.

רבבות היתומים הללו מבכים את אביהם הגדול, הם אינם מקבלים תנחומים, אי אפשר לקבל תנחומים, ואל תנחמו אותם בשעה שמתם עוד מוטל לפנייהם בשעה שהלב עוד קרוע לגזרים. אבל מי יודע אם יבוא היום שבו יהיה אפשר להתנחם, שבו יהיה אפשר לקבל תנחומים, ומתי יבוא היום הזה.

היו לה אבדות קשות לארץ ישראל, היו בה קדושי עליון ונסתלקו. אבל נפלאה היא האבידה בפטירת צדיק וקדוש עליון זה בשתים: נפלאה היא בזה שהמנוח היה האחרון של הדור ההוא, שאיתו מתה תקופה גדולה מהסוג הזה, שהוא היה היחידי והיחיד במינו, ובהעדרו נשארה ארץ ישראל יתומה משיירי כנסת הגדולה. עם סתימת הגולל על גופו של מארי דארעא דישאל, נסתם הגולל על תקופה של מאות שנים, על האחרון שבין

ביד רועדת ובלב קרוע ופצוע מוסרים אנו את הידיעה על שברה של ארץ הקודש ועל אסונה של היהדות החרדית העולמית בהלקח ממנה בחיר בניה, תפארת ישראל, עמוד הימני, הודו והדרו, הגאון הצדיק, איש האלוקים, מרן רבי יוסף חיים זוננפלד זכותו יגן עלינו. עוד מוקדם מאד לתאר את ערך האבידה, אין צורך עוד בתיאורים ודברים, כי היא מורגשת מאליה בכל עבר ופינה. ארץ הקודש אבדה את נורה, האדם הגדול שבה נלקח אל על, ושכינת ק-ל שבה אל מקומה.

היהדות החרדית שבארץ ישראל עטופה אבלות, היא רואה עוד את מתה הגדול מוטל לפנייה והיא נטולת האפשרות להביע את צערה, אין היא יכולה למצוא ביטוי לכאבה הנורא, והיא דוממת. היא מסתפקת בהודעת צערה וכאבה האנוש לעולם היהודי הגדול, אשר בהיותו בריחוק מקום, יהיה יכול להבליג על הכאב ולתנות באומר ודברים את ערך האבידה, וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד'.

העולם חשך בעד רבבות היהודים החרדים בארץ ישראל. שקעה שמשם בצהרים, אור עינם אינו עוד איתם. משענם היחידי, האיש אשר בצילו חייתה היהדות החרדית, אשר מציאותו והווייתו הגינו עליה בפני אויבים ועמדו להם בפני כל הרוחות הסוערות, אשר היה להם למחסה ביום ועת צרה, איננו עוד. היהדות החרדית נשארה יתומה, עלובה וגלמודה. ורבבות אלפי היהודים החרדים נשארו כיתומים ואין אב וכצאן ואין רועה.

גופו של האדם הגדול בענקים היה חלש זה חרשים, כוחותיו הטבעיים והגשמיים עזבו אותו קמעה קמעה זה חצי שנה, אבל עיוזו רוחו, תואר פניו המאירים כשמש בצהרים, ועיניו הברדלח, הפיקו אורה וחיים, החיו עצמות יבשות והשפיעו רוח גבורה על כל סביביו. ועוד בו נשמתו, כל זמן ששארת גופו היה עוד בארץ, היתה היהדות החרדית בארץ הקודש אמיצה וחזקה. היא היתה קומה שלמה, ברמ"ח אבריה, עם ראש ועם לב, עם מנהיג ועם קברניט, אשר מתוך חדרו הקטן יודע הוא להוליך את ספינתו, בין סלעים וצורים, על נחשולים וגלים.

עם השבת הנשמה הגדולה למי שנשתנה, עם התחברה אל קדושי עליון, עם נצחון האראלים, נתאלמנה ארץ הקודש,

"כבר אז, בבחרותו, יצאתי מהתפעלות מעבודת התפילה שלו ומהדבקות העצומה של בנו הגדול של רבי שלמה זלמן..." | "ראשו היה מונח בלימוד התורה כל ימיו, בכל המצבים"

"מדברנא דאומתיה; שליח ההשגחה העליונה להצלת היהדות"

בעיצומם של ימי השלושים, הבכי והאבלות על סילוקו של רבן של ישראל זיע"א, י' שכטר בשיחה נדירה והיסטורית על שולחנו של זקן ראשי הישיבות באירופה הגאון הגדול רבי אליקים שלינגר שליט"א, ראש ישיבת 'הרמה' בלונדון

הייתי נוהג לסור לשכונת 'שערי חסד', אשר בתוכה התגוררו גדולי עולם, ולהתפלל בבית המדרש 'הגר"א' הנודע. כבר אז, בבחרותו, יצאתי מהתפעלות מעבודת התפילה שלו ומהדבקות העצומה של בנו הגדול של רבי שלמה זלמן זצוק"ל.

לאחר מכן בתקופת מלחמת תש"ח, התגוררתי מספר חודשים בסמיכות אליו בשכונת שערי חסד. כל הנהגותיו של העולם הצעיר היו בקדושה.

קשר קרוב אף היה עם 'אבן דשמואל' מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, שהיה ראש ישיבת 'קול תורה' שעמדה בראשות דודי הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל שלינגר זצוק"ל.

מנערותו דבק רבי שמואל זצ"ל במידת האמת, והוא מצא את האמת הזו אצל גדולי עולם במעונם סבב ובהם דבק, מרן החזון איש ומרן הגר"ז הלוי זללה"ה.

ניתן לומר עליו כי לא היה לו עולם הזה < המשך בעמ' 10

ואני הייתי כעשור שנים מבוגר ממנו, פותח הגאון הגדול רבי אליקים שליט"א. התגוררתי בשכונת 'משכנות' בירושלים, ומפעם לפעם

בלימוד התורה בלבד". היכרותי עם רבי שמואל זצוק"ל החלה לפני כשבעים שנה, בהיותו בן ט"ז שנים,

יד בפתח השיחה בחדר לימודו, מתבטא הגאון הגדול שליט"א בכאב עצום ומוחשי על החלל האדיר שהותיר רבינו הגדול רשכבה"ג זצוק"ל, ועל החובה לשמור מכל משמר על הדרך הבהירה אותה סלל במסירות נפש של ממש, כאשר הוא שם נפשו מנגד להעיר את ציבור יראי ד' בארץ הקודש ובגולה מתרדמתם.

בימים האחרונים כיתת הגאון הגדול שליט"א את רגליו במסירות נפש, על אף הטרחה היתרה עקב גילו המופלג, במשך שעות ארוכות של נסיעות, בכדי לעורר את העם בעצרות מספר ובכי בעיר מנצ'סטר ובלונדון על סילוקו של צדיק, בהשתתפות אלפים רבים מבני היהדות הנאמנה באנגליה, שהגיעו לשמוע את משאותיו החוצבים של הגאון הגדול שליט"א על עוצם גדלות תורתו של רבינו הגדול ועל החובה להמשיך בדרכו הפלאית של רבן של ישראל זיע"א.

כשבעים שנה שררו קשרי ידידות אמת בין רבינו רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל, ובין ילדיו של הגאון הגדול ראש ישיבת הרמה שליט"א. חלופת מכתבים ענפה הייתה ביניהם במהלך עשרות שנים. כל אימת שהגיע אחד מבני המשפחה ונכדיו של הגאון הגדול שליט"א למעון קדשו של רבנו הגדול זצוק"ל, מיד התעניין רבנו בדאגה בשלומו של הגאון הגדול שליט"א, וכך כסדר - אף בתקופה האחרונה ממש.

בשנים האחרונות חזר ואומר הגאון הגדול שליט"א בכל הזדמנות, כי הקב"ה הותיר לפליטה לעם ישראל את גאון ישראל מרן זצוק"ל אשר שומר את משמרת התורה ללא כחל במסירות נפש של ממש. כמו כן יצא הגאון הגדול שליט"א במכתבים נלהבים לחיזוק המוסדות על טהרת הקודש ואף השתתף ונשא דברים באספות וכינוסים שנערכו בלונדון למען מוסדות החינוך שהקים ויסד רבנו הגדול זיע"א.

ביקשנו לשמוע דברי אלוקים חיים על הידידות רבת השנים עם רבנו הגדול זצוק"ל, עוד משנות בראשית, לפני כשבעים שנה, כאשר הגאון הגדול שליט"א, איש אמנם של מרן החזון איש והרב מבריסק זיע"א, התגורר בארץ הקודש.

"לפני הכל חשוב להדגיש ולדעת כי הגאון רבי שמואל זצוק"ל היה מונח בלימוד כל חייו! - מבקש הגאון הגדול שליט"א להדגיש. "התורה הייתה מושג חייו ובכל מצב הוא דבק בה, אף בימי רדיפות וייסורים ובימי הנהגת הכלל, ראשו היה מונח כולו

"כי מה אוכל לעשות בזקנותי, כי אם לחזק את כת"ר ויהי חלקי מחלקו"

רבותינו על סופה של תקופה זו. מרן החזון איש אמר לי כי תהינה גזירות הדת של השלטון עד כדי סכנת נפשות, ולעומת זאת אמר לי כמה פעמים: 'מען וועט אויפשטייען אין דער פרי און קוקען פון פענסטער און וועט זעהן סאיז שוין נישט דא קיין מדינה'. [י' יום אחד יקומו בבוקר, יסתכלו בחלון ויראו שהמדינה נעלמה].

ממורן הגר"ז שמעתי נוסח אחר: 'דער סוף וועט זיין אז ווער ס'וועט וועלן ראטעווען זיינע קינדער ועלט דארפן שטענן מיט א "ביקס" פאר די טיר'. [הסוף יהיה שמי שירצה להציל את ילדיו יהיה מוכרח לעמוד אצל הדלת ו"רובה" בידו חשבתי שזו גזמא ושאלתי: 'מיט א ביקס? [עם רובה?] ואמר עוד פעם: 'מיט א ביקס! ושאלתי מה יהיה עמם, עם הגזרים, וענה לי 'זיי וועלען זיך שמד'ן אלע משיחי שקר'. ופעמים רבות שמענו ממנו שאמר 'דא וועט קיינער נישט בלייבען', [כאן לא ישאר אף אחד] וסיים באנחה: 'ווער וועט זוכה זיין צוריק צו קומען!' [מי יזכה לחזור] לא נתברר לי היטב כוונתו, אבל אמר הרבה פעמים: 'מוזעט דארפן ענטלויפען'. [נאלץ לברוח].

אפשר שמה שאמר החזון איש זצ"ל ומה שאמר הגר"ז זצ"ל תלוי בנו, עד כמה אנו לוחמים נגד הגזירות.

אינני מבין את אותם היראים, ובכללם הרבה ירושלימער יידן, ת"ח, שלוקחים הכל בשאננות ואומרים מה כל הרעש הזה, הלא תמיד כך היה. כלום אינם רואים הם את הנוגד? וכבר כתב המסילת ישרים כי העיוורון הרצוני הוא כעיוורון הטבע.

"כתבתי כל זה כי מה אוכל לעשות בזקנותי, כי אם לחזק את כת"ר ויהי חלקי מחלקו. גם זה אודיע לו כי זכורני מנעורי בשעה שברוסייה רדפו את הישיבות, אמר החפץ חיים זצ"ל כי מלכות שמורת בקב"ה אינה יכולה להתקיים יותר משבעים שנה, וכידוע כן היה שהתפזרה המלוכה הקומוניסטית פתאום בין לילה, וד"ל.

ויהי רצון שנתבשר טוב, ידידי מוקירו ומברכו, אליקים בן בילה".

המכתב הבא, הינו המכתב האחרון שכתב הגאון הגדול רבי אליקים שלינגר שליט"א לרבנו הגדול רשכבה"ג מרן זיע"א, אך לדאבון לב ולמרבה השבר הוא לא הספיק להגיע ליעדו. כך עומד הוא מוכן בתוך המעטפה על שולחנו, מעטפה הממוענת לאבן שפרוט 3, ירושלים, ארץ ישראל'.

בהורמנא דמלכא, למען תוספת חיזוק, אנו מביאים את הדברים:

"שוכט"ס לידידי הגאון הגדול עמוד הימיני מוהר"ר שמואל אויערבאך שליט"א".

"קיבלתי הדרי"ש ע"י קרובי וייש"כ. הנה זה פשוט שהמצב שאנו נתונים בו הוא הבירור האחרון שניבא חז"ל ומי הוא הנשאר והנותר, וכבר הזדירו שהם יהיו מעטים שיעמדו בניסיונות ויהיו מזוקק שבעתים, לפי ראות ושיקול גבוה מעל גבוה הבוית"ש".

"והבירור הוא כיצד עומדים בגזירות שהם הניסיונות, ממילא פשוט שהפשוטים והמתחברים עם הרשעים אינם נמנים עמם כלל ואינם מן המניין, וכמו"כ המקריים והמרדמים, וזה צריך להיות ברור באמונת הלב (ויוכן היטב כמו שכתב החפץ חיים זצ"ל במאמר תורת הבית פרק י"ד, להגיד כי ישר ד'). ורק המוסרים נפשם לגדור גדר שלא לשנות קוצו של יוד וכואבים וצועקים, מעידים על עצמם שיוכלו להיות מן הנשארים, ועליהם נאמר: כי אתם המעט".

"ונראה שזו הייתה כוונת מרן החזון איש בשעה שביקר אצלו הגה"ק מסאטמאר ואמר לו שהוא דואג כיצד יהיה ניתן לעמוד בגזירות של המדינה וענה לו מרן זצ"ל כי אינו דואג כ"כ כיצד יעמדו בגזירות, אלא דאגתו היא שמתנעם להם המדינה ח"ו, והוא המצב שלפנינו, כך צייר מרן זצ"ל את המצב הסופי, ובכן אין לפנינו אלא לחזק את המחאות והצעות ככל יכולתנו, חזקו ונתחזק ויהי ד' עמנו".

"עוד אני מרשה לעצמי למסור מה ששמעתי מפי קדשם של

במעונו של אחיו כנפשו של רבנו הגדול זצוק"ל יבלחט"א גאב"ד טבריה הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א "כולו לשם שמים!"

"בצעירותו כבר היה ממש "אדם גדול" עד מאוד הן בגדלות בתורה שהיה אז בדרגה גבוהה ועצומה, וגם שהיה בתוקף דעתו לדעת הדרך ילכו בה" | "כמדומה שאף אחד לא ירד לעומק גדלותו אפילו הקרובים אליו ביותר, הוא הסתיר את עצמו בכל מיני אופנים, מלבד מרן הגרא"מ שך זצוק"ל בראייתו החדה שתפס במה דברים אמורים ועד היכן כוחו גדול וגילה עד היכן הדברים מגיעים" | "הוא היה האדם הנקי ביותר שבדור, שמן זית זך אשר כולו לשם שמים, לא היה בדור הזה לב ישר יותר ממנו, וכל המלחמה הייתה אצלו מסירות נפש בלא גוזמא, מסר נפשו ממש, ולבסוף גם כרע ונפל תחתיו כשלו הגדול כבר לא עמד במשא הזה"

י. שכטר

בתוך שלושים ימי האבלות על גאון הגאונים מדברנא דאומתיה רבן של ישראל זצוק"ל, בקשנו להיכנס אל מעון קדשו של אחיו כנפשו, יבלחט"א הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א גאב"ד העיר טבריה, ובנו השני של פוסק הדור מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, אשר מערש לידתו ועד לפני כחודש ימים, לא זוה ירו מיד אחיו הגדול, רבינו מרן זצוקללה"ה.

ביקשנו לשמוע במעט מגאון התורה וההוראה שליט"א, על היכול הפנימי של רבן של ישראל אשר מילדותו לא פסק פומיה מגירסיה, ויחדיו זכו הם להבחיל"ח לפקוד את מעונם של מוסרי התורה זצוקללה"ה. אבל פרטי וכבד שריו על פניו של הגאון הגדול שליט"א, אשר מבכה על רבינו הגדול זצוק"ל ללא הפוגה, מי יפרק הוויות ומי יתרן שברים.

גאב"ד טבריה שליט"א אשר במשך שנות חייו של רבינו הגדול, היה לצדו בדעה ובמחשבה בקרבת לב ונפש שאין לה אח ורע, בעתות צער ובעתות שמחה, בסוגיא שהאירה באור יקרות ובהבנה מחודשת בדברי הרמב"ם, במערכות רבות שעברו על עולמו הפנימי של אבי האומה זי"ע, לצד זמני שמחת התורה והתרפקות על דף הגמרא האהוב, הוא שיבלחט"א בדרגתו מתאבל אבל יחיד ממשי על הסתלקותו של הארז בלבנון שר התורה אשר כל רז לא אניס ליה. לא מתיימרים אנו לגעת ואף לא על קצה המזלג בתיאור על עולמם של הני תרי צנתרי

דהבא, שני גאוני התורה, בניו הגדולים להבחיל"ח של מרן הגרש"ז זצוק"ל, ולמעלה בקודש. אך לתועלת ציבור בני התורה האבל והסחוף בלכתו של הרועה הנאמן, נכנס סופר 'בטאון עולם התורה' ללקוט מקצת דברי בכי על רבן של ישראל, אשר היה חידוש גדול כבר מצעירותו בעוצם גאונותו המבהילה.

@3"ב'על ד' יזעף לבו" לא נכשלתי!" אחיו כנפשו של רבינו מרן זצוק"ל, יבלחט"א הגאון הגדול שליט"א פותח ואומר: אחי הגדול ראש הישיבה זצוקללה"ה אמר פעם על עצמו דבר נורא; יש פסוק במשלי כתוב "אולת אדם תסלף דרכו ועל ד' יזעף לבו", ומפרש רש"י כשאדם חוטא מסלף דרכו, וכשבאין עליו פגעים, על השם יזעף לבו, שכועס הוא ואומר מפני מה אירע לי פגע זה. ואמר אחי רה"י זצ"ל על עצמו: "ב'אולת אדם תסלף דרכו" - אני מלא מזה כל ימי, כל חיי קיבלתי על ימין ועל שמאל, אבל בזאת נחמתי כי ב"על ד' יזעף לבו" לא נכשלתי אפילו פעם אחת, ואפילו לא בשמן של שמץ מזה!

הגאון הגדול שליט"א פורץ בבכי: הצער הגדול וייסורי הגוף והנפש הפרטיים שעבר במשך ימי חייו היו תמיד על לבו, אי.. איזה לב מרגיש היה לו, אבל עדיין הוא לא נכשל אפילו פעם אחת בלהתרעם כלפי שמיא ואפילו לא כמלא נימא.

אנו מבקשים לשמוע קמעא על נערותו של רבינו הגדול זצוק"ל. צריך לדעת שראש הישיבה זצ"ל על אף

שכולם ידעו כי גדול האיש מאוד, אשר כל רז לא אניס ליה, וכל עניני גדלותו בשאר הדברים, אך עדיין הוא היה נסתר, וכמדומה שאף אחד לא ירד לעומק גדלותו, אפילו הקרובים אליו ביותר, הוא הסתיר את עצמו בכל מיני אופנים.

מלבד רבינו מרן הגרא"מ שך זצוק"ל אשר בראייתו החדה תפס במה דברים אמורים ועד היכן כוחו גדול, וגילה עד היכן הדברים מגיעים. ראו את זה בחיבה היתירה שמרן הרב שך זצ"ל רחש לו וכיצד התבטא עליו, ואף טרח לכתוב עליו עדות מופלגת בתארים נשגבים בכמה מכתבים.

הרב שך העריך מאוד את גדלות תורתו ואת למדנותו הגדולה, וגם העריך את זה שיש לו 'עניא פקחא' להבין דברים לאשורם, וכנראה שגם עמד על עוצם הפטיש החזק שהסתתר בתוך האיש הצנוע הזה.

כבר מגיל צעיר היה מתמיד גדול, והיה שקוד יום וליל על התורה והעבודה, את עיקר דרך לימודו לא קיבל ממישהו מסוים אלא למד מעצמו, אבל ודאי שקיבל הרבה מגאוני הדור שהיו אז והסתופף הרבה מאוד אצלם, כמו מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל שהיה ראש הישיבה של "עץ חיים", כמו כן זכורני שקיבל הרבה תורה מהגאון הגדול רבי אפרים בורודיאנסקי זצ"ל שהיה ר"מ שלו במכינה לישיבה, שהיה גאון אדיר ולמדן גדול, והוא קיבל ממנו הרבה בעומק העיון.

כמו כן היה מקפיד לשמוע את השיעורים של מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שהיה מוסר בישיבת "עץ חיים" כשהיה מגיע לארץ ישראל, וזכורני שהיה חוזר על הדברים ודן בהם, והיה עושה הרבה שטייגען ועמל בעיון

גדול על דבריו. כשיצא הספר "אבן האזל" למרן הגרא"ז מלצר זצ"ל נדפס שם שיעור (פרק ב') מהלכות עבדים הלכה ז') ממרן הגאון ר' אהרן זצ"ל על הסוגיא דלוה וגואל וגואל לחצאין, היה זה שטיקל שהרעיש בזמנו את העולם, וזכורני שאחי רה"י זצ"ל נתייגע בזה רבות, ועשה הרבה שטייגען בשיעור זה, וכך היה דרכו מיום עמדו על דעתו שהיה מתייגע בדברי הראשונים והאחרונים וראשי הישיבות ללא גבול וקץ, וכך הגיע לגדלותו הגדולה והנוראה.

כן הייתה לו קרבה יתירה במעונו של מרן הגרי"ז זצוק"ל, ממנו הוא שתה וקיבל ניצוצות והנהגות ובתורתו יגע כל ימיו. בילדותו וצעירותו הוא היה חבר קרוב של הגאון האדיר רבי מאיר הלוי סאלאווייצקי זצ"ל הם למדו באותה כתה, וכך התקרב לאביו מרן הרב מבריסק. הוא היה רגיל הרבה ללכת לתפילות אצל מרן הגרי"ז והיה מאזין לדברי תורתו ומשגיח אחר תפילתו, וכן גם בימים נוראים היה הולך אליו לקבל מהרוממות הגדולה והיראת שמים שהיו בצלו של מרן זצ"ל.

גם אצל החזון איש היה כמה פעמים ונפשו נקשרה בו, אך עיקר החיבור שלו היה לתורת החזון איש ויגע בספר 'חזון איש' כל ימיו ביגיעה אחר יגיעה עצומה ונוראה.

כבר בצעירותו נודע כ'אדם גדול'

כך עלה ונתעלה עם ה'לב שומע' וה'לב מבין' שלו וברוב עמלותו בתורה, עד שאפשר

לומר שכבר כשהיה בגיל שלושים כבר נודע ממש כ"אדם גדול" עד מאוד, הן בגדלות בתורה שהיה אז בדרגא גבוהה ועצומה, וגם שהיה בתוקף דעתו והבנתו לדעת הדרך ילכו בה. אמנם עדיין לא הכירו אותו ולא יצא טבעו בעולם, כיון שהיה שקט בטבעו, עד שהתחיל להרביץ תורה בישיבת אמשינוב, וישיבת אתרי, ואח"כ ישיבת "קול תורה", שאז תורתו הכריזה עליו מבחורין.

בכל מקומות אלו זכה להעמיד תלמידים גדולי תורה מובהקים וגדולי הוראה, זכורני שהיו בחורים אומרים שיש פחד לדבר איתו בלימוד, כי ראו שעומד מולם גברא רבה, וגם היה תובע מבחור לדעת מה שהוא מדבר, הוא היה מכה על ראשי התלמידים ואומר להם גדל.

"גילוי אליהו" - בתורת הגר"א

אחי הגדול ר' שמואל היה זכרן גדול מאוד, וכל רז לא אניס ליה, אבל היה לו עוד מעלה עצומה שהייתה לו מומחיות מיוחדת מה צריך לזכור ומה לא צריך לזכור... הוא זכר כל מיני תשובות של אחרונים שהיה מונח בהם חידוש מסוים, ובוה שלט שלטון ללא מצרים, בבקיות עצומה בידעת דקדוקים ודיוקים בלשוניותם, והיה מוציא מזה חידושי תורה נשגבים.

כך היה דרכו לגלות את נקודת החידוש בכל דבר ודבר ובוה היה מתמקד, ראו את זה גם במה שגילה דברים נעלמים בתורת אדונו הגר"א וכמו שאמרתי בלוייה, שהיה לו "גילוי אליהו" - שהיה מגלה דברים בתורת הגר"א מה שאף אחד לא ראה. היה מוצא מילה אחת בדברי הגר"א בתיקוני זהר והיה בונה מזה מערכות גדולות, וכמו למשל דבר פשוט שהיה רגיל לומר בשם הגר"א שהשבת היא "קדש קדשים", שאין לזה שום מקור מלבד דברי הגר"א, והרי זה גילוי נפלא, שמגביה את האדם לדעת את רוממות מעלת השבת, וכל השבת מקבלת פנים חדשות, וכך היה דרכו להוציא לגילוי בדברי הגר"א יסודות נפלאים, ואין לך גילוי אליהו גדול מזה.

יש לציין נקודה נוספת בצורת לימודו של ראש הישיבה. כידוע הוא היה עמוק מאוד מאוד, ורבים לא הבינוהו, ישנם רבים שכשהם מדברים בעומק ישנה תחושה שגם הם לא בדיוק מבינים הענין לאשורו, אולם עליו ראו בחוש כי גם בתוך כל העמקות שלו עומק לפנים מעומק בעומק הסוגיות, גם כשלפעמים לא השיגו את דבריו, אולם הוא עצמו תמיד ראו עליו את ההבנה הבהירה, ראו כיצד הייתה לו בהירות גמורה בנקודת החידוש בסוגיא, ובכל עומק ההבנה בזה.

זכורני באחד שהיה נחשב ללמדן גדול מאוד, אך תמיד הרגשתי הייתה שכאשר הוא מדבר בלימוד, גם הוא עצמו לא הבין לעומק את דבריו, ולצערנו זה דבר מצוי מאד, חיסרון הבהירות, ואילו אצל אחי הגדול ראש הישיבה גם כשידבר בעומק הדברים, ולפעמים אחרים לא ירדו לעומק דעתו, עליו ראו בחוש שהוא עצמו הבין היטב מה הוא בא לומר, ומה הוא בא לחדש.

כמה פעמים היה נראה לי שכנראה לזה התכוון מרן הרב שך זצ"ל בדברי ההסכמה שכתב לספר "דרכי שמואל": "נהיירן לו דברי תורתו בעמקותן וישרותן", והיינו, שגם בתוך העמקות העצומה שלו הוא מבין היטב

היטב מה שהוא אומר, ואצלו הדברים נהירים וברורים, וצריך לדעת שזהו שבח גדול מאוד, כי כאשר בודקים את עומק ההבנה אצל הלומדים, מוצאים כי רבים ועצומים מתלמידי החכמים חשודים על כך שלא ירדו לעומק ביאורם עד השיטין.

ויט שכמו לסבול למען הצלת כלל ישראל

וקווי ד' יחליפו כח, הוא האמין בתורת אמת, וזה נתן לו את הכוח, כשהוא ידע שזה האמת הכל לא עמד בפניו. זה לא היה 'קנאות', זה היה 'קנאת האמת'. הוא היה איש אמת, והאמת היתה נר לרגליו, וזה נתגלה ברבים בכל העולם בשנים האחרונות, שהיה צריך לעמוד על המשמר שלא יכנסו כל מיני שינויים.

אולם צריך לדעת שאחי רה"י זצ"ל בטבעו לא היה שייך לכל הרעש הגדול, הוא היה אדם שקט, עניו, כולו צניעות, כולו ענוה, ופתאום כלביא יקום וכארי יתנשא, מי שהכיר אותו לא הבין כיצד פתאום הוא ניהל מאבקים כאלו, מאיפה הוא קיבל את הכח הזה.

אך התשובה לזה היא אחת, ויט שכמו לסבול, הוא לקח את האחריות על הכתפיים שלו, בבחינת "כי תאמר אלי שאהו בחיקך", וכאן לא מדובר על האכלת בני ישראל בבשר אלא על הצלת כלל ישראל ממסירתם לשמד, והוא נתן את הכתף שלו לסבול בשביל כלל ישראל.

שמן זית זך אשר כולו לשם שמים

הגאון הגדול שליט"א ממשיך בכאב עצור: בתחילה כולם חשבו שהוא מדבר גוזמאות, כולם היו במצב של "החרש תחרישי", ורק הוא היה "ומרדכי ידע את

כל אשר נעשה", אבל בסוף הוא ניצח, היום כולם יודעים שהכל טרף, הכל שמד. כל המאבק הזה לא היה נוח לו כלל וכלל, אך כשזה מגיע לכבוד שמים, אין שום שיקול, יש רק דבר אחד והוא לשמור על התורה! הוא לא חיפש שום טובת הנאה, או משהו אחר, רק כבוד שמים ותו לא.

זה היה מבהיל לראות איך כולם דברו נגדו בלי סוף, אבל הוא שתק ולא אמר כלום. קמיו ומצוריו הטילו בו כל שיקוצים שבעולם בחשדות שוא שלכבודו עצמו הוא דורש ח"ו, בשעה שהוא היה האדם הנקי ביותר שבדור, שמן זית זך אשר כולו לשם שמים, לא היה בדור הזה לב ישר יותר ממנו, וכל המלחמה הזו היתה אצלו מסירות נפש בלא גוזמא, מסר נפשו ממש, ולבסוף גם כרע ונפל תחתיו כשלבו הגדול כבר לא עמד במשא הזה, אבל בכל הרדיפות והתלאות שעברו עליו, אשר לא יאומן עומק השפלות והנבזות של רודפיו, בכל אלו ראו אצלו דבר נורא, שגם בכל המצבים הקשים ביותר הוא עצמו שתק ולא אמר שום דבר, וזה גדלות עצומה ונוראה.

אני בינה לי גבורה

ובכל המערכה להצלת היהדות, צריך לדעת נקודה מאוד חשובה, כי אחי ראש הישיבה זצ"ל בטבעו לא היה טיפוס 'סגור' כלל וכלל, היה לו מקום בראש להכיל הרבה דעות, אך כשזה הגיע לענין מסירת התורה ושמירת המצוות כצורתן אין שום פשרות כלל, כי זאת התורה לא תהא מוחלפת.

וזו הייתה המעלה הגדולה שלו בהנהגת הדור, כיון שהעמידה על המשמר שהנהיג לא היתה מחמת שטבעו נוטה לזה, אלא הכל נבע אצלו מכח ההכרה וההבנה שאסור לשנות ממה שהיה, וזוהי הדרך היחידה לעשות משמרת לתורה, בבחינת "משמרת למשמרתי", ורק באופן זה יש שמירה מכל

מיני פירצות וקלקולים. וכיון שכל ההנהגה שלו הגיע מההבנה "אני בינה לי גבורה", לכן היה לו את היכולת לדעת מתי 'עת מלחמה' ומתי 'עת שלום', מתי מותר ומתי אסור! כי הכל הגיע מהבנה, משא"כ יש כאלו שהשמרנות היא בטבע שלהם, א"כ טבעם מוביל אותם ולא דרך האמת...

וכך הוא היה תובע מכולם להבין את הדברים, לא להיות בצמצום המוחין, אלא להבין את הדברים, היה לו גדלות המוחין, והוא רצה שכולם יכנסו ויקבלו את הגדלות הזאת, לא להיות בצמצום, כי כשמבינים את הדרך אז הכל ברור ונהיר.

הוא לא בא לחדש שום "חידוש" בדרך ההנהגה שלו, הוא בא לשמור על הדרך הישנה, שלא ישנו כלום ממה שהיה פעם, ממה שהנהיגו גדולי הדורות, ועל זה נלחם בכל הכח, שפך השמן הטהור ישאר בטהרתו.

בדרכו ננוחם

בסיום הדברים, מבקש הגאון הגדול שליט"א להרעיף טללי נוחם על ציבור בני התורה ועולם התורה והישיבות, אשר זכו כי רבן של ישראל זצוק"ל הנהיגם, ניווטם וקומם מעפר דלותם:

כאשר הסתלק מן החפץ חיים, הספיד אותו הרב של לומז'א ואמר: רבש"ע, כולם אבלים, אין מנחמים, כל עם ישראל יושבים על הרצפה ומתאבלים ואין מי שינחם, במצב כזה רק הקב"ה יכול לנחם.

מה נאמר ומה נדבר, יש הרבה מה לומר, יש הרבה מה לספר, ואין לנו מנחם, כלי מלחמה אבדו ונפלו גיבורים, אבל העיקר שכל אחד צריך להבין את האמת ולהמשיך את דרכו הטהורה של אחי הגדול רבי שמואל זצוק"ל, בתורה ויראת שמים ולעמוד על משמר התורה והיהדות, כפי רצונו הטהור.

”למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ד”

מגן החינוך ועוזו

רבנו מרן ראש הישיבה זצוק”ל בראש המערכה על משמר החינוך הטהור משך שנות דור, מול ניסיונות הפגיעה השונים להרס החינוך החרדי מבית ומחוץ | סקירה בת עשרים שנה, מאז המלחמה בניצני מגמת ההתערבות ועד ליסוד מוסדות החינוך לבנים ולבנות על טהרת הקודש בדרך ישראל סבא

הרב יהודה בלוי

ונתייסדו בזה אחר זה בעיה”ק ירושלים ומחוצה לה תלמודי תורה, ישיבות לצעירים, ישיבות גדולות, בתי ספר לבנות וסמינרים של “בית יעקב”, שעמדו בהכוונתו ובנשיאותו ותוך זמן קצר יצא שמם לתהילה כמוסדות החינוך האיכותיים והמעולים ביותר בעולם התורה.

רבנו זצוק”ל היה מקדיש רבות מזמנו היקר והקצוב למען מוסדות אלו שעמדו בנשיאותו והכוונתו והיה נושא אותם על לוח ליבו ממש, אם בעצה ותושייה ואם בסיוע ממשי למען ביסוסם והתפתחותם, תוך שהוא מנחה את דרכם בכל העניינים במשעולי דרך הנחלת התורה והיראה לצעירי הצאן בדרך ישראל סבא.

מהבאר הגדולה אשר ממנה ישקו כל העדרים, יצא הודו וזיוו והדרו של דרך החינוך הטהור בישראל. תמידין כסדרן היה רבנו

מכוון ומורה דרך לעוסקים במלאכת החינוך, בדרכי החינוך הטהור בדרך ישראל סבא. במשאותיו הגדולים שנאמרו במקהלות עם, בקהילות הקודש ובהיכלי התורה, היה שב ומעורר על גורליותו של חינוך ילדי ישראל בדרך התורה והיראה הטהורה, ועל החובה לשמור מכל משמר שלא לסטות במאומה מדרך החינוך הטהורה שהנחילנו אבותינו ורבותינו דור אחר דור.

עם התרחבותו והתפתחותו המבורכת של עולם התורה בהנהגת רבותינו הגדולים מרנן בעל הקהילות יעקב זיע”א ורבנו הגדול בעל האבי עזרי זיע”א, נוצר הצורך בהקמת והעמדת מוסדות חינוך לבנים ולבנות בכל אתר ואתר בדרכי החינוך הטהור תחת הנהגתם של רבותינו הגדולים זיע”א.

רבנו מרן זצוק”ל נרתם בכל כוחו ומרצו למען עניין זה, ותחת עינו הפקוחה הוקמו

חת על הפגיעה בחינוך הטהור של ילדי ישראל מבית ומחוץ – עד לשנים האחרונות בהם התמסר בכל כוחו אוננו ומרצו להעמדת וייסוד מוסדות החינוך לבנים ולבנות על טהרת הקודש בכל רחבי ארה”ק, מתלמודי-התורה לילדי התשב”ר, עד למסגרות החינוך של בנות ישראל, גני הילדות, בתי הספר והסמינרים של “בית יעקב”, שרבנו זצוק”ל סלל והתווה את דרכם על כל צעד ושעל בדרך החינוך המסורה מדור דור.

רבנו מרן ראש הישיבה זצוק”ל, אשר זכה ליצוק מים רבים על ידי רבותינו הגדולים אדירי התורה מדור העבר זיע”א ואצר בקרבו אוצרות עולם מרוחם הגדולה בדרך הנחלת התורה והיראה לדורות הבאים, נבחר משמיא להעביר את מסורת החינוך הטהור כנתינתה מדורי דורות.

כבר לפני עשרות בשנים, היה מרן זצוק”ל

גדולי ישראל לחמו תמיד ועמדו על המשמר לשמור מכל משמר את חינוך התינוקות של בית רבן, שזה כל התולדות של כלל ישראל וזה כל העתיד כי אם אין גדיים אין תיישים, וכמו שנאמר על אברהם אבינו ראש המאמינים “למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ד”...

דברים אלו, שנאמרו על ידי רבנו מרן ראש הישיבה זצוק”ל באחת האסיפות המרוממות שנערכה במעונו בשנים האחרונות למען החינוך הטהור, נדמה שמשקפים יותר מכל את דמותו הגדולה של רבנו הגדול רבן וליבן של ישראל, אשר במשך שנים רבות עמד בראש המערכה למען החינוך הטהור וכקול שופר ההולך וגובר זעק והתריע ללא

”שליח ההשגחה העליונה להצלת היהדות” / המשך מעמ’ 7

ישראל בתקופה איומה זו, כאשר החושך יכסה ארץ.

במהלך השנים האחרונות כתב הגאון הגדול שליט”א מכתבי חיוזק וברכה לרבינו מרן זצוק”ל, בשם יהדות הגולה, כאשר מרן זצ”ל מחזיק לו טובה מרובה באומרו כי הוא מהיחידים שמחזקים את המערכה הנוראה כנגד הגזירות והקריירות המכלה כל חלקה טובה.

מיד בהשמע הבשורה הנוראה בהסתלקותו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק”ל, התייפח יבלחט”א הגאון הגדול שליט”א במשך שעה ארוכה, כשהוא מתבטא לתלמידיו כי גדולה האבידה ואין לה תמורה. בהמשך העיד על עצמו, כי לא בכה כך מאז פטירת מורו ורבו מרן הגרי”ז הלוי מבריסק זיע”א.

נשלח משמים לשמור על מסורת הדורות שלא לשנות מאומה מהמסורה לנו מרבותינו זצוק”ל.

בשנים האחרונות קשרי הידידות התהדקו עד למאד, מאז החל רבי שמואל זצ”ל להנהיג את כלל ישראל בעוז ובגאון, ובפרט לנוכח הגזירות הנוראות והמחיריות כנגד עולם התורה והישיבות.

כאשר החלה המערכה על נפש האומה בניסיון להציל את בני הישיבות מציפורני השמד, החל הגאון הגדול שליט”א בליבו הטהור לעורר על הדבר בכל הזדמנות, ולהתריע יומם ולילה על הגזירות הנוראות ברכים, כאשר הוא רואה במרן זצוק”ל מדברנא דאומתיה אשר נשלח משמיא להנהיג את כלל ישראל ולעמוד בראש המערכה בדורנו היתום להציל את שארית

חפצנו לשוחח עמו, היה צריך לשלוח מישחו להיכל הישיבה ופשוט להוציא אותו מהגמרא ולנתק אותו ממקור חיותו ומשוש חייו.

”אי אפשר להציל את היהדות אלא בדרך הישנה של ירושלים”...

לפני כעשור שנים, השתתף רבי שמואל זצ”ל בשמחת נישואי אחד מהנכדים, שהתקיימה בעיר בני ברק. מרן זצ”ל ויבלחט”א רבי אליקים שליט”א שוחחו בהארט פנים, כאשר הוא מתבטא בפניו: “אי אפשר להציל את היהדות, רק בדרך הישנה של ירושלים”... ואכן, כבר שנים רבות קודם לכן ההרגשה הייתה כי רבי שמואל זצ”ל

כלל בחייו, וגם במה שהיה לו קצת עוה”ז, הוא עמד ללא חשבונות וויתור על תענוגות כבוד ושררה, למען העמדת הדת על תילה, באמת נוקבת עד התהום, מול רדיפות אכזריות שלא זכורות מימי קדם.

לפני שנים רבות, הייתה פרשה מסוימת כאן בלונדון אשר אחד מהמעורבים בנושא, למד בעבר בישיבת ‘מעלות התורה’. רבי שמואל זצ”ל נדרש לנושא ומיד כדרכו חגר כגבר מתניו במסירות עצומה והפעיל השפעה חוצת יבשות, בכדי להסדיר את העניין ולפעול ליישובו. בליבו הגדול היה אכפת לו לסדר את העניין ולדאוג לכל אחד ואחד.

באותה תקופה הייתי צריך פעמים תכופות לשוחח עמו טלפונית, אך זוכרני כיצד בכל פעם שהתקשרנו בכל שעות היממה, כאשר

ופרצו חומות מגדלי

לפני קרוב לעשרים שנים, החלה במסדרונות השלטון ובגופי החקיקה השלטוניים כמו גם בקרב גורמים עוינים אחרים לציבור החרדי, מגמה של התערבות והשתלטות על מתכונת החינוך של מוסדות החינוך החרדיים.

התפנית המשמעותית הראשונה שהתרחשה בעניין זה, הייתה "תוכנית הליכה", אשר נהגתה על ידי וועדה מיוחדת ('ועדת שושני') שהוקמה בהנחייתו הישירה של בג"ץ ולוותה באמירות ברורות ומפורשות על שינוי צביונו של החינוך החרדי. במסגרתה, נכתבו לראשונה כללים והוראות למוסדות החינוך החרדיים.

מצב תקדימי זה היה אכן דרך במערכה גורלית זו. עד לאותה תקופה, לאורך כל השנים, היה ידוע בקרב מסדרונות השלטון שמסגרות החינוך של הציבור החרדי הינן מסגרות חינוך עצמאיות המתנהלות לפי צבינם וסגנונם הטהור ללא שיתאפשר לאי מי מלבד לגדולי התורה לומר דעה בעניינים מהותיים אלו, אולם באותם ימים החלו גורמי השלטון לראשונה לדמות בנפשם שיתכן אפשרות של התערבות והבעת דעה מצידם בעניינים אלו, העומדים בנשמת אפה של היהדות החרדית מזה שנות דור.

לנוכח תוכנית זדוניית זו, יצא רבנו מרן

זצוק"ל מקדיש מזמנו הקצוב והיקר מפז למען העמדת החינוך הטהור, והיה מורה ובא בכל השאלות והסוגיות השונות שהגיעו לשולחנו ע"י מנהלי מוסדות החינוך השונים, כאשר בכל שאלה ופנייה היה יורד עד לפרטי פרטים ומנחה את השואלים הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו. הוראותיו והדרכתיו בענייני החינוך היו לשם דבר כבר לפני שנים רבות, והבית הגדול בשכונת שערי חסד בירושלים הפך לאבן שואבת לראשי ישיבות, רבנים ומחנכים ומנהלי מוסדות לבנים ולבנות, אשר באו להיוועץ וליטול עצה ודעת תורה טהורה מאביר הרועים אביהן וליבן של ישראל.

היה זה מחזה שבשגרה לראות גדודים גדודים של צעירי צאן קדשים מבתי החינוך לתשב"ר, עולים ובאים מעת לעת למעונו של מרן רה"י זצוק"ל בשערי חסד. בביקורים מרגשים אלו היתה מתגלית מידת אהבתו הגדולה של ליבן ישראל לילדי ישראל הטהורים, כאשר במסירות ואבהיות אין קץ היה מתייחס אליהם בחיבה יתירה, כוחן אותם על תלמודם ונושא בפניהם דברי חיזוק באופן המותאם לרמתם.

מרן זצוק"ל אף היה טורח ובא לאירועים הציבוריים שנערכו במוסדות החינוך, בהם היה נושא את משאותיו המרוממים לחיזוק והתעלות בשיקידת התורה ורוממות העבודה כדרכו הטהורה.

ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל. בעיתון "יתד נאמן" מתאריך כ"ט סיוון תשס"ד נכתב כדלהלן: "מדובר באחת הפרשיות החמורות ביותר שהיו בשנים האחרונות הנחשפת כאן לראשונה, כאשר שרת החינוך והפקידים הבכירים במשרד החינוך הולכו שולל בידי כמה גורמים אינטרסנטיים חרדיים, משולי המחנה, שהחליטו שמהיום ואילך הם דובריו של הציבור החרדי, הם נציגיו, והם לא היססו להצהיר כי הם פועלים בשליחותם, כביכול, של גדולי ישראל..."

כך למשל, בתוכנית הליכה, משרד החינוך לא היה מעז לנסות ולהתערב בתכני הלימוד של הציבור החרדי אילו היה יודע בצורה הברורה ביותר כי לא תתאפשר כל התערבות שכזו. אלא שאותם גורמי שוליים, שאינם מתביישים לפעול בריש גלי בדרכים שונות, חלקן חמורות ביותר, מרגיעים כל הזמן את בכירי משרד החינוך כולל את שרת החינוך כי אין מה לחשוש "התוכניות יאושרו, ומי שצועק נגד, אלו כל מיני עסקנים", אמרו אותם גורמי שוליים לבכירי משרד החינוך, ובכך ניסו להרוס בבת אחת את המאבק העיקש של היהדות החרדית נגד כל ניסיון התערבות פסולה בחינוך החרדי.

ומשום כך, כאשר התברר לראשי משרד החינוך על ההתנגדות הנחרצת של היהדות החרדית נגד תוכנית הליכה, הם לא הבינו

ראש הישיבה זצוק"ל יחד עם מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל בראשות רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בקריאת זעקה ומחאה על המזימה הנוראה, ובכך נפתחה המערכה הכבירה על משמר החינוך של ילדי ישראל.

רבנו זצוק"ל הקדיש מאמצים רבים עבור מערכה זו, ורתם וזירז כל העת את שלוחי הציבור וראשי מוסדות החינוך כמו גם את העסקנים המסוריים שעסקו במלאכת הקודש לפעול בכל הדרכים האפשריות לסיכול המזימה. בעקבות הוראותיו התקיימו באותם ימים אסיפות וכינוסים של מנהלי מוסדות החינוך בראשות גדולי התורה, ובעיתון "יתד נאמן" דאז הובאו מאמרים וכתבות הסברה נרחבות על המערכה הכבירה.

כבר באותם ימים, פעלו בתוככי הציבור החרדי גורמים ששידרו מסרי חולשה לגורמי השלטון, ונציגי ציבור שונים שהחלו אז את פעולתם מחוץ למסגרות הרשמיות של הציבור החרדי פעלו באופן עצמאי וחצי-חשאי ושיתפו פעולה במוצהר עם מגמות מסוכנות אלו. רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל לא חת ולא זע מפני גורמים אלו, ובהוראתו והשתדלותו הנמרצת הובעה מחאתה של היהדות החרדית לנוכח שיתוף פעולה חמור זה והוכהר לראשי השלטון שמסרים אלו אינם משקפים את דרכו של הציבור החרדי והינם מנוגדים בתכלית לדעתם של מרנן

מה קורה, לפתע הם הבינו שכולם נגד, בעוד שהיו כמה אנשים שאמרו להם שאף אחד לא נגד..."

המערכה הכבירה וזעקתם של מרנן גדולי ישראל זיע"א מנעה את הסחף הנורא ואת מסירת החינוך של ילדי ישראל לידי זדים, אולם לדאבון לב, החולשה בתוך המחנה ושיתוף הפעולה הזדוני העבירו את המסר ההרסני לגורמי השלטון כי "נפרצה החומה" והם החלו בתוכניות וניסיונות נוספים לשינוי החינוך החרדי.

רוצים "לעקור את הכל"

השלב הבא במערכה הגורלית היה ניסיון פגיעה תקדימי של רשויות השלטון בצביון החינוך החרדי, באמצעות הקמת "וועדת דוברת" ("כוח משימה לאומי לקידום מערכת החינוך בישראל"), שהתכוונה ליצור מערכת חינוך אחידה לכל ילדי המדינה מכל המגזרים מתוך מטרה "לאחד" את החינוך החרדי עם החינוך הכללי.

למרבח התדהמה נודע, שאחד מחברי הוועדה היה עסקן שידיו רב לו בהרס חומות הציבור החרדי ואשר היה שותף אף בדיונים אודות הקמת מסגרות צבאיות לציבור החרדי. רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל נזעק לנוכח הפגיעה החמורה וההסכמה הרשמית להרס החינוך החרדי, ובפעילות נרחבת שנערכה בקרב הנוגעים בדבר אולץ הלה להצהיר שאינו מייצג בוועדה זו את הציבור החרדי אלא פועל בה כגורם פרטי בלבד, מה שהחליש עד מאוד את ההשפעה השלילית של השתתפותו בוועדה זו.

במסגרת דיוני הוועדה, הותוותה תוכנית מקיפה ליצירת מתכונת חינוכית חדשה לכל מוסדות החינוך החרדי, במטרה להכשיר את ילדי הציבור החרדי להשתלבות עתידית במסגרות הצבא, בשוק התעסוקה, ובחברה הכללית על שלל תחלואיה.

אותם ימים היו ימים גורליים במערכה להצלת החינוך החרדי. לנוכח כל ידיעה שהגיעה לאוזניו היה מרן רה"י זצוק"ל פועל בזריזות בעניין, והיה פוקד את מעונו של רבנו עט"ר מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בקביעות בעניינים אלו, כאשר בכוחות משותפים עשו כל שביכולתם לעצור בעד המשחית.

רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל התבטא אז באוזני הרה"ג ר' שמואל וינטרויב שליט"א מראשי העומדים במערכה להצלת החינוך התורתי, שרבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל אמר על תוכנית זו, שהיא "תוכנית לעקור את הכל". רבנו מרן רה"י זצוק"ל החל בפעילות נרחבת ביותר לליכוד השורות בקרב כל שדרות הציבור החרדי בראשות מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל להבעת התנגדות נחרצת לפגיעה במתכונת החינוך הטהור.

היה גם היה שכר לעמלו, וביום כ"ט תשרי תשס"ה התקיימה אסיפה מיוחדת של מועצת גדולי התורה דאז לנוכח הפגיעה במוסדות החינוך. במהלך הימים שקדמו לכינוס נכנס רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל למעונו של רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ומרן זצוק"ל העביר את הוראותיו והדרכותיו לקראת הכינוס. במהלך האסיפה התקבלו שורה של החלטות בעניין ניסיונות הפגיעה בצביון החינוך החרדי, ובתחילת נוסח ההחלטות נכתב כדלהלן:

"הנה מאז ומעולם מסרו אבותינו את

נפשם למען חינוך ילדי ישראל שישאר בטהרתו, וכמאמר חז"ל אל תגעו במשיחי אלו תינזקות של בית רבן. מסירות נפש זו היא שעמדה להם לגדל דורות ישרים ומבורכים נאמנים לד' ותורתו, והוא יסוד קיומנו. היות ומשרד החינוך מבקש כעת לנטוע זמורת זרה בכרם בית ישראל, ולהכניס את תכנית הליבה שיש בה שינויים בסדרי מוסדות החינוך, לכך נתכנסה מועצת גדולי התורה אור לל' תשרי תשס"ה, לדון בדבר הזה ולהביע זעזוע עמוק מהניסיון להתערב בתכני הלימודים, אשר עד עכשיו היה על טהרת הקודש כפי שקבלנו מאבותינו מהר סיני".

המסר הנחרץ שהובע בפני השלטונות החל לתת את אותותיו בקרב הציבור החרדי ורבים החלו לפקוח את עיניהם לנוכח המזימות החמורות שהלכו והחריפו כל העת ועמדו לשנות את צביון החינוך החרדי מן הקצה אל הקצה.

על משמר התתי"ם

באותם ימים, יצאה ההוראה הנחרצת מאת מרנן ורבנן גדולי ישראל ובראשם רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל למנהלי התתי"ם שלא לשתף פעולה בשום פנים ואופן עם הניסיון הנואל לפגיעה בחינוך הטהור בתתי"ם.

מלבד הניסיון של משרד החינוך לפגיעה ישירה בתתי"ם באמצעות הטלת הוראות והתערבויות שונות בסדרי החינוך המקובלים, החלו לצוץ אט אט סימני השפעה נוספים של משרד החינוך להרס החינוך החרדי. בשעתו נודע על כוונתם של תתי"ם מסוימים להעביר את הת"ת ממעמד חוקי של "מוסד פטור" למעמד של "מוסד מוכר", וכן החל להתפשט נגע "ההשתלמויות למלמדים" כאשר מכון מסוים שהחל את פעולתו כמכון ללימודי עזר לילדים מתקשים, החל בהעברת השתלמויות למלמדים בהסמכת אוני' "בר-אילן" ע"י מרצים פסולים המעבירים למלמדי התשב"ר תכנים זרים ופסולים ביותר.

לנוכח כך, ולרגל המערכה הגורלית, החלה התארגנות נרחבת ביוזמתו ובעידודו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל לעמידה איתנה ואחידה של כלל מנהלי התתי"ם על משמר החינוך הטהור - וזאת גם במחיר של הפסקת התקצוב הממשלתי.

במוצש"ק וירא תשס"ה התקיימה במעונו של מורנו הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל אסיפת מנהלי התתי"ם, ובה הוכרו על הקמת קרן ציבורית לתמיכה בתתי"ם.

במכתבו ששיגר אל האסיפה כתב רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל: "הנני לחזק בזה את מנהלי התתי"ם הניצבים במאבק כנגד קיצוצי תקציב, וניסיונות פיתוי לשנות מעמדם של התתי"ם מקדמת דנא, ולשלוח מלמדים להשתלמויות וכן לא ייעשה. והנני פונה לנדיבי עם לתמוך ולסייע בידי מוסדות אלו שיוכלו להמשיך בדרך הסלולה לנו בלא שום שינוי וכל המסייעים יתברכו ממקור הברכות".

יוזמה היסטורית זו זכתה לתמיכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל, ואף עמוד ההוראה הגאון האדיר רבי שמואל הלוי ואזנר זצוק"ל אשר לא נהג להביע דעה בעניינים ציבוריים, שיגר את מכתבו לאסיפה היסטורית זו וכתב בהמשך למכתבו של מרן הגרי"ש זצוק"ל: "דברים הנ"ל הם חובת השעה שח"ו לשנות סדר הלימודים - מצוה לעמוד בפרץ".

אל הבקשה הנרגשת הצטרף רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל אשר כתב את הדברים הבאים: "לאשר דברי תורה צריכים חיזוק, הנני בעניי לבוא לחזק בזה את מנהלי התתי"ם, אשר כעת עומדים עלינו בכל מיני פיתויים ד' ישמרנו, וחלילה וחלילה לעשות איזה שינויים כל דהו, ולא לשלוח מלמדים להשתלמויות ד' ישמרנו ואוי לנו שכך עלתה בימינו, ולהזהר מכל פיתוי שבעולם ולא לעבור ממוסד פטור למוכר שאינו רשמי, ומעלים בקודש, וליוצא ובא אין וכו' ד' ישמרנו, ונא ונא לא להכניס שום אשר קרץ מעשה עמלק ימח שמו, לא תהא כזאת בישראל.

והנני בקריאתי לנדיבי לב להמבינים בעם לתמוך ברוח נדיבה את המוסדות הקדושים שיוכלו להמשיך בהמסור לנו מדור דור ללא אבק שינוי, ונא ונא לעשות לקיומה של תורה וברוך אשר יקים את התורה הזאת. למען הדבר הנשגב הנ"ל כי הם חיינו ואורך ימינו וכו' ונא לשאת את דגל התורה והמסורה בעוז ובגבורה בעה"י".

בהכרזה היסטורית זו של הסכמה לויתור על תקציבי השלטון למען השמירה על

שמואל אויערבאך
 <p>פעה"ק ירושלים תובב"א</p>
ב"ה ירושלים ערב שבת קודש לסדר שקוראים בתורה למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ד' וגו'
לכבוד מנהלי הת"תים הקדושים של תשב"ר בבית הגאון הגדול הצדיק הרמ"י ליפקוביץ שלומו ישגא.
לאשר דברי תורה צריכים חיזוק, הנני בעניי לבוא לחזק בזה את מנהלי הת"תים, אשר כעת עומדים עלינו בכל מיני פיתויים ד' ישמרנו, וחלילה וחלילה לעשות איזה שינויים כל דהו, ולא לשלוח מלמדים להשתלמויות ד' ישמרנו ואוי לנו שכך עלתה בימינו, ולהזהר מכל פיתוי שבעולם ולא לעבור ממוסד פטור למוכר שאינו רשמי, ומעלים בקודש, וליוצא ובא אין וכו' ד' ישמרנו, ונא ונא לא להכניס שום אשר קרץ מעשה עמלק ימח שמו, לא תהא כזאת בישראל.
והנני בקריאתי לנדיבי לב להמבינים בעם לתמוך ברוח נדיבה את המוסדות הקדושים שיוכלו להמשיך בהמסור לנו מדור דור ללא אבק שינוי, ונא ונא לעשות לקיומה של תורה וברוך אשר יקים את התורה הזאת.
למען הדבר הנשגב הנ"ל כי הם חיינו ואורך ימינו וכו' ונא לשאת את דגל התורה והמסורה בעוז ובגבורה בעה"י.
<div> שמואל באאמו"ר גאון ישראל מוה"ר שלמה זלמן זללה"ה אויערבאך</div>

החינוך הטהור פתחו מרנן ורבנן גדולי ישראל ורבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל את פתח ההצלה של החינוך החרדי מזרועות השלטון ההרסניות, ובכך סללו את הדרך להקמתם של מוסדות החינוך הבלתי תלויים בשנים האחרונות ע"י רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל על טהרת הקודש ללא כל תלות תקציבית ומימסדית במשרד החינוך.

ניסיונות הפגיעה במתכונת החינוך של התתי"ם לא פסקו, ובאותם ימים הוקמה "ועדת הרבנים לענייני חינוך", בראשות תלמידיו הגדולים של רבנו הגדול מרן האבי עזרי זצוק"ל, הגאב"ד הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א והגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א מראשי ישיבת קול תורה, שעמדו בקשר הדוק עם רבנו רה"י זצוק"ל בכל ענייני הנהגת המערכה להצלת חינוך ילדי ישראל.

באותם שנים, עמדה "ועדת הרבנים לענייני חינוך" על המשמר, ולנוכח כל דרישה וגזירה חדשה של משרד החינוך היו מתפרסמים על ידה הוראות והדרכות מדויקות למנהלים היאך עליהם לנהוג, מה שיצר חזית אחידה מול הניסיונות החמורים להרס החינוך החרדי.

לדאבון לב, היו גורמים שונים שהמערכה הגורלית לא עמדה בראש מעייניהם ובאופן תמידי הקלו ראש בעניינים גורליים אלו, מה שגרם להחלשת המערכה כולה ואף הביא בהמשך הזמן - ובפרט לאחר הסתלקותו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל - להתמוטטות חומות החינוך החרדי ולפשרות והסכמות תקדימיות של מסירת חינוך ילדי ישראל לידי הקמים עלינו לכלותנו.

בחורף תשס"ח, החל משרד החינוך לדרוש ממנהלי התתי"ם להוציא "רישיון" להפעלת ותקצוב הת"ת, כנהוג במוסדות החינוך ה'מוכרים'. בטופס הרישיון נדרשו המנהלים לראשונה לעמוד תחת מרות משרד החינוך בכל ענייני ניהול הת"ת, בתחום הפדגוגי, בתחום הבטיחות, בתחום התברואה והבריאות, בתחום הכספי ובתחומים נוספים. פירצה זו של "הרישיון לתתי"ם" היתה אבן דרך בחתירתו של משרד החינוך לחיסול עצמאותם ההיסטורית של התתי"ם, עצמאות אשר הושגה בעמל רב על ידי רבותינו הגדולים מרן החזון איש ומרן הרב מבריסק זיע"א שחררו לדבר עד מאוד. במכתב שיצא ע"י "ועדת הרבנים לענייני חינוך", שבאותם ימים פעלה כאמור במשנה תוקף להצלת החינוך בראשות רבותינו שליט"א, נכתב, שמאחורי דרישה זו עומדת הכוונה להפוך את מעמד התתי"ם מ"מוסדות פטור" ל"מוכר שאינו רשמי" דבר המנוגד להוראתם הנחרצת של מרנן ורבנן גדולי ישראל.

בהמשך, בהשתדלותו הנמרצת של רבנו מרן רה"י זצוק"ל, יצאו מרנן גדולי ישראל ובראשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל במכתב גלוי נגד דרישה זו וכתבו במכתבם מיום כ"ז אייר תשס"ח: "...הננו באים בקריאה נרגשת לכל מנהלי המוסדות, אשר נתסדו במטרה לחנך ילדי ישראל שיהיו נאמנים לתורה ולמצוות, ח"ו אל תתנו את היקר והקדוש - חינוך צעירי הצאן קדשים - בידי אותם שאינם שומרי תורה ומצוות, ואין להסדיר רשיון זה ואלו אשר כבר מסרו טפסים אלו למשרד החינוך, מוטלת עליהם החובה לחזור בהם ולבטל הבקשה".

הבעיה החמורה ביותר בטופס הרישיון

היה "טופס ההתחייבות", שבו נדרשו מנהלי התתי" לחתום על כפיפות להוראות משרד החינוך, ובכלל זאת להוראותיו בנושאים חינוכיים. נוסח התחייבות זו הוא כדלהלן (העתק הנוסח מהרישיון אשתקד): "אני מתחייב לעמוד בכל ההנחיות הפדגוגיות של משרד החינוך ולהפעיל ולקיים את המוסד לפי הכללים והנהלים שנקבעו על ידי משרד החינוך".

בתחילת נוסח מכתבם של גדולי ישראל זצוק"ל הנזכר התייחסו מרנן גדולי ישראל זצוק"ל להתחייבות זו בחומרה רבה, וכאשר הוצג נוסח התחייבות זו בפני מרן ראש הישיבה זצוק"ל בשנה שעברה ע"י אחד המנהלים, סירב מרן זצוק"ל להתיר לו לחתום על הדבר.

בימים אלו ממש, שוב עלתה כידוע סוגיית "הרישיון" על שולחנם של גדולי ישראל, וזאת בעקבות השינוי הדרמטי שהתבצע ב'חוק החינוך' אשר הפקיע את עצמאותם ההיסטורית של התתי"ם, והחלתן של תקנות חדשות שנקבעו מכוחו לתתי"ם ע"י שר החינוך וסגנו הכוללות שורה של כללים והוראות פוגעניים ותקדימיים בעניינים פדגוגיים וניהוליים במתכונת ניהול התתי"ם. כאשר פורסמו התקנות החדשות, נכנסו מנהלי ת"ת 'דעת זקנים' במודיעין עילית למעונו של רבנו מרן רה"י זצוק"ל אשר הורה להם כי "כאשר יגיעו מסמכים המצריכים חתימה כלשהי והמתייחסים לתקנות החדשות, אזי אסור לחתום על שום מסמך שלהם, גם במחיר של וויתור על תקציבי משרד החינוך, כדי לעמוד על עצמאות מוחלטת".

ואכן, בימים האחרונים פורסם נוסח הרישיון העדכני לתתי"ם ובו כלולה התחייבות מצד המנהלים לניהול הת"ת לפי התקנות החדשות, ובעקבות כך וע"פ הוראתו וצוואתו של מרן רה"י זצוק"ל שבה ונשנתה בהחלטת מועצת גדולי עולם התורה שליט"א ההחלטה שלא לחתום על הרישיון.

צעד זה הינו תקדימי והיסטורי, כאשר לראשונה מוסד חינוך מתוקצב בוחר מרצונו להתנתק מהתקציבים השלטוניים מתוך מסירות נפש וקידוש שם שמים (ר' מסגרת) והינו פרי עמלו ומסירות נפשו של רבנו מרן רה"י זצוק"ל בכל עשרות השנים האחרונות למען שמירת פך השמן הטהור. אין שום ספק, שצעד הרואי זה יעורר גלים של הערצה בכל שדרות הציבור החרדי, ושמא אף יביא בעקבותיו התעוררות ציבורית בשמירה המוטלת על מנהלי המוסדות בחינוך ילדי ישראל.

על משמר הישיבות הקדושות

ככל שחלפו השנים, גבר תאבונו של משרד החינוך להתערב במתכונת החינוך החרדי ונערכו ניסיונות נוספים להשתלטות על כלל מוסדות החינוך של הציבור החרדי. בעיצומה של המערכה הכבירה על עצמאות התתי"ם, נודע על ניסיון הרה אסון של משרד החינוך לפגיעה תקדימית בעולם התורה באמצעות הכנסת "לימודי בגרות" לתוככי הישיבות לצעירים.

בס"ד כ"ז אייר תשס"ח

בימים אלו פונה משרד החינוך למנהלי התתי"ם הנימנים על מוסדות הפטור בדרישה להסדיר רשיון הפעלה לשנת הלימודים הבעל"ט, ובדרישה זו נכלל התחייבות לעמוד תחת הוראות משרד החינוך בין בתכני הלימודים והן בקבלת והרחקת תלמידים ודיווח על המחנכים והמורים, דבר שלא היה עד היום כלל.

לכן הננו באים בקריאה נרגשת לכל מנהלי המוסדות, אשר נתיסדו במטרה לחנך ילדי ישראל שיהיו נאמנים לתורה ולמצוות, ח"ו אל תתנו את היקר והקדוש - חינוך צעירי הצאן קדשים - בידי אותם שאינם שומרי תורה ומצוות,

ואין להסדיר רשיון זה

ואלו אשר כבר מסרו טפסים אלו למשרד החינוך, מוטלת עליהם החובה לחזור בהם ולבטל הבקשה.

ונוכה שתתקיים על ידנו ועל ידי זרענו ההבטחה כי לא תשכח מפי זרענו עד עולם.

כבר כתבתי בחומר הדברים ואני מצטרף כאן לחתימת גדולי ישראל שליט"א

יוסף שלו' אלישיב	אהרון ליב שטינמן	מיכל יהודה ליפקוביץ	חיים קניבסקי
שמואל אויערבאך	נסים קרליץ	גרשון אדלשטיין	חיים פנחס שיינברג
יצחק שיינר	מאיר צבי ברגמן	נסים טולידנו	

החתימות לפי סדר קבלתם

לניסיון נואל זה קדמה יוזמה פסולה של "השתלמויות" לרמי"ם בישיבות לצעירים והסמכתם מטעם משרד החינוך ל"רישיון הוראה בחינוך העל יסודי". יוזמה מסוכנת זו נגדעה באיבה, אולם הסכנה מפני פגיעה בצביון הישיבות לצעירים ריחפה בחלל האויר.

בעידודו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל התארגנה באותם ימים (כיום י"ב תמוז תשס"ה) אסיפת רבנים ומחנכים ב'בית הכנסת הלפרין' בב"ב, בראשות זקני הת"ח בב"ב, תלמידי מרן החזון איש זיע"א אשר אצרו בקרבם הערצה והערכה עזה לרבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל עוד מהימים בהם זכה ליצוק מים רבים על ידי רבנו מרן החזון איש זיע"א.

במהלך האסיפה הוקראו מכתביהם של מרנן ורבנן גדולי ישראל, ונשמעו דברי מחאה והסברה אודות הפרצה הנוראה מפי זקני הת"ח בב"ב ומפי הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל רבה של רמת השרון.

במכתבו ששיגר אל האסיפה כתב רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל: "הנני בעניי להצטרף להתריע ולמחות על הפירצה החמורה הנוראה אשר רוצים להכניס רח"ל בהישיבות קטנות הקדושות, למודי "בגרות" והשתלמויות, ואוי לנו שכך עלתה בימינו רח"ל, אשר המהרסים והמחריבים השקט לא יוכלו ד' ירחם, ובודאי שחובה נוראה לעמוד בפרץ למנוע המכשלה הגדולה הזאת, ולשמור על טהרת הישיבות הקדושות, ואין לנו שיור אלא התורה הזאת, ויתן ד' ויקיים בנו ומלאה הארץ דעה את ד' וגו'".

מחאה זו, עוררה הדים רבים בתוככי הציבור החרדי ומחוצה לו, ובעקבותיה הועבר מסר תקיף ובלתי מתפשר למשרד החינוך שלא תינתן שום דריסת רגל לגורמים זרים בהיכלי הישיבות הקדושות.

פירותיה של מערכה זו ניכרו היטב תקופה קצרה לאחמ"כ, כאשר גורמים זדוניים הגישו תביעות משפטיות בבג"ץ כנגד מתכונת הלימודים בהיכלי הישיבות לצעירים, ודרשו להטיל חובה ללמד בהם לימודי חול כמתכונת לימודי "תיכון" ח"ו.

רבותינו גדולי התורה יחד עם מרן רה"י

זצוק"ל נחרדו לדבר עד מאוד, ובאותם ימים קראו במכתבים וקריאות קודש לעמוד בפרץ ולא להתפשר מאומה בעניין זה שנשמת היהדות תלויה בו. ואכן, בסייעתא דשמיא בעקבות המסר הנחרץ והבלתי מתפשר שהובע אז על ידי כל הגורמים בציבור החרדי, נחקק החוק המכונה "חוק הישיבות הקטנות" שהסדיר את מעמדם מבחינה חוקית.

תקדים משפטי זה, היווה ומהווה עד עתה תמרור אזהרה ותוכחה לכל מי שטוען את טענת "איום הבג"ץ" ומשתמש בה לעריכת פשרות וויתורים בעניינים העומדים בנשמת אפה של היהדות החרדית, גזירת גיוס בני הישיבות והרס החינוך במוסדות החינוך ובתתי"ם, שכן במערכה זו על צביון הישיבות הקטנות הוכח לעין כל שבעמידה עיקשת ובלתי מתפשרת ניתן להגיע להישגים משפטיים נחושים הפותרים את הבעיה מיסודה.

כה תאמר לבית יעקב

במסגרת המזימה הכללית לשינוי פני החינוך החרדי החל משרד החינוך להנפיק חדשים לבקרים הוראות דרקוניות עבור מוסדות החינוך של "בית יעקב", כאשר שיאה של המערכה (באותם ימים) היתה הדרישה לעריכת "מבחנים ממשלתיים" (מבחני מיצ"ב) בבתי הספר לבנות.

באמצעות המבחנים הממשלתיים ניסו גורמי השלטון ומשרד החינוך להחדיר את מגמת הקלקול של העלאת רף לימודי החול בבתי הספר החרדיים, ולהתקדם לקראת הכללת מוסדות החינוך תחת "תוכנית הליכה" ההרסנית.

במכתב שנכתב באותם ימים על ידי אחד הרבנים שעמדו על משמר החינוך, הובא תיאור מהנזק הנגרם לבתי הספר לבנות בעקבות המבחנים הממשלתיים: "בבתי הספר לבנות משנים תוכניות לימודים, מוסיפים שעות לימודי חול על חשבון שעות לימודי קודש, דבר ששמענו אותו ממנהלות ומורות, וכל זה נעשה ללא הכוונה מלמעלה. את האחריות מטילים על כל מנהלת בית-ספר, שנאמר לה, שאם היא מעוניינת לקבל

תקצוב מלא עליה להתאים את הבית-ספר לתוכנית הלימודים החדשה, שבה יש צורך להוסיף שעות במקצועות מסוימים והתוכן הנלמד משתנה עם הכנסת תכנים חדשים שלא נלמדו עד עתה... כדי לפקח על קיומה של התוכנית, דורשים במשרד החינוך לעשות "מבחני מיצ"ב" שנתיים. אלו מבחנים ארציים במקצועות מסוימים בכיתות ה' עד ח', דבר שיוצר לחץ על המורות להשקיע יותר בלימודי החול כשהם יודעים שכל הצלחתם וקידומם תלויה בהצלחתם במבחנים אלו. מבחנים אלו הופכים את כל החינוך של בית יעקב ממצב של תורתו עיקר ומלאכתו עראי - לח"ו ההיפך מזה".

אט אט החלה האווירה החינוכית המקורית של "בית יעקב" להשתנות בעקבות לחץ המבחנים, וההשפעה השלילית שנגרמה מכוח השינויים והתוכניות שהכניס משרד החינוך ללימודי הבנות צפה ועלתה בתוככי מערכת החינוך של בתי הספר.

בעקבות כך החל רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל יחד עם מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל לעורר ולהתריע על הסכנה המרחפת על חינוך בנות ישראל. אלא שלמרבה התדהמה נתקלה ההתרעה על הסכנה האורכת לחינוך בנות ישראל בטענות נבוכות שונות אודות ההכרח להיכנע לתכתיבי משרד החינוך בעקבות התקצוב הממשלתי, ונוסחאות ידועות אחרות המוכרות כיום היטב מההתנהלות התבוסתנית המתמשכת בחמש השנים האחרונות.

הפעילות החיונית בעניין זה נאלצה אפוא להתנהל בדרכים ישירות, ומרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל תמכו בדרישת הורי התלמידות בפני הנהלות בית הספר של בנותיהם שלא להיכנע לדרישת משרד החינוך ושלא לערוך את המבחנים הפסולים. כך למשל בשיחה ארוכה שקיימו הגאון רבי נפתלי וינטרויב שליט"א יחד עם להבחל"ח אחיו הגאון רבי דוב וינטרויב זצ"ל באותם ימים עם מרן רה"י זצוק"ל בנושא חמור זה, הורה מרן זצוק"ל את דרכי הפעולה והעיד בפניהם על הדברים ששמע במעונו של רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בעניין. וכן סמך את ידיו על נוסח מכתב תמיכתם של גדולי התורה להורי התלמידות שקראו להנהלות בתי הספר שלא לשתף פעולה עם מבחנים אלו

משגברה ההתעוררות הציבורית, פעל רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל לפרסום הדברים, ובהשתדלותו הורה רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לעיתון "יתד נאמן" לפרסם על ההתעוררות הציבורית הנרחבת כנגד המבחנים הממשלתיים.

ואכן, בתאריך כ"ג חשוון תשס"ו פורסמו בעיתון "יתד נאמן" הדברים הבאים: "אתמול המשיך וגבר זרם ההורים הפונים אל וועדת הרבנים לענייני חינוך, להיאבק במגמה הגוברת והולכת של משרד החינוך להתערב ולשנות את הסדרי החינוך החרדי. ההורים ביקשו מחברי הוועדה לבטל את מבחני המיצ"ב העומדים להיעשות בשבוע הבא ובעוד כשבועיים במוסדות החינוך החרדי. לא יתכן, טוענים ההורים, שדבר עיקרי ויסודי כעניין של חינוך שהוא דבר שהנשמה תלויה בו ודורות דורות מסרו את נפשם להחדיר תורה ויראת שמים כדבר עיקרי, ודברי חול טפלים יהפך לעיקר בבתי הספר החרדיים עקב לחצים של משרד החינוך להפסקת

שם אתה מוצא ענוותנות...

כידוע, כמעט בכל הזדמנות שמרן רה"י צוק"ל היה עומד ומדבר לפני הציבור בענייני השעה, היה מדגיש שוב ושוב מתוך ענווה מופלגת שהוא לא ראוי לעמוד בראש הציבור אלא הוא רק אחד מן הציבור, ואף היה מפליג ואומר שהוא "מודה לד' שהוא זוכה קצת להשתייך לציבור הזה", 'חבר אני לכל אשר יראוך', ועוד ביטויים רבים בנוסח זה.

דברים אלו היו ביטוי מוחשי ביותר לענוותנותו הגדולה של רבנו צוק"ל רבן ומאורן של ישראל, שגם כשעמד בהנהגת הציבור באופן שלא היה כדוגמתו שנים רבות ראה את עצמו כאחד מן הציבור ממש. באחת הפעמים אף התבטא ש"הוא מתבייש שמגיעים אליו"!

ראוי לציין שמרן רה"י צוק"ל לא הסתפק בענין זה באמירה בעלמא, אלא היה אכפת לו שאכן יידעו ויאמינו לדבריו אלו. באחת האספות שהתקיימה במעונו להקמת המוסדות החדשים, הוסיף ואמר לאחר ביטוי ענווה מופלגים אלו ש"אני אומר זאת באמת מכל הלב ויש כאן בחדר ספר תורה..." וכן במשאו הציבורי האחרון בוועידת החינוך "כתר טהור" במוצש"ק פ' תרומה בעיר ב"ב, פתח את דבריו במילים אלו ואמר "קטונתי מלדבר בציבור כזה"... ובתוך דבריו חזר ואמר בזו הלשון: "אני שוב חוזר ואומר, אני לא ראוי, והקב"ה יודע שאני אומר את זה מכל הלב באמת, אני לא ראוי, קטונתי"... (רבנו צוק"ל גם הגיב במשאו לתואר שקראו עליו באותו מעמד "ליבן של ישראל", ואמר בתוך הדברים: "אמרו מקודם 'ליבן של ישראל', לא אמרו את זה במקום, אבל היו יהודים שהם היו בבחינת 'ליבן של ישראל'...")

בכל פעם מחדש הדברים היו מפליאים ביותר, אולם באחת הפעמים נוכחתי לראות איך שרבנו צוק"ל חי בתחושה זו ממש. היה זה בתחילת חודש אב האחרון. לאחר שיחה בבית מרן רה"י צוק"ל שבה השמיע דברים נמרצים ביותר על חובת ההתחזקות של ציבור בני התורה בענין שליחת הילדים למוסדות החינוך עטה"ק, הוחלט לערוך אסיפת חיוק לבני התורה משכונת נוה יעקב במעונו בעניין החינוך. באחד הערבים הגענו קבוצה גדולה של אברכים משכונת נוה יעקב בירושלים למעונו, והמתנו שישוב מתפילת מעריב.

ניגשתי אליו לאחר תפילת מעריב בהיכל הישיבה ואמרתי לו שהאברכים מחכים מחוץ לביתו. מכיון שעברו כמה ימים מאז שוסכם על קיום האסיפה בביתו, הדבר נשמט מזכרונו, והוא הגיב בבהלה ממש. על פניו נראתה "אימתא דציבורא" מוחשית, תוך שהוא מתבטא על עצמו בביטוי ענווה מופלגים שהיה קשה לשומעם. באותה שעה ראיתי איך שרבנו צוק"ל אכן חי בחוש בהרגשה שאינו אלא אחד מן הציבור...

א"י, אשרי עין ראתה! מי יתן לנו תמורתו!

"כל מי שיש לו פה לדבר - צריך לדבר!"

כאמור, רבנו מרן רה"י צוק"ל הקריץ תחושה תמידית של "אחד מן הציבור", בבחינת 'חבר אני לכל אשר יראוך', והיה מתבייש ממש לשאת דברים בפני הציבור, אלא שלמען הצלת התורה והיהדות התגבר על רגשותיו בעוז ובגבורה ועמד בהנהגת הציבור תוך שהוא משמיע מעת לעת דברי חיוק ברורים ותובעניים ביותר על החובה למסור נפש כנגד הגזירות ולהפקיד את הילדים אך ורק במוסדות החינוך שאינם מושפעים מגורמים זרים.

מלבד מה שדבר זה היה חלק ממסירות נפשו הנוראה של רבנו צוק"ל למען הצלת התורה והיהדות, הרי שהיתה בכך גם כן 'הוראה' של רבנו צוק"ל, שסבר כי לנוכח הסכנה הנוראה על כל אחד ואחד לחזק את הציבור ובענוותנותו הגדולה נשא אף הוא את דבריו בפני הציבור מתוך 'הוראה' זו...

במשאו הציבורי האחרון בוועידת החינוך "כתר טהור" שהתקיימה במוצש"ק בעיר ב"ב, פתח רבנו צוק"ל את צרור ליבו ואמר את הדברים בכהאי לישנא: "אני לא ראוי והקב"ה יודע שאני אומר את זה מכל הלב באמת, אני לא ראוי, קטונתי. אבל בזמנים כאלה אי אפשר לשתוק, החלש יאמר גיבור אני, וכל מי שיש לו פה לדבר על הדברים העומדים ברומו של עולם צריך לדבר ולחזק את התורה".

אולם לא רק כלפי עצמו נהג רבנו מרן רה"י צוק"ל כן, אלא אף עם כל העוסקים בענייני הציבור. באחת הפעמים הגיע אליו אחד מהאברכים העוסקים בהקמת המוסדות עטה"ק וביקש ממנו שיבוא להשתתף ולשאת דברים בכינוס חיוק בענייני המוסדות החדשים. מרן צוק"ל ענה בשלילה ונימק את הדבר. כשהמשיך אותו אברך ושאל מי ידבר באותו כינוס, ענה מרן רה"י צוק"ל ואמר לו "אתה תדבר". משהגיב אותו אברך בפליאה על התשובה המפתיעה, המשיך מרן רה"י והבהיר לו שבזמן כזה אין 'קטנים' ו'גדולים' אלא כל מי שיכול ראוי וצריך לעמוד ולדבר בפני הציבור על עניינים אלו.

התקציבים. מאות הורים הודיעו כי לא יאפשרו לבנותיהם לגשת למבחנים אלו".

לא ניתן לתאר במסגרת זו את השתלשלות המערכה מבית ומחוץ ואת ניסיונות הטשטוש והערפל שנערכו אז על ידי גורמים ידועים, אולם מערכה זו שבה התחדדו ע"י רבנו מרן ראש הישיבה ומרן גדולי ישראל צוק"ל היסודות העקרוניים של מסורת חינוך בנות ישראל וחומרת הסטייה ממסורת החינוך של "בית יעקב" בעבור כל מחיר שלא יהיה, הם שהיו ברבות השנים לאבן הפינה בהקמתם של בתי הספר הבלתי תלויים בשנים האחרונות ע"י רבנו מרן ראש הישיבה צוק"ל על טהרת הקודש ללא כל תלות תקציבית ומימסדית במשרד החינוך.

"הן עם לבדד ישכון"

כהמשך ישיר לפירצת המבחנים הממשלתיים בבתי הספר היסודיים, קמה באותם ימים מכשלה חדשה לפתחם של הסמינרים לבנות של "בית יעקב". משרד החינוך יחד עם מכוני מחקר חילוניים, חפץ לכפות על הסמינרים החרדיים את השתתפותן של בנות ישראל במחקרים בינלאומיים במסגרת "מבחני פיזה".

בקרב שלומי אמוני ישראל שררה חרדה עצומה מפני תופעה זו, שסימנה את חציית הקווים ושבירת החומות המבדילות בין מסגרות החינוך החרדיות ללימודים החיצוניים הפסולים, ונערכה פעילות עניפה בקרב מנהלי הסמינרים להביע סירוב מוחלט בפני השלטונות והגורמים השונים לעריכת מבחנים אלו.

הדבר טרד את מנוחתו של רבנו מרן ראש הישיבה צוק"ל עד מאוד, ובאותם ימים שיגר מכתב מיוחד לאחד ממנהלי הסמינרים, שבו פרש את משנת העמידה על משמר החינוך של בנות ישראל, וכה כתב (ערש"ק בחוקותי תשס"ו): "בהמשך לשיחתנו היום, אשר "נפשו" בשאלתו על החדשות אשר מבקשים מאיתנו מה שנקרא בחינות פיזה. אין אני רואה שום צד ספק חלילה, וכל רוח הדברים בבחינות הנ"ל ובהשתתפות בזה, אין בזה כלל וכלל רוח ישראל סבא. וזה נגד יסוד יחודנו "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" וכנבואת יחזקאל, והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגויים כמשפחות הארצות וכו', וכמה אנו משקיעים ואנו מחויבים להשקיע בעמלנו אלה הבנים לשמור על גחלת היהדות, לעבודת הבורא באמונה תום טהרה. וכדברי ישעיה (י"א) והאמונה אזור חלציו.

ואין שום ספק אשר כל ההצעות והדרישות הללו, הן ממש עקירת יסודות הדת והאמונה הטהורה ח"ו, היו לא תהיה, וכבר ניבא ישעיהו, הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חושך לאור ואור לחושך שמים מר למתוק ומתוק למר, הוי חכמים בעיניהם וגו'.

ועלינו למסור נפשנו לשמור על היהדות הצרופה ולא להכניס אשר קרן וגו' חלילה וחלילה, ולא ראיתי צורך להאריך בפרטים, כי הדברים מובנים לכל אשר שיח ושיג לו בחינוך בני ובנות ישראל, והקב"ה ישפיע עלינו רוח ממרום ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם ומלאה הארץ דעה את ד' וגו'".

המערכה על צביון הסמינרים המשיכה והסתעפה מאז לתחומים רבים נוספים אליהם פרץ משרד החינוך באין מעצור, וביום מן הימים נודע כי משרד החינוך חותר להוסיף כיתות נוספות בסמינרים (כיתות ז' ו-ח) מתוך מגמה ברורה להפוך את מסגרות הסמינרים של "בית יעקב" למוסדות לימוד אקדמאיים שיש בהם

ארבע שנות לימודים, ובמזימה להביא לרחיית מועד נישואי בנות ישראל ולהכניסם תחת מערכת לימודים מוגברת שתפגע בשאיפתן הטהורה להקמת בית של תורה.

רבנו מרן רה"י צוק"ל חרד לדבר עד מאוד, והנהיג בעוז ובגבורה מערכה כבירה למניעת המזימה הנוראה. באותם ימים סוערים התקיימו במעונו אסיפות של רבנים ואנשי מעש ששמעו מפיו את דרכי הפעולה, שיצאו ובאו בבתיהם של מרן ורבנן גדולי ישראל צוק"ל להביא לידיעתם את הפירצה החמורה.

מערכה כבירה זו נתקלה בקשיים עצומים מצד מנהלי מוסדות ובעלי אינטרסים שונים שניסו לעצור את הפעולות הנמרצות בכל מחיר, אולם רבנו צוק"ל כדרכו לא נרתע מכל קושי, ועלה והציג את הדברים קדם רבנו מרן הגר"ש אלישיב צוק"ל אשר נחרד לדבר עד מאוד והביע את רצונו הטהור לפרוש את דעת תורתו בעניין במכתב גלוי.

ואכן, במכתב נדיר ומיוחד שזר רבנו מרן הגר"ש צוק"ל את יסודות ורוממות טהרת החינוך של הסמינרים של "בית יעקב", וכתב: "מן המפורסמות כמה חרדו גדולי ישראל זיע"א לכל ישנו בסדרי הלימודים במוסדות החינוך בית יעקב, ובקושי התירו ללמד שנה ב' בסמינר, ובמשך השנים נתוספו לימודים נוספים שלא נתברר היתרן, ה"י.

ועל של עתה באתי - הנה בדעת משרד החינוך לגזור מכסות לבנות ישראל החפצות ללמוד על טהרת הקודש... וכל דבריהם בעבר שיסכימו להמשיך ההסדר שיוכלו בנות ישראל המסיימות שנה שני' ללמד בחנה"ע - חזרו בהם, והגדילו עשות לתבוע שכל הסמינרים ילמדו במתכונת של שלש שנים.

על הנהלת הסמינרים לדעת שהם פועלים מכח שליחותם של גדה"ת שהתו את הדרך לבית יעקב, ואין להם רשות לפרוץ גדרים של ראשונים ועליהם להיות כפופים בדעת תורה".

המכתב ההיסטורי עורר הדים רבים ומנע את הפירצה הנוראה, אולם גם לאחריו היו שניסו להתחכם ולמצוא היתרים שונים ומשונים לסלול את הדרך להתפשר עם משרד החינוך בעניין זה. רק עמידתו האיתנה של רבנו מרן צוק"ל בראש הנהגת הציבור לימין רבן של ישראל רבנו מרן הגר"ש אלישיב צוק"ל, היא שמנעה את הדבר ולא אפשרה כל פשרה בנידון (עד לשנים המאוחרות יותר, ואכמ"ל).

באותם ימים נשלח אחד ממנהלי הסמינרים למעונו של רבנו מרן רה"י צוק"ל בהצעת פשרה שיתקיימו לבנות הסמינרים בשנה השלישית (כיתה ז') "שיעורים ביהדות" בלבד. תשובתו של מרן רה"י צוק"ל הדהימה את המנהלים. מרן צוק"ל אמר, כי ככל שמשרד החינוך הוא שדורש את הדבר הרי שגם "לימודי יהדות" יכולים להפוך במשך הזמן ללימודים פסולים באמצעות הפיכתם ללימודי "פילוסופיה ביהדות" וכדומה. וכן, בהיות ולימודים אלו אינם חלק ממתכונת הלימודים המסורתית של "בית יעקב" הרי שאין שום היתר להכניסם ללימודי הסמינרים. ובהיות ומשרד החינוך חפץ לשנות בכך את מתכונת הסמינרים הרי שיש להתנגד לכך בנחרצות גם אם אין שום פסול בדבר. (עדות הרה"ג רבי יוסף שלמה פרידמן שליט"א מראשי העומדים במערכות להצלת החינוך התורתי, שהיה נוכח בשעת מעשה).

ברבות השנים, לנוכח ההתפתחות של מגמות לימודים שונים בסמינרים, עמד מרן צוק"ל לימינו של רבן של ישראל מרן הגר"ש אלישיב צוק"ל והתריע כל העת על לימודים חדשים

את השליטה על מוסדות החינוך החרדיים ומבצעים בהם הרס חינוכי נוראי. מעת לעת החלו להיערם על שולחנו העובדות המרות והעדויות הרבות על ההרס המתרחש במוסדות החינוך לבנים ולבנות בהשפעת משרד החינוך, ורבנים ומחנכים מכל החוגים והעדויות השמיעו בפניו עדויות מסמרות שיער על הנעשה בין כתלי מוסדות החינוך.

רבנו מרן רה"י זצוק"ל, החל להשמיע את כאבו וקריאתו הנמרצת לאזור חיל ולהירתם להצלת חינוך ילדי ישראל בטרם יהיה מאוחר, וכי מוטלת על בני התורה החובה לייסד מחדש את מוסדות החינוך של הציבור החרדי על טהרת הקודש ללא כל תלות תקציבית ומימסדית במשרד החינוך.

"אני בינה לי גבורה"

בדרכו וברוחו הגדולה הנהיג רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל את המערכה להרמת קרן החינוך הטהור כמקדמת דנא בעוז ובגבורה. רבנו זצוק"ל הסכין היטב לקושי הכרוך בנטילת עול כלכלי כבד על כתפיהם של מנהלי המוסדות הי"ו כמו גם בקושי הטבעי שבהעברת התלמידים מהמוסדות הותיקים למוסדות החדשים, אלא שלנוכח הסכנה המרחפת להנחלת התורה לדורות הבאים שעמדה לנגד עיניו באופן מוחשי ביותר, עמד וקרא ללא חת לבני התורה המבינים בעם להפקיד את ילדיהם אך ורק במוסדות אלו.

בראשית המערכה להקמת המוסדות החדשים נערכו אסיפות חזיון במעונו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, ובאסיפה שהתקיימה במעונו לקראת הקמת ת"ת "תפארת יעקב" בעיה"ק ירושלים באור ליום ו' י"ח סיון תשע"ו, אמר רבנו מרן רה"י זצוק"ל את הדברים הבאים:

"בעבר היו חשדות, כשהשלטונות באו שהם רוצים רק להחזיק את התלמודי תורות, לעזור בלי שום תנאים, גדולי ישראל פחדו מזה מאוד אם יהיו תלויים בהם, אל תבטחו בנדיבים בכן אדם שאין לו תשועה, פחדו שמא ואולי יגידו פעם דעות, אמנם ידעו שאי אפשר לסמוך אבל היה פשוט שכשיגידו דעות אז נפסיק. אבל היום הם כבר מגלים דעתם בגלוי באופן הכי ברור שיכול להיות שרוצים לעקור כל דבר שבקדושה, רוצים לעקור שלא יהיו חרדים, זה מפריע להם, מה שכל גדולי ישראל הזהירו תמיד על רצונם, היום זה בגלוי ממש.

נתרבו הפירצות ומשתפים איתם פעולה הרבה וקשה לפרט. זה דבר יותר פשוט מביעתא בכותחא, זה דבר הכי פשוט, ומי שמבין את הדברים ומי שרוצה לשמוע צריך להבין שמדברים פה לא על הידורים וזהירות ועל פרומקייט אלא מדברים פה לשמור על גחלת היהדות, על גופי היהדות. הקב"ה כרת איתנו ברית שלא ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם, היו צריכים הבטחה מראש על זה אחרי הגלות המר והארור הזה. וכעת, בזמן כזה, זה מושכל ראשון שצריך לפתוח תלמודי תורה שלא יהיו תלויים בכסף שלהם."

בתקופה זו פקדו את מעונו של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל הורים רבים אשר באו לשאול את פיו אודות העברת ילדיהם ממוסדות החינוך הותיקים. רבנו מרן רה"י זצוק"ל היה שב ומשנן באוזניהם את החובה

בתעסוקה, בעבודה, ובחברה בכלל. הרי אם ניקח את הנתונים הדמוגרפיים, ב-2040 או לקראת 2050, אם המגזר החרדי יישאר באותה מגמה, הוא יהווה חמישים אחוז מהאוכלוסייה היהודית. זה בערך הנתונים. אז אם אנחנו רוצים שדור ה"חמישים אחוז" הזה ישתלב בחברה, בתעסוקה, בצבא, בביטחון, ובכל מה שצריך, היה צריך לטפל במערכת החינוך כבר אתמול, ואנחנו באיחור. לכן נכנסנו במחוז החרדי למהלך מהיר מאוד, על מנת לראות קודם כל איך אנחנו משפרים את מערכת החינוך..."

לנוכח המצב החמור, היה נראה כי סוף סוף יפנימו הגורמים השונים בציבור החרדי כי הכניעה וההסכמה הסידרתית לגחמות משרד החינוך מביאה דווקא את ההיפך ומגבירה את תאבונם הבלתי פוסק. נדמה היה כי שמא ואולי יקומו אף הם ויתעשתו לנהל מלחמה עזה כתף אל כתף נוכח המצב החדש והמסוכן.

אלא שדווקא בשלב זה חלה התדרדרות קיצונית בדרך הפשרות וההסכמות, ולמשרד החינוך הועברו מסרים של התכופות וכניעה מוחלטת, מסרים שהגיעו לשיאם בקבלות פנים חמות שנערכו לראשי המחוז החרדי ולשר החינוך בבתי החינוך החרדיים ע"י התלמידים והתלמידות, ובהסכמה לסיוורם של מפקחים ומפקחות מטעם משרד החינוך בתוככי מוסדות החינוך.

במקביל, מסרי הרגעה חלולים שהונפקו חדשים לבקרים בזדון לב ובאטימות מוחלטת בנוסחאות מפותלות של "אפס התערבות", זרעו הרס רב של בלבול וטשטוש בתוככי הציבור וגרמו לתרדמה מוחלטת בעניין גורלי זה שנשמת היהדות תלויה בו.

רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, מגן החינוך ועוזו, אשר עמד בראש המערכה מתחילתה ראה בעינים כלות כיצד משרד החינוך וגורמי השלטון מקבלים לידיהם

החינוך, וכה היו דבריו: "יש חיוב לעמוד על טהרת החינוך בתלמודי תורה, בתינוקות של בית רבן, וכידוע עד כמה פחדו מזה בכל הדורות. לא יעלה על הדעת לפגוע בזה! והרבי עקיבא איגר מזהיר על חובת השמירה והזהירות על החינוך והתלמודי תורה, וגם זה נכלל ביהרג ואל יעבור, כל שינוי בתלמודי תורה ובבתי ספר לבנות. כי גם בזה יש קרירות, יש קצת שמושפעים, ויש יותר מקצת... כמה שמנסים מבפנים ומבחוץ לקרר את העניין.

הדברים הם פשוטים, אבל המצב הנורא גורם לטשטוש ולבלבול גדול. יש שבועונים ויש עוד כמה דברים שמטשטשים ומבלבלים, צעירי הצאן גדלים ככה ושומעים דברים שלא ראויים להישמע בכלל, והלוואי שלא היו... ובשל כך צריך לחזור על הדברים הפשוטים ממש, הדברים שפעם כל תינוק בית רבן ידע שזו עקירת הדת ממש!"

מערכת הבחירות שהתקיימה תקופה קצרה לאחר מכן הביאה לעלייתם של שונאי הדת הקיצוניים, ובעקבותיה הוקם על ידי שר החינוך דאז גוף ממשלתי חדש בשם: "המחוז החרדי". מטרתו של גוף זה נועדה אך ורק למען שינוי החינוך החרדי, שכן לאורך השנים התנהלו העניינים הבירוקראטיים של מוסדות החינוך החרדיים (בחינוך היסודי) תחת "האגף לחינוך מוכר שאינו רשמי" בלא שהיה צורך כלשהו ב"מחוז" מיוחד עבור כך. הדברים אף נאמרו במפורש על ידי מייסד "המחוז החרדי" מ. שמעוני בכנס "התפתחויות ומגמות בחברה החרדית בישראל" שהתקיים תקופה קצרה לאחר הקמת "המחוז החרדי" (תמלול הדברים מהמקור), ואמר:

"המטרה המרכזית של המחוז החרדי במשרד החינוך, זה לשפר את מערכת החינוך החרדית של תלמידי ותלמידות המגזר החרדי בכל הגילאים, על מנת לשלבם בעתיד

אלו הפוגעים פגיעה אנושה בכל תכלית החינוך של בית יעקב, (וכבר לפני כעשרים שנים התנגד נמרצות עם מרן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל על פרצת "ההשתלמויות" שחדרה לסמינרים).

כהנה וכהנה היו המערכות הכבירות שהנהיג מרן זצוק"ל בענייני הנהגת הסמינרים של "בית יעקב". באותם שנים חקק מרן זצוק"ל בדם ליבו את יסודות החינוך של "בית יעקב" מתוך חרדתו העצומה לשמירה הדוקה על מתכונת החינוך של בנות ישראל. יסודות אלו, הם שהיו השורש ואבן הפינה להקמתם של הסמינרים שנוסדו ע"י רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל בשנים האחרונות למען המשך מסורת חינוך בנות ישראל בדרך ישראל סבא.

עומדים עלינו לכלותנו

שבועות ספורים טרם נפילתו למשכב, פורסם מכתבו ההיסטורי של רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, אשר יצא מגדרו ופרט במכתבו האחרון - צוואתו לדורות - את הסכנה הנוראה הנשקפת לעולם התורה מפני פריצת הגדרות, ועל החובה לשמור על הנחלת התורה בטהרה לדורות הבאים ללא כל שינוי.

לאחר הסתלקותו של מרן זצוק"ל, החל משרד החינוך לנצל את התבוסתנות המתמשכת, ומסע ההשתלטות של משרד החינוך על מוסדות החינוך החרדיים הלך וגבר. בכינוס שנערך בבנייני האומה בירושלים לרגל יום הזיכרון הראשון להסתלקותו של רבנו עט"ר מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א, התריע רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל מפני המצב החדש הטומן בחובו סכנה ממשית לעתיד החינוך, ועורר על החובה לדבוק בדרכו של רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בעמידה על משמר

"הנוטל עצה מן הזקנים"

העמידה על משמר החינוך במשנתו של מרן זצ"ל,
בשיחה עם מנהלי תלמוד תורה 'דעת זקנים' במודיעין עילית

זאב פלדמן

עבור התלמידים, והתבטא כי "צריך לעשות משהו"... כמובן ששכל מכל וכל את האפשרות לצאת לטיול בלא האישורים. כאשר שאלנו האם כתחליף לטיולים לקיים לילדים איזו פעילות אחרת, אמר כי "ילדים צריכים טיול", ומיד בעודו מדבר עמנו ביקש את מכשיר הטלפון ושוחח מיד לאחד שידע שביכולתו לסייע בדבר וביקשו על כך, ואכן הלה נענה מיד לבקשת מרן זצ"ל ותוך זמן קצר ביותר קיבלנו בס"ד את האישורים הנדרשים לעריכת הטיולים.

במשך שנים רבות זכינו לעלות עם תלמידי הת"ת למעונו של מרן זצ"ל לפני תחילת לימוד החומש, קודם תחילת לימוד הגמרא וכן למבחנים לילדי הכיתות השונות. מרן ראש הישיבה זצ"ל היה מקבל את התלמידים בחיבה יתירה, נושא בפניהם דברים ומברכם שימשיכו להתעלות בתורה ויראת שמים, בדרך העולה בית ד'.

כך, אפוא, כאשר נכנסו תלמידי כיתות ג' קודם תחילת לימוד הגמרא, אמר להם מרן זצ"ל: "שלוש עליכם תלמידים יקרים והרכעו היקרים והחביבים. בטח שאתם שמחים שזכיתם שאנשים תלמידי חכמים משקיעים בכם ונוטעים בכם ארחות עולם וחוקי חיים איך לעבוד את ד' בשמחה ובטהרה, כל הדבר אשר טוב לפני האלוקים ד' יתברך, וגם מידות ודרך ארץ. עד עכשיו למדתם חומש ומשניות, וכעת מתחילים דבר שהוא קודש קדשים - גמרא, שהיא ר"ת גבריאל מיכאל רפאל אוריאל. תזכו ללמוד זאת בשמחה וביראת ד' עם רצון לעליה כל אחד כמה שהוא יכול. ושיהיה הרבה נחת דקדושה מכם ותצליחו ברוחניות ובגשמיות, עד שתהיו תלמידים חכמים מובהקים בסיום כל הש"ס בהבנה ובדעה. תזכו להתפלל כמו שצריך, 'עבודה שבלב' זו תפילה, 'עבדו את ד' בשמחה בואו לפניו ברננה', ותצליחו בגשמיות וברוחניות עד בלי די, בכל מכל כל. נזכה בקרוב לגאולה השלמה במהרה בימינו, אמן ואמן".

בשנה אחרת, אמר מרן זצ"ל לתלמידים שעמדו לפתוח בלימוד הגמרא: "אתם זוכים ועוד מעט תתחילו ללמוד את הגמרא הקדושה, התלמוד הקדוש, ואין לנו שיעור אלא התורה הזאת. הקב"ה מרחם עלינו, את התורה שבעל פה, למדו פעם בעל פה, אבל כשראו שהדורות נחלשים ואפשר לשכוח, התירו לכתוב את הגמרא. אתם צריכים להיות מאושרים ולהתחיל את לימוד הגמרא בשמחה רבה. להרגיש כי הם חיינו ואורך ימינו, לא רק לשיר זאת, אלא להרגיש כך בכל הלב, בעומק הלב, בשמחה אמיתית, בקדושה ובטהרה, ושיהיה כל החשק והגישמאק שלכם להיות עבדי ד' בשמחה וללמוד את תורת ד'. תהיו תלמידי חכמים מובהקים, תצליחו ברוחניות ובגשמיות, בתורה שהיא מקור הברכות עד

בפני הילדים את דמותם של האבות הקדושים וכדו'. מרן זצ"ל הורה לנו כי מכתה א' ואילך אין להשתמש בציורים אלו, אולם בגנים ובמכונות ניתן להיעזר בציורים אלו, אך יש להסתיר ולמחוק את פני הדמויות המצוירות.

בד בבד, ראינו כל העת את הבנתו של מרן זצ"ל בצרכי הילדים וירידתו לעומק נפשם. כך, לדוגמא, באחת הפעמים הצענו בפניו את העובדה שהרשויות לא מאשרים לנו את היציאה לטיולים, מחמת שלא קיימנו את בקשת השלטונות לעריכת קורס הדרכת הטיולים. מרן זצ"ל הביע את צערו על כך, מתוך הבנה כי בזמננו הדבר מחויב המציאות

כי מחמת שהנהגתנו משמשת כדוגמא לתתי"ם אחרים אשר מביטים עלינו כיצד אנו נוהגים, הרי עלינו להימנע מכך. בשנים האחרונות הורה לנו מרן זצ"ל שאף בגנים לצעירי הצאן הרכים ביותר, ישמשו מלמדים ולא גננות, באומרו כי "הילדים זוכרים תמיד את המלמד שלימד אותם בשנותיהם הראשונות". גם כאשר הצגנו בפניו שיקולים שונים שענינם טובת הילדים, חזר מרן זצ"ל על הוראתו.

באחד הימים אף העלנו על שולחנו את ענין הציורים של פרשת השבוע המחולקים בגנים, במכונות ובכיתות הנמוכות, כאשר לעיתים ישנם אף ציורים המנסים להמחיש

אחד מתלמודי התורה אשר זכה ללכת לאורו של עמוד האש - מרן ראש הישיבה זצ"ל, הוא תלמוד תורה 'דעת זקנים' במודיעין עילית.

שוחחנו עם מנהלי הת"ת, אשר סיפרו לנו, על קצה המזלג, מעט מההוראות אשר שמעו ממרן זצ"ל במשך השנים:

"זכינו להיות סמוכים על שולחנו של רבנו מרן ראש הישיבה זצ"ל, לפעול על פי הדרכותיו והוראותיו, להעלות שאלותינו וספקותינו על שלחן גבוה ולשמוע דעת תורה ברורה מפיו.

נפרט מקצת ההוראות שזכינו לשמוע על שלחן מלכים, מהדברים השייכים להביאם בפני הרבים.

ככלל, פעמים רבות כאשר הצגנו שאלות שונות בדרכי הנהגת והתנהלות הת"ת, היה מרן זצ"ל מתבטא 'אצלנו ב'עץ חיים' נהגו'... ניכר היה כיצד הדרך המסורה בצורת התתי"ם מקדמת דנא, ללא כל שינוי וסטייה, היא אשר על פיה יקום דבר.

כאשר העלנו על שולחנו של מרן זצ"ל את ענין ה'צהרונים' המופעלים בתלמודי התורה, שטחנו בפניו את כל השיקולים הקיימים בענין, ביניהם את העובדה שערכנו רישום מדויק עבור כך רק לילדים שאמותיהם עובדות עד שעה מאוחרת, והוא הכריע שלא ננהיג זאת בת"ת, בנמקו כי כל מטרת הרשויות בענינים אלו היא שהילדים יהיו כמה שפחות ברשות ההורים, וכן הוסיף

בלי די, ותגדלו לשם ולתפארת בישראל בכל המובנים. דבר זה מקרב את הגאולה במהרה בימינו אמין. לאחר דבריו, היו תלמידי כיתות אלו עוברים לקבל את ברכתו, בזה אחר זה, כשהוא מחלק להם דבר מתיקה ומוסיף להם ברכות להצלחה ועלייה בתורה.

כאשר נכנסו ילדי כיתות המכינה קודם תחילת לימוד החומש, בירכס מרן זצ"ל: "תזכו ללמוד את התורה בחשק ובהרבה בצלחה ותהיו תלמידי חכמים, יראי שמים ומידות טובות. כל אחד יהיה חבר טוב עם השני וכל המעלות, תצליחו ותצליחו. זה יקרב את הגאולה השלמה בימינו אמין. ברכה והצלחה עד בלי די", ולאחר מכן העניק ביד כל ילד את חומש בראשית החדש ובירכו ברוב ברכות.

כאשר עלינו עם התלמידים להבחן במעונו, נהוג היה על פי הוראתו שכל הנוכחים, כולל מנהלי הת"ת והמחנכים, יוצאים מן החדר והוא היה נותר עם הילדים לבדם. במשך זמן רב, כאשר לעיתים היה זה במשך קרוב לשעה תמימה, היה מרן זצ"ל יושב עם הילדים ובוחן אותם על תלמודם. מן העניין לציין כי בפעם הראשונה בה הגענו עם התלמידים להבחן, נמנע מרן זצ"ל בעדינות נפשו לומר לנו לצאת מן החדר, ורק שלח את אחד מבני ביתו שיאמר לנו זאת. בפעמים הבאות, כבר ידענו זאת ויצאנו מהחדר עוד קודם תחילת המבחן.

בכל עת מבחן, היתה נראית על פניו קורת רוח מרובה לנוכח תשובותיהם המחכימות של הילדים והבנתם הברורה. לעיתים, בסיום המבחן אף מרן זצ"ל נושא בפניהם דברים קצרים. כך, אפוא, בסיום מבחן שערך בשלהי חודש אייר בשנה שעברה לתלמידי כיתות ז' על פרק 'ארבעה אבות', אשר נמשך כארבעים וחמש דקות, אמר מרן זצ"ל לתלמידים: "ישר כח גדול, תדעו ככה את כל הש"ס. תלמדו בשמחה ותדעו שרק התורה אין משהו אחר, אין לנו שיעור רק התורה הזאת, אהבת התורה, שמחת התורה, יגיעת התורה. ימי הנוערים טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו, אדם לא אומר לעצמו שאני אהיה גדול אז אני אלמד, אלא 'בנעוריו', אז יותר מאושרים. עכשיו ערב קבלת התורה, צריך לקבל בשמחה וללמוד בשמחה, וכן לכבד את ההורים, וכן 'ואהבת

לרעך כמוך', ותהיו מאושרים כל החיים". אף בשבועות האחרונים לחיי מרן זצ"ל, נר א-לוקים טרם יכבה, זכינו לעלות למעונו ולהיוועץ בו, כאשר למרות חולשתו הגדולה קיבלנו במאור פנים כדרכו. בדבריו בפנינו ביטא את כאבו העמוק לנוכח תקנות החינוך החדשות אשר אושרו לאחרונה והפוגעות בעצמאותו של החינוך הטהור, ואף הורה לנו ברורות כי "יש להתנגד בתוקף לתקנות החדשות ולכל שינוי במצב שהיה עד כה. פשוט וברור שלא יעלה על הדעת כלל לחתום על מסמך כלשהו או לעשות איזו פעולה שתתפרש כהסכמה לתקנות החדשות המכפיפות את תלמודי התורה למשרד החינוך הכפרני, היה לא תהיה". ואף הוסיף ואמר: "כאשר יגיעו מסמכים המצריכים חתימה כלשהי והמתייחסים לתקנות החדשות, אזי אסור לחתום על שום מסמך שלהם, גם במחיר של וויתור על תקציבי משרד החינוך, כדי לעמוד על עצמאות מוחלטת".

ואכן, כפי הוראתו הברורה של מרן זצ"ל ובהנחייתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל וחברי מועצת גדולי עולם התורה שליט"א, הודענו השבוע כי אנו מסרבים לחתום על טפסי משרד החינוך, המכפיפים את מוסדות הפטור לפיקוח משרד החינוך, וזאת על אף מניעת התקצוב הממשלתי. בהודעה ששיגרנו להורי תלמידי הת"ת תחת הכותרת 'גיבורי כח עושי דבר' כתבנו כי "הנהלת הת"ת מודיעה בזה לציבור ההורים בשמחה - נעשה ונשמע וככל אשר הורו לנו נעשה, והנטל הכספי אינו מהווה שיקול עבורנו כלל, ונמשיך לשמור ולעמוד בכל עוז על משמר החינוך הטהור. בזה אנו בטוחים שאנו עושים נייחא לנשמתו של רבנו הגדול זיע"א שעודדנו תמיד וראה בנו שליחים נאמנים, בסומכו עלינו שנדע בבוא העת להתנתק מהם ללא שום התחכמויות, ועתירתנו לפני בורא עולם שיערה עלינו רוח טהרה ממרומים ושזנכה לעמוד במטלה זו על כל משמעויותיה".

כה סמוכים היינו על שולחנו של מרן ראש הישיבה זצ"ל, אשר היה לנו לעיניים בדרך אשר נלך בה וליבו היה עלינו כל הימים. תפילתנו ותקוותינו כי נזכה להמשיך לצעוד בדרכו דרך התורה והמסורה ללא כל שינוי, עד כי יבוא שילה".

להציל את חינוך הצאצאים ולהפקידם אך ורק בידי המוסדות החדשים המתנהלים בעצמאות חינוכית מוחלטת. שוב ושוב היה רבנו זצוק"ל שב ואומר; "אני בינה לי גבורה", אם מבינים את חומרת הדברים הרי שיש את הכוח והעוז לעשות את מה שנדרש בשעה זו.

במסגרת זו, מן החובה לציין את פועלם המסור של מנהלי המוסדות היקרים שליט"א כל אחד בשמו הטוב יבורך, אשר בנאמנותם הגדולה ודבקותם בדרכו הטהורה של רבנו מרן רה"י זצוק"ל נענו לקריאתו באומרם "הנני שלחני", ונטלו על שכמם את העול הכבד בעודם מדירים שינה מעיניהם ונודרים מבתיים לתקופות ממושכות למען החזקת המוסדות החדשים שהוקמו על פי דעת תורתו הטהורה. רבנו מרן רה"י זצוק"ל היה שב ומביע בכל הזדמנות את הערכתו אליהם, והיה טורח ובא לאירועים שנערכו במוסדות השונים בכדי להביע בכך את הערכתו העצומה כלפי מסירות נפשם למען חינוך ילדי ישראל.

עם התרחבותם והתפתחותם של המוסדות החדשים והקמתם של מוסדות חינוך לבנים ולבנות בכל רחבי הארץ, נערכו כינוסי יסוד וכינוסי חיוק מרשימים בראשות רבנו מרן רה"י זצוק"ל ומרנן גדולי התורה שליט"א בהשתתפות המונים מציבור בני התורה בכל רחבי ארצנו, כאשר בכינוסים אלו היה שב רבנו מרן רה"י זצוק"ל ומשמיע את זעקתו זעקת התורה על החובה להציל את חינוך הצאצאים מפני הקמים עלינו לכלותינו.

מנהלי מוסדות החינוך היקרים הי"ו נועצו עם רבנו מרן רה"י זצוק"ל בכל צעד ושעל בהנהגת המוסדות, כאשר רבנו זצוק"ל סלל והתווה בפניהם את דרך החינוך המקורית כמקדמת דנא טרם הקלקולים שחדרו למוסדות החינוך בעקבות ההתערבות השלטונית.

פירות עמלו של רבנו זצוק"ל עשו ברכה, ובחלוף תקופה קצרה מהקמתם של מוסדות החינוך כבר ניכרים פירות החינוך הטהור המוענק בהם לצעירי הצאן בדרך ישראל סבא, כאשר הורי התלמידים והתלמידות אינם פוסקים מדבריו שבח והודאה על החינוך האיכותי והמרומם הניתן לילדיהם.

צוואה לדורות

פטירתו הפתאומית של רבנו מרן ראש הישיבה זצוק"ל הייתה בהלם את כל בית ישראל ואת שומעי לקחו בני התורה המבינים בעם אשר סרו למשמעתו של רבן וליבן של ישראל שעמד על משמרת התורה והיהדות עד יומו האחרון.

למפרע התברר כי מכתבו הציבורי האחרון של רבנו מרן רה"י זצוק"ל היה צוואתו לדורות. בתוך המכתב כתב רבנו מרן רה"י זצוק"ל: "וכבר מילתנו אמורה שבזמנים קשים אלו שהכל רואים בבירור את מטרם לא תבוא ולא תקום ח"ו, אין מנוס אלא להתנתק מהם ומהמונם לגמרי".

שבוע ימים לפני הסתלקותו הפתאומית, טרח ובא רבנו מרן רה"י זצוק"ל במאמץ רב ל"ועידת החינוך - כתר טהור" שע"י בית הספר לבנות ורשת גני הילדות בב"ב (שלאחר הסתלקות רבינו נקרא "בדרכי שמואל", לשמו ולזכרו), שהתקיימה במוצש"ק תרומה, שם נשא את משאו האחרון, כאשר

בתוך הדברים אמר:

"זה זמן של פיקוח נפש, פיקוח נפש בכל התורה והיהדות. פעם היו מדברים על דקות, אני לא יודע אם זה באמת נקרא דקות, אבל היום כבר קוראים לזה דקות. אבל הדברים שיש היום, קשה להוציא מהפה, אבל זה ממש 'רוצים לעקור את הכל', והם אומרים את זה. ולא טוב להתחיל לדבר ולהסביר כדי שלא יחול שום קרירות חס ושלום. מדברים כאן על שריפה, זה בוער, ברענט א פייער.

פעם היו צריכים להסביר, היו צריכים להסביר על לומדע"ס, על איזה שינוי, איזה קאלטקייט, אבל היום זה מצב שמבקשים לעקור את הכול, זה מצב של "אשר קרך" אצלנו, יש רתיחה של "אשר קרך", אף פעם לא היה דבר כזה, אני לא בא להגיד, אבל כל אחד יודע מה המצב".

בשבועות שקדמו להסתלקותו הפתאומית, נחרד רבנו מרן רה"י זצוק"ל חרדה עצומה לנוכח "התקנות החדשות" שנקבעו על ידי שר החינוך וסגנו עבור התתי"ס והכניסו לתוקפו את השינוי ב'סעיף הפטור' שאיפשר במשך כל השנים את עצמאותם המלאה של התתי"ס. אף שהדבר אירע בסמיכות למועד החלטתו וחזרתו מביה"ח, הורה מרן רה"י זצוק"ל את דרכי הפעולה בנידון, ובהדרכתו והנהגתו החלה התארגנות לקראת כינוס מחאה של גדולי התורה שליט"א על הדבר. מרן ראש הישיבה זצוק"ל שוחח בשיחה טלפונית עם הגאב"ד הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א והורה לו את הוראותיו בעניין זה.

מספר ימים לאחר מ"כ נכנסו מנהלי ת"ת 'דעת זקנים' במודיעין עילית למעונו, וכנזכר לעיל, קיבלו את הוראתו שלא לתת שום הכרה למצב חוקי חדש זה ולהתנתק עבור כך מתקציבי משרד החינוך.

ימים מספר טרם הסתלקותו הפתאומית נכנסו העוסקים במלאכת הקודש לרבנו מרן רה"י זצוק"ל לקבל את הדרכתו לקראת כינוס המחאה של גדולי התורה שליט"א, ולתדהמתם, על אף חולשתו הרבה נענה מרן רה"י זצוק"ל והביע את הסכמתו לערוך את הכינוס במעונו והדבר היה אמור לצאת לפועל מספר ימים לאחר מ"כ.

באותה הזדמנות, התבטא רבנו מרן רה"י זצוק"ל בכאב נורא על הדבר, והזכיר בדבריו את ההתדרדרות הנוראה של גורמים מסוימים שבעבר עמדו על המשמר בעניינים אלו והיו פוקדים את מעונו בתכיפות ומעוררים על עניינים אלו, נתנו עתה את הסמכתם הישירה והגלויה לדבר חמור ותקדימי זה.

לדאבון לב, נסתם חזון מישראל, וכמה ימים לאחר מכן עלה רבנו הגדול זצוק"ל בסערה השמימה, בעיצומה של המערכה הכבירה להצלת חינוך ילדי ישראל מידי הקמים עלינו לכלותנו.

זעקתו, הוראותיו, הדרכתו ומשנתו הסדורה משך עשרות בשנים בהנהגת חינוך ילדי ישראל, ובפרט בשנים האחרונות, נותרו כצוואה חיה וקיימת מרבן וליבן של ישראל שמסר את נפשו להנחלת התורה והיהדות בדרך המסורה מדור דור, כאשר רבבות אלפי ישראל תלמידי ותלמידי תלמידי אשר זכו לדלות מים רבים של תורה ויראה ודעת אלוקים מבאר המים החיים, ניצרו הלאה את דרכו הטהורה בהעמידם לנגד עיניהם תדיר את דמות דיוקנו של מי שעמד בפרץ ועשה שלא תשתכח תורה מישראל.

כתבם על לוח ליבן

רבבות גליונות של חידושי תורה נתמלאו שורות צפופות בידי קולמוסו של רבינו מרן זצ"ל מאות ספרים של תלמידים, ראו אור עולם מכח הדרבון וההדרכה הצמודה של רבינו מרן זצ"ל | רבבות 'חבורות' נכתבו, במסגרת פעילות ממלכת התורה 'וכתבתם', לעידוד כתיבת חידושי תורתם של בני הישיבות והאברכים, בליווי הצמוד של רבינו מרן זצ"ל הארות מדברי רבינו מרן זצ"ל, לחיזוק ועידוד כתיבת חידושת, שזורות בשיחת געגועים עם הרב הגאון רבי דניאל בן אבו שליט"א יו"ר המפעל העולמי - ממלכת התורה - 'וכתבתם'

צ. לנגר

מחזה נורא הוד. רבינו מרן זצ"ל יושב וכותב. העט רץ כמו נדחף, דפים דפים של חידושי תורה. "אני מוחק יותר ממה שאני כותב", נהג לומר. "זכורני" שח אחד מותיקי תלמידיו, "איך לאחר ישיבתי ולמדתי עם רבינו זצ"ל, אחרי שעות רבות ללא שינה, הוא יושב וכותב בסוגיות חמורות של טהרות, העינים נעצמות והעט בידו, כל גופו דווי ועייף, והנה אך נפתחות העיניים, ומיד מאותה נקודה ממשיכה הכתיבה".

"גם היותו יושב בחתונות וכותב, לימד את כולנו, שבשעה של טרדה והמולה מסביב, גם שם נמצאים בלב ליבו של בית המדרש, כותבים ומחדשים בעיונה של תורה".

חלק מעבודת הקודש העמדת התלמידים, היה גם בענין זה של הכתיבה, בעשרות הספרים, סיפרו תלמידים מתקופות שונות, איך הנחה רבינו אותם בצעירותם לכתוב נכונה, להבהיר את הסוגיה ולהיות 'מחברים'. וכך שח תלמידו הגאון רבי אוריאל אייזנטל שליט"א, רבה של שכונת רמות ג' בירושלים ומח"ס 'מגילת ספר', שבצעירותו החליט לחבר ספר, עם סיכומי הסוגיות אותם למד: "הבאתי את הכתבים לרבינו זצ"ל, עוד לא ידעתי מהו ספר ואיך כותבים, ורבינו ביקש להשאיר את הכתבים אצלו כדי לעבור עליהם. רק לימים הבנתי עד כמה הספרים לא היו בשלים. לאחר זמן קרא לי רבינו זצ"ל, והנחה אותי כיצד כותבים נכונה. שני סימנים בספר, שהם בעצם כתיבת ידו, שימשו לי כדוגמא איך צריכים לכתוב... וכך יצא ספרי כל כולו בהדרכתו והכוונתו של רבינו זצ"ל". מלבד הגדולה העצומה, היה לו לרבינו קולמוס חכמים מופלא, במאות המכתבים, ההסכמות, ההקדמות ורבבות דפי החידושי תורה, ניכרת אומנות של ממש, בהעברת הדברים, ההגדרות, התחושות ודקדוק הענינים, בהלכה, בלומדות, באגדה במוסר ובדרוש, הכל בגאונות מבהילה ומחשבה על כל מילה שנכתבה.

הרה"ג רבי יאיר ארלנגר שליט"א, עורך

בלתי נפרד מהווי עולמם של עמלי התורה, בימי בין הזמנים של ניסן.

"הרעיון מיסודו" שח הרה"ג דניאל בן אבו שליט"א יו"ר ממלכת התורה 'וכתבתם', אינו מתיימר לעודד בדווקא לחדש חידושים, אלא להוציא מהכח אל הפועל את הגיגי תורתם של בני הישיבות, לתת את הקולמוס בידי עמלי התורה, לגלות כוחות של כותבי חידושי התורה שהתחדשו ע"י חובשי ספסלי בית המדרש, שבישיבות הקדושות בארץ ובתפוצות. לא רק מפני שבישיבות קדושות אלה גדלים ראשי הישיבות והמנהיגים של הדור הבא, לצד בעלי כשרונות חשובים מצד עצמם, אלא גם מפני שמי שעמל ויגע בנושא מסוים, הרי בכוחו להאיר ולפרש כל זווית בנושא כאחד הגדולים.

מרנא רבי ישראל מסלנט זת"ע יזם בשעתו את חלוקת התורה למופלגי תורה שונים, אשר עתידים יהיו להיות לגדולי הדור, כל אחד בתחומו שלו, אולם הרעיון לא יצא מסיבות שונות אל הפועל, אך ההנחה שביסודו שכל אחד יכול להיות 'הגדול' בתחומו שלו, יכולה לשמש כבסיס להערכת חידושי תורה שנכתבו ע"י צורב שלמד את הנושא עליו כתב משך מספר שנים".

כיצד התחיל המפעל הגדול?

הכל החל לפני תשע עשרה שנים, בחודשי הקיץ של שנת תשנ"ט. על שולחנם של רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושל רבינו מרן הגרי"ש אויערבאך זצ"ל עלתה ההצעה, לחזק ולרומם את עמל התורה והלימוד העיוני בעולם התורה, ע"י עידוד כתיבת חידושי תורה של בחורי ואברכי הישיבות הקדושות, הליטאיות הספרדיות והחסידיות כאחד, דרך שנותנת דחף לעמול על הבהירות ולהגיע להבנה צרופה. "צרות רבות נגרמות בשל לימוד שטחי ואי עמל התורה", הגיב אז למיזם אחד מגדולי ישראל. הוא הוסיף כי כתיבת חידושי התורה נחשבת כעבודה טובה ללימוד נכון, משום שהכותב מודע להיותו חשוף לשבט ביקורתם של הקוראים, מה שגורם לו לרצות להבין יותר נכון, להעמיק ולעיין עוד ועוד.

גדולי ראשי הישיבות שקיבלו על עצמם את החברות בנשיאות ממלכת התורה

בהסכמות, ורואה את החינוך שחינך רבינו זצ"ל, באמצעות הכתב, את תלמידיו לתורה ויראה, ומרגיש את להט היראה הפורצת מבין אמרי כתביו".

לרומם חידושי תורה

עידודו של רבינו לכל צורב להרבות בכתיבת חידושי תורה, הגיע לידי ביטוי בין השאר, בליווי המפעל העולמי של ממלכת התורה 'וכתבתם'. במעמדות לכבודה של תורה שנערכו ע"י הארגון, נהג רבינו מרן זצ"ל תדיר לחזור על דברי 'הקצות החושן' בהקדמתו: "חידושי תורה ראוי להיות מהודר ומסולסל כדכתיב 'סלסלה ותרוממך', ואמרו בש"ס לא הוו ידעי רבנן מאי 'סלסלה ותרוממך', עד דשמעו לאמתיא דרבי דאמרה להווא גברא דהוה מהפך במזייה [בשערן], עד מתי אתה מסלסל בשערך. היות שחידושי תורה ממקום גבוה מעל גבוה, מנמין דרישא דמלכא, על כל קוץ וקוץ תלין של הלכות, ראוי להיות מסולסל, וקב"ה חדי בפלפולא, והיינו תסלסלה בחידושין ותרוממך".

עשרות אלפי 'חבורות' שנכתבו עם השנים, מאז כינונה של ממלכת התורה 'וכתבתם', נכתבו בעידודו הנמרץ של רבינו מרן זצ"ל, שטרח להגיע מידי שנה לשאת משאות חיוזק לעמלי התורה, בכינוסים שהתקיימו בימי ספירת העומר, והפכו לחלק

ספרי 'אהל רחל' מתורת רבינו זצ"ל, אשר צבר שעות רבות בליבון הלשוניות במחיצתו של רבינו מרן זצ"ל, מכניס אותנו אל נבכי פניני לשונו של רבינו מרן זצ"ל: "מפליא להבחין מאות של הסכמות, שאותם כידוע נתן רק לתלמידים, כיצד בכל הסכמה הוא נוגע בלב הענין, ומגדיר במדויק את הרב המחבר, תוך שהוא מעלה על נס ומרומם את הכותב, לעתים בדברים שיובנו רק לו, ולעיתים ירוממו אותו בעיני הסובבים, כל אחד לפי הנצרך. העיון בהסכמותיו, הוא לימוד בפני עצמו שראוי לייחד לה מערכה נפרדת.

רק אזכיר אנקדוטה קטנה שעולה כעת בזכרוני, איך התפעלנו מהסכמה שבה חתם רבינו למחבר 'הכותב מתוך גול שינה לאחר שעת חצות ליל'... הסכמה שמרוממת את המחבר ואת כל הרואים, זכורני גם שהיה תלמיד, בן למשפחה מצאצאי הגרש"ז מלאדי זצוק"ל, שביקש את הסכמתו לספר שכתב על ענין מסוים, ספר המבוסס על פירוש רש"י, שנכתב בעמל ויגיעה. בהסכמתו מציין רבינו את התבססותו של המחבר על דברי רש"י ומוסיף את התואר 'נבג"מ' (נשמתו בגנוי מרומים) הביטוי, אמנם נבלע בהסכמה, אך הוא ביטוי שאינו מוכר אלא באזכורים של שושלת הגרש"ז מלאדי זצ"ל, ביטוי שרומם את משפחת המחבר... זו דוגמא אחת מיני אין ספור, כפי שיראה כל מי שמעיין

חזר רבינו מרן זצ"ל ומדגיש: "מעלה זו של שמחת התורה בזמנים מיוחדים שצריכים חיזוק, כל אחד ואחד יש לו בזה חלק וייחוד משלו, קטן או גדול. וכמו שמואב בזה על מעלת התפילה בציבור שכל אחד יש לו גוון מיוחד, כתכלת, כשחור, כירוק, כאדום, כל מחשבה וכל כח הוא מיוחד בפני עצמו. כן גם בתלמוד תורה שהוא כנגד כולם, לכל אחד יש חלק מיוחד, ברוחב ובעומק ההבנה. ולפעמים נדמה למישהו שהוא פחות מצליח, לעומת חברו שהצליח יותר וקנה לו שם, אבל באמת כל אחד יש לו את הייחוד שלו, והוא נתבע על חלק התורה שלו שהוא לא הביא לעולם. וכלשון המדרש שכל ת"ח יש לו חדרי חדרים בתורתו, כל אחד יש לו מקום להתגדר ולהתגדל בו, ולהישאר בשאיפות הגדולות של ימי הנעורים, ימים שהתורה והשמחה והשאיפות הגדולות נבלעין בדמו".

שמח בכבודה של תורה

הדאגה הגדולה של רבינו מרן זצ"ל, ועצם העובדה שאין בית מדרש בו אין כמה מספרי תלמידיו המובהקים בכל סוגיות הש"ס, מבהירה עד כמה היה נושא הכתיבה חלק בלתי נפרד מהעמדת התלמידים שלו.

"זכורני" מספר הרה"ג רבי דניאל בן אבו שליט"א, "כיצד שמעתי מתלמידים קרובים לרבינו זצ"ל, ששמעו לא פעם ממורינו ראש הישיבה הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל, שייקר ביותר את ממלכת התורה 'וכתבתם', על התפעלותו העצומה מספרי התלמידים של ר' שמואל, כשהוא שמהספרים הללו ניתן להכיר את גדולת רבם, שהעמיד תלמידים שכאלו.

שמעתי מהרה"ג רבי יאיר ארלנגר שליט"א, שערך את שיחותיו של רבינו זצ"ל בספרי 'אהל רחל' ועוד שיחות שנתפרסמו במקומות שונים, שתיאר את הליווי והחינוך הנכון לכתיבה, הוא אמר לי כי אין לתאר, כיצד במשך שעות רבות ולמשך שנים, הנחה רבינו והאיר את עומק ההבנה בשיחות, כיצד השקיע מכוחו ומזמנו היקר מפז, להתוות את הדרך בכתיבתו, ואת השמחה שהיתה לו כשהתברר לו, כשבאו וסיפרו לו על ההתעוררות הגדולה שהיתה להם מהדברים. בענותנותו הנוראה, שמח איתם ביחד, כי הלא הוא חש, שאין אלה הדברים שלו, אלא דברי רבותינו הקדושים, חז"ל והמדרשים, דברי אלוקים חיים, ואין הוא אלא כאחד מן החבורה שמעורר את הלבבות".

"אנחנו בממלכת התורה 'וכתבתם' הרגשנו איך רבינו מרן זצ"ל משקיע מכוחו וממרצו, כי הוא ראה את החשיבות בכתיבה, ועוצמת המחויבות שיש בזה", מוסיף הרה"ג רבי דניאל בן אבו שליט"א, ומציין "כך נהג רבינו זצ"ל לומר: זהו יום של שמחה לכבודה של תורה, כשיש כאן ב"ה הרבה שעמלים בתורה, ועל ידי העמל הם מגיעים ללבן לברר לחדש לכתוב, העוסקים בסלסלה ותורומך, עמל וידיעה וחינוך תורה. כפי שהקצות החושן' בהקדמה מרחיב בענין קדושת התורה ובמעלת 'סלסלה ותורומך', זה היום עשה ד' נגילה ושמחה בו, כשיש את קיום ההבטחה של 'כי לא תשכח מפי זרעו ומפי זרע זרעו', כה יתן ד' שיוסיף ויתעצם כח התורה, כבוד התורה, עמל התורה וקיומה, ובזה לקרב את הגאולה השלמה, כפי שאמרו חז"ל 'כי טובים דודין מין' - שאין ישראל נגאלים אלא בזכות תורה שבעל פה".

אין הכוונה לרפות ידים מללמוד אחר ימי הנעורים. זכורני שהיה תובע מאנשים מבוגרים להתחיל וללמוד, כי 'גם על נייר מחוק כותבים ואפשר לכתוב הרבה', רק צריך ללמוד מזה על המעלה המיוחדת של ימי הנעורים שד"ת נבלעים בדמו. והוא הדין בכל קניני התורה ובשמחת התורה, ימי הנעורים הם הזמן של השאיפות, זמן שלאדם יש הכח לשאוף ולרצות, ויש לו הכח ל'יגבה ליבו בדרכי ד', שזהו חלק גדול בהשגת התורה.

ובזמן הזה של ימי הילדות, אם אז מעמיקים יותר ושמחים יותר בשמחה האמיתית של 'עשמה בו ובתורתו', גם זה נשאר ונחרת לימים רבים ולתמיד, שגם השמחה נבלעת בדמו. וזה הפשט 'חיצים', כי לפעמים יש לאדם בחייו זמנים קשים יותר, אך כשיש לו את החיצים של ימי הנעורים, הם מצליחים להתגבר תמיד יותר ויותר. ויש לייקר את חשיבות העיון והעמל בתורה, להתייגע ולעמול על הבנת הסוגיא בכל כוחות הנפש".

כחיזוק לדבר, סיפר רבינו זצ"ל: "רגיל אני לספר, וגדלתי קצת עם הסיפורים האלה בשערי חסד, בשם רבי דוד בהר"ן זצ"ל, שסיפר מאחיו שהיה מספר לו על אביהם רבי נחום שאדיקר זכותו יגן עלינו, שהיה מפורסם בכל העולם ובירושלים שבה התגורר באחרית ימיו. כידוע הוא היה מתענה הרבה תעניות בהפסקות, ופעם ראה אותו בנו ר' זלמן ר' נחום, שהיה מבטל את התענית בסופה עשר דקות לפני השקיעה ונהיה לו תנאי בזה], עד שהעז לשאלו על כך. ואמר לו רבי נחום שהוא מרגיש טוב ולא הפסיק התענית מחמת חולשת הגוף, אלא שהרגיש בלימודו שהוא נחלש קצת מחמת התענית, ובעת שלמד התוס' בב"מ הוא לא הביין כל כך את עומק התוס', וידע שאם הוא יאכל יתבאר לו, וכדי להבין טוב יותר את התוס' הוא מבטל תענית ההפסקה. כי כל מה שאפשר יותר להבין בלימוד אין ערוך לו יותר מכל דבר."

בכינוסי ממלכת התורה 'וכתבתם' היה

עליה מתמדת, במספר המשתתפים. במחזור ב' תשס"א, נשלחו 1,542 'חבורות'. שנה לאחר מ"כ, במחזור ג' תשס"ב, הגיעו למערכת 1,726 'חבורות'. שנה לאחר מ"כ המספר עמד על חבורות בודדות מעל ה-2,000, ובמשך השנים התרבו והתרבו, עד שבשנה זו, תשע"ח, מחזור ה"ט, מספר שולחי החבורות הם אלפים רבים כ"ו.

האם הכותבים מתמקדים בענינים מסוימים?

בכל עניני התורה, הן בסדרי נשים נזיקין, שבהם מתייגעים בייחוד בהיכלי הישיבות הקד', ע"י צורכים צעירים. והן בסדר מועד, המתלבנים בייחוד בהיכלי הכוללים בארה"ק ובחו"ל, וכן בעניני זרעים וקדשים, ואף בסוגיות הקשות דטהרות, שב"ה כיום שנתרבו עמלי תורה, הוי מיעוט המצוי שעוסקים בנושאים וסוגיות היותר קשות ומורכבות שבש"ס".

עומד על קדקודו ואומר גדל

לאורך השנים, הפכו משאותיו של רבינו מרן זצ"ל למעמדות של חיזוק יסודות עולם התורה, חיזוק עמלה של תורה וכתבת חידושי תורה, מתוך ייקור וחשיבות הענין. "עם הסתלקותו של רבינו" סיפר השבוע אחד מהנבחרים הראשונים של ממלכת התורה 'וכתבתם', "ישבנו כמה אברכים בכולל, וניסינו לזכור כמה יסודות של צמיחה וגדילה טמן בתוכנו רבינו זצ"ל, שחזר שוב ושוב על הדברים החודרים, ומתוך ההתלהבות של ימי הנעורים בה שמענו את הדברים, חלחלו אל תוכנו וחדרו אל הלב, והם שרירים ועומדים עד היום הזה.

כמה מרגש היה לשמוע את דברי רבינו זצ"ל, מדגיש כי "מעלה מיוחדת היא לד"ת בעת ימי הנעורים, ימי השחרות, ימים של 'כחיצים ביד גיבור', שבהם ד"ת נבלעים בדמו, ולא בזמן שהם כנייר מחוק. אמנם החזו"א ז"ל היה מדגיש תמיד שנייר מחוק

'וכתבתם'; הגאון הגדול רבי ברוך שמואל דויטש שליט"א מראשי ישיבת 'קול תורה', הגאון הגדול רבי שמואל מרקוביץ שליט"א ראש ישיבת פוניבז', גאב"ד חניכי הישיבות הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א, ראש ישיבת לייקווד הגאון הגדול רבי אריה מלכיאל קוטלר שליט"א, ראש ישיבת 'זכרון משה' הגאון הגדול רבי אליהו בער וואכספויגל שליט"א, ראש ישיבת רבינו חיים עוזר הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א, ראש ישיבת תפרח הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א וראש ישיבת 'אור ברוך' הגאון הגדול רבי גבריאל טולידנו זצ"ל, עלו אל מעונם של רבותינו גדולי ישראל, רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, מוריני הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, מוריני הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל ורבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל, והם האצילו מברכותיהם בעקבות הקמת ממלכת התורה 'וכתבתם' ועל המטרה אשר שמו לנגד עיניהם - להרבות עמל ועיון התורה.

כיצד הגיבו למיזם צורכי מרבנן?

בשנה הראשונה הגיעו 1,281 'חבורות' וחינוכי תורה, עליהם עמלו אלפי בחורי הישיבות הקדושות ואברכי הכוללים בזמן חורף. המספר העצום של הפונים, מטובי הילמדנים שבארץ ובעולם, העמיד את מערכת 'וכתבתם' בכוננות שיא, ככלות הכל אין זו משימה קלה לבדוק מעל אלף חידושי תורה, מערכות עמוקות בנושאים שונים ומגוונים. התאריך האחרון שנקבע חלף, ואל שולחן המערכת המשיכו לזרום מעטפות רבות. צוות הבודקים עמל ללא לאות יומם וליל על ניפוי ובחירת ה'חבורות' המצטיינות. ובשלהי ניסן ה'תש"ס, ערב תחילת זמן קיץ, באולמות 'היכלי מלכות' בבני ברק, כיבדו המונים את נבחרי עולם הישיבות, אשר ה'חבורות' ומערכות החידושים עליהם עמלו, זכו בתואר 'החבורות המצטיינות לזמן חורף ה'תש"ס'. אם במחזור הראשון - חורף תש"ס, נשלחו 1,281 מערכות חידושים, הרי שישנה

רבו שלימדו חכמה

”מגילת ספר כתוב עלי” | הגאון רבי יצחק חיים פוס שליט”א, תלמידו ואחיינו של רבנו מרן זצ”ל

ש. גרין

ריעה ארוכה מאד, בת שנים רבות, בצלו של רבנו מרן ראש הישיבה נפרסת בשיחה עם הגאון רבי יצחק חיים פוס שליט”א, עוד מתקופת לימודיו בישיבת איתרי, ולאחר מכן עם נישואיו לבית גיסו של רבנו, הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט”א. השיחה הארוכה ובה עובדות נפלאות ותיאורי תלמיד קרוב, היא ספר לימוד של ממש, ויש בה לתת זרקור על שלל גווני מעלותיו העצומות של רבנו מרן זצוק”ל.

”קשה להתחיל, לתאר את רבנו הגדול שהיה גאון הגאונים בתורה, בנגלה בכל חלקי התורה, וכיו”ב בנסתר, וגם לרבות ידיעתו המקיפה אף בספרי גדולי החסידות, כל אחת לשיטתה ולענפיה” אומר הגרי”ח פוס, ”הוא שהיה גאון הגאונים בעבודה, עבודת התפילה יום יום, ג’ פעמים ביום, עבודת השבת, עבודת המועדים, ראש חודש, אלול וראש השנה, עשיית יום הכיפורים, סוכות ושמחת תורה, חנוכה, שובבי”ם, פורים, פסח, ספירת העומר, חג השבועות, וגם כל מה שביניהם ואחריהם...”

הוא שהיה גאון עבודת המוסר ותיקון המידות והמעשים. שעל כל דבר בפני עצמו אפשר לדבר שעות על גבי שעות. גאון הגאונים בגמילות חסדים, עם יתום ואלמנה, עם כל אדם הזקוק לעזרה, מכל העדות והחוגים, לרבות אלו שנהגו בענינים אחרים הפוך מדעתו, ובכל התחומים. ואין לתאר ולשער גודל התמסרותו לזה במשך עשרות שנים, כמה ספרים לא יספיקו גם לזה להקיף את רוב פעלו בתחומים אלו.”

הגרי”ח פוס שליט”א מוסיף: ברור שעל הסתלקותו אפשר לדרוש מה שדרש ההוא ספרדא את רבי יוחנן (בגמ’ מו”ק כ”ה ע”ב), ”קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהריים”. ומפרשת הגמרא שפירושו כי יומו של יאשיהו. ושמעתי ממר”ח הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט”א (ואח”כ ראיתי שיש עוד המבארים כן) דלכאורה קשיא, דתינת יאשיהו המלך מת בקיצור ימים (ל”ח שנים), ואפשר להמשיל את סילוקו כביאת השמש בצהריים, היינו באמצע היום, אך רבי יוחנן הרי האריך ימים טובא (כמבואר בספר סדר הדורות ועוד), וא”כ היאך אפשר לומר עליו

ששמשו שקעה “בצהריים”?

אלא פירושו שהרי בצהריים השמש היא בשיא תוקפה, מחממת ומאירה ומשפיעה לאחרים בכל כוחה, ולזה נתכוון ההוא ספרדא, שרבי יוחנן למרות שהיה זקן ושבע ימים, אך כנראה היה עדיין בכל כוחו ביכולתו להשפיע על אחרים. עכ”ד מו”ח שליט”א.

כך גם מורנו ורבנו זצ”ל, שלמרות גודל חולשתו בשבועות האחרונים, אך הרי עדיין היה בשיא תוקפו, בין בהרבצת התורה ועומק עיונה, ובין בהנהגת הציבור, בין בסור מרע ובין בעשה טוב.

לא היה זה רק “רב”, אלא כ”אב” ממש... אכן, רבנו זצ”ל היה לנו בגדר “רב” שלמדו חכמה”, ולא עוד אלא אף היה לנו כ”אב”, ולא עוד אלא שלפעמים היה לנו גם כ”אם”. ואפשר לומר לענ”ד, שרבים יכולים לומר שהוא היה להם גם כיותר מאב ואם.

כי להורים כשיש להם בס”ד בנים רבים, פעמים שכל ילד אינו מרגיש כבן יחיד, כי אם כילד אחד מתוך כמה, אך אצל מורנו ורבנו כל תלמיד הרגיש שהוא כבן יחיד אצל רבנו. כשהיו באים להתייעץ עמו באיזה ענין, על איזו מועקה, על איזו צרה ל”ע, הוא היה יושב עם אותו אדם, בין אם הוא מהתלמידים ובין אם לא, כולו מרוכז וכולו משועבד עתה לאותו אדם, כאילו הוא הבן היחיד שלו, מבלי להתחשב שבחורן מחכים עוד “בנים” נוספים, או עסקני ושלוחי ציבור וכיו”ב. כעת הוא “אב ואם” לאותו תלמיד בלבד.

כל תלמיד ותלמיד יוכל לספר רבות היאך בדברים שלא היה שייך לקבל את העזרה מהאב והאם (מסיבות שונות, אם משום ש’עולם המושגים’ שלהם היה מצומצם יותר, ואם משום שלא היה הדבר בגדר יכולתם, וכיו”ב), הרי שמו”ר (ולפעמים בעזרת הרבנית ע”ה) מילא את התפקיד של האב והאם, עד כדי שהיו רגילים לילך להתפלל בכותל המערבי ביום נישואי התלמיד, ולפעמים אף היו מתענים עבורו. ועל אחת כמה וכמה לאחר הנישואין וברכות הימים, כשאין כמעט בית שאינו צריך לפעמים עצה וכיו”ב.

ואז רבנו היה יושב בריכוז, שומע ומאזין וקולט מיד את שורש הבעיה, ובס”ד מייעץ את העצה הראויה. היטיב להגדיר מי שאמר שיש אנשים השומעים את הבעיה וכאדם מן הצד עונים תשובה, אך רבנו היה נכנס

לתוך ליבך ממש, ומשם הוא יעץ כפי חכמתו (שהיא גדולה מחכמתך). וכיו”ב בהשתתפות עם התלמידים בעת שמחה, הוא לא היה כאדם מן הצד השמח עמך אלא כנמצא בתוככי לבך ומשם נבעה שמחתו. וכל זה ויותר היה באלמנות ויתומים אף אם לא היו מתלמידיו.

איך אפשר לתאר קצת לדורות את ההפסד? “אינני יודע מהיכן להתחיל, כשאני בא לדבר על אדם גדול בענקים שכזה. אך בעיקר אתאר ימים מקדם. רגילים לומר על גאונים גדולים או על צדיקים, שהם כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כלומר שלמרות שהם כסולם המוצב במקומו, מ”מ ראשם מגיע השמימה. אך אולי כיו”ב י”ל גם על תקופות החיים, שאמנם בשנים האחרונות היה רבנו “ראשו מגיע השמימה”, ועל כן בס”ד נדבר יותר על השנים הראשונות שעדיין היה “סולם מוצב ארצה”.

תחילת היכרות עם מו”ר, היה כשנכנסתי ללמוד בישיבת ‘תפארת אברהם’ - איתרי בירושלים [כיום נקראת ‘זהב מרדכי’], על שם ראש הישיבה ומייסדה הגאון רבי מרדכי אליפנט זצ”ל והרבנית מרת גאלדא ע”ה], באלול שנת תשל”ד, והואיל ורבנו נולד ביוה”כ פ’ שנת תרצ”ב הרי שהיה אז רבנו למטה מבן מ”ג שנה. בישיבה הקדושה למדו כבר כמה מאירות החבורה הגדולים ממני, וקדמו לי בארבע וחמש שנים.

ביניהם היה גם מחותני הגאון רבי שלום גלבר שליט”א (מח”ס ‘נתיבות שלום’ על שבת ועל הלכות ריבית, ו’ארחות שבת’ על הל’ שבת), הגאון רבי אברהם נובורוצקי שליט”א (מראשי ישיבת ‘אור ישראל’), הגאון רבי בנימין בירנבוים (ראש ישיבת ‘חכמת שלמה’ בבני ברק), הגאון רבי אריאל בוקוולד שליט”א (רב קהילה בב”ב ומחבר ספרים חשובים) והגאון רבי אוריאל אייזנטל שליט”א (רב שכונת רמות ג’ בירושלים, ומח”ס חשובים), ועוד רבים בארץ ובחו”ל, וא”כ עפ”י החשבון הם הכירוהו מאז היותו כבן ל”ד-ל”ח שנה. וכבר בגיל כל כך צעיר, היה רבנו גאון בכל מקצועות התורה, בעומק עיונה, לפרטי פרטים, עם בקיאות מקיפה אף בספרי השו”ת הפחות ידועים.

ויש לציין, כי בישיבת איתרי שימש רבנו כר”מ בשעות אחר”צ, וכבר אז היה הוא לסמל ולדוגמא, לדמות של אדם גדול

בענקים, גאון וצדיק ועובד ד’, מתחסד עם קונו, כשכל הנהגותיו הם בגדר “מעשה רב”. היתה זו דמות מורמת מעם, דמות שהתקשרות וההתקרבות אליה, זה עצמו כבר רומם את האדם. לא היה שייך להיות לו לתלמיד ולהישאר אדם המוני, אדם קטן. בס”ד זכה הוא כבר בשנים ההם, לדבר שאפשר לומר שאין כדוגמתו, להעמיד על רגליהם תלמידים גאונים ומובהרים, אשר ברבות הימים נתפרסמו בעולם כולו, אסמכת עצמם ואם מפי כתבם. רבים תמהו בפני, היתכן שזכה לכאלה תלמידים בעוד שהוא היה מגיע לישיבת איתרי רק בשעות אחר”צ. וכבר אמר לי אחיו, דודי הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט”א, ששנים רבות קודם לזה הוא כבר היה בבחינה זו שצינתי, גאון בכל מקצועות התורה, חסיד וקדוש.

משחר ילדותו הוא עסק בתורה בעמל ויגיעה בהתמדה גדולה למאד. כתלי בית המדרש ‘ברסלב’ בשכונת שערי חסד יוכיחו, כשהאחרים שיחקו להם מחוץ לביהמ”ד, הוא ישב לו שעות על גבי שעות, ולמד במתיקות ובנעימה. האשה שהיתה מתנדבת לנקות את אותו ביהמ”ד לכבוד שבת קודש בקביעות, סיפרה שכשהיתה באה בערב שבת לנקות, היה רבי שמואל לומד בבית המדרש, וכשהחלה לנקות לקח הוא את גמרתו וכשהוא אוחזה בידי ומקרבה לעיניו, עבר לעזרת נשים, מבלי להפסיק אפילו לצורך.

חמותי תליט”א, אחות מרן זצ”ל, אמרה שבגלל רוב התמדתו הייתה הסבתא שלהם מרת שרה רוחמקין ע”ה, חמותו של הסבא מרן הגרש”ז זצ”ל, רוצה לתת לו פרס לסמל ודוגמא על התמדתו, ולא ידעה בנפשה כמה ‘חלווה’ (שזה היה הממתק המקובל ואולי היחיד באותם שנים) לתת לנער...

מי היו רבותיו?

”הוא קיבל מכל גדולי ישראל, אולם מו”ר זצ”ל החזיק את הגאון הגדול רבי אפרים נחום בורודיאנסקי זצ”ל כרבו לענין הלימוד בעיון על דרך ישיבות ליטא, והיה זה בשנה שלימד אותם ב’חדר’ עץ חיים’ בכיתה ח’. הגאון רבי אפרים זצ”ל עלה מבבל ולימד בתחילה ב’עץ חיים’, היה בקי וידען נפלא בכל חידושי גדולי ליטא, והשריש זאת בתלמידיו במתיקות נפלאה. ולימים, כשמרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ”ל הקים את ישיבת מיר בירושלים, לקחו להיות

הפסקתי ללמוד בלילה עם האברך המצוין רבי משה פטרובר שליט"א. היה זה לימוד בביתו שבגבעת הישיבה, שהיה בין בתי הישמעאלים שם, והלימוד היה לאחר השעה אחת עשרה בלילה, ולמדנו משניות כלים בעיון, עם ה'משנה למלך' הארוכים ומה שהאריך עליהם בספר 'מרכבת המשנה', באותיותיהם הקטנות, מתוך חשבון השיטות וכיו"ב. השבתי לו כי הפסקתי לאחר שראיתי שבשעות אלו קשה לי סוג לימוד כזה בעומק העיון. אך נתפעלתי מהקשר האישי שלו לביני, תלמיד צעיר, שאף קודם שנתקשרתי עמו הוא כבר ידע אודותי, אלא שלא פנה ולא שאל כל עוד שאני לא ניגשתי אליו.

באמצע שנת תשל"ו, בתחילת זמן קיץ, שוד ושבר חשנו כשנתברר כי מו"ר רבי שמואל עזב את הישיבה וחזר לכולל שלו, "ישיבת שם", לשהות שם כל היום. אנו הצעירים שבחבורה, היינו המומים ושבורים. גמרנו אומר לבוא אליו לביתו, ולהמשיך את הקשר שהחל להתקדם בינינו כרב ותלמיד. היה זה דבר חדש, הואיל ולפני כן התלמידים שקדמו לנו לא היו זקוקים לזה, שהרי הוא הגיע בכל יום אל הישיבה.

ומאז, דלתי ביתו היו פתוחים לפנינו בכל עת, ועיקר הקביעות שלנו הייתה בימי שישי ומוצ"ש. היינו מתכננים וקובעים בישיבה תור וסדר, מי יבוא ומתי יבוא. וכעת התחילה תקופה חדשה מבחינתו, שהרי הוא כבר לא עסק בלימוד הסוגיות שהישיבה עסקה בהם, כי היה עסוק בלימוד שלמדו בכולל שלו, ואעפ"כ יכולים היינו לדבר אתו בכל סוגיא, בכל פרטיה, כל קושי וכל חוסר הבנה, ברשב"א, בפני יהושע וברעק"א, כל חידוש או הבנה משלנו שרצינו לומר בסוגיא, הכל נפרש לפניו, והוא היה מעיר ומעורר, מיישב או מקשה, כאילו כל עיסוקו הוא בסוגיא זו. בסיכומי סוגיות שיש לי מאותם שנים, שמו מופיע פעמים רבות, כמעט בכל סוגיא. דבר זה עורר שגם תלמידים לאחר נישואיהם החלו לבוא לביתו, וכך נוצר מצב שלפעמים בימי שישי וכיו"ב, וק"ו בימי המועדים, נתלקטו סביב לשולחן אחד בחורים ואברכים, ואף רמ"ם ותלמידי חכמים גדולים (וכגון הגאון הגדול רב"ש הכהן דויטש שליט"א), כשכל אחד עסוק במסכת אחרת ובענין אחר, ומו"ר זצ"ל יושב בראש ועונה ומתייחס לכל אחד באשר הוא שם, כמעט מבלי צורך לפתוח ספרים.

פעמים רבות היינו באים רגלית בשבת קודש אחה"צ מהישיבה אל ביתו נאווה קודש ברח' גשר החיים לסעודה שלישית. ויש לציין את הרבנית הצדקנית, אשת חבר, דודתי מרת רחל ע"ה, שכתלמידים (קודם שהקמנו בס"ד בתים בישראל) כמעט ולא דיברה עמנו ולא הראתה עצמה לפנינו אלא היתה צנועה באהל, ובסעודה השלישית שהשתתפנו בה היתה היא אוכלת לעצמה במטבח ולא יושבת בשולחן אחד עם בעלה - רבנו שישב עם התלמידים, ואף כשהיתה צריכה להגיש את המאכלים לסעודה, היתה מסתרת בפתח המטבח ומוסרת המאכלים לאחד התלמידים. ויתר מעשי תוקפה וגבורתה בקודש, הלא אמרם רבנו בקינתו הארוכה שנשא עליה בעת ההלוויה, ושם פתח רבנו כמעט לראשונה את סגור לבו על חייהם המשותפים ועל חייה הפרטיים, שיש להשוותה כאחד מצדיקי קמאי, ואכמ"ל. ונדפסו הדברים בקינה "אלון בכות" בסוף ספרו של רבנו ירכי שמואל

באיזהו מקומן או בדברי הקצוה"ח, נתיבות המשפט, רעק"א, 'קונטרס הספקות' ו'שב שמעתתא', ועוד ועוד, ועד לדברי הגר"ח והגרי"ז וה'חזון איש' וכיו"ב. פעמים רבות הזכיר מדברי ה'חמדת שלמה' (שהיה מגדולי דורו של הרעק"א). עיקר תכלית השיעורים בדרך כלל היתה לעסוק בהבנת דברי הראשונים בסוגיא, כהרמב"ן והרשב"א, בעל המאור עם מלחמות ד', ועוד. לדקדק היטב את לשונם, ולעמוד על משמעות כל תיבה ותיבה. הוא בנה וסתר, הביא מדברי גדולי האחרונים, ופעמים שהעיר שבלשון הראשונים ה'ג'ל או מתוך מהלך דבריהם או סתימת דבריהם, לא נראה שכוונתם לביאור האחרונים. השקיע הרבה לבאר את מחלוקות הראשונים או האחרונים, כל אחד ואחד מהי סברתו ובמה ולמה נחלק על רעהו. וכיו"ב הרבה לבאר בדבריהם מה היתה סברתם בסלקא דעתך, ומה נשתנה במסקנתם.

באמת להבין היטב את מהלך השיעור, פעמים שהיה זה קשה לבחורים, ובפרט לצעירים שבהם, ועיקר ה'קשרבי שנקשר בלבות התלמידים אליו, היה ע"י הדיבור בלימוד במהלך הסדר. כאמור הוא היה מגיע לישיבה רק בסדר שני, כשבבוקר הוא היה בכולל שהוא עמד בראשו, ושמו היה 'ישיבת שם', שם למדו לימודי דיינות והוראה, וממנו יצאו כמה וכמה דיינים ורבנים.

וכל זה, מלבד מה שהיה עונה לשאלותיהם גם בשאר ענינים, פוסק הלכות ומורה דרך בכל עניניהם הפרטיים עד לנושא ה'שידוכים' ועד בכלל. בנוגע אלי, בשנה הראשונה לשהותי בישיבה, אף שנכנסתי לשיעורים, אך לא 'העזתי' לגשת ולדבר עמו בלימוד, משום עומק המושג וקוצר המשיג, ורק בחודש אלול הבא, סוף שנת תשל"ה, התחלתי לגשת. ויש לציין, שבאחת הפעמים הראשונות שדיברתי עמו, הוא שאלני למה

אבל הבחורים המובחרים דיברו על סוגיא השייכת לזרעים או לקדשים וטהרות. ואף הוא באירוסיו דיבר על סוגיא מסוגיות אלו (ואיני זוכר אם אמר לי שדיבר בזרעים או בקדשים).

באיזה הזדמנות הוא דיבר על כך ?

היה זה כשקודם למסיבת אירוסים בבית מו"ח שליט"א, נכנסתי בדרכי לבית רבנו זצ"ל, והוא שאלני על איזו סוגיא אני עומד לדרוש באירוסין, והשבתי על הסוגיא בקידושין (ו' ע"ב) לענין הנותן מתנה על מנת להחזיר, ובעיקר בענין החילוק בזה בין נתינת תרומה לכהן לבין נתינת דמי פדיון הבן לכהן. אמר לי רבנו זצ"ל שטוב הוא שהדרשה נוגעת לענינים של סדר זרעים... והאבא (מרן הגרש"ז זצ"ל) ודאי ינהג מזה. ואז אמר לי דברים אלו.

לימים שמעתי מאחד מתלמידיו, הצעיר ממני בכמה שנים, שאף לו אמר רבנו שיכין משהו בזרעים (הואיל וידע בו שהוא למד בעבר בסדר זרעים), כי כשאותו תלמיד הציע שאולי ידבר בעניני אגדה, הליט רבי שמואל את פניו בידי וביטל זאת מכל וכל.

וכך עלה ונתעלה בתורה ובעבודת ד' עד שכאמור בגיל צעיר כבר הפך להיות דמות נערצת, גאון בכל מקצועות התורה, בעומק עיונה, לפרטי פרטים, עם בקיאות מקיפה אף בספרי השו"ת הפחות ידועים, וכמובן גם בספרי ההלכה, וכן בספרי מוסר וחסידות ועבודת ד', דמות של אדם מרומם המתהלך בין אנשים, אך מקומו כמה טפחים מעל.

ביקשנו מהגרי"ח פוס שליט"א לתאר את השיעורים בתקופת ישיבת איתרי.

את מהלך שיעורו היה בונה בעומק הסברא, ופעמים רבות היו דבריו בנויים על דקדוק מתיבה אחת בדברי הסמ"ע

הר"מ הראשון, וכך הוקמה אותה ממלכת התורה ישיבת מיר בירושלים. גם אחיו של רבנו, הגאון הגדול רבי אברהם דב שליט"א הגאב"ד דטבריה, מרגלא בפומיה (וכך כתב גם במכתב התנחומים ששלח לבניו של הגאון רבי אפרים זצ"ל, כשנסתלק לישיבה של מעלה, הלא הם הגאונים רבי יצחק ירוחם ורבי בן ציון שליט"א) שמה שעשה מרן הגר"ש ורוזבסקי זצ"ל לתלמידי הישיבות שבאו מן הגולה, כך עשה הגאון רבי אפרים לבני היישוב הישן בירושלים.

מאותה שנה נצטברו בארונות רבנו עשרות קונטרסים של חידושי תורה שכתב בימים ההם ולאחר מכן, כשחידושים רבים שהיה מזכיר בשנים המאוחרות, תלה הוא בכח הלימוד של אותה שנה.

כשדיבר פעם אחת עם אחד מתלמידיו המובחרים בישיבת 'מעלות התורה' על השאיפות שהיו להם בישיבה קטנה של 'עץ חיים', שאל התלמיד, עם מה הוא יצא בידי כשגמר את הישיבה הקטנה, והשיב לו רבנו, עם סדר מועד, נשים, נזיקין, ו'נגיעה' בקדשים.

וסיפר הגרא"ד רייכמן שליט"א (חתן דודנו זקנו הגרש"מ שברדון זצ"ל), שהוא למד ב'עץ חיים' יחד עם מו"ר זצ"ל, והגאון בעל ה'שערי זיו' רבי ישעיה זאב וינוגרד זצ"ל (שהיה מהרמ"ם הבכירים בישיבה הקטנה של 'עץ חיים', והיה גם אחד מרבתי של הסבא הגרש"ז זצ"ל), היה מטייל ברחבי הישיבה והחצר עם הנער רבי שמואל זצ"ל, כשזה שואל וזה מפרק וכיו"ב, לא כרב ותלמיד אלא כשני חברים.

ואם כך הוא, אין פלא לאלו השגות ולאלו גבהים הגיע בלימוד הישיבה הגדולה של עץ חיים, עד שהגיע לפרקו.

פעם אחת אמר לי רבנו, שבשעתו בחור שדיבר באירוסין בעניני נשים נזיקין, לא היה בזה רבותא וחידוש, והיה נחשב ל'בינוני'.

עמ"ס אהלות.

ראו אפוא כבר אז את רב גובריה בכל התורה כולה...

כוחו היה רב כאמור בכל מקצועות התורה, יכול היה לענות על נשים וגזיקין, וגם על סדר מועד, מהסוגיות הקלות ועד החמורות. גם בסדר קדשים, שכן בשיבת איתרי היו מעורדים רבות ללמוד גם בסדר קדשים, היינו יכולים לדבר איתו כשהרגשה היתה שכל דברי הגר"ח והגר"ז פרושים לפניו כשמלה. המעיין בספרי תלמידיו, יראה את רוב גובריה. כגון, כשהוציא תלמידו הגדול הגאון רבי אוריאל אייזנטל שליט"א את ספרו הראשון 'מגילת ספר' עמ"ס נדה, אפשר לראות שיש שם הערות רבות של מורנו זצ"ל השייכים למסכת זו ולהלכותיה. לימים הוא הוציא את הספר 'מגילת ספר' על הלכות שבת, ויש שם הערות רבות בענינים החמורים והקשים של שהיה וחזרה והטמנה, ובעניני מוקצה, מלבד שאר ענינים, הערות הנוגעות לעומק הבנת דברי הראשונים בענינים חמורים אלו, עם דברי המגן אברהם והמשנה ברורה, והיוצא מזה לדינא, לקולא או לחומרא.

כיו"ב סיפר תלמידו הגאון רבי בנימין בירנבוים שליט"א, שקודם שהוציא לאור את ספרו 'משאת בנימין' על עניני שבת, הביאו לרבנו, ומיד ישב רבנו וכתב לו הערות בעומקי הסוגיות כאילו עתה הוא עוסק בהם. לימים הוציא תלמידו המובהק מחותני הגאון רבי שלום גלבר שליט"א את ספריו 'ארחות שבת', וגם שם חזינן שהוא מביא את דברי מורנו רבי שמואל כסדר בהרבה מאוד ענינים בהלכות שבת. וכל זה כשמו"ר משמש כבר כראש ישיבת 'מעלות התורה' (שנפתחה באמצע שנת תשמ"ב), כלומר, כשראשו ורובו עוסק הוא בלימוד הישיבה והעמדת התלמידים המופלאה שם, ואעפ"כ אפשר לו לענות בעומק העיון ובדקות הענינים והסברות בעניני שבת חמורים, הררים התלויים בשערה (חגיגה י' ע"א). וכך בכל ענין וענין.

כשתלמיד אחד הוציא ספר על מסכת דמאי, אפשר למצוא שם הערות מרבנו על מסכת דמאי. המאמר הראשון שמסר רבנו לדפוס (בקובץ של הכולל בראשות תלמידו הגאון רבי משה פטורבר שליט"א) היה קונטרס על ענין בין השמשות, כשהוא חוקר שם בהבנת השיטות, שיטת הגאונים ושיטת מהר"ם אלאשקור, עם שיטת הגר"א, ודעת ה'חזון איש', ולאור מנהגי ישראל בארץ ישראל ובחו"ל, ובדורות עברו, הכל מסודר לפרטיו, כפי עומק עיונו והבנתו החודרת. ביני לביני הוא גם השקיע רבות בלימוד הקשה של מסכת אהלות, עד שזכה להביא לדפוס את ספרו 'דרכי שמואל' על מסכת זו, אשר הפליא ומפליא עין כל רואה, וכל העוסק במסכת זו. וכן הלאה.

בכל שטחי הלימוד וההלכה, היו לו הערות מחודשות. הוא סיפר לי פעם אחת, על הספר 'ארבע אמות של תפילה', שהמחבר הגאון הצדיק ר"מ פוטאש שליט"א עסק בנושא זה כמה שנים עד שהדפיס עליו ספר עב כרס, וכשהביאו לפני רבנו, שאל אותו רבנו האם ד' אמות אלו הן עם אלכסנוס או בעיגול (על דרך שהגמ' דנה לענין ד' אמות של אדם בשבת). ואותו חכם 'תפס' את עצמו, היאך במשך כל השנים שעסק בנושא זה לא הרגיש ולא דן בשאלה זו [השתא קחזינן שהוא מדבר ע"ז

בספרו בביאורים סי' י'. ואולי טעיתי בזכרוני, או שזה נתווסף במהדורה השניה].

ידוע שרבנו מרן זצ"ל הילך לפי רוחו של כל תלמיד.

נכון. דמותו היתה כראש ישיבה, שהוא גם 'מחנך' וכבר בגיל צעיר. ידע הוא להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, במה כוחו גדול ובאיזו תוספת לימוד על סדרי הישיבה הרגילים יוכל הוא להתעלות ולראות הצלחה. לזה הורה בכה ולזה הורה בכה.

באחת השנים הורה לי ללמוד עם החברותא, הלא הוא הבחור רבי משה שמידע שליט"א, כיום הגאון הגדול ראש ישיבת גרודנא, את פרק ד' בעירובין. פרק זה נתייחד שאינו נצרך לידעה בשאר חלקי המסכת שהם מורכבים ומסועפים, ואינם מתאימים ללימוד בשנים אלו, כשעיקר העיון הוא בלימוד הישיבה, אלא הוא מקיף נושא אחד, עירובי תחומין, והלימוד בו בסוגיותיו עם שיטות הראשונים מתאימים לתוספת הצלחה בגיל הזה.

ככלל הורה לתלמידים להשתדל ללמוד כמה דפים בבקיות בכל שבוע, ואפילו רק גמ' ורש"י, ולסיים מסכתות, ועי"ז לקנות עוד ועוד ידיעות ברחבי הש"ס. ונראה שכוונתו היתה שע"י אדם יצא מכלל 'עם הארץ גמור' בנושאים אלו.

כידוע היה אומר שאביו, מרן הגרש"ז זצ"ל, לא חנך את בניו לצמוח גדולי הדור, כי אם שלא להיות עם הארץ, שאין לך דבר מגונה מזה, כשאדם מרגיש ברבות השנים בכל מיני נושאים בש"ס ובהלכה, שאת זה עוד לא למדתי ואיני יודע כלל, וכך בעוד נושא ובעוד סוגיא. עד איזה גיל יכול אברך לתרץ לעצמו שגמרא זו עדיין לא למדתי ועל כן איני יודע בנושא פלוני וכיו"ב מאומה.

רבנו הדריך לצאת מן הצמצום, לא להישאר 'קטן', ולקבל היקף בכל מרחבי הש"ס. ידוע לי על תלמיד אחד שהורה לו בימי בין הזמנים לעבור על כמה וכמה שו"תים של גדולי האחרונים כה'נודע ביהודה' והרעק"א ועוד, שע"ז אפשר לקנות ידיעה מופלגת בנושאים שבהלכה וגם בסוגיות הש"ס.

פעמים שהדרך לרומם את התלמידים היתה ע"י שאלות בדרך החריפות או על פרטים קטנים שקשה לשים אליהם לב כשלומדים את מכלול הענין. כגון, באחת השנים שהסבר על שולחן קבוצת אברכים ביום הפורים, ודיברו על מסכת עירובין, הוא שאל היכן יש במסכת עירובין משהו השייך לפורים. והתשובה היא בתוס' שכל כולו שלוש תיבות, והוא על הגמ' שם (ס"ג ע"ב), שבגמ' מסופר על גוי אחד ששמו היה "לחמן בר ריסקת", וכתבו התוס' "ר"ח גריס המן" ניש לציין שהיחיד שהשיב כהלכה מתוך אותה קבוצה היה מחותני הגר"ש גלבר שליט"א].

אספר מעשה שהיה עמי, כשעמדתי לפני מבחן על מסכת בבא קמא כולה גפ"ת, והתכוננתי לזה במשך כמה חודשים (בשעות הפנויות מלימודי הישיבה), ובס"ד אמנם הצלחתי אח"כ במבחן אע"פ שלא היה מבחן קל, וכשבאתי לפני המבחן למו"ר רבי שמואל זצ"ל לקבל את ברכתו, הוא שאלני האם הא דחשוד על השבועה פסול לשבועה, הוא דין דאורייתא או דרבנן. התחלתי להפוך במוחי את רחבי המסכת (וכאמור לאחר שכ"כ התכוננתי למבחן, היתה לי 'שליטה' מסוימת ברחבי המסכת), אך לא הצלחתי להיזכר [אמנם בב"מ ה' ע"ב מדובר על חשוד על השבועה, אך היכן מדובר על כך בב"ק, לא זכרתי]. עד שהראה לי את התוס' בדף ק"ח ע"א (ד"ה ותרי כפילי) שבתוך דבריהם כתבו שהוא פסול רק מדרבנן [כדי שלא אהיה נבון ואצא ממנו בהרגשה רעה (שלא

הצלחתי במבחן) שאלני אח"כ שאלה אחרת קלה יותר]. המעיין יראה שהתוס' כולו שם הוא באורך של שתי שורות בלבד, ואין זה הנושא בגמ' ולא בתוס', וצריך הרבה אהבת תורה כדי שבשעת הלימוד ישימו לב לנקודה זו שהכניסו התוס', ויקנו אותה כידיעה בפני עצמה [ואמנם הקצה"ח (ריש סי' צ"ב) דן בדברי התוס' הללו]. בדוגמאות מעין אלו הוא רומם את החשק לייקר כל מילה בגמ' או בתוס', ולא להצטמצם או להסתפק במועט.

גם כשהיה צריך להעיר לתלמיד (ובפרט לתלמידיו בשיבת 'מעלות התורה'), היה מחכה לשעת הכושר, אימתי והיאך להגיד. סיפר לי אחד מתלמידי הישיבה ד'מעלות התורה', שפעם אחת נטלו עמו רבי שמואל בשו"ב מהישיבה בשערי חסד לביתו ברח' גשר החיים, ואמר לו דברי תוכחה על דברים שעשה שלא כראוי, ורבי שמואל מנה לפניו עד שנתיים לאחר כל מה שעשה ושיש להוכיחו על כך...

עוד סיפר תלמיד אחר (מישיבת איתרי), שפעם אחת חלה לומן רב, ועל כן שלח למורנו רבי שמואל הערות בכתב על הסוגיא הנלמדת בישיבה, ומו"ר השיבו תשובות להערותיו, אלא שבתוך הדברים הכניס רבי שמואל איזו הערת ביקורת לאותו תלמיד. לימים כשהבריא ושב לישיבה, פקד את מעונו של רבנו, ובתוך הדברים שאל את רבנו מה התכוון באותה הערה. השיב לו רבי שמואל "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה". כלומר, בכוונה לא הערתי זאת בעל פה כי אם בכתב, והמבין יבין.

הזכרתם את כוחו המיוחד לדקדק ו'לתפוס' את כוונת הראשונים או האחרונים במילה אחת שהוסיפו בלשונם כן, זה דבר גדול. כי בדרך כלל כשלומדים

את דבריהם עיקר התכלית והשימת לב של הלומד היא להבין את תוכן הדברים במבט הכללי, אך מורינו זצ"ל היה 'תופס' גם מילה אחת או כמה מילים שנכנסו בדברי אותו ראשון או אחרון בתורת אגב, לעצם הנושא. אתן דוגמא לכך, ידועים דברי חז"ל (במכילתא וברש"י) עה"פ "זה קלי ואנוהו", שהיו מצביעים באצבע על הקב"ה, וראתה שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל במראות הנבואה. וידועים דברי בעלי המוסר שלמרות שהשפחה ראתה כל זאת, אך לבסוף היא נשארה "שפחה", הואיל ולא נתעצמה לקנות את המדרגה החדשה לה זכתה. אך מורינו זצ"ל הוכיח לא כן מדברי הרמב"ם ומדברי הרמב"ן. דהרמב"ם בשמונה פרקים (סוף פ"ד) כתב בענין חטאו של משה במי מריבה, ובתוך דבריו כתב וז"ל, שלא היה מדבר עם סכלים, ולא עם מי שאין לו מעלה, אבל עם אנשים שהקטנה שבנשיהם היתה כיחזקאל בן בוזי, כמו שזכרוהו חכמים, עכ"ל [ע"ש מה שביאר עפ"י את חטאו של משה]. אלמא דמצב זה שהפחותה שבנשים (היינו ה"שפחה") היתה כיחזקאל, נמשך כל הארבעים שנה.

וכן הוכיח מדברי הרמב"ן (בפרשת בשלח ט"ז, ו'), שכתב שדור המדבר שהשיגו לזיו השכינה בים, כמו שאמרו חז"ל שראתה שפחה על הים וכו', "מאותה שעה נתעלית נפשם להתקיים בתולדותיו (היינו דבר המתגשם מן הזיו העליון) שהוא המן", עכ"ד הרמב"ן. נמצא שכך היה מצבו הרגיל של "דור דעה" אוכלי המן ומקבלי התורה. עכ"ד רבנו מרן זצ"ל.

והמעין יראה, שגם הרמב"ם שם וגם הרמב"ן שם, הרי לא באו לדבר באותו מקום על מעלת השפחה בקריעת ים סוף (שכן הרמב"ם מבאר שם באורך את חטא מי מריבה, והרמב"ן שם מבאר באורך בנגלה ובנסתר את ענינו של המן שהיה "לחם אבירים", "תולדות האור העליון" וכו'), ורק כבדרך אגב בהתגלגלות הדברים הזכירו זאת הרמב"ם והרמב"ן, ועל כן רק מי שבקי ורגיל גם בענינים האחרים, ואהבתו לתורה היא בלא גבול, ובזכרונו הדברים פרושים כשמלה, הוא יכול לשים לב גם לפרטים הקטנים ו'הצדדיים' הללו, ולקנותם כענין בפני עצמו.

דוגמא נוספת בענין זה ומענין לענין. הנה במשניות בפ"ק דתענית איתא על התעניות שגוזרים על הציבור אם לא יורדים גשמים, ובתחילה ה"יחידים" מתעניין, ואח"כ גוזרים גם על הציבור, ע"ש. ומבאר בגמ' שם (י' ע"א) "מאן יחידים, רבנן". ושם (בע"ב) "איזהו תלמיד יחיד וכו' כל ששואלין אותו דבר הלכה בלימודו ואומר וכו'". והנה רבנו הוציא מגמ' זו 'הגדרה' ממנה יש ללמוד מהי צורתו של "תלמיד" והיאך אפשר להגיע למדרגת "רבנן".

רבנן נקראים "יחידים", אין להם בעולמם כי אם לימוד התורה, עסק התורה. אינם מסתכלים על רוב העולם שמסביב, אינם מתפעלים מהם ומהמונם. ילכו האחרים בדרכם ויעסקו בהבלי העולם, ואף אם גם אחרים לומדים אך יש רבים הלומדים רק ב'שטחיות' וכיו"ב והעוה"ז עדיין 'תופס' אצלם מקום ועל כן הם מסתכלים על הסביבה מה יאמרו וכדו', אך "רבנן" הם "יחידים", ותפקידו הוא שכל אחד יבנה את עצמו כאילו הוא יחידי בעולם, ואין לפניו

אלא אביו שבשמים. כמובן שיכולים להיות סביבו עוד תלמידים כמוהו, ואז יש כאן קיבוץ של "יחידים", שביחד יעלו ויתעלו כראוי, אך כלפי ה'רוב' שבעולם, הם עדיין בגדר "יחידים", ורק זו היא הדרך לעלות ולגדול בתורה. אלו תורף דברי רבנו והיוצא ממשנתו.

ואולי גם זו דוגמא למה שאמרנו, שאף שעצם הגמ' היא בסוגיא של הלכות תענית על הגשמים, ואף אין זה נמצא בגמ' בגדר 'אגדתא' (כשאר האגרות ששב"ס) אליה נותנים 'שימת לב' מיוחדת, אלא היא גמ' מתוך סוגיא להלכה, אך רבנו זצ"ל נתן ליבו גם לגמ' זו והוציא ממנו יסודות ומערכות במוסר ובעבודה.

כך היתה דרכו בלימוד הנגלה, וכך ויותר בלימוד תורת הנסתר. כידוע שידעיתו במרחבי תורת הנסתר היתה מבהילה גם ליודעי חן. היו לו כמה קביעות של חברותות בלימוד זה, עם הגאונים רבי יעקב הלל שליט"א, רבי שמואל בצלאל שליט"א, רבי מיכל זילבר שליט"א ורבי נתן קופשיץ שליט"א ולהבדיל בין חיים לחיים, הגאון רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל, ואולי עוד. ובפרט בדברי הגר"א בכל מקום שהוא. ולא לחינם אמר עליו אחיו הגאון הגדול רבי אברהם דב שליט"א גאב"ד טבריה בהספדו, שהוא זכה לאילוי אליהו, ובמה, שהוא זכה לגלות בדברי הגר"א פנינים יקרים שאחרים לא גילום. הוא זכה לדייק מילים בודדות מדברי הגר"א ולבנות עליהם מערכות.

כידוע, בשנים האחרונות הוא פרסם הרבה, בעל פה ובכתב, שבדברי הגר"א מבואר שהשבת היא "קודש קדשים". המעין יראה שאין על זה 'סוגיא' בדברי הגר"א, אלא לשון זו על השבת לקוחה מאגרתו של הגר"א, והוא קלט את המילה, ופרסמה ברבים, ולפעמים בנה עליה מערכות נוספות, קומה על קומה, בההבדל בין יוה"כ"פ לשבת ועוד.

כחדשים!

החשש משכחת דבר אחד מהתורה היה אצלו במוחש, ולכך הוא חינך. פעמים רבות כשהיו מזכירים איזה מאמר חז"ל וכיוצא, היה שואל את הסובבים היכן זה כתוב. כמה פעמים שמעתי ממנו להוכיח מהגמ' שמוכיחה שברכת שהחיינו על המועד אינה כל שבעה דאי כל שבעה הרי ברכת שהחיינו טעונה כוס, ומפרש רש"י שבשאר ימי המועד לא מצוי שיהיה לכל אדם כוס, כי אם ביום הראשון של החג. ע"כ בגמ' וברש"י. והוכיח מזה רבנו זצ"ל שאין חיוב שמחה ביין בכל יום מימי חול המועד (עי' ביאור הלכה סי' תקכ"ט סע"ב ד"ה כיצד), דאי איכא, א"כ ודאי לכל אדם יהיה יין גם לימי חוה"מ כמו ביו"ט עצמו, עכ"ד [ואיני יודע אם פסק כן להלכה].

פעם אחת שאל רבנו את כל התלמידים שהיו שם היכן נמצאת גמ' זו. רבים ידעו שהיא בסוכה (מ"ט ע"ב), והוא שאל היכן עוד, ורק אחד ידע שהיא גם בעירובין (מ' ע"ב). כיו"ב זכורני מימי בחורתי, שפעם כשנתבקש להתפלל על חולה, אמר שיפה תפילת חולה על עצמו מתפילת אחרים עליו,

ואח"כ שאל אותנו איפה זה כתוב. והתשובה היא ברש"י בפרשת וירא (כ"א, י"ז) עה"פ גבי ישמעאל "וישמע אלוקים את קול הנער". והנהגה זו גם היא באה כדי להגביר בתלמידים את החשק לדעת הכל, ושלא לשכוח את תלמודם.

ובודאי שבמשך השנים, ובפרט מאז הקמת ישיבתו 'מעלות התורה', היתה הנהגה זו חוזרת על עצמה רבות. ומתלמידיו הקרובים יותר מכולם. החשש של תלמיד שיתפס בקלקלתו ששכח איזו גמרא או מקור מאמר ידוע היה גדול, והיה עדיף לאותו תלמיד להיקבר באדמה באותו רגע מרוב הבושה.

התביעה שלא לשכוח, מלבד עצם האיסור לשכוח, ומלבד עצם התשוקה שצריכה להיות לדעת את כל התורה כולה, נבעה גם מההכרה שבכל יום אדם צריך לראות את דברי התורה כאילו היום ניתנו לנו בהר סיני, כמבואר ברש"י בפרשת ואתחנן (ו', ו') עה"פ "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום", וז"ל, לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה וכו' אלא כחדשה וכו'. ועוד ברש"י בפרשת כי תבוא (כ"ו, ט"ז) עה"פ "היום הזה ד' אלוך מן מצווך לעשות וגו'", ופרש"י וז"ל, בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאילו בו ביום נצטווית עליהם. עוד ברש"י שם (כ"ז, ט') עה"פ "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וגו'", וז"ל, בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בבריית. עכ"ל [ומקור דברי רש"י אלו בספרי ובתנחומא].

מורנו זצ"ל ראה דברים אלו לנגד עיניו כל היום, וגם תבע זאת מתלמידיו ומכל אשר היו אזניו כרויות לשמוע, אין אלו דברי 'אגדתא' בבחינת דרוש בעלמא, אלא זהו דבר ממשי שצריך להרגיש אותו בכל יום. כל יום אדם צריך לחיות במצב כאילו היום הוא קיבל את התורה, כאילו היום ממש עמדו רגלינו למרגלות הר סיני וקיבלנו את התורה ממשה מפי הגבורה. ואם כך הם פני הדברים, האם היה שייך כבר באותו היום שקיבלנו, לשכוח. כוחו של רבנו היה להגדיר את הדברים בצורה כה מוחשית ולהחדירם בלבבות עד שבאמת השוכח דבר ממשנתו היה בעיני עצמו כעושה דבר תמוה ביותר. היתכן כדבר הזה לקבל היום וכבר לשכוח...

"כל מי שראה את רבנו זצ"ל מוסיף הגר"ח פוס שליט"א, "או שרק שמע עליו, או קרא לאחרונה את הסיפורים אודותיו, הרי זו היא הדוגמא ל"יהודי" מושלם, ונראה לומר שזו גם התשובה לשאלה היאך זכה רבנו ראש הישיבה זצ"ל להעפיל כה גבוה. אין זה אלא משום הצימאון הגדול שהיה לו לדברי תורה, עד שצמאנו לא ידע שבעה ורוויה, ומתוך צמאון זה גם התמיד בלימודו מימי נעורו, ועד רגעי חייו האחרונים ממש, דהא בלא הא לא קיימא, לא תתכן התמדה כה נוראה אם לא בגלל הצמאון שאינו יודע שבעה, ומאידך בצימאון לבד בלא התמדה ודאי לא שייך להגיע לאיזו מדרגה".

וראוי לציין עוד, שהיה רע עליו מאד המעשה, שבשעה שחתך בר מצוה עומד לדרוש את דרשת הבר מצוה, וכן חתן במסיבת אירוסיו או במסיבת שבע ברכות עומד לדרוש, מיד שפותח הוא את פיו ואומר מילים ספורות כבר מפסיקים אותו בשירה. לדבריו לא היתה כזאת בישראל, ומה שנהגו להפסיק את החתן (שלא לבייש את מי שאין לו), היה לאחר שכבר אמר איזו קושיא

ותירץ וכדו', שזה כל אחד יכול, ורק עצרוהו מלהמשיך בעומק הדרשה, אך כשמונעים ממנו אפילו מלומר דבר פשוט בדברי תורה, ח"ו זה נראה כ"מסיר אוזנו משמוע תורה" (משלי כ"ח, ט'). ועי' שבת י' ע"א).

כל תלמידיו ידעו שכאשר יבוא רבנו להשתתף בשמחת בר מצוה לילדם, או באירוסין וכיו"ב, והרי יושיבוהו ליד החתן, הוא ישאל את החתן על מה הוא מתכוון לדבר או עכ"פ במה הוא עוסק.

רוממות

כבר בימים ההם, ועוד הרבה לפני גיל ארבעים, היתה כל הופעתו משרה "רוממות", רוממות בהנהגה, בשבתות ומועדים, בקריאת התורה. וכך בכל שנותינו ביישיבה וגם אח"כ, הקשר אליו "תנייב" מאליו את התלמיד להתרומם, להיות מרומם. האוירה סביבו אמרה מאליה שהאדם צריך להתרומם ממצבו, להגביה עצמו טפח מהקרקע, לא להישאר אדם המוני ופשוט. וכל זה היה כבר באותם שנים שעדיין לא דרש ברכים, ולא אמר שיחות וכיו"ב. כאמור, אי אפשר היה להיות בקרבתו ולהישאר "קטן", מי שנשאר קטן בדרך כלל פרש מעצמו.

ברבות הימים כשהחל לומר שיחות לבני ישיבתו או ביישיבות וכוללים אחרים וכיו"ב, רבות משיחותיו היו סביב התביעה הזו, לא להסתפק בקטנות. ומתלמידיו הקרובים - יותר מכולם. מי שנתפס בקלקלתו ששכח איזו גמרא וכיו"ב, לא מצא את מקומו מבושה. איך אפשר לאבד מטמונים יקרים, תורה שניתנה לנו היום ממש ח"ו מלהתעצל ולאבדה. והוא עצמו היה הדוגמא החיה לתלמידיו, היאך תבע מעצמו עוד ועוד, בכל יום מחדש, ק"ו בכל שבת, וק"ו בן בנו של ק"ו בכל מועד בכלל, ובימים הנוראים בפרט. בעשרות השנים האחרונות, השקיע הרבה ברוממות השבת וברוממות המועדים, ואף תפילת ראש חודש ביישיבתו היתה מרוממת יותר מאשר בכל יום. ידע לשקול מעלת כל מועד בפני עצמו. ולא עוד, אלא קריאת התורה בכל זמן שהוא, לא היתה כמצוה בעלמא, שלצערנו אצל רבים יש הרגשה של עול ח"ו ושראוי לקיימה ולסיימה במהירות האפשרית, וביותר בשב"ק שהקריאה ארוכה, ועוד דהא עיקר תקנת הקריאה שתיקנו הנביאים בדורו של משה רבנו הייתה כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה (כדאיתא בפרק מרובה פ"ב ע"א), והרי אנו ב"ה לומדים בכל יום תורה, ועל כן קיום תקנת הקריאה בציבור צריכה אצלנו חיזוק. אצל רבנו, כל קריאת התורה היתה כקבלת התורה של פרשה זו, וההרגשה והרוממות היתה בהתאם.

והוא הזכיר תמיד, כהוכחה מהא דאיתא בלבוש (הובא במשנה ברורה סי' קמ"א סקט"ז) שנוהגים שהגבאי יעמוד אצל הס"ת כדי שיהיה ג', היינו הסגן הוא כביכול במקום השי"ת שהוא מצווה לקרות למי שירצה, והקורא הוא הסרסור במקום משה, והעולה לתורה הוא המקבל במקום כל ישראל בעלמא, אלא כפשוטם, דמכאן שמעמד זה של קריאת התורה הוא כמעמד קבלת התורה בהר סיני.

גם השיחות השבועיות נסבו הרבה סביב הפרשה. בפרשות של חומש בראשית הבחורים והאברכים בישיבה היו נכנסים לאוירה [’אטמוספירה’] של דור האבות, למשמש ולפשפש במעשיהם, וללמוד עד כמה שאפשר ממעשיהם והליכותיהם. וכשעברו לחומש שמות, נשתנתה האוירה לגלות מצרים ואח”כ לגאולת מצרים, קבלת התורה והקמת המשכן, וכן הלאה. תביעתו היתה לחיות את הזמנים, ולהתרומם על ידם, והוא היה הדוגמא החיה לזה, באופן העולה על כל דמיון.

הגרי”ח פוס שליט”א מדגיש נקודה נוספת: צניעותו בימים מקדם. המכירים אותו רק מהארבעים שנה האחרונים לא יאמינו כי קודם לכן מעולם לא נשא דברים של דרוש או אגדה או דברי מוסר ותוכחה ברבים, ואפילו בפני תלמידיו. סיפר אחד מתלמידיו הקרובים ביותר (מתלמידי ישיבת ’מעלות התורה’) שמו”ר זצ”ל אמר לו פעם אחת, שבצעירותו כמעט שנשבע שלא ידרוש ברבים. הפעם הראשונה שדיבר דברי דרוש היה במסיבת שבע ברכות להחתן תלמידו המובהק הגאון רבי אוריאל אייזנטל שליט”א, והפעם השניה היתה במסיבת שבע ברכות אצלי, אבלחט”א. ודוק, שבמסיבת האירוסין שלי בבית מו”ח שליט”א ובהשתתפות בני משפחת רבנו זצ”ל ובראשם עטרת ראשנו מרן הגרש”ז זצ”ל, שם הוא לא דיבר. גם במסיבת שבע ברכות שנערכה לנו בבית הסבא מרן הגרש”ז זצ”ל, שם הוא לא דיבר. ורק במסיבת שבע ברכות שערכו לנו הורי זללה”ה בביתם בבני ברק, ומו”ר רבי שמואל ורעיתו הרבנית, זכר צדיקים לברכה, ירדו בני ברקה להשתתף גם שם בשמחתנו, שם ניאות לדבר דברי אגדה לכבוד החתן והכלה.

כיצד ביארתם הנהגה זו?

”נראה לבאר בשתים שהן אחת, גם משום צניעותו וביישנותו, וגם מפני שלדבר בדברי אגדה אין פירושו מעשה בעלמא של אמירת דברי תורה ברבים, כדרך אמירת שיעור בגמ’ וכיו”ב, אלא פירושו האמיתי הוא גילוי מפנימיות הלב וצפונות הלב, גילוי בפני רבים ובקול רם מהם הנקודות שחשובות בעיניו, מהם עיקרי עבודת ד’ שצריך אדם לעמוד עליהם.

כל מי ששמע או ראה את שיחותיו שנאמרו ברכות הימים בישיבת ’מעלות התורה’, או את הדרשות ודברי המוסר שנשא בעצרות ואסיפות חיוזק למיניהם (במקומות ובזמנים שונים), יראה שאין אלו דברים בעלמא היוצאים מן הפה על פי כח השכל והדעת כי אם דרשות ושיחות הנחצבות מעמקי ושורשי הלב, מתוך שימת לב והתבוננות מה ואיך לאמרם, וכנראה שבימים הראשונים (כאמור) עדיין לא התיר לעצמו לגלות ברבים את עמקי לבו”.

שטייגען

רבנו לא פסק כל ימיו מלתבוע מעצמו עוד ועוד, בין בלימוד התורה ובין בעבודת ד’, עד למעלה מהשגת אנוש. וכדברי הגר”א המפורסמים שאם אין עולים מעלה מעלה יורדים ח”ו מטה מטה. ראו עליו בחוש מה

שהיה רגיל לומר, וגם תבע כן מתלמידיו ומשומעי לקחו, שדברי תורה צריכים להיות בכל יום כאילו ניתנו עתה מסיני, וכנ”ל. והרי אם היינו חיים בהרגשה שהיום עצמדנו בהר סיני, האם היה שייך לרדת, האם היה שייך לשכוח. הוא עצמו חי כך, וחש זאת בכל שעות היממה. לכן הקפיד על זמנו, לכן הקפיד על מי מתלמידיו ששכח דברים מפורשים, וכיו”ב.

ומכח זה גם החדיר רבנו זצ”ל ברבים את התמיהה היאך אפשר לנסות להכניס שינויים במסורת שקיבלנו מרבותינו, על דרך לימוד התורה ומסירתה הלאה, על דרכי החינוך ועוד. שהרי היאך אפשר לחשוב על שינויים בדברים שקיבלנו היום מהר סיני. תינח דברים ישנים פעמים שנצרך לעשות בהם שינוי לתועלת, אך דבר שהיום קיבלנוהו כדבר חדש, מה שייך מיד לנסות לשנותו לפי דעתנו.

מה שהתבטא גם בדרכי העבודה?

”בודאי, ביותר בדרכי העבודה. מלבד מה שרבנו זכה להסתופף אצל רבים מגדולי הדור בתורה וביראה, ואצל הצדיקים האמיתיים שבדור, עוד מימי ילדותו, ואין כאן המקום לפרטם כי רבים הם, הוא גם שאב רבות מאלו שהסתופפו וראו וספגו אל קרבם מהנהגות הצדיקים שקדמו לדורנו או שקיבלו איש מפי איש עד אדוננו הגר”א מוילנא וכיו”ב. ואת כל הסיפורים של גדולתם ועבודתם הוא קלט אל תוכו וגם סיפרם לתלמידיו, לאמר ”כזה ראה וקדש”. מאות מסיפורים אלו כונסו אשתקד ונדפסו בספר ’מראש מקדם’. המעיין בספר יראה שאין שם סיפורי ’מופתים’, לפי שאף שפעמים סיפר גם זאת כדי להראותנו גדולתם, אך עיקר מטרתו היתה רק בסיפורים שיכולים אנו להידמות ולהידבק בהם, ותהיה תועלת מעשית בזה. ולענ”ד אפשר לומר, שכיון שכל סיפור שסיפר רבנו זצ”ל חצוב מקירות לבו – הוא מעין ’תעודה’ על דרכי רבנו עצמו עם קונו ועם הבריות, הכל בבחינת ”הוא – היה אומר”.

ולא רק בימיו הצעירים נהג כך, אלא כל ימיו ועד ימיו האחרונים חיפש היאך ללמוד עוד ועוד מדרכי הצדיקים. סיפר הגאון רבי מאיר הייזלר שליט”א [מגדולי תלמידי ישיבת פוניבז’, שהיה כבן ממש אצל מרן הגרא”מ שך זצ”ל, ומקורב מאוד למרן המשגיח דפוניבז’ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ”ל], שפעם אחת לאחר פטירת המשגיח זצ”ל, פגשו רבי שמואל זצ”ל בתפילת ערבית בבית הכנסת זכרון משה, ואחר התפילה הושיבו מו”ר רבי שמואל על הספסל ובמשך שעתיים תמימות סיפר לו הגר”מ הייזלר שליט”א סיפורים על רבו המשגיח זצ”ל, ומו”ר קלט אל קרבו את סיפורי גדלותו של המשגיח, ולימים אמר לו רבי שמואל שהרגשתו אז היתה כמו בתפילת נעילה.

ולא תימא שעד אז הוא לא הכיר את מרן המשגיח זצ”ל, שהרי בשנים שהמשגיח היה גר בירושלים (ושימש כמשגיח דישיבת מיר, עד שעבר לבני ברק לשמש משגיח בישיבת פוניבז’) הלך אליו מו”ר זצ”ל, ויש כמה סיפורים על כך בספר ’מראש מקדם’ הנ”ל. ואעפ”כ רצה רבנו זצ”ל לשמוע עוד ועוד סיפורים שעל ידם אפשר להתרומם עוד ועוד. עוד שמעתי מאחד מתלמידיו אשר הוציא לאור את שיחותיו של הגאון הגדול רבי חיים קמיל זצ”ל, והקדים להם הקדמות

ארוכות בהם הוא מספר רבות על הנהגותיו של הגר”ח קמיל בעוצם גדלותו בתורה והנהגותיו הקדושות כאחד מקמאי, שלאחר שרבי שמואל ראה וקרא הקדמות אלו, אמר לו בשבועות האחרונים לחייו, שאם היה רואה זאת לפני חמישים שנה, הוא היה צומח אחרת... וגם אותו הכיר רבנו זצ”ל משכבר הימים, ואעפ”כ אמר כן. והדברים מבהילים, שקרוב לזיכולא בתרייתא עדיין אחז שאפשר היה לו לעלות יותר ויותר, ועדיין לא הרפה מהתביעות שתבע מעצמו”.

רבות שחו המספידים אודות דקדוק ההלכה שלו...

”כבר בשנים הצעירות ראו על רבנו שכל הנהגותיו הם בגדר ’מעשה רב’. דקדוקיו, חומרותיו, והכל בלא היסח דעת מחובתו באותה שעה. כל ימיו היו שווין לטובה. כידוע היה רבנו זצ”ל מקורב מנערותו לגדולי צדיקי וגאוני ירושלים, אך בעיקר התחבר ודבק רבות באלו שהורבו להסתופף בבית מרנן החזון איש והגר”ז מבריסק ואף הוא נמנה עמיהם, ובכך דבק אף הוא בכל דקדוקי המצוות, ההידורים וסלסולי החומרות שנהגו הם, כבר בימיו הראשונים, מבלי היסח הדעת מדקדוק קל, ובכל מצב.

וכל זאת מלבד מה שנתגדל בבית אביו, מרן הגרש”ז זצ”ל, אשר היה בנוי ומושתת מהמסד ועד הטפחות על דקדוק ההלכה, בכל עת ובכל שעה, בימי חול כבימי שבת וימי שבת כבימי מועד. זכיתי להימנות בין התלמידים שהשתתפו באפית המצות יחד עמו, עוד מימי בחרותי, ועד השנה האחרונה (שנת תשע”ז) שזיכנו ה’ להיותו עמנו באפית המצות.

אין לתאר את חרדת הקודש שהיתה לו בעת נתינת המים לקמח ואח”כ בעת לישת העיסה וגלגולה, להישמר מכל חשש וכו’ וכו’. ולמרות שקודם האפיה ליכנו היטב את התנור מ”מ הקפיד לאפות את המצות רק במוצ”ש שהוא אחר שהתנור שבת מעת לעת, כך שגם אם יש חשש בליעות בתנור הרי שהם נפגמו, כידוע. ולאחר האפיה הראשונה שהיתה בקמח המיוחד שנשמר עבורו (עם כל ההידורים שלו) המשיכו באפיה גם עבור בני המשפחה ועבור משפחות התלמידים.

זכיתי אני וביתי, כמה וכמה שנים (היה זה לאחר פטירת הרבנית ע”ה), שהיה בא לביתנו לאחת הסעודות בימי חול המועד, בין בפסח ובין בסוכות. בפסח הוא היה בא ”וככרו בידו”, שכן המצות שלו נאפו בתנור הראשון דייקא. כשהיה צריך להטביל את מצתו בצלוחית של המלח שהיתה מונחת על השולחן, שמנו לב שבדק היטב שאין בצלוחית פירורי מצות.

כמובן שרבנו זצ”ל היה מהמקפידים שלא להשתמש במים הבאים מהכנרת בימי הפסח. ועל כן הקפידו בני ביתי לבשל באותו יום את המאכלים במי בקבוקים ולא במים היוצאים מהברזים. וכשהגישו לשולחן את הצלחות לאכילה, היה בודק את צלחתו שהיא יבשה ואין בה טיפת מים מהרחיצה תחת הברז. כיו”ב לאחר ששטפנו את הגביע לכוס של ברכת המזון, בדק שלא נשתיירה בגביע אפילו טיפת מים.

אספר עוד סיפור נפלא ומדהים. היה זה בשבת חנוכה לפני כחמש עשרה שנה, ובשכונתנו נחגגה שבת שבע ברכות לאחד מתלמידי הקרובים שנשא בת אחד מגדולי תלמידיו המתגורר בשכונתנו. וכמובן הסכים

אז רבנו לבוא ולהשתתף עמיהם בשמחתם באותה שבת, אך הואיל והיתה זו שבת חנוכה, ורבנו לא רצה להיכנס לשאלות ההלכתיות של מי שיוצא מביתו בחנוכה ליום אחד היכן הוא חייבו להדליק, האם בביתו ע”י שליח או בבית בו יתארח באותה השבת, על כן החמיר רבנו והדליק בערב שבת בביתו, ונשאר בביתו לאכילת הסעודה, ורק אח”כ צעד רגלי מביתו אל עבר שכונתנו, כשהיעד הוא להתאכסן בביתנו.

אך כשהגיע לביתנו החל לנקר בלבו הספק, הואיל והוא רק אכל בלילה בביתו האם אמנם יצא ידי חובת ההדלקה במה שהדליק בביתו אם אינו ישן שם כי אם בבית אחר. הוא החל לעיין שוב במשנה ברורה ובשו”ע, ולדון לעצמו בשאלה זו. לרגל השעה המאוחרת הלכתי אני וביתי לישון כשאנו מראים לו על חדר לינתו. גם תלמידו משמשו הניחו בביתנו והלך לישון בבית הוריו הגרים בקרבת מקום. והנה בבוקר נתברר לנו, שהואיל ומו”ר לא הצליח להגיע לידי הכרעה ברורה, ולבו היה נוקפו שמא יפסיד בזה את מצות נר חנוכה, על כן החליט להיות ער כל הלילה בלימוד התורה היקרה ולא לילך לישון. ובכך פתר לעצמו את הספיקות והחששות”.

לפיד של אש

”ומה אומר על עבודת התפילה, כאשר בשנותיו המאוחרות יותר, ראו הכל את לפיד האש, את ההתלהטות הפנימית שנראתה על רבנו בעת עמדו בתפילה לפני בוראו. אך גם בשנים הראשונות כאשר את כל עבודתו הסתיר בחדרי חדרים של הלב, והכל היה כנוס ואצור בלבו, רבים ראו שתפילתו אינה ככל אדם. רבות השקיע רבנו בסוגיא זו”.

כל השנים הרבה לדבר גם על נושא זה, על חשיבות ה’מעמד’ כשאדם עומד בתפילה. ומה שאמר דוד המלך בתהילים (י”ב, ט) ”כרום זולות לבני אדם”, ומפרשת הגמ’ בברכות (ו’ ע”ב) שזה קאי על ”דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין בהן”, ופרש”י ”כגון תפילה שעולה למעלה”, אין כוונתו לאנשים שכל התפילה לוקה אצלם בתחילתה או בסופה או בשניהם, וגם באמצע וכו’, על בני אדם אלו לא היה דוד המלך צריך לומר פסוק זה כלל, אלא דוד המלך וחז”ל דיברו על מי שבתפילתו אמנם הוא יודע ומתנהג כעומד לפני המלך ואעפ”כ אינו מכיר היטב ערכה של תפילה ושייך בזה לשון של ”מזולזין בהן”.

בידי הוה עובדא. היה זה כשזכינו שרבנו זצ”ל בא להשתתף עמנו בשבת שבע ברכות של בתי שתח”י עם חתני הרה”ג רבי איתמר הלוי גלבר שליט”א, אף הוא תלמיד בן תלמיד לרבנו זצ”ל, ולאחר שנסתיימה הסעודה השלישית הצעתי לרבנו שנתפלל תפילת ערבית כאן באולם במקום לרדת לבית הכנסת השכונתי. אך רבנו השיב מיד, הרי יש כאן רעש מעבר למחיצה היינו, מהמקום שהיה מיועד לנשים ולטף. אמרתי לו שנבקש מהם שיהיו בשקט. הגיב על כך רבנו – האם אתה לוקח על כך אחריות, האם אתה יכול להיות בטוח בזה?

חשבתי אז, ואני חושב גם היום, הרי להתפלל שם באולם זה היה הדבר הכי מצוי והכי רצוי לעשותו, במקום להיטלטל כל הציבור אל ביהכ”ג, וגם שם לא נדע איזה מנין ואיזה בעל תפילה יהיה לנו, ולאחר מכן

נצטרך לחזור ולהיטלטל כולנו אל האולם לשמיעת ההבדלה ושתי הכוס של השבע ברכות. ועוד, שהרי רבנו וכן להבחל"ח מו"ח שליט"א כבר עברו אז את גיל השבעים, ולמה לטלטלם לכאורה שלא לצורך. ואלא מאי, יש רעש, הרי אמרנו שנבקש מהם להיות בשקט, ואלא מאי אולי הם לא יקיימו או לא יוכלו לקיים את הבטחתם, א"כ אז נתגבר קצת על עצמנו לכוון בתפילה למרות הרעש. וא"ת מ"מ קשה הדבר, הרי כל התפילות של השבוע היו ויהיו בע"ה במקומם וכסדרם, ותפילה אחת תהיה קצת מתוך רעש. נו... מסתמא כל אדם היה מכריע כהצד הזה, להתפלל שם באולם. לא כן רבנו, אין ולא יתכן לוותר אפילו על תפילה אחת שלא תהיה כפי הצורה הנרצה (ולמעשה רצון יראי יעשה ומצאו הנשים והילדים מקום לצאת כך שנשארנו לבד באולם).

וכבר שמעתי גם מתלמידו מקורבו אשר יצק מים רבות על ידיו, והיה מתלווה אליו למקומות שונים, הרב הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א, שפעמים רבות כשרבנו היה צריך להתפלל תפילה שלא בשיבה, ביקש ממנו שיקחהו ברכבו אל הכותל המערבי או לביהכ"נ בשכונת זכרון משה, שם יכול הוא להתפלל בצנעא ובמנוחה מבלי שסביבו יעמדו תלמידיו וכדו' אשר הקיפוהו ובחנו כל צעד מצעדי. ולפעמים היה רבנו אומר לו לאחר התפילה כי הקב"ה שילם לו עכשיו שכר על פעולה של מצוה שעשה, ומה היה השכר, שהוא הצליח להתפלל תפילה כראוי. ככלל, אמר רבנו שאין תפילה השווה לקודמתה. תפילה אינה איזו פעולה שמבצעים אותה ג' פעמים ביום בצורה קבועה כמות שהיא, תפילה היא "עבודה", כ"עבד קמיה מריה", ובכל תפילה צריך להיות סדר העבודה מחדש.

פה קדוש

עוד מספר הגרי"ח פוס שליט"א, על קדושת הדיבור המופלאה של רבנו מרן זצ"ל: "דיבורו של רבנו היה נקי וטהור מכל סיג וסרכא. וניתן כמה דוגמאות לזה. רבנו כשהיה עונה לטלפון [בזמנים שפעמים הוא עצמו היה עונה לטלפון] לא נהג כהרגל המון העם לומר "הלו", אלא "שלום שלום". ואף שרבים וטובים כן השתמשו במטבע לשון זו, רבנו התנזר כליל מזה כפי סלסולי הנהגותיו. כאשר באנו אליו לביתו, ופעמים שכבר הגיע הזמן להניחו ואנו כתלמידים צעירים לא הבנו, וחפצנו להישאר עוד ועוד, אזי בעדינות נפשו אמר לנו "נו, 'חזק מצא'..." והמבין הבין.

רבנו קיים את מאמרו של רבי יוסי (במסכת שבת קי"ח ע"ב) שמעולם לא קראתי לאשתי "אשתי" כי אם "ביתי".

כל ימיו, ובפרט כשהיה מדבר ברבים, או כותב לרבים, נזהר בלשונו ולא דיבר סרה על החוטאים והפושעים, אלא רק כינה אותם "טועים, שאורך הגלות החשיך את עיניהם" וכיו"ב. גם במקום שהיה צריך להאריך בדברים שכאבו לו באמת, היה הוא מקצר, באומרו שאינו יכול להאריך כדי לא לקטרג.

שזהלתו על פניו

רבנו זצ"ל, היו רוב שנות חייו ימי צער ומכאובים, ימי טרדות שיכולות להוציא את

האדם משלוותו, ובודאי למנוע ממנו את היכולת להתרכז בלימודו ולהעמיק ולהעמיק עוד ועוד. גם בימי נערותו ובחרותו הואיל והיה נחבא אל הכלים, לא הכל ידעו להעריך את רום מעלתו ולרומם אותו בדברים המחזקים ומעודדים את המשך העליה. ולאחר שזכה להקים את ביתו עם הרבנית ע"ה, הלא לא זכו להפקד בפרי בטן. המבין יבין את הצער המלווה איש ואשה במצבים כאלה, ואיני יכול להאריך.

ואף שתמיד האירו לנו, הראש ישיבה זצ"ל והרבנית ע"ה, פנים מסבירות ומחייכות, אך מי יכול לתאר ולשער את הצער הפנימי שחיו בו, כשעובר עוד חודש ועוד חודש, שנה אחר שנה, ותוחלתם לילדים נכזבת. ורבנו זצ"ל עצמו העיד על כך בקינתו על הרבנית (כנ"ל), כשבתוך הדברים סיפר שהיו ימים קשים למאוד בהם היה מתבקש הצורך לבכות ולפרוק את היגון מן הלב, וכשהוא ישב ולמד בבית באותן לילות, היתה הרבנית פורשת וסוגרת עצמה בחדר אחר כדי שהוא לא יופרע מלימודו. והשאלה נשאלת, היאך אמנם יכול היה רבנו להתרכז בלימודו ולעלות למעלות כה רמות ונשגבות בעין התורה בכל חלקיה, מברכות ועוד עוקצין, בנגלה ובנסתר, כשהיגון הוא בכפלים, על צערו שלו ועל צער רעייתו.

ועוד, שהרי לאחר כל"ח שנות נישואין נסתלקה רעייתו הרבנית החשובה ע"ה לגנוי מרומים, בפתע פתאום, כשהיא מותירה אותו בשברון לב, אלמן וערירי ל"ע. על גודל שברונו תעיד קינתו עליה וכנ"ל, שנחצבה מעמקי לבו. ועדות נוראה נוספת, שכידוע

בחיי הרבנית, אף שהכינו עבורם דירה נאה בבנין הפנימיה, אך הרבנית לא רצתה לעבור לשם בקביעות, ועיקר דיורם נשאר ברח' גשר החיים, אמנם מרגע שנסתלקה, לא דרכה רגל רבנו בדירתו הנ"ל ואפילו ע"מ ליטול את חפציו האישיים. כה גדול היה שברונו. וכך בהמשך החיים, כשרבנו שבע מרורים מכיוונים שונים, והתנהלו מערכות גדולות סביבו, אך הבא אל ישיבתו או מעונו בעת לימודו או בעת אמירת השיעור, כשסביבו גדודי תלמידיו והוא בראשם, ראה היאך עומדים הם ומתווכחים בליבון סברא, בדקדוק לשון ראשונים וכו', כאילו אין העולם כעת רועש וגועש וכו'. ושוב עולה ונשאלת השאלה, היתכן?

חשבתי בס"ד ליישב שאלה זו ע"י היקש מדברי רבנו בענין אחר הדומה לזה. לפני שנים רבות סיפר לי ת"ח, שכהיום משמש בתפקיד של השגחה באחת הישיבות החשובות, שבימים שהוא למד בשיבת 'קול תורה' הוא נתייתם ל"ע מאמו ע"ה. באותם הימים שימש רבנו זצ"ל בתפקיד של הרבצת תורה בישיבה זו. וכשהוא קם מאבלותו, כנער יתום ועצוב, ושם לישיבה, פגע בו רבנו (או שניגש אליו) לעודדו ולחלצו ממרירות לבו, וכך אמר לו רבנו: הדרך היחידה שתוכל להתגבר על שברונך ולעלות בתורה היא רק אם "תזרוק את עצמך אל התורה", ע"כ.

לימים נשתמשתי בסיפור זה אבלחט"א כ'טופח ע"מ להטפח', ואמרת זאת ג"כ לבחור שנתייתם לפתע מאביו הגאון והמתמיד זצ"ל, וזה היה בהיותו בשיעור א' של הישיבה הגדולה, היינו בראשית פריחתו,

והיותו והייתי קרוב מאד למשפחתם וכן לאותו הבחור, סיפרתי לו סיפור זה, היאך מו"ר רבי שמואל חיזק ונתן את העצה לאותו יתום ובכך חיזקו והראה לו את הדרך הכבושה. עברו שנים וכבר שכחתי מה שאמרת לאותו בחור, אך לימים, אולי בעת חתונתו, הוא הזכיר לי זאת ואמר לי שבזכות זה אמנם הצליח להתגבר.

ועתה שמעתי ממי ששמע הדבר מבעל המעשה, אחד מתלמידיו שכמה שנים אחר שהקים את ביתו ונולדו להם ילדים נתפרדה החבילה, ואמר לו רבנו זצ"ל שהעצה היחידה שיוכל להמשיך בעלייתו בתורה היא אם ישליך עצמו לתוך התורה, וב"ה אותו תלמיד עשה כן, ובהמשך זכה להקים בית חדש ואף לחבר כמה ספרים.

ביאור עצה זו נראה לי בדרך משל, דהנה אם אדם הולך במתינות ורוצה להיכנס למים וכיו"ב, הרי שבדרכו עלולים לצוץ איזו בעיה מימין ואיזה עיכוב משמאל, והמים שלפניו קצת קרים כך שאולי כדאי כעת לשוב אחור, וכיו"ב. וכמה עיקולי ופשוטי יש בדרך לשטן לו. אך אם הוא "זורק את עצמו" לתוך המים, הרי שברגע כמימריה נסתלקו כל המפריעים, כל מה שמימין ומשמאל, וכל המחשבות הזרות, הכל כבר מזמן נמצא מאחוריו והוא כבר כולו בתוך המים. והנמשל לתורה הוא כיוצ"ב.

כל מי שהכיר את רבנו, ראה, היאך בכל שנותיו, הוא לא רק "למד" תורה, אלא "זרק את עצמו" לתוך התורה. ולענ"ד עצה זו שנתנה לאחרים היתה בבחינת "הוא היה אומר", הוא קיים אותה למעשה בעצמו בכל המצבים הקשים שלו ובכך אמנם עלה ונתעלה כאחד משרפי ומלאכי מעלה, והגיע למעלות רמות אלו.

עוד יש להוסיף, מה שרבנו כפל ושנה ושילש ובפרט בשנים האחרונות, ודיבר על כך פעם אחר פעם, שחייב כל אדם לעבוד את הקב"ה בשמחה, ללמוד בשמחה, ולקיים את מצוות ד' בשמחה. ומלבד דברי הרמב"ם בסוף הל' לולב, היה רגיל לספר ב' עובדות ממרן ה'חפץ חיים'. האחת, ששמע מפי הג"ר הירש זקס זצ"ל, נכד הח"ח, שקרוב לסוף ימיו הגיע לבית רבנו, וסיפר לו בתוך הדברים ששמע בעצמו היאך הח"ח מייסר את עצמו בחשבון הנפש, שאף שיש לו זכויות שחיבר את הספר 'חפץ חיים' ואת ה'משנה ברורה' ועוד, אך הרי יש עליו תביעה למה אינו שמח כראוי בעבודת ד'.

וסיפור נוסף ששמע רבנו מפי עד ראיה, שקודם עלותו לארץ הקודש, נודמן פעם אחת לבית הח"ח בעש"ק, ובדיוק אז ירד הח"ח מהעגלה שהחזירתו מבית הטבילה ונכנס לביתו. וכשנכנס אחריו ראה שהח"ח רוקד סביב השולחן ושמח על שזכה לקיים מצוה, והלה חשב שהכוונה לקיום מצות הטבילה, אך לבסוף ראה ששמחת הח"ח היא שזכה לקיים המצוה לשלם שכר שכיר בזמנו, כששילם לבעל העגלה את המגיע לו על הדרך. והרבה יש להאריך בזה, וכאן קיצרנו. אך עצה זו היא מהדברים שרבנו הרבה לדבר עליהם ברבים, וכן בכתובים, ובודאי שרבנו עמל על עצמו לקיימה, וגם היא שעמדה לו. ועתה שפרחה נשמתו ונסתלקה מעמנו להידבק באור העליון, אנו נשארו כיתומים. על זאת אנו מצעקים במרה, "אבי אבי" - אבי ואמי, "רכב ישראל ופרשיו" - רבו שלימדו חכמה.

מורי, רבי

נטפי דמע בשיחה עם תלמידו חביבו של רבינו מרן זצ"ל
הגאון רבי נחום שלמה עוזר שטרן שליט"א
ראש ישיבת 'באר ישראל'

רמ"ח איברים ושס"ה גידים באש התורה, לא פסיק פומיה מגירסא, הראש, המוח הקדוש, חשב רק בלימוד, 'באהבתה תשגה תמיד'.. הוא היה יושב עשרים וארבע שעות כפשוטו בבית המדרש, לא על כסא עם ידיות ולא על ספסל עם ריפוד, יושב על ספסל מעץ ישן נושן וליד שולחן פשוט, יום יום, שעות על גבי שעות, ברצף והתמדה ללא הפסק, בשקידה עצומה ונוראה.

השקידה הזו באה לידי ביטוי גם בימות הקיץ החמים כשעוד לא היו מזגנים בישיבה, בהתמדה ושקידה עצומה. גם בלילות החורף הקרים, באותו מצב הוא ישב בבית המדרש ללא הסקה, הביאו לו מהבית טרמוס תה שיוכל להתחמם קמעא. הוא היה מסתובב בין הבחורים שישבו בהתמדה ללמוד עד מאוחר, בעצמו היה ניגש ומוחג להם מהטרמוס שלו, והיה מצוה עליהם ללגום מהספל, וחוזר ללמוד בשיא ההתלהבות, תמיד באותה צורה, כשהמנגינה העריכה של קול התורה לא נשכחת מכל השומעים. ורבינו יושב עד שעות הבוקר, ואז הולך למקוה, ומשם לעורר את כל התלמידים לתפילה, עם ההכנה לתפילת שחרית, יום אחר יום, ללא הפסק, יום ביומו לילה ולילה, תמיד אותו מחזה.

אספר לך פרט מעניין, זה היה בלילה הראשון של מלחמת המפרץ הראשונה, היה איום של טילים כימים על ישראל מעיראק, חילקו מסיכות לכל הציבור בכל הארץ, והוציאו השלטונות צו שצריכים לעשות חדרים אטומים, והיה פחד ואימה נוראה בכל הארץ, והכינו חדר שכזה בתוך ביתו של רבינו זצ"ל, שם היה מדובר שיכנסו כל בני הישיבה בעת הצורך, באותו הלילה היה לי את הזכות להיות איתו בבית המדרש, בשעה שתים בלילה נשמעה אזעקה, הלילה שבעצם הזהירה שנשלחים ברגע זה טילים לארץ ישראל, ואז זה היה פשוט שיש בהם נשק כימי, עוד לא ידעו אז מה יהיה והיה פחד נורא. ההוראה היתה שצריכים ללבוש את המסכות ולהיכנס לתוך החדר האטום, וקראתי בקול לרבינו שהיה שרוי בתלמודו ואפילו לא שמע את האזעקה, צעקתי לו

בודאי ראית פה את הרמב"ם והכס"מ... כך פשט לעיני את הסוגיה בבחיורות, מה שנתן לי חשק עצום.

במשך עשרות בשנים, ראו כל התלמידים בדמות רבינו את האדם השלם, בכל עמודי העולם, שלם בתורתו, שלם בעבודתו ושלם בחסדיו. הוא היה לכולנו לא רק ראש ישיבה, אלא כאבא ממש ומשגיח. הוא גם היה המעורר, בלי לחוס על כבודו, ראו שהחינוך והעמדת התלמידים בוערים בו כאש. נגד עיני עומדת דמותו הגדולה, כאשר מלבד הפנימיה, היו דירות רבות בשכונה בהם ישנו בחורים, ורבינו זצ"ל הסתובב גם בדירות הסמוכות ומעורר בקולו 'קומו לעבודת הבורא'.

בצעירותי התחלתי לכתוב סיכומים ויחידושים שיצאו לי מהסוגיות, ישבתי בחדרי באחת הפעמים באמצע הלילה ליד המיטה, ופתאום לפתע בשעה שלוש רבינו זצ"ל נכנס, ושואל "למה אתה לא ישן?", אמרתי לו שאני כותב, הוא ביקש לראות את הדפים, ואמר לי "נפלא מאוד, אך כעת השעה מאוחרת, כדאי שתלך לישון, מי שישן בשעות מאוחרות לא יצליח לקום לתפילה בבוקר", כפי שאכן קרה... הוא פגש אותי בשטיבלאך וחיין, "איך לי טענה עליך, שהרי למדת, אבל אמרתי לך שאם הולכים לישון מאוחר לא קמים לתפילה..." אחרי תקופה, כשסיימתי את כתיבת הקונטרס אותו ערכתי לעצמי, הוא ניגש אלי יום אחד ושאל, "אתה עוד כותב?" נפעמתי, אמרתי: "כן, עכשיו סיימתי", והוא ביקש שאביא לו את הדפים, הם היו אצלו כמה שבועות, ואחרי זמן הוא גער בי, "למה אתה לא מזכיר לי, אני רוצה לתת לך מכתב", הוא דרבן ועודד עד שהקונטרס - 'חן שלמה' יצא בהסכמתו. כי כך הוא היה, כמלאך המכה על הראש ואומר גדל.

עמוד התורה

הרבה מהמספידים הדגישו את עמל התורה הנורא, בהיותנו בישיבה ראו את זה בחוש. לא ניתן לתאר את השקדנות הנוראה והשקיעות בלימוד התורה, כשכל כולו, בכל

לספר זאת ברבים בשמו, שבשנת תשמ"ט, בזמן המערכה הציבורית של אז, היו כל מיני אנשים שהציקו לרבינו זצוק"ל, כבר אז רדפו אותו, והיו עושים מעשי קונדס ומזמינים לבית שלו משלוחים שונים, כביכול הוא הזמינם. אבל הוא לא שהה בבית והרבנית היתה אז, והיא הצטערה, היה לה צער גדול מאוד, מרן הרב שך זצ"ל שמע את זה, הוא התקשר אליה וחיזק אותה, תוך כדי הדברים הוא אמר לה: תדעי, שבעוד עשרות שנים בעלך יהיה היחיד שילחם למען כבוד שמים. היא התפלאה מאוד איך זה יכול להיות, היא לא הבינה מה הכוונה, אבל מרן הרב שך אמר לה, אז ככה זה יהיה, הוא יהיה היחיד שילחם למען כבוד שמים...

והעמידו תלמידים הרבה

אולם לצד כל שאר המעלות העצומות, חשנו כבנים ממש, אל מול פניו שהאירו בכל עת. לא היה צריך להיות מבין בחכמת הפרצוף, זיו פניו צעק אש להבה, 'האור זרוע לצדיק' שלו קרן, בפרט בזמן קיום המצוות, בעת לימוד התורה ובזמן התפילות הנוראות, בזמן השיחות, אוי לנו שאבדנו את הבחינה של 'וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך'. זכורני שפעם, לפני כשלושים שנה, הגיע בחור אל סבי הרה"צ רבי משה חיים מנדל זצ"ל, שהיה אחד מצדיקי הדור, ובידו קוויטעל, והוא כתב שהוא לומד אצל ר' שמואל. הסבא זצ"ל גער בו, "כך כותבים, על גאון ישראל? ר' שמואל? הלא כל תואר לא יכנהו", והפליג בשבחו ואמר לו היה לך לכתוב הגאון הגדול וכו'.

הגר"נ שטרן שליט"א מספר על ימיו כתלמיד בישיבה: הגעתי לישיבת 'מעלות התורה' אחרי חורף תשנ"א, בשיעור ג'. שמענו בשיבת גרודנא על ראש הישיבה שבקי בכל התורה כולה, וכמה שהרב שך אחז שהוא גדול מעמידי התלמידים, רציתי לבוא לתקופה לחיזוק... וירא כי טוב.

כבר ביום הראשון, ניגשתי לדבר איתו בלימוד, זה היה מחזה מרהיב, הוא אמר

שיחה עם הגר"נ שטרן שליט"א, נעה על זכרונות של כמעט שלושים שנה, מן הימים בהם שקד על תלמודו בבית המדרש של ישיבת 'מעלות התורה' - ועד לשבוע האחרון לפני הסתלקותו של רבינו מרן זצ"ל. "ראש הישיבה זצ"ל היה רועה עדרו כפשוטו, הרועה הגדול, רועה אוהב, רועה נאמן, רועה מסור, רועה קדוש, רועה נקי, התחושה היא של ספינה שאבדה קברניטה בלב ים מלא גלים, סער וסופה, של צאן ששרוי בין זאבים טורפים".

לבדו למען כבוד שמים

זה הרי ידוע לכל, איך שראש הישיבה היה יחיד בדור, רוחו היתה חזקה כברול, רק האמת ללא מורא היתה נר לרגליו, והוא קיים בשיא את השלימות את הפסוק 'לא תגורו מפני איש', רק כבוד שמים היה לנגד עיניו. בדידי הוה עובדא, פעם כשאמרתי לו איזה משפט שהיה בו של משהו שיש בו משום כבודו, הוא קפץ ואמר: חס וחלילה חס וחלילה, רק כבוד שמים, צריך לחשוב נקי רק כבוד שמים, הוא כולו רעד.

כמובן שכולם הכירו את החלק של היותו יחיד במלחמתה של תורה מול צוררי השלטון, גיבור ואיש מלחמה, כל התביעות שיש בדברי המשנה היו בו, גיבור כארי, רץ כצבי, קל כנשר ועז כנמר, גם כשהיה לבדו, כשאין לו אלא רצון הקב"ה, כשהוא צועד בדרכם של רבותינו גדולי הדורות, הרב מבריסק, החזו"א, הסטייפלער והרב שך, שדבריהם ודרכם היו נר לרגליו. ומרגלא בפומיה, לשון חז"ל על אאע"ה, אברהם העברי, שעומד מהעבר האחד וכל העולם מהעבר השני, ובעת שהושלך לכבשן האש, אמר לו הקב"ה, אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו. וכך הלך רבינו הגדול, שודאי נאים עליו הדברים, ועליו ודאי אומר הקב"ה, מה אני יחיד אף רבינו שמואל יחיד.

סיפר לי הגר"י שניאור שליט"א מבני ברק, שהוא גאון עצום מאוד, וגם ביקש ממני

בחרדה שיש מלחמה וטילים, הוא חשב רגע, ואמר לי "אתה תלך לחדר, אני נשאר פה בביתה", לא יקרה כלום, אבל אתה תלך", הוא נשאר לבד בתוך הסוגיות, אני שרצתי לכיוון הבית מבית המדרש, עוד הסתכלתי לאחור לראות מה הוא עושה, ראיתי את הראש בתוך הגמרא, עד הבוקר כדרכו מדי לילה ולילה, בשש בבוקר הוא הגיע... וזה מה שהרגיע את כולם באותם שעות קשות של אי וודאות באותו ליל נורא.

שיעוריו בישיבה הם משהו מיוחד שליווה ומלווה כל השנים, מי שמכיר - יודע שכל שיעור שלו מכיל עשר שיעורים שרגילים אליהם בעולם הישיבות, כשהוא נגע והקיף את כל הסוגיה בעומק מכל צד לאורך ולרוחב, לא פעם ראיתי שיעורים של ראשי ישיבות חשובים, שבהם יש יסודות שלמים שעשו מהם מערכות, ובשיעוריו נמצאים בכמה שורות הממצות את כל היסודות הגדולים, זה מבהיל על הרעיון.

עמוד החסד

הגר"נ שטרן מוסיף ומפליג: גם בעמוד החסד, הוא היה בעצמותו דוגמא למסירות נפש לחסד, הוא לא התעצל, כשהיה צריך הוא היה יוצא ומכתת את רגליו בלי סוף. ככלל הזריזות שלו היתה עצומה, הוא בעצמו הראה דוגמא אישית, הוא לא התעצל, בכל דבר, הן בלימוד, מיד היה מוציא את הספר ומראה, שום עצלות לא היתה, בכל דבר ובפרט בעניני חסד, הוא היה נוסע לפלוני ולאמוני, אם היה איזה צורך, דבר שהוא אחז שזה בחשיבות, הוא לא התעצל, הרי יש יהודי שחסר לו.

הוא עודד גם את התלמידים לעסוק בחסד בגופם, לא פעם ולא פעמיים זכורני, היו תלמידים שעמדו להינשא ולא היה להם הוצאות נישואין כלל, הוא קרא לנו, קבוצה של כמה תלמידים, נתן לנו מכתב ואמר לנו לצאת בליל שישי שעתיים-שלוש, שנצא לאסוף בבתי נדיבי עם. הוא הורה לנו לנסוע לשכונה פלונית, והוא אמר לנו אז את החשיבות של הדבר, הוא אמר שלא מפסידים מזה. יצאנו חברותות, לומדים בדרך, ומלווים בברכתו ראינו סייעתא דשמיא עצומה.

אני מרגיש שבכל מהותו הוא קיים את דברי הגמרא בע"ז דף ה' ע"ב "אשריכם ישראל, לפי שאתם עוסקים בתורה ובגמילות חסדים יצרכם מסור בידכם", אומר המהרש"א שם, מה זה יעסוק בגמילות חסדים? זו טירחה בגופו למען העניים, כך אומר המהרש"א, זה נקרא עסק גמילות חסדים. רבינו מרן זצ"ל קיים את זה, זה מה שראינו אצלו, עסק התורה מתוך צער הגוף, מתוך יגיעה ועמל שאין דומה לו, שאין לשער ואין לתאר, ואותו הדבר גם בפרק גמילות חסדים, הוא ידע את הסוד הזה, הוא חי את זה, זה היה בעצמותו בתוך נפשו וברוחו, ולכן הוא זכה למה שזכה, הוא זכה לדרגה הכי גבוהה שאפשר להגיע בדור שלנו בקדושה ובטהרה, יצרו היה מסור בידו כפשוטו.

אב לתלמידים

החשיבה שלו על כל בחור ובחור, על עליה של כל בחור, כאב רחום הוא מסתובב בין החדרים. זכורני ביום הראשון שלי כשנכנסתי לישיבה, זה היה בא' חשון תשנ"א,

אני לא ידעתי שראש הישיבה בעצמו עולה לעורך את התלמידים בשעה שבע בבוקר ונכנס לכל החדרים. לפתע אני מתעורר ואני שומע את קולו מפזם פסוקי תפילה, אני רואה את רבינו זצ"ל עומד לידי. הייתי בחור חדש, נבהלתי מכך כהוגן, פחד גדול ונורא נפל עלי באותו הרגע, לא הכרתי דבר כזה קודם לכן, זינקתי מיד בקפיצה ובבהלה. אחרי התפילה ניגש אלי רבי יוסף פטרוכ שליט"א ואומר לי שרבינו זצ"ל קורא לי. ניגשתי. הוא אומר לי בתחנונים, "אני מבקש ממך מחילה, תסלח לי, תמחל לי, הבהלתי אותך", ולא הניח לי עד שאמרתי במפורש שאני מוחל.

חשב תמיד על כל פרט ולו הקטן ביותר, אצל כל תלמיד ותלמיד, גם כשישיבה היו מאות לומדים. זכורני שהיתה פעם הלוויה של אדם חשוב, שהיה גם קרוב לרבינו זצ"ל, והיתה לנו קרבת משפחה. אני תכנתי לצאת להלוויה באוטובוס, ואמרו לי שרבינו קורא לי, הוא אמר, אני יודע שיש לך קרבה, ודאי אתה רוצה לנסוע להלוויה, אני גם נוסע, בא תצטרף איתי, יש מקום ברכב. כי בכל דבר, הוא 'החזיק ראש' עד הפרט הקטן ביותר.

וכל זה עם אהבה נוראה לכל תלמיד ותלמיד, כבן יחיד ממש. היה נכנס מפעם לפעם בזמן הארוחות לחדר האוכל ויושב בינינו, מתעניין, עוקב לראות שהכל כשורה, איזה הארת פנים היתה לו לכל בחור ובחור, הוא עודד וחיזק לשקיעות בתורה בעיון, עודד להתמדה, אבל עם כל זה, לתלמידים ובחורים מסוימים שהיה להם חשק ורצון, ולא עזבו את בית המדרש ורצו להישאר כל הלילה, הוא לא נתן. כשהגיעה שעה מאוחרת, הוא היה מזרז את המאחרים ללכת לישון, לאגור כח ליום המחר, אפילו שהוא בעצמו כן היה נשאר. וכשאמרו לו שאותם בחורים יורדים להמשיך ללמוד בשטיבלאך בקומה למטה, מיד הוא היה יורד לבדוק שלא יעשו מעבר לכוחותיהם. הוא היה חד בדרא איך שהכיר את הכוחות הנפש של כל אחד ואחד.

וכך היה הרב הגדול, מחזה פלא, כשיש מאות לומדים והוא רבינו הגדול, ששלט שליטה מליאה, הוא ידע על כל בחור ובחור מי היה בתפילה ומי לא היה בתפילה, ומה מצבו של כל בחור ובחור, מה קורה אתו, הוא לבד, בלי עוזרים, ממש לבד ידע, וראינו את זה, זה היה במוחש.

והדבר הזה נמשך לאורך כל השנים, היתה לו קירבה מיוחדת לתלמידים, הוא דאג להם כאב לבן, כל השאלות הקשות היו מביאים אלי, תמיד יצאנו עם דברים ברורים. בחודש האחרון היה כמה שאלות, נכנסתי אליו, הוא אמר לי תבוא בשתיים עשרה בלילה, הוא כבר היה חלש מאוד, הוא שכב במיטה בחדר, הוא אמר לי גופי חלש כבר אין לי כוח, שאלתי אותו רק את השאלה והתכוונתי ללכת, הוא לא נתן לי, הוא אמר לי, "תישאר, אני שמח מהביקור שלך", רצה לתת הרגשה טובה כדרכו. נשארתי, לא רציתי להטריח אותו בעוד שאלות, אבל הוא דיבר כל הזמן, כאב לו מאוד, כאב לו כאבם האישי של הרבה מציבור בני התורה, הוא דיבר על זה הרבה.

זכורני שב'קעמפ' של בין הזמנים בשנת תשנ"ב הוא היה איתנו, ליווה, דאג שכולם ישקיעו בתפילות ובסדרים, עם אוירה נעימה וסעודת שבת מרוממת, ממש כאב רחום. ימי הקמפ לא ישכחו מלב. אני זוכר שאחד הבחורים אמר לי אחרי סעודה שלישית בסוף בין הזמנים, ש'נהרס לו החשק לחופש"

מתוך ההתעוררות העצומה לקראת אלול... זה היה הרב הגדול שהעמיד וחינך איך להעמיד תלמידים, לדאוג לכל תלמיד, לדעת בכל רגע מה שקורה עם התלמיד, כל זאת כשהוא היה לבדו ללא משגיחים ומסיעים, והכל מגיע מהכח הגדול של האהבה לכל תלמיד, לחשוב מה חסר לכל תלמיד, לדעת לראות. אני זוכר שבאחד הימים כשהוא העיר בחורים בבוקר, בשעה מאוחרת קצת, הוא ראה שהם מזדרזים בבהלה, אז הוא הזכיר, "לא לשכוח מתוך בהלה לשרוך את הנעלים כהלכה"... זו הרגשה מופלאה של אבא אוהב כפשוטו.

וכמה למדנו וחינו את הזמנים הקדושים, את עשיית, שהיו ימים מופלאים, ימי תשובה, אימה, רעדה. כאשר הוא ישב איתנו בחדר האוכל עם הסימנים ולימוד עניני ר"ה, ניתן היה למשש את אימת הדין באויר.

עמוד העבודה

לא ניתן לתאר את התפילות העצומות ואת החינוך למוסר ולתפילה, רבינו זצ"ל תמיד היה מדגיש ומחנך להשתתפות של כל התלמידים בכל התפילות, שחרית, מנחה ומעריב, וביותר, מעל הכל - סדר המוסר, הוא עמד על זה בכל תוקף, ללא פשרות.

לפני זמן מה כשדיברתי איתו על הנהגות לבני ישיבה, הוא הדגיש עד כמה חשוב לא לוותר על התפילות והמוסר, שהם המעמידים לצמיחה של כל בחור. באותה הזדמנות הוא דיבר על עוד העמדת ישיבה, ואמר לי, "כשמקימים ישיבה צריך שהכוונה תהיה בלי שום פניות, רק כבוד שמים, שיהיה שמחה להקב"ה". באותו מעמד הוא סיפר לי את המעשה עם ר' חיים ואלאז'ינער שהציע לפני רבינו הגר"א ז"ל את רצונו לפתוח ישיבה, והיתה לו התלהבות מאוד גדולה מזה, והלשון שלו היתה: "והגר"א היה קר", ורק אחרי תקופה כשראה שפגה התלהבותו של רבי חיים ואלאז'ינער, הוא הסכים שיפתח את ישיבת ואלאז'ין.

ראיתי בהספד של רבינו זצ"ל לפני עשרים ושלוש שנים, כשהספיד את אביו, פוסק הדור מרן רבי שלמה זלמן, רבינו מעיד על עצמו, שמתי שפתח את ישיבת 'מעלות התורה', הרבנית שאלה אותו אם זה בשביל מעמד, שעל זה היא מוותרת, או שזה יותר הרבצת תורה, רבינו זצ"ל אמר אז, באותו הספד, שהוא אמר לה שזה יותר הרבצת תורה, מה יש יותר מזה! ?

ושוב לענין המוסר, אף הוא עצמו, מעולם, חוץ ממתי שהיה אונס גמור, לא החסיר בישיבה סדר מוסר, מעריב, שחרית, את כל התפילות. בסדר מוסר הוא היה יושב ולומד בשפתים דולקות או מסתובב בין הטורים ומשנן פרקי מוסר, היה מפזם לעצמו, לראות שכולם לומדים חצי שעה מוסר. פעם הוא ראה איזה בחור שלומד גמרא בזמן הזה, הוא סגר לו את הגמרא.

צופה ומביט

קשה לי לדבר בלשון עבר, אבל אומר בפירוש, ראינו כל השנים איך הוא הוא ראה מסוף העולם ועד סופו. דברים ששאלנו אותו לפני שלושים שנה, והוא אמר לנו, היום רואים בחוש איזה ראייה מרחוק, איך הוא ראה, לא יצא מכשול מתחת ידו, במה

שבדידינו הוה עובדא.

ראינו מה זה 'חכימא דיהודאי' כפשוטו, הוא תמיד ניסה להסתיר, אבל אי אפשר היה להסתיר את זה. תמיד הוא היה אומר, כשהיה שומע שמדברים אודותיו, היה רואה שהתפעלו ממנו, שהתפעלו מהתשובה, התפעלו איך הוא כבר חזה את זה קודם, אזי היה מגיב, "אוי, ידעתי מך ערכי". ביקשתי ממנו שיגיע לשיחה בישיבה אצלנו, והוא שהכיר היטב את העולם אמר לי: תאמין לי שאני רוצה לבוא, אבל זה לא כדאי לך שאבוא..."

אספר דבר מופלא, שהיה אצל בחורים משיבתנו. סיפרו לי שהגיעו אליו עשרה בחורים, חמישה מהם החליטו לטבול במקווה לפני שנכנסו אליו וחמישה אחרים לא. התברר שמי שטבל קיבל ממנו יד, ומי שלא, לא קיבל יד...

נקיות

אלפי סיפורים יש על הנקיות הנוראה, ביודעי ומכירי היה פעם איזה ענין של החלטה שהגיעה להכרעתו, באופן יחסי הנראה לעין היה זה ענין זוטר ופעוט, לא משמעותי לכלל ישראל, ואולי אפילו לא לרוחניות, ענין של החלטה לתפקיד מסוים אם פלוני או אלמוני, והיה גביר עצום שהיה לו ענין לקדם מישהו מסוים. הוא נכנס לרבינו זצ"ל, ואמר במפורש לראש הישיבה שאם יעזרו למי שהוא חשוב (שהיה גם אדם ראוי, ההבדלים שם היו ב'דקות') הוא מתחייב לתת מיליון וחצי דולר לידי רבינו, שיתן כטוב בעיניו. אך הוא גילה שאין שום התיחסות, פשוט 'אל העצים והאבנים', שום פרט לא זו בשיקול העניני, בגלל השוחד הלזה.

לשכת הגזית

הקשר נמשך במשך כל השנים, כשתמיד ידענו שיש לנו אב זקן. לפני זמן באתי לשאול שאלה, היה זה אחרי שהצלחתי לרכוש לעצמי בחשאי תנ"ך עם שתי שורות (המתאים לגורל הגר"א כפי המסורת), ורבינו סירב להשיב לי. משהפצתי לקבל תשובה, השיב לפתע, "מסתמא אתה יודע לעשות גורל הגר"א, אז תעשה ותודיע לי אחר כך מה יצא..." הייתי נפעם, ואכן עשיתי כדבריו. שבוע לפני פטירתו אמר לי רבינו זצ"ל: תדע לך, היום הרבה לא מבינים אותי, אבל בעוד כמה שנים כבר כולם יבינו אותי.

בפגישתנו האחרונה, בתוך הדברים הוא אמר לי "כבר אין לי כח"... וענין פלאי נוסף היה כאשר הוא ביקש ממני איזה דבר שליחות שאעשה, התפלאתי מאוד, זה דבר שקשור אולי לעוד חצי שנה ולא לעכשיו, ולא הבנתי למה, לא הבנתי אז, אך במוצאי שבת כשכבה המאור הגדול, הכל התברר. עוד הוא אמר לי, כל המפעלים קודש, כל המפעלים של הציבור בני התורה כולם קודש, אבל מה שראשון במעלה זה התלמוד תורה והבית יעקב שעל טהרת הקודש, זה ראשון במעלה. הוא דיבר איתי גם על חשיבות של לימוד המשניות, וראינו בזה גם מעשה רב אצל רבינו זצ"ל, כאשר בכל בוקר אחרי התפילה, דבר ראשון כשהיה עוד עם התפילין וטלית היה מוסר שיעור משניות, הוא הביא את המשנ"ב שכותב ששיעור משניות קודם לכל דבר.

כמלאך התובע 'גדלי'

שיחה עם תלמיד מרן רבינו זצוק"ל, הרה"צ רבי משה מרדכי אייכנשטיין שליט"א מטריסק

ש. קנר

שמגיע לו תשלום משכורת, שכן הבחורים מגיעים אליו, ומקבלים ממנו הרבה, למעשה הוא בצדקתו וכדי לתת לך הרגשה טובה הוא לוקח את המעטפה, אבל למעשה, הוא מעולם לא פדה את הצ'ק..."

במשך ארבעים וחמש שנה, היתי מידי מועד יושב עמו כמה שעות, זה היה מחייה אותי למשך כל השנה, אני נזכר כשהגעתי אליו בבין הזמנים, כשהוא בנה את הסוכה, הוא בונה וכל הזמן לומד משניות סוכה ובוחר, באותו זמן למדנו סוכה בשיבה, והוא אומר משניות, מניח את הסכך ומשנן, ושואל מה הדעות, מה יוצא מהמשנה, מה הפשט ומה המחלוקת, ומה הגמרא מסבירה במשנה זו, וכמה דעות יש בגמרא... הבניה של הסוכה היתה שיעור של היקף בתורה של אהבת תורה, "סדר" של בנית סוכה.

באותה תקופה, היה בחור מהישיבה שביקש שרבינו יסדר לו קידושין בבני ברק, נסעתי איתו, וכל הדרך הוא דיבר על מסכת סוכה שלמדנו בשיבה, ומיד אחרי האירוסין אמר לנהג, "ניסע לרחוב רשב"ם". אני זוכר כמו היום את ההערכה העצומה של מרן הסטייפלער, שנעמד כשרבינו זצ"ל נכנס, ובאותו פעם ראיתי איך שכשהסטייפלער שם לב שרבינו הגיע לזמן קצר, הוא נשאר לעמוד כמו שהיה כשקם, נוהג בכבוד מלכים ברכינו זצ"ל, שצעיר ממנו בעשרות שנים.

כולל הכל

גם הקשר שלו עם כל הגדולים מכל החוגים היה מופלא, כולם הכירו את גדולתו, רק למשל אציין איך ראיתי בעיני את הקשר והקרבה הגדולה עם הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, קשר עצום שהם אחזו זה מזה. כך למשל ידוע שהיה במשך שנים מגיע בכל ליל סליחות הראשון אל ה'בית ישראל'. וזכורני שעוד בצעירותו ממש, כשעברו המונים להגיד 'א-גוטע ואך' אצל ה'בית ישראל', אמר לי בפליאה אחד הגבאים שלא ידע מי הוא רבינו זצ"ל, שראה איך שהרבי מתייחס אליו, אמר בהתפעלות, "זה אדם חשוב..."

בבחרתי שמעתי ממרן הגר"י אברמסקי זצ"ל, שהתבטא על רבינו שהיה אז אברך צעיר: "הוא אדם גדול". למעשה מרן הגר"י זצ"ל דחף את רבינו זצ"ל לצאת ולהעמיד תלמידים, ויש ש"האשימו" אותו בכך שרבים גילו את גדולתו של האברך הצעיר והשקט, וכידוע כמה שמרן הגר"י אברמסקי זצ"ל היה בורר מילותיו. וכמובן עוד ועוד גדולים, שיכלה הזמן ולא יכלה מנינם, שהתבטאו בהתפעלות עצומה על גדולת רבינו זצ"ל.

ומאידך נפשם היתה קשורה בנפשו, הם גדלו והתחנכו והתייעצו על כל דבר איתו, הוא היה הכתובת.

תמיד הוא דרבן אותנו לדעת ידיעה של משהו בכל סדרי הש"ס, והזהיר והכניס פחד חלילה להיות עם הארץ. הוא היה אומר ותובע שצריכים להשיג ידיעה בכל הסדרים, נשים, נזיקין, קדשים וזרעים, ואמר "כשתהיה אברך תלמד לעומק, אבל כעת תקנה מושגים בכל מקום, שלא תהיה עם הארץ, אחר כך תלמד בהמשך את הדברים גם לעומק, שיהיה לך יד בכל מקום. ואכן לימים ראינו שהבוגרים שלו בשיבת איתרי ככוללים, היו מאוד חזקים במושגים בכל התורה, היה להם ידע במעשרות, בנדה, בטהרות, תמיד עם השאיפה לא להיות עם הארץ.

זכורני שהגיע אצלו ילד לפני בר מצוה, והוא שאל, "מה הגיל שלך אומר?", וכשהילד ענה שהוא "מופלא הסמוך לאיש" נהרו פניו, את זה הוא ציפה לשמוע, מחד הוא מעודד כל אחד, ומאידך תובע ותובע. ישבתי שעות רבות אצלו והוא תבע: "איך שכחת רמב"ן?...". אצלו היה תמיד אפשר לדבר בכל נושא, בכל מקום והכל בבהירות כאילו זה עתה יצא מהסוגיא, ויהי לפלא.

בחורף תשל"ו למדו בשיבת איתרי מסכת כתובות, ואז אמר שיעורין בביהמ"ד כמעט אחת לשבועיים. ומזמן קיץ תשל"ו אחרי שעזב את הישיבה, זכיתי בס"ד לעלות אליו פעם בשבוע וללבו סוגיות, ופעמים שלמדנו עד השעות המאוחרות של הלילה.

אספר פרט מעניין, כאשר הגר"מ אליפנט שהיה הרבה בחו"ל, אבי שימש כראש הישיבה, ומידי פעם הוא היה שולח מעטפה איתי לרבינו, אני לא ידעתי מה יש שם, רק אבי שליט"א היה אומר לי "תגיד לי כשאתה הולך להגר"ש", לימים שאלתי את אאמו"ר מה זו המעטפה, והוא השיב: "בישיבה אוחרים

בין רבי טרפון לרבי עקיבא. במהלך הויכוח מבין רבי טרפון את עומק דברי רבי עקיבא, ואומר לו: "עקיבא. כל הפורש ממך כפורש מן החיים", וידועה השאלה מדוע זה נאמר דוקא בר"ע, ואמרתי, שהרי אמרו חז"ל "מה יעשה אדם ויחיה, ימית את עצמו, מה יעשה אדם וימות, יחיה את עצמו" (תמיד ל"ב ע"א), היינו שחיים הם עם מסירות נפש, זה היסוד של החיים, וממילא ר"ע שסימל את המציאות של מסירות נפש, של "כל ימי הייתי מצפה מתי יבוא לידי ואקיימו", הוא נקרא "חיים", ובו נאמר כל הפורש ממך כפורש מן החיים. רבינו זצ"ל עלה לאחר הקידוש לביתי, ושם חזר על הדברים והפליג בהם. ולכשתמצי לומר, הרי הם הם כל תמצית הוייתו.

תלמיד אצל רבו

בהמשך, בשנת תשכ"ז אחרי המלחמה, אאמו"ר הגאון רבי בערל אייכנשטיין שליט"א עמד לימין הגר"מ אליפנט זצ"ל בהקמת ישיבת איתרי (שהיה קודם במסגרת מצומצמת וכולל לבני עליה). בשנת תשכ"ח הצטרף רבינו זצ"ל לישיבה, כשהוא הופך לדמות של גדול בתורה ויראה, שהבחורים יכלו לדבר איתו בלימוד ולהסתופף בצלו. זכיתי אז, בזכות ההיכרות עם אבי, להגיע אליו ולדבר איתו כבר כילד.

באלול שנת תשל"א נפתחה הישיבה לצעירים של איתרי, ואני הייתי בתור בן של אאמו"ר שליט"א מהמחזור הראשון וממייסדי הישיבה קטנה, ובגלל היכרותי עמו הייתי ניגש אליו, מפעם לפעם בהיכל הישיבה הגדולה, לשאול אותו שאלות בלימוד.

באלול תשל"ד עברתי עם עוד קרוב ל-20 בחורים לישיבה הגדולה, ומאז זכיתי לדבר איתו לפחות פעמיים שלוש בשבוע. אציין כי באלול הראשון שלנו בישיבה הגדולה, למדו פרק כלל גדול במסכת שבת, והגר"מ אליפנט זצ"ל שרצה לחזק את הישיבה, ביקש מרבינו זצ"ל שימסור שיעורים באלול לשיעור א', וכך למרות שהקשר שלו היה בעיקר עם בחורים מבוגרים יותר, הרי שזכיתי להתקרב אליו, וכאמור גם כבן של אבי הייתי ניגש הרבה לדבר איתו בלימוד.

רבינו זצ"ל חינך לגדלות, ותמיד תבע לדעת, להספיק, להבין. רבי מרדכי אליפנט זצ"ל הביא אותו לישיבה כדמות, כדי שבחורים יראו לאן יש לשאוף, ובעיקר היה מלאך המכה ואומר גדל, וימין מקרבת ושמאל דוחה, כאשר היה פעמים מוכיח בחור שלא שלט בכל מכמני הסוגיא ושיטות הראשונים. מחד היה מורא גדול ממנו,

השיחה רוויית הזכרונות והדמעות, מלמדת על קשר הדוק של תלמיד עם רבו, ממנו קנה תורה כל ימיו. במלאות השלושים להסתלקותו של רבינו מרן זצ"ל, פותח האדמו"ר רבי משה מרדכי אייכנשטיין שליט"א מטריסק, צוהר קט לקשר המופלא של קרוב לחמישים שנה, מהדברים החרותים על לוח ליבו, והוא ניאות להעניק מעט מאוצרו המופלא. מתי הכרתם את רבינו מרן זצ"ל לראשונה? זכיתי להכיר את מרן זצ"ל עוד בימי ילדותי בשכונת בית וגן. אני הייתי קרוב לאדמו"ר רבי מאיר'ל מאמשינוב זצ"ל, אותו שימשתי רבות בילדותי ובנעורתי, כשבאותם ימים רבינו זצ"ל שימש כר"מ בישיבת 'שם עולם' של אמשינוב.

פקיע שמיה

"זכורני כבר כילד, היאך היו באים באותם ימים בחורים מחוץ לישיבה, שחלקם משמשים כיום כראשי ישיבות חשובים, ובאו במיוחד לאמשינוב כדי לדבר בלימוד עם רבינו זצ"ל, שהיה אז אברך צעיר ממש. זכורני שכנער צעיר שאלתי כמה מהבאים מדוע הגיעו, והם השיבו, "מה השאלה, לדבר עם ר' שמואל בלימוד", כבר אז פקע שמיה וראו את דמותו העצומה, את ה'חיים של תורה" שליוו את כל ישותו, את המסירות נפש העצומה שלו לתורה, ההבנה הבהירה, הידע העצום. כל זה היה בו מצעירותו ממש.

ראיתי את כל זה כילד, כאשר ישבתי הרבה שעות באמשינוב, ודמותו המאירה של רבינו זצ"ל היתה מול עיני, כך גם היתה ההערכה העצומה של הרבי זצ"ל, שאף הגיע לבקר את רבינו זצ"ל בהיותו אברך צעיר בשכונת שערי חסד. אני זוכר כמו חי את המעמד של הלווית הרבי זצ"ל, כאשר לאחר הטהרה במקוה בבנין של בית המדרש אמשינוב, רבינו זצ"ל היה בין אלו שנשאו את מיטתו. כך גם היה הקשר עם ראש הישיבה הגאון רבי חיים מליקובסקי זצ"ל, שהיה נקרא עילוי עצום בשנחאי, וקשר של תורה נמשך בינו לבין האברך הצעיר, הלא הוא רבינו זצ"ל.

ככלל, ה'חיים של תורה' והמסירות הבלתי נתפסת אפיינו את כל הוויתו של רבינו זצ"ל. זכורני שפעם הוא הגיע ברגל בשבת פרשת ויקרא בשנת תשנ"ה, לבית המדרש טריסק, לברית של בנו של תלמיד, וביקש שאדבר. אמרתי שאיני יכול לדבר כשראש הישיבה נמצא, אך הוא לא ויתר. הזכרתי אז את הגמ' בקידושין (ס"ו ע"ב) על ויכוח הלכתי שהיה

הרב הדומה למלאך

עובדות מפעימות מזכרונותיו של תלמידו, הרה"ג רבי אביעד יהושע סגרה שליט"א,
ראש כולל בשכונת גני הדר - פתח תקוה

א. בינג

כשווה בין שווים

כל האוירה בישיבה היתה כאילו הוא אחד מהציבור. מיד כשהיה נכנס לבית המדרש הוא היה מוריד את החליפה, וכידוע ששמח בזה שהבחורים שלא היו מרוחקים ממנו ומתנהגים עמו יותר בפתיחות, למרות זאת חשו הכל יראת הרוממות מפניו.

ביום חמישי כלילה לקראת חצות, היה צריך לאסוף את הספרים ולהכין את בית המדרש לתפילות השבת עבור בעלי הבתים. כשאני למדתי בישיבה, מעולם לא ביקש שיאספו את הספרים, אלא היה קם בעצמו ומתחיל לאסוף, ואז הציבור היה קם ואוסף, והוא היה ממשיך לעבור בין הספסלים ולאסוף עד שגמרו לאסוף, ולא הפסיק לאחר שהתחילו אחרים לאסוף (היתה כמות גדולה של ספרים, מכל השבוע).

זכורני שהוא היה הולך למקוה בשערי

תחילת היכרותי עם רבינו זצ"ל, היה בר"ח אדר תשנ"ו, עת באתי להיבחן בישיבה. בתחילה המליץ עלי בפניו בחור

שבא לפני לישיבת 'מעלות התורה' משיבת איתרי, ואח"כ רבינו זצ"ל פנה אלי בעמידה מאחורי בית המדרש, כשראשו נשען קדימה על ארון הספרים, ואמר לי שכיון שהוא מחזיק מהבחור שהמליץ עלי, לכך כלל לא צריך לבחון אותי, אולם שלא יאמרו שקיבל בחור לישיבה ללא בחינה, לכך ישאל אותי שאלה אחת... הכל בפשטות ובשפלות שאין כדוגמתן, כמו שהיה רגיל אצלו, כשרצה לתת הרגשה טובה, שלא אתבייש בפניו.

יצאתי המום מהמעמד הזה, ועד היום, אף שעברו עשרים ושנים שנה, המעמד הזה חי בפני, כאילו אירע היום.

חסד יחד עם כולם. בפעם הראשונה שהגעתי למקוה בבוקר, ראיתי שם ונבהלתי ורציתי לצאת. הוא שם ליבו לכך מיד, וגער בי, ומאז לא נמנעתי לטבול בנוכחותו. היה שם בעל בית אחד מבוגר, חובש כיפה סרוגה, שכל יום היה מגיע ורוטן שלא מספיק חם או קר וכו'.

רבינו זצ"ל היה משתתף עמו בויכוח, לפעמים היה מסכים עמו ולפעמים מתווכח עמו, ואני מאוד התפלאתי על זה, פעם אחת אמר לי: אני מכיר את היהודי הזה עשרות שנים, הוא עבר הרבה בחיים והוא מריר מאוד, אז אני משמח אותו שאני משתתף עמו בטענות שלו...

לימוד המוסר

כידוע שבסדר מוסר היה מקפיד מאוד שיהיו נוכחים וילמדו כנהוג חבושים

בכובעים ועטופים בחליפות, והיה עובר בין השורות באימה ויראה, ופעם אחת עצר ליד מקומי וראה שאני לומד בספר 'חפץ חיים' והעיר לי שזהו ספר הלכה ולא ספר מוסר. אמרתי לו שאמנם כן, אולם הלימוד בספר 'חפץ חיים' גם גורם שלא ידברו לשון הרע, ושאל אותי מה למדתי לפני זה, וכשהשבתי לו שלמדתי 'שערי תשובה', הסכים שאלמד 'חפץ חיים', אולם כשאגמור, אלמד ספר מוסר ממש.

זהירותו מלשון הרע ומחלוקת

זהירותו מלשון הרע היתה מפליאה. לכאורה קשה לאדם שכל היום שומע אנשים וסיפורים, שעדיין יהיה רגיש ללשון הרע. היה פעם שדיברתי עמו על איזה מוסד שהייתי קשור, שיש שם מלחמה גדולה, והיתה לו השפעה שם, ובאמצע הדברים פתאום קפץ ממקומו כנשוך נחש "לשון הרע, לשון הרע".

נבהלתי לרגע, ואמרתי לו שאני מדבר בגלל שאפשר אולי לתקן שם, אולם הצביע לי על משהו שנכנס לחדר בדרך אגב, ואפי' לא שמתי לב לזה, ואמר לי שלזה שנכנס אין שום תועלת לדעת זה, וא"כ זה לשון הרע גמור, ואיך לא נזהרתי. ועד היום זעקתו אז עומדת באוזני.

פעם סיפרתי לו על התנהלות הדברים בענין חוק הגיוס, בישיבת רבנים מסוימת שדנו בענין, וכפי ששמעתי מאחד המשתתפים בישיבה. והיה חשוב לו לדעת לענין המאבק וכו', אולם הרחיק את עצמו ממני אחורה לצד הכסא שישב בו, ושם את ידיו על האוזנים בחרדה גדולה, שאם יהיה איזה משמעות לשון הרע מיד יסתום את אוזניו. אשרי עין ראתה זאת.

פעם ישבנו בסעודת שבת, כמדומני שהיה זה בשבת שלאחר חג השבועות, ומישהו רצה לספר לו על מריבה שהיתה באחת הישיבות בחג השבועות. מיד עצר אותו ואמר בדרך צחות: "סיפורי צדיקים - מוצאי שבת".

בשבתות, כידוע היה נשאר ללמוד לאחר מעריב לפני הסעודה, והיו פעמים שהיה נשאר עד חצות הלילה, ופעם הסביר לי שאחרי האוכל הוא נרדם וקשה לו ללמוד, לכך לומד לפני האוכל, ושאלתי שהרי מבואר בפוסקים דצריך לעשות קידוש מיד בכניסתו, והחזיר לי בקושיה בדרך צחות, "מה עושים כל האדמורי"ם...". והבנתי שסובר דהלימוד עדיף על ההידור לעשות קידוש מיד.

במשך שנים רבות, הייתה דמותו של איש שיחנו מסמלת יפה את תלמידי החכמים עמלי התורה המופלגים של אולפנא רבתי ישיבת "מעלות התורה" בשכונת שערי חסד. כל אחד שנקלע לשכונה, יכול לחזות בדמותו של רבי אליהו נח רכונה על הסטנדר בהיכל הישיבה, או לחילופין כשהוא משמש בלהבת אש קודש את רבינו הגדול מרן זיע"א וקולט מפיו של ראש גולת אריאל, ניצוצות אש קודש ודברי אלוקים חיים. בשעות רגישות וברגעים יקרים מפז, זכה הוא לשהות במחיצתו של רבינו מרן זצוקללה"ה, לחזות ולאחוז בשולי גלימת רבן של ישראל, אשר הראה חיבה גדולה ויתירה לתלמיד הדבוק בכל ליבו ונפשו. לקראת תום ימי שלושים ימי האבלות, כאשר הלבבות עדיין שבורים וסחופים, ממאנים להינחם כי אין לה מנחם, ישבנו לשיחה מרטיטה ודומעת עם התלמיד הקרוב והאהוב הרב הגאון רבי אליהו נח ציטרנבוב שליט"א, מחשובי רבני כולל האברכים שע"י ישיבת "מעלות התורה". "לא נוכל לעולם לעמוד על דמותו של רבינו זצוקללה"ה הכ"מ" הוא אומר לנו בכאב, "אולי בקצה... דברים מעטים שראינו וקלטנו בקוצר הבנתנו". ואכן, במהלך השיחה, נראה כי מעיין העובדות והמעשים של התלמיד הקרוב על רשכבה"ג מרן זיע"א לא פוסק. מקוצר הזמן וקוצר המקום, הבאנו חלק מהדברים לתועלת ולחיזוק הציבור הקדוש.

"אין זה ח"ו נחלת העבר"

בפתח דבריו מבקש הרב הגאון רבי אליהו נח שליט"א לספר את המעשה הבא. לאחר הסתלקותו של רבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א בחדש מרחשוון תשס"ב, פורסם כי בחג הסוכות של אותה השנה, כאשר הביאו את הערבות בהושענא רבה, זלגו עיניו דמעות. רבים ראו מזה סימן כי מרן זיע"א הרגיש כי זו הפעם האחרונה שהוא מקיים את מצוות נטילת ארבעת המינים. לאחר תקופה פגשתי להבלח"ט את הרב הגאון רבי דוד צבי הכהן קצבורג זצ"ל, נאמנו ויד ימינו של מרן האבי עזרי זיע"א, ושאלתי אותו על אמינות המעשה. בתגובה הוא הפתיע אותי בתשובה נחרצת: "זה הסיפור על הרב שך? ! הסיפור על מרן הוא, שבמלחמת המפרץ היו שריקות של טילים והוא לא שמע, וגם אם היה נופל פצצת אטום בחדרו הוא לא היה שומע מרוב שקיעותו בתורה!".

הדברים הללו עוררו אותי באותם ימים, ומעוררים אף בימי היתמות שאנו שרויים בהם כעת ביגון אינסופי. גדלותו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה הכ"מ, ניכרת בכל תחום שהוא, אך בל נשכח את העיקר: רבינו הראש ישיבה היה שקוע בלימוד ביגיעה נוראה ומבהילה משחר נעוריו עד רגעיו האחרונים, במצבים הכי קשים של ייסורים, בתוך טרדות גורליות שגזלו ממנו זמן יקר מפז - הוא היה שקוע בלימוד התורה!

ידעותיו המבהילות בכל חלקי הש"ס, בתורת הנגלה ותורת הנסתר, בכל המדרשים

"רבינו זצוק"ל, אבינו רוענו, שנשא אותנו במסירות נפש, קורא לנו: בניי הביי, בחושך הגדול - אדרבה, תמשיכו ותתעלו, תחזקו בדקי הבית, תעמדו על המשמר בלי להתרפות"

שיחה דומעת בשולי גלימתו של אביר הרועים, ערב ה'שלושים', בבית תלמידו יבלחט"א הרב הגאון רבי אליהו נח ציטרנבוב שליט"א

ביראת שמיים טהורה, ובמידות שבין אדם לחברו, בכדי שנוכל להתחזק וללמוד מקצות דרכיו הקדושים, והדברים יהיו לתועלת מרובה לעם ישראל שנותר כספינה המטורפת בלב ים.

וכידוע בהקדמתו לספר "דרכי שמואל" כתב רבינו מרן זצוק"ל דברי קינה לזכרה של רעייתו הרבנית ע"ה על מעלותיה הגדולים, ובסיום דבריו כתב: "ותכתב זאת לדור אחרון

וספרי הראשונים והאחרונים, בעיון עצום ובעמקות נוראה, היו כאחד מגאוני קמאי, עם שליטה מלאה בלשונות דברי חז"ל ודברי רבותינו בדקדוק עצום עד דיוקים בדקות שבדקות על שינויי נוסחאות וכדומה.

ועוד לימוד גדול יש לנו מהדברים. אל לנו לעסוק בסיפורי מעשיות גרידא, כי אם בעובדות הגורמות לחיזוק בעמל התורה, בשמחת התורה, בקנאות לכבוד שמיים,

למען ישמעו במחנה העברים כי המעלות הגדולות נמסרו במצות עשה ואין זה חס ושלום נחלת העבר ולא נחלת סיפורים, כי לנו אנו, לנו ולדורותינו, לשמור ולעשות כל דבר המצווה הזאת".

וכפי שמאור הגולה אבינו רוענו זללה"ה תבע תמיד מציבור בני התורה: לא לחיות בשטחיות! תדמע כל עין בזכרנו את משאותיו המרטיטים מידי שנה בשנה ביום פקודתו של רבנו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א, אשר העמיד וניווט את רבינו מרן זצוק"ל להנהגת הכלל ולשמירה מעולה על מסורת היהדות, כאשר רבינו הגדול היה עומד במשך שעה ארוכה באותם מעמדות נפלאים ומעביר לנו את המסורה בבהירות וברוממות, כשהוא מקפיד להדגיש כי אל לנו 'לתפוס' סתם סיפורים מעניינים על מרן הרב שך, כי אם עלינו להתחזק בדרכו בדברים שיהיה תועלת חיזוק מזה.

כמה רבינו הגדול והקדוש החדיר בכל דרכיו כל ימיו: לא להיות שוטה! זו הייתה דרישתו מעמנו ציבור בני התורה: תחשבו, בינו נא, אל תרוצו כסוס וכפרד אין הבין, נא ונא - תתרוממו, אל תהיו טיפשים!

אין גיל שצריך משהו 'חדש'... תחילת התקרבותי למאור הגדול לממשלת התורה, הייתה לפני כעשר שנים, אך כבר לפני עשרות בשנים זכיתי להכירו עוד בתקופת בחרותי, ואף זכיתי להשתתף במסע הלווייתה של הרבנית הצדקנית אשת חבר לרבינו זצוק"ל ב"ד טבת תש"ן, מסע הלוויה שחזק דור שלם של צורכים צעירים ומבוגרים. בימים שלאחר מסע הלוויה חולקו בהיכלי התורה והישיבות בכל רחבי הארץ דברי המספד של רבינו הגדול זצוק"ל אחר מיטתה של הרבנית ע"ה מודפסים, הספד מרטיט ועמוק מיני ים שלא זכור כמותו, ורבים קיבלו קבלות חיזוק נשגבים לעילוי נשמתה.

מלבד זאת זכיתי להכיר את ראש הישיבה עוד מבית אבא. אאמו"ר שליט"א למד בישיבת 'שם עולם' אמשינוב, וכידוע כמה הרה"י זכר כל תלמיד כל ימיו, ולאחר עשרות שנים כאשר הגעתי לרה"י הוא מיד זכר לומר לי אף את מקום מגוריו של אאמו"ר שליט"א. לימים, כאשר התגוררתי ביישוב 'תפרח' שבדרום הארץ, למדתי בכולל אברכים באזור מגוריי. חפצתי להתקרב ולשמוע שיעורים מאדם גדול בתורה, וכך הגשמת את רצוני להגיע להסתופף בצילו של גאון הגאונים, אשר רבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א התבטא עליו ועל גדלותו בתורה דברים נוראים ונשגבים.

כאשר הגעתי למעון הקודש, התעניין הרה"י בי ובמשפחתי ובמקום לימודי, ועניתי לו כי אני חש צורך בהתחדשות בלימוד התורה, והלכך ברצוני לעזוב את הכולל ולעבור ללמוד בישיבה. הראש ישיבה תפס אותי ביד בסערה והלך עמי הלך ושוב בסלון הבית: "אין גיל כזה שאדם צריך משהו 'חדש'... אין מצב כזה שצריך 'להחליף אווירה', על בן תורה להיות תמיד בעלייה מתמדת בעמל התורה ללא הפוגה".

לאחר תקופה, כאשר סיפרתי את הדברים לאחד מראשי הישיבות, הוא הגיב בהתפעלות כי הייתה שווה כל הנסיעה בכדי

חבוקה ודבוקה

מיני אז, במשך כעשור שנים, קבע הרב הגאון רבי אליהו נח שליט"א, בעצת וסיוע רעייתו הרבנית שתחי', את מושבו תחת כנפיו של מוסר התורה אביר הרועים, כאשר בכל ימות השבוע הוא לומד ומתגורר בשיבת "מעלות התורה", ורק לקראת שבת קודש הוא נפרד ממורו ורבו המובהק ושב לביתו ולמשפחתו.

מידי יום חמישי הוא נכנס למעון הקודש בכדי להיפרד מראש הישיבה זצ"ל לקראת שבת קודש, כאשר באורח קבע רבינו זצ"ל נפרד ממנו בלבביות באומרו "טועמיה חיים זכר", ולאחר השבת הוא נכנס בשנית להתברך בשבוע טוב.

דבקותו של רבי אליהו נח שיבלחט"א ברבינו הגדול זיע"א הייתה מן המופלאות והמפורסמות, הוא פתח את אוצרותיו לקלוט כל מימריה ומעשה רב מכבשונו של אבי הישיבות מדברנא דאומתיה.

שעות ארוכות ויקרות הוא זכה לשהות במחיצת רבינו זצוק"ל ב"הליכות" היומיות שהיה מקיים רבינו זצ"ל בשעות הקטנות של הלילה, לאחר סיום סדר ג' בהיכל הישיבה, ברחובות הצרים של שכונת שערי חסד. בשנים הללו כאשר רבינו זצ"ל עוד היה בגפו בדירתו בלילות, זכה רבי אליהו נח להתלוות לרבינו זצ"ל ברגעים הנעלים, לאחר יום נוסף שגופו של רבינו זצ"ל התקדש בקדושה ובעבודה מפרכת של עמל התורה ועיון התפילה עד אין חקר, לצד הנהגת כלל ישראל.

מידי שנה ביום 'שמחת תורה', היה מגיע רבי אליהו נח שליט"א עם כל משפחתו לשבות ולשמוח עם התורה במעונו של ראש הישיבה זצ"ל, כאשר רבינו זצ"ל מקפיד להודות במאור פנים ובלבביות לרעייתו שתחי' על הסכמתה כי בעלה ישהה בכל ימות השנה בישיבה הרחק מהבית, כשהוא מקפיד למסור לה ברכת יישר כוח בשם כל תלמידי הישיבה. בליבו הרגיש ובענותנותו היה מקפיד לומר לה כי רבי אליהו מחזק כאן את כולם.

ויגבה ליבו בדרכי ד'

כפי שאמרו כבר התלמידים בהספדים, וכך ראינו כסדר בעינינו, רבינו זצ"ל היה בכל רגע ורגע במצב של "ויגבה לבו בדרכי ד'", תמיד הוא היה בבחינת 'ויגבה לבו' עם צימאון אדיר ושקיקה נוראה לכל דבר שבקדושה ולעשות רצון קונו בשלמות ובשמחה. תחת אחד השיחים אמר לי פעם ראש הישיבה בשם רבינו מרן הגרי"ז הלוי מבריסק, כי אפשר 'לגנוב' מאכלים מהגוף, אך שינה לא ניתן לגנוב מהגוף... והיה נראה בחוש כי רבינו זצ"ל בדק את הדברים הללו על גופו בניסיונות אינספור...

תמיד חניך וחזר על כך שוב ושוב כמה מאושר אברך שזוכה לשבת וללמוד. רבינו זצ"ל דאג לרומם אברכים בכל מצב, ולהחדיר בהם כי אברך צריך לדעת כמה הוא מאושר באדם והוא נזר הבריאה. אברך צריך להרגיש את השמחה והאושר שהוא נקרא 'אברך', באיזה מתיקות היה אומר רבינו לאברכים: "אני מקנא בך, אתה זוכה לשבת וללמוד,

לשבת ליד גמרא. אם אברך לא מעריך את האושר העצום הזה, זה בעצמו תוכחה". פעם נשא מספד גדול במוסד מסויים על רבינו הגדול מרן האבי עזרי"ל, לאחר סיום דבריו הגיעו שלושה מאנשי הצוות במקום לרבינו זצ"ל ואמרו לו כי במהלך משאו הוא הוציא להם את החשק לשאת בתפקידי רבנות ושררה, 'אנחנו רוצים לחזור להיות אברכים בכולל'...

תורה בעיון ובהיקף

השיעורים, עולם שלם בפני עצמו. השיעור תפס את כל מעיינותיו בימים הכי עמוסים, והיה יכול להיות לראש הישיבה ביקורת כלפי מי שהחסיר בשיעור. לילות ללא שינה של בניית נדבך על נדבך בסוגיא, כיצד ניתן לזלזל בזה... תורה לא קונים בשמיעת שיעורים למחצה לשליש ולרביע. תורה קונים בעמל, בעקביות, ברצינות. ואילו אלו שהיו מקפידים להשתתף בקביעות בשיעורים, הוא היה מרומם אותם ומחשיב אותם.

אצל רבינו זצ"ל לא היה מושג של לימוד בבקאות ולפוס ריהטא, אף בדברים שהוא לא עסק בהם בישיבה, או בסדר לימודו, לכל נושא היה נכנס כדרכו בשיא העיון עומק אחר עומק.

בכל סוגיא הוא חזר שוב ושוב באהבה ובהתרפקות על דברי רבותינו הראשונים

"אצלי ברור שאני אומר את האמת"...

בשיעוריו, שהיו מעמד של נתינת ומסירת התורה כצורתה וכנתינתה, היו לו השגות רבות על גדולי רבותינו האחרונים, אך באיזו יראה הוא חלק עליהם... בכל פעם קודם שהזכיר את שמות רבותינו, הוא דיבר במורא על עוצם גדולת תורתם וקדושתם: "רבינו הקצות החושן, רבי חיים הלוי, מפיו אנו חיים, אך אני בעניי לא זכיתי להבין את דבריהם..."

פעם לאחר שהזכיר כמה פעמים בשיעורים את דברי מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל בעניין 'אמירה' וחלק עליו, הזכיר לי את דברי ה'ברכת שמואל' בסוגי' של ידות בקידושין, כשהוא מפליג בגדלותו של הגר"ב ואומר כי בוודאי מי שלומד בספר 'ברכת שמואל', מתוסף לו יראת שמיים, וחזר על זה כמה פעמים.

והוסיף רבינו לומר כי בצעירותו ממש לא למד בזה. העזתי פני ושאלתי אותו האם נכונים הדברים המסופרים עליו בעניין, והתעניין מה המעשה, אמרתי לו כי העולם מספר שבצעירותו כאשר הגיע אליו הספר 'ברכת שמואל', הוא עבר על כולו בתוך זמן קצר מאוד. רבינו זצ"ל לא הגיב לדברים.

בליבו הגדול ובענותנותו, הודה נרגשות והראה שמחה מרובה, לכל אחד שהגיע להודות לו על השיעורים והשיחות בברכת 'יישר כח'. כשאני הודיתי לו, בכזו הארת פנים היה אומר לי: "החייטני". ויותר ממה שהודיתי לו, הוא החייני בקבלת הברכה...

לאחר אחד השיעורים כאשר ניגשתי להודות לו בברכת 'ייש"כ' על השיעור, הזכיר רבינו הגדול זצוק"ל את מה שהקשה וחלק על דברי רבינו מרן הגרי"ז זיע"א בתחילת מסכת בבא קמא, ואמר כי יום קודם לכן במהלך השיעור הוא גם הזכיר את דברי מרן הגרי"ז, אך לא הזכיר את שמו במפורש, ורק אמר "דברי מרן"... אך כוונתו הייתה לגרי"ז. ואמר רבינו זצ"ל במורא גדול, תוך כדי שהרים את ידו הק' קצת למעלה: "אצלי ברור שאני אומר את האמת, עם כל הפחד והמורא לחלוק על דברי הבריסקער רב..."

"יש פחד והאימה לחלוק על מוסרי התורה, כמה שיותר קרוב אלינו, יש יותר פחד לחלוק. ולפיכך יש פחד גדול לחלוק על הגרי"ז מאשר לומר דלא כרבי עקיבא איגר, היות והכרנו ממש בגדלותו..."

ברכת המזון של הבוגרים...

כידוע מידי שנה בשנה ביום היארצייט של הרבנית ע"ה, התאספו ובאו המוני אברכים תלמידי המובהקים של מרן זצוק"ל, בוגרי הישיבה לדורותיה, לשמוע דברי אלוקים חיים לחיזוק התורה לזכרה ולעילוי נשמתה, מפי רבינו מרן זצוק"ל, יחד עם מעמד 'סיום הש"ס' שנלמד לעילוי נשמתה הטהורה.

בשנה הראשונה שזכיתי לחסות בצל האילן הגדול, ביום היארצייט של הרבנית הצדקנית ע"ה, מאד התפעלתי מהציבור הגדול שהגיע, כולם אברכים אשר יראת שמיים בוערת ניכרת על פניהם, יחד עם עדינות מיוחדת השמורה לבני תורה.

לאחר סיום המעמד ליוריתי את ראש הישיבה לביתו, ובדרכנו אמרתי לו כי אני אחוז התפעלות מהבוגרים שיש לראש

הישיבה, איזה 'ברכת המזון' מרוממת הייתה... מרן זצ"ל למשמע הדברים הודה לי בחום במתיקות בענוותנותו ובירך אותי בברכת 'ישר כוחך'.

שנה לאחר מכן, שוב ניגשתי לרבינו ושיבחתי את הבוגרים החשובים שיצאו מישיבת "מעלות התורה" לתפארת כלל ישראל, והוא ממשיך כנגדי: "כן, והברכת המזון שלהם...". המאורע שהיה שנה קודמת כבר נשכח מזיכרוני, אך הוא זכר כל מילה וכל פרט היוצאת מהפה עד אין חקר.

יום הכיפורים בישיבה

ביום הכיפורים הראשון לשהותי בישיבה, בחרתי להתפלל את תפילות היום בבית מדרשו של אחד המשיגים בעיר ירושלים, ובערב יוה"כ נותרתי ללמוד בישיבה. ניגש אלי רבינו זצוק"ל להתעניין מדוע איני נוסע לביתי, ואמרתי לו כי ברצוני להתפלל במקום המדובר, והוא אמר לי כי יש שם תפילות יפות ובירכני ב'חתימה טובה'.

שנה חלפה, ובהתקרב יום הכיפורים ניגשתי לשאול את רבינו האם יש לי רשות להיות ביום הכיפורים בהיכל הישיבה, "בוודאי" הוא עונה לי, "אך יש לי טענה עליך, כיצד לא הגעת כבר לפני שנה להתפלל ביום הכיפורים בישיבה, הרי אתה לומד פה..."

זו הייתה זהירותו וחרדתו של מרן זצוק"ל על כבוד כל אחד, אך לצד זאת תוכחה אני צריך לקבל. לשם כך הוא חיכה בשתיקה שנה שלימה, ורק לאחר שאני מביע את רצוני להתפלל בישיבה, אני 'מקבל' את הגערה בכזו אהבה: אם אתה לומד בישיבה, אתה צריך גם להתפלל בישיבה.

שנה נוספת חלפה, והבעתי את רצוני בפני רבינו זצ"ל להגיע יחד עם הילדים לירושלים ביום הכיפורים. והנה לפתע הוא שואל אותי מדוע איני נמצא בבית ביום הכיפורים, עניתי כי מאחר וביום הקדוש בין כך שוהים בכל שעות היום בבית הכנסת, ולא נמצאים בבית, יוצאים השכם בבוקר וחוזרים לאחר צאת הכוכבים.

אז פנה אליי רבינו הגדול זצוק"ל: "יש את השעות של ערב יום הכיפורים עם הילדים, ויש את מוצאי יוה"כ עם הילדים...", אני הבנתי מיד את רצונו ואכן שבתתי ביום הקדוש בביתי שבתפרח. לאחר מכן כאשר אמרתי לרבינו כי רעייתי שתחי' שמחה על כך שהייתי בקרבת מקום ביום הכיפורים, הוא אמר בהתרגשות גדולה: ברוך שכיוונתי...

"אולי יבינו אותי רק כשאשכב על הרצפה, מכוסה בטלית..."

לפני קרוב לשש שנים, כאשר ייסד רבינו זצוק"ל את בטאון עולם התורה, התקשרו רבים לשאול מדוע ראש הישיבה אינו כותב מכתב תמיכה בבטאון החדש, וכידוע רק לאחר תקופה זכינו למכתבו של רבינו זצוק"ל בעניין, על אף שכמובן מהלך הקמת העיתון והתנהלותו נקבע על שולחנו. שאלתי אותו לפרש הדבר, והוא בחמתו ענה לי: "אם אני יכתוב מכתב אחד, ייצאו שני מכתבים נגד..."

לפני שמונה שנים, בשנת תש"ע, התפרסם כי יוזמה מסויימת לחיזוק לבני הישיבות

אמר מרן זצוק"ל כי זה מעשה שטן שהיום חסר את הרב קרלנשטיין, מאחר ואין בכוחו לדבר ברכים.

הזכרתי לראש הישיבה זצ"ל את חסרונו הנוקב של הגאון המופלא רבי משה מרדכי שוליינגר זצוק"ל והסכים לדברים, ומיד סיפר לי המעשה שאירע ביום הבחירות, כאשר הרבנית אפוליון שתחי' הלכה לקברו של הגרמ"מ זצ"ל וביקשה רחמים על ציבור בני התורה, והפליג רבינו זצ"ל בשבח המעשה.

הקרירות גרועה מהכל

בכל השנים האחרונות, בהם יהדות העולם געשה ורעשה מכוחו ועל ידו, ובפרשיות דרכים בהם כל העולם המתין למוצא פיו, ורבינו הגדול זצוק"ל הרגיו ממלכות, הוא דאג לכבד מאד את כולם באופן נדיר. הוא חזר רבות על כך שהוא אינו כופה דעתו על איש. ופעם כאשר הגיע אליו משהו בטענה מדוע בירך לשלום אדם שהיה בוויכוח עמו, הוא נחרד מהשאלה ואמר לי: "זה צורה לא לומר שלום ליהודי?!"

במשך השנים האחרונות הוא כאב וחרד כידוע על הקרירות המתחוללת בציבור החרדי, וממש נחלה על זה, והיה נוהג לחזור ולהדגיש כי הקרירות הפושה בציבור החרדי, יותר חמורה ומפחידה מכל הגזירות הניתכות על ידי השלטונות.

פעם דיברו כי מתארגנים לערוך 'קבלת שבת' ברחוב עזה ברחביה, עקב חנות שרח"ל פתחה את שעריה בשב"ק, ומרן זצוק"ל מאד כאב על הפרצה ואמר כי זה באשמנתו, ומתי שאצלנו הכל מותר ועל הכל אפשר לוותר, והכל מותרים לך והכל שרויים לך, ממילא יש פרצות ומתרבים אף חילולי השבת רח"ל. וכידוע הן הדברים שאמר מרנא הגר"ס וכן מרן האבי עזרי.

יש בציבור "תבערה של קרירות"

למחרת עצרת הרבבות בר"ח ניסן תשע"ז כנגד גזירת הגיוס, כאשר במהלך העצרת כזכור נשא רבינו זצוק"ל משא חיזוק מרטיט, ניגשתי להודות לו על הדברים ואמרתי כי

הדברים היו 'יוצאים מן הלב', ומיד אמר בענווה כי כולם דיברו יוצא מן הלב. והוסיף רבינו זצוק"ל: "תמיד היה ירידת הדורות באופן שהבינו שיורד בסדר מסוים, אבל עכשיו ירד בבת אחת ממש פלאים, יש איזה שיגעון וטרורף שעוזרים לזה, ממש נורא, לא זכור שהיה דבר כזה. לפני כן החזון איש עצר את הירידה קצת וכן הרב מברסק עצר את הירידה, אבל עכשיו זה ממש נורא".

באותם ימים הגיע אליו אחיינו הרה"ג רבי צבי אויערבאך שליט"א, ואמר כי הציבור מאד התחזק והתפעל מהגדרת מרן זצ"ל במשאו, כי כיום יש בציבור "תבערה של קרירות", ואף אנשים שלא הגיעו להשתתף בעצרת התפעלו מהדברים. לשמע הדברים הייתה קורת רוח לרבינו זצוק"ל ואף חזר על כך מספר פעמים, כי אכן כיום דואגים 'להבעיר' את הקרירות.

"פשעתי, פשעתי"

מלבד כל התפילות המרטיטות והנודעות של רבינו הרה"י זצוק"ל, שזעזעו כל אדם שזכה להיות במחיצתו בשעת התפילות, פעמים ושמעו אותו מתחנן בבכי ב'רפאנו' על שמות החולים, והיה זה סימן כאשר רבינו מוציא את ה'פתקאות' מהכיס, אות הוא כי אוחו הוא ב'רפאנו'. במיוחד בחודש האחרון, כאשר רבינו זצוק"ל התפלל תפילת לחש במישוב, זכינו לשמוע כיצד מזכיר בפירוט כל שם ושם, בבכי ותחנונים.

בחודש האחרון, כאמור, בהם היה שרוי בחולשה גדולה לאחר הצנתור בליבו, התפלל הרה"י כשהוא מיושב, אך בשבוע האחרון לחייו החל לשוב ולהתפלל בעמידה בחלק מהתפילה.

לאחרונה הזכרתי לרבינו זצוק"ל שם של חולה לרפואה, לאחר סיום לימוד המשניות שלאחר תפילת שחרית, ולפתע עצם עיניו וכל גופו הזדעזע כפשוטו, והזכיר יחד עוד שמות לרפואה שלימה.

כאשר התפלל מיושב, הטינו אוזנו ושמענו אותו כאשר הגיע ל'שמע קולנו', בשברי מילים זועק בלחש בלב נשבר ונדכא: "פשעתי פשעתי פשעתי, אני אני, חטאתי, חטאתי. גלוי וידוע לפניך... רבש"ע... שנוכה לתשובה עילאה...". וכך ב'יהיו לרצון' בסיום התפילה, כמה היה זועק ומתחנן, "ונפשי כעפר לכל תהיה" שוב ושוב ושוב, "ונפשי כעפר לכל תהיה", ביטול כליל, התפשטות הגשמיות.

תורה מעל הכל

אך לצד עבודת התפילה הנוראה שלו, וכפי שהדגשנו בתחילה, בד בבד עמד בראש מעיינותיו של אבי הישיבות זצוק"ל: עמל ועיון התורה!

ביום חמישי האחרון לחייו, הגיע אליו בחור ואמר כי הוא מרגיש בעצמו כי הוא מתעלה בתפילתו ומתחבר לתפילה, יותר ממה שמצליח להתעמק ולעמול בלימוד התורה. הרה"י שמע את הדברים והחל לחזקו כי בוודאי שמעלת התפילה היא לאין ערוך, אך צריך לדעת כי העיקר זה התורה, וחזר על מכתבו של החזון איש שהיה שגור על לשונו. ובאותו ענין סיפר כי בצעירותו סיפר לגאון מטשעבין זצ"ל כי תלמידיו הגדולים של מרנא הגאון רבי ישראל סלנטר, רבי איצלי'ה

בלאזר ורבי נפתלי אמסטרדם ועוד, הודיעו פעם כי ברצונם ללמוד 'תורה לשמה', ולאחר תקופה הלך הגר"ס לראות בלימודם, ואמר להם כי הוא רואה את ה'לשמה', אך אינו רואה את ה'תורה'... והגאון מטשעבין נהנה מהדברים.

ככלל, שליטתו ובקיאותו בכל מרחבי הש"ס, תורת הנגלה ותורת הנסתר, היו מבהילים עד לדקדוקי לשונות בגאונות השמורה לגאוני התורה מדורות קודמים. לצד זאת, ניתן לומר כי לא נמצאה מימרא מגדולי התורה, גדולי החסידות, גאוני תורת הנסתר, שלא הייתה שגורה על לשונו. בכל שיחה עמו זה היה מפליא, כיצד ברגע כמימריה כבר היה מביא 'קישורים' לנושא, מדברי חז"ל או רבותינו האחרונים, וגדולי המוסר, או מעשה רב של רבותינו האחרונים.

מרן הגר"ש אלישיב - אחרון הגאונים

בחודש סיון תשע"ג, שנה לאחר הסתלקות גאון הגאונים רבן של ישראל מרן הגר"ש זיע"א, אמרתי לרבינו מרן זיע"א כי הנה כבר עומדת לחלוף שנה מפטירת מרן הגר"ש, מיד אמר כי נראה שכבר עברו מאה שנה מפטירתו, וחזר ואמר כי כל הגזירות הנוראות החלו מאז מחלתו של מרן הגר"ש.

תחת אחד השיחים, כאשר נכנסתי להיפרד מרבינו זצוק"ל לפני הנסיעה הביתה, האריך מרן במעלת עיון התורה, שעיקר הלימוד זה העיון, ודיבר אודות בחור אחד נ"י שמשיקע יותר בבקיאות וטען שחסר אצלו העיקר, כי העיקר הוא ההבנה העמוקה והבהירה בסוגיות.

וסיפר מרן זצ"ל על רבנו מרן הגר"ש זצ"ל כי מיום עמדו על דעתו ממש לא למד במהירות עד יומו האחרון, אלא כל דבר בהבנה עמוקה, ללא הבדל כמה זמן זה ארך לו, עד שהבין היטב, ופעמים עמל אף לילה שלם על דברי 'בעל המאור' אחד, כל דבר טוב בעיון ובהבנה, וזו אהבת תורה אמתית, וחזר מרן זצ"ל על כך כמה פעמים שזו אהבת תורה באמת.

ואמר רבינו בענווה נוראה כי אף הוא היה נוהג ללמוד כך בעיון, אולם בצעירותו היו פעמים ותקופות שלמד מהר.

ובהקשר ללימוד בעיון, סיפר כי פעם היה נוכח עם אחד מגאוני הדור זצוק"ל אצל מרן הגר"ש זיע"א ודיברו ובללו ש"ס בבלי ירושלמי וכו', וכשיצא אותו גאון, התבטא עליו הגר"ש ברצינות ובכאב כי 'זה לא אותו דבר כמו שהיה קודם'... ותיאר זאת רבינו זצ"ל כמה פעמים כיצד אמר זאת, והתפעל מהבנתו העמוקה והחדה של רבינו הרב אלישיב זיע"א בדקות שבדקות.

וכידוע בשעת יציאת נשמתו של רשכבה"ג מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, יצא אבינו רוענו מרן זיע"א מחדרו בבית החולים והתבטא עליו כי הסתלק 'אחרון הגאונים', והוסיף כי גם בדור קודם היה מרן הגר"ש בגדר 'חידוש'.

הגאון מטשעבין זצ"ל

ביום היארצייט למרן הגאון מטשעבין זיע"א, זכינו לשמוע כמה מילי מעלייתא לזכרו מפי קדשו של רבינו אבינו רוענו זיע"א.

באימה גדולה שאלתי אותו על כך שמזכיר תמיד את הגאון מטשעבין בין מוסרי התורה: החזון איש, הרב מבריסק והאבי עזרי, וכמובן שהקדמתי לשאול האם מותר לי בכלל לשאול בדבר.

"אני שמח על כך שאכפת לך ואתה שואל" פתח מרן זצ"ל, "בוודאי שהיו עוד גדולי עולם, אך לגאון מטשעבין הייתה השקפה חזקה וברורה באופן מיוחד, וגם בהנהגה היו באים לשאול אותו,

"ודאי שבלי רשותו של מרן הסטייפלער לא הייתי פותח את הישיבה"

ניצוצות

מאד אצל רבינו מרן זיע"א ובחייהם ובמותם לא נפרדו, נסע רבינו כליל שישי לשכונת קטמון לישיבת 'יד אהרן', בכדי לשבת וללמוד בדווקא על מקומו של רבי עקיבא זצ"ל, כאשר בני הישיבה מגיעים לדבר עמו בלימוד בעומק הסוגיות.

בשלהי חודש אייר תשע"ז הסתלקה הרבנית טרגר ע"ה אחותו של ראש הישיבה זצוק"ל והספיד בלווי' דברים נוראים כי לקחו לנו חתיכה מהלב וכו', לאחר מכן ביום חמישי באמצע ימי השבעה, נכנסתי כדרכי אחר הצהריים להיפרד, הוא אמר כי לקחו לו את ה'טועמיה חיים זכו', וחשבתי שכוונתו לשב"ק שהוא אבל בפרסום, אך רבינו זצ"ל אמר: "גם בשבת קודם שידעתי שמצבה קשה, לקחו לי את ה'טועמיה' שזה הסוגיות העצומות על מסכת שבת שלומדים כעת בישיבה"ק, ממש באמצע הסוגי' וכו'".

והוסיף ואמר בארוכה: "הקב"ה גוזר צער, הוא מתחשב בכל הצער מסביב וכו', ומה שהקב"ה לקח לי את הסוגי' גם זה מחושבן בצער..." ואח"כ המשיך לומר בחום 'והחי יתן אל לבו', רואים שאדם רואה מיתתו והלוויות בעולם וממשיך כהרגלו, מכיוון שרואה ולא מתבונן, ובחטף בעלמא רואה את הכל, ולכן כתוב 'והחי יתן אל לבו', רואים שצריך תמיד 'יתן אל לבו' כי בלי זה ח"ו הכל מתקרר, ואם לא מתבוננים יכולים להמשיך במרוץ החיים והפסוק צועק 'יתן אל לבו'.

ונזכרתי באותה שעה מה שכתב החובת הלכות בפרוש 'והחי יתן אל לבו', הכוונה למי שלבו חי ולא מת והן הן הדברים.

רבינו זצוק"ל סיפר על אביו מרן הגרש"ז זצוק"ל שהיה פעם סנדק ובבוקרו של אותו יום הוא התפלל שחרית בבית הכנסת שלא ידעו שהוא הסנדק, ואף הוא לא סיפר להם, ולפיכך אמרו תחנון. וסיפר כי כך גם היה מעשה עם מרן הרב שך זצוק"ל. ואמר רבינו זצוק"ל כי אם לא מכירים את בעל הברית או הסנדק, וכן בעל שמחה וחתן, ממילא לא שמחים איתו.

וסיפר רבינו כי באחת ההזדמנויות אמר לגרשז"א איזה רה"י חשוב, ולא אמר שמו משום לשון הרע, כי חסר לו באהבת ישראל, מאחר ואם היה מודיע למתפללים על הברית, כולם היו שמחים, אך אביו הגרשז"א לא היה מרוצה מהטענה ולא קיבל את הדברים.

אך לגופו של עניין אמר ראש הישיבה כי לעניות דעתו אדרבה צריך לספר, בכדי שכולם ישמחו, שזה מטרת הפטור מתחנון.

בשמחת הברית שהתקיימה לבנו של הרה"ג ר' יעקב וידר שליט"א בן הגאון רבי צבי וידר שליט"א וחתנו של הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א, שימש רבינו זצוק"ל כסנדק, אך בתפילת שחרית בבוקרו של יום הוא אמר תחנון. לאחר הברית אמר שלא יחשדו בו שחלילה אינו מקיים את ההלכה, ומה שאמר תחנון משום שידוע כי עדיין לא הסכים לקבל את הסנדקאות, והוסיף בבדיחותא ואמר כי בכלל לכאורה לא היה צריך בישיבה לומר תחנון היות וגם האבא וגם שני הסבים הם בני הישיבה והיו כשמחת הישיבה.

בברית עצמה, זכינו לראותו בהתרגשות עצומה, ובשעה שאמר אבי הבן 'שמע ישראל', 'אנא ד', וכו' עמד רבינו עם הפנים לקיר ובכה בכי רב, והיה זה מחזה מרטיט, ובשעת מעשה חשבתי כי רבינו זצוק"ל חש בהתרגשות נדירה מכיוון ש'בני 'בנים' הרי הם כבנים"...

בתקופה הראשונה להקמת ישיבת "מעלות התורה", הגיע בחור תשוב חו"ל וסיפר כי הוא הלך להיוועץ במשגיח רבי שלמה וולבה זצוק"ל לאיזו ישיבה ללכת ללמוד, והרב וולבה ענה לו כי הישיבות המובחרות הם ישיבת 'קול תורה' וישיבת 'מעלות התורה', ואח"כ אמר כי הוא אינו יכול להמליץ לו על ישיבת 'קול תורה' מפני שיש לו נגיעות, כידוע שהרב וולבה זצ"ל היה אומר שיחה בישיבת 'קול תורה' במוצ"ש אחת לשבועיים. ורבינו מרן זצ"ל כשמוע את פרטי המעשה, מאד התפעל מהנקיות של הרב וולבה זצ"ל, עד כדי שחשש עצמו מנגיעות.

בשיעור בסוגיא של אש דף כב. בתוס' ד"ה ממונא, שמסר רבינו זצוק"ל בחודש שבט תשע"ז, הביא רבינו את שיעורו המפורסם בגחלת ושלחבת לעניין ע"ז, שהבין בדברי הרא"ש בביצה דלא כהט"ז ורע"א והמשנה למלך, וסיפר לאחר השיעור בארוכה ואמר כי חי מול עיניו המשא ומתן שערך בסוגיא עם רבינו הסטייפלער זיע"א, ושהסכים עמו בזה.

ואמר כי באותה הזדמנות הייתה לו שיחה ארוכה עם הסטייפלער גם בעניין מה שהזכיר לפני כמה חודשים בשיעור לעניין איסורי הנאה בדברי החת"ס והרמב"ן במס' ע"ז, שרבינו זצוק"ל טען שאין כזה רמב"ן וכו'. ואמר רבינו כי אז הסטייפלער שמע יותר טוב ולא היה צריך לצעוק לו באוזן. אולם במשך השנים כבר היה קשה להאריך עמו בדיבור, רק היה כותב לו על הדף.

ניצלתי את ההזדמנות ושאלתי על מה שמפורסם בעניין הקמת ישיבת "מעלות התורה" בשם מרן הסטייפלער, כי התנאי לפתיחת הישיבה הוא שיקבעו סדר לימוד מוסר, ואמר רבינו זצוק"ל: "ודאי שבלי רשותו של מרן הסטייפלער לא הייתי פותח את הישיבה" עכ"ל, והוסיף שיש בזה קצת אריכות, אך אין המקום כעת.

וכבר כתוב בכת"י של ראש הישיבה על מסכת יבמות, שדיבר בסוגי' שם עם מרן הסטייפלער ומה שענה לו באריכות.

פעם עלתה שאלה האם להציע שידוך שהאבא של הבחור הוא בעייתי בענייני דעות וכדו', ואמר שאין לחוש כל כך, כשהוא מביא מעשה בתלמיד חכם שהוא מכיר שהציעו לו בבחירתו הצעת שידוך שהאבא של המדוברת היה מקולקל בהשקפות, ואמר החזון איש כי גם ליעקב אבינו לא היה שווער כ"כ טוב ובכל זאת השתדך, ואכן אותו ת"ח שמע לדברי החזון"א והשידוך יצא לפועל וזכה להקים בית לתפארת.

בשמחות נישואין בהם ראש הישיבה זצוק"ל סידר חופה וקידושין, הקפיד שלא ימלאו כוס של ברכה ביין עד הסוף. פעם בעת שמחת נישואי בחור מהישיבה, מילאתי את הכוס עד הסוף לבקשת אחד הרבנים במקום, אך רבינו שראה זאת אמר לי כי יש לחוש שאם הכוס מלא, היין עלול להישפך על השמלה של הכלה כפי שקורה בדרך כלל.

ביום השלושים להסתלקותו של הגאון רבי עקיבא קיסטר זצ"ל מר"י 'יד אהרן', בקיץ האחרון, אשר כידוע היה חביב

וגם מבני ברק הגיעו לשאול ולהיוועץ בדעת תורתו. בני תורה רבים מהישיבות הקדושות קיבלו את דעתו ולדבריו היו השפעה חזקה כמעט על כולם".

וסיפר רבינו זצ"ל, כי הגה"צ ר"ד פרנקל זצ"ל שהיה כידוע הרבה אצל רבותינו החזו"א, הרב מבריסק, והאבי עזרי זיע"א, היה פעם בליל ראש השנה בירושלים ורצה להיכנס לרבנו הרב מטשעבין, אך חשש שהשעה מאוחרת, וכאשר התקרב לביתו, שמע קצת רעש ודפק בדלת, ומצאו לומד עם חתנו הגרב"ש זצ"ל מסכת יבמות, והתנצל ר' דוד על השעה המאוחרת, אך הופתע לשמוע כי הם עוד בכלל לפני הקידוש והסעודה...

והוסיף רבינו זצוק"ל: "היה פעם בבחירות שהתקיימו לעירייה בבני ברק, רצו ללכת ביחד עם אחרים [רבינו זצ"ל לא פירט], והחזון איש ביקש לשאול את הרב מטשעבין, ואכן הגיעו לשאול אותו ונענו בשלילה, כי אין לעשות את המהלך המדובר. החזון איש קיבל את תשובתו השלילית של הרב מטשעבין והביע קורת רוח מהתשובה, באומרו כי על אף שכעת זה נראה שמשתלם לעשות מהלך מסוים, אך לדורות זו ההוראה הנצרכת".

ובסיום דבריו הפטיר רבינו זצוק"ל באנחה ובכאב: "אוי לאותם שראו וידעו דעתו ולא מקיימים דבריו, עתידין הם ליתן את הדין על כך..."

באותה הזדמנות הראיתי לרבינו ראש הישיבה זצ"ל בשו"ת "דובב מישרים" ח"א להגאון מטשעבין, מה שכותב חתנו בהקדמה, שהיו לו עוד עשרה כרכים כתובים לשו"ת ואבדו, אך מרן זצ"ל מיד שלל את הדברים וסיפר: "מיד לאחר פטירתו של הרב מטשעבין, הוציא... חוברת סיפורים וכתב בשם ר' שמואל אויערבאך (כך אמר לי רבינו את שמו) שהיה לרב מטשעבין זצוק"ל עשרה כרכים... ויבדלחט"א פגשתי אותו ואמרתי לו, הרי אתה פוגש אותי כמעט כל יום בזכרון משה וכדו', מדוע לא שאלת אותי האם הסיפור אמת, וענה שרק שמע וחשב שזה אמת וכו' וכו' ואחד המוציאים לאור אמר לי כי אם כל סיפור נתחיל לברר היטב, לעולם לא יצא הספר לאור..."

והוסיף רבינו זצוק"ל בזה"ל: "אני שמעתי מפ"ק זי"ע שנשאר לו עוד חלק ב', או חלק אחד אחר, שהיו שם דברים מאד חשובים. זה שמעתי מפ"ק".

מורא ליד החזון איש

בחודש חשון תשע"ז, כאשר הסתלק הגאון רבי נתן שולמן זצ"ל, העלה רבינו מרן זצוק"ל את דמותו כפי שהכיר עוד בצעירותו לאחר נישואיו כאשר התגורר בשכונת 'שערי חסד', ולמד בביהכ"נ "הגר"א" כמה שנים ואח"כ עזב לב"ב.

וסיפר רבינו הגדול זצ"ל כי אירוסיו של רבי נתן זצ"ל התקיימו בעיר בני ברק בהשתתפות החזון איש זיע"א, והאבא מרן הגרש"ז זצ"ל נסע לבני ברק לכבוד בית חמיו הגרי"מ שליזנגר זצ"ל להשתתף בשמחה, ובחזרתו היא היה בועזוע, היות וראה שני אנשים חשובים ות"ח אשר ישבו ליד החזון איש ועשו קצת מילי בדריחותא, והיה נסער מזה מאד.

ואמר רבינו זצוק"ל ללמד זכות על אותם תלמידי חכמים, כי הם היו רגילים עם החזון

איש, ומסתמא אין לשון הרע לומר מי אלו היות והיו רגילים... וכנראה שכוונת רבינו זצ"ל הייתה שאביו הגרש"ז זצ"ל לא עבר על לשה"ר.

ותחת אחד השיחים סיפר רבינו זצוק"ל כי פעמיים פגש אביו הגרש"ז את החזון איש, מלבד חלופת המכתבים שהייתה ביניהם, והאריך על תוכן הנידון שהיה ביניהם בחידושים גדולים בהלכות שבת, והזכיר רבינו כי על אחד החידושים הגדולים שמרן החזון איש אמר, התבטא אבא כי צריך רשב"א לחידוש כזה, ומרן החזו"א ענה כי לא צריך רשב"א לזה. והוסיף רבינו זצוק"ל: 'אני פעם הוספתי בזה, כי הרשב"א אמר את זה...'. וכוונתו הייתה לרבינו החזון איש.

נקיות

הנקיות המבהילה של רבינו הגדול זצוק"ל ידועה ומפורסמת והתבטאה בכל תחום שהוא. בעשרת ימי תשובה תשע"ה, ניגש ידידי הרה"ג רבי אברהם ארונובסקי שליט"א למרן זצ"ל, וביקש לשאול אם אפשר לפרסם בעיתון כי בערב יום הכיפורים רבינו זצ"ל יזכיר כל שם בנפרד לאלו שתורמים עבור 'הקן להצלת עולם התורה מגזירת הגיוס', מאחר ואם מפרסמים בזה הלשון יתעוררו הציבור לתרום עבור הקן, הנמצאת בחובות. מרן ראש הישיבה שמע את הבקשה ובלשונו הק' בענווה יתירה ונוראה החל לחשבן את סדר יומו בערב יום הכיפורים... "אני חוזר מהמקווה, אומר קצת תהילים..." **"ואני מפחד שלא יהיה לי זמן לעבור על כל שם בנפרד..."** "הרי זה גניבת דעת..."

נורא נורא נורא, זה היה מבהיל לשמוע עד היכן מגעת הנקיות של הראש ישיבה והפחד שיכתבו כי הוא מתפלל על שמות התורמים. לבסוף פרסמו בעיתון כפי הנוסח שאושר על ידי רבינו זצוק"ל מבלי להזכיר כי רבינו יתפלל על השמות בפרטות.

מעשה נוסף המוכיח על הנקיות של רבינו מרן זצוק"ל. בכל השנים היו מגיעים בחורים רבים בתקופת הרישום לשיבות, לשאול ולהיוועץ לאיזה ישיבות גדולות ללכת, וכן ישיבות קטנות וסמינרים. והדברים מפורסמים וידועים שרבנו זצוק"ל לא כפה ח"ו אף אחד, אלא מכון לפי דרכו ויחודו של כל בחור ובחור, ופעמים כאשר 'רשמים' של ישיבה פלונית שלחו בחור להיוועץ ברבינו ואף קבעו תור להתייעצות, וביקשו לומר לרבינו כי ישיבתם מאד תואמת לאופי הבחור המדובר וכו', אולם מרן זצוק"ל היה יושב עם הבחור ובחכמתו ירד לנבכי נפשו ואם ראה שמוטב לו ישיבה אלמונית, כיוון אותו לזה. ובעצם הדברים הללו פשוטים ואינם צריכים ליכתב, אלא משום שבדורנו הירוד ה"י מופעלים לחצים וכדו'.

סדר הסליחות

סדר ה'סליחות' בימי הרחמים והסליחות מידי שנה בשנה של רבינו הגדול והקדוש זיע"א ראוי ליריעה נפרדת. בכל שנה ושנה

הוא עמל עם התחדשות והרגשות נוספות בכל סליחה וסליחה. בימים בהם נוהגים בהיכלי הישיבות לדלג מקצת מהסליחות בימי עשרת ימי תשובה, נהג אף רבינו זצ"ל לדלג, אך בכל שנה ערך מחדש בחיזוק עצום את סדר הסליחות לבני הישיבה.

בסליחות הנאמרים בצום גדליה, הקפיד מרן זצ"ל תמיד לומר את הפזמון "עזוב נא בן אדם" וכו' בהתעוררות גדולה, והיה דופק על הסטנדר שלו כמה פעמים בכדי שכולם יאמרו ולא ימשיכו כנהוג בישיבות שמדלגים פיוט זה. מספר פעמים אמר לי כי אינו מבין מדוע מדלגים את הפזמון הזה, הרי זה מאד מעורר.

קצרה היריעה מלהאריך על חרדתו המוחשית של רבינו זצוק"ל בימים הנוראים, ובפרט בזמני ה'תקיעות', אז היה פחד ואימה בסביבתו, כאשר מרן זיע"א בשרעפי קודש מדקדק לשמוע ולצאת ידי חובת מצוות תקיעת שופר דאורייתא כפי ששמע וראה מידי שנה בצעירותו אצל רבינו מרן הגרי"ז הלוי זצוק"ל, בשיטות שונות וכמנהג בית בריסק.

שאלתי את ראש הישיבה האם אף ביום השני של ראש השנה, שהתקיעות הם מדרבנן, יש עניין לשמוע כל השיטות של התקיעות כנהוג בכמה מקומות, וענה לי כי באם יש מי שתוקע בשיטות נוספות, אז מדוע לא לשמוע. וסיפר כי מידי שנה מגיע אליו לאחר התפילה בעל תוקע תימני מומחה, ואמר לו רבינו שלא יטרח להגיע ביום השני ומספיק שמגיע רק ביום הראשון.

כבוד התורה ללוות אדם גדול

בכל מעשיו הקפיד להחיות את ההרגשים בכל פעם מחדש. כמה פעמים זכינו לשמוע בהלוויות של גדולי תורה, כי עצם הלוויי מהווה 'כבוד התורה'. כך שמעתי בהלוויית מורנו הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, כאשר רבינו אמר לנהג כי לא סתם נוסעים פה, זהו כבוד התורה. וכן בהלוויתו של הגאון הגדול רבי יששכר מאיר זצ"ל, אז רבינו נסע במיוחד לנתיבות והלך זמן רב ברגל ונשאר עד סתימת הגולל, הוא התבטא כי זה כבוד התורה.

וכן בהלוויית אשר חבר הרבנית בורנשטיין ע"ה אשת הגרש"י בורנשטיין זצ"ל, שהתקיימה במוצאי שב"ק, לאחר שנגמרו ההספדים נסע רבינו אחרי המיטה עד לקבורה אחרי שעה אחת וחצי בלילה ואמר כמה פעמים כי זה כבוד התורה שמלויים אשת חבר.

וראיתי לאחרונה מעשה כעין זה מרבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א שבאו לבקש לדחות את הלווית הגאון רבי ראובן פיין זצ"ל לאחר שעות סדר א', מפני ביטול תורה, וענה מרן זיע"א כי אדרבה עצם הלוויה זהו כבוד התורה.

כאשר הסתלק רש"ז זוננפלד זצ"ל, בתחילת חודש אלול. באותו יום מסר ראש הישיבה זצ"ל שיעור ראשון לזמן זה, ומאד קיצר באמצע השיעור ולאחר ארבעים דקות הפסיק את השיעור ונסע ללוויה, במחשבה לחזור מיד, אולם ההספדים התארכו ולפיכך התעכב עד תחילת מסע הלוויה. לאחר מכן אמר כי מאד מצטער על כך וצריך לעשות תשובה ע"ז שהפסיק את השיעור באמצע,

ואף קיבל את העונש על כך שגמר את השיעור מוקדם לחינם, על אף שהיה מספיק בכל מקרה את הלוויה...

"כל ישראל ערבים"

דאגתו של ראש הישיבה זצוק"ל לכל יהודי חרגה הרבה מעבר לגבולות הישיבה, עד שנחלה על כל בקשה של יהודי שהוצרך לעזרה וסיוע. בגאונות מבהילה הוא ירד לנבכי הנפש וחש כי האדם שלצדו זקוק לעזרה וסיוע, וכידוע כמה כל אחד שישב לצדו חש כי הראש ישיבה 'קורא אותו' וחי את הרגשותיו ומצב רוחו.

בשבתות בהם לא שהה במעונו, דאג לפני שבת שיתקשרו לאלו המגיעים מחוץ ל'שערי חסד' מידי שבת להשתתף בשיחות בליל שב"ק, ובשעת רעווא דרעווין בצאת השבת, ולהודיע להם כי בשבת הוא לא שוהה בביתו, בכדי שחלילה לא יטרחו להגיע לשווא.

מעשה שהיה בבחור מתלמידי אחד הישיבות המובחרות, שהיה באמצע שידוך שכמעט ונסגר בכי טוב, וברגע האחרון עלתה שאלה קשה, כאשר ראש הישיבה נכנס לעניין ובצירוף עם רבותיו של בחור ותלמידי חכמים נוספים, הוא הכריע שעל הבחור להוריד את השידוך. אולם אותו בחור שלא הכיר כלל את ראש הישיבה, חפץ לשמוע את ההוראה מפיו והתקשר לשוחח עמו ולאחר מכן אף הגיע למעונו, כאשר ראש הישיבה מקדיש לו זמן יקר לעודד את רוחו. וסיפר לי הבחור היקר הנ"ל כי התנצל בפני רבינו וביקש את סליחתו על כך שהוא גוזל מזמנו ומטריח אותו. אולם מרן זצוק"ל בענווה והכנעה נוראה עונה לבחור הצעיר: "כל ישראל ערבים..." וכאשר שאלו הבחור במה הוא צריך להתחזק, חש ליבם של ישראל זצ"ל בצערו: "אפילו אם היו לך עברות, כבר התכפרו במה שקרה לך מביטול השידוך וכל הסובב. אך בכל זאת צריך ללמוד בשמחה וכן להתפלל טוב. אאמו"ר זצ"ל היה אומר לברך בכוונה ולשמוע ולהבין מה שאומרים בברכות ובברכת המזון".

באמצע קבלת הקהל...

כידוע וכמעט אין לדבר סוף גודל מפעלותיו של רבנו זצוק"ל בענייני חסד וצדקה, וניתן לכתוב על כך גליונות שלמים ויגמר הקולמוס והקלף ולא יגמרו המעשים בכל התחומים לכל אדם ללא גבול. מעשה נורא שהייתי עד לו לפני כשנתיים, בתקופה בה היו עניינים העומדים ברומו של עולם, ונושאים רבים שיחרו לפתחו של רבינו זצוק"ל ולהכרעתו בשאלות גורליות.

לפתע באמצע קבלת הקהל בבוקר כאשר רבים ממתינים והרוחות סוערות, פונה אליי רבינו ראש הישיבה זצוק"ל ומבקש ממני בענוותנותו לדאוג לאברך פלוני מהישיבה שהוא מיוחד בהתמדתו:

"נראה לי שכדאי למצוא לו חברותא ללימוד בעיון, היות ויכול הוא יותר להתפתח בלומדעס' וזה העיקר..." והוסיף ואמר: "אני יושב עליו כבר הרבה זמן... אם היה לאברך הנ"ל בעיה גשמית כולנו היינו רוצים לעזור לו, ועכשיו בוודאי צריך לעזור לו להתקדם בלימוד התורה בעיון"...

הדברים נוראים למתבונן, למכירים את מצב הטרדות העצום שהיה מונח על כתפיו

של רבינו זצוק"ל, ובפרט בשעות קבלת הקהל, כיצד אבי האומה וליבם של ישראל אשר משא הדור כולו על כתפיו הצנומות, מפריע לו תוספת עלייה בלימוד של אברך תלמיד חכם, זה נוגע לליבו ולא נותן לו להמשיך בסדר היום הלחוצ...

ממתנים לסיום השיחה החשובה

מעשה נוסף שאירע לפני כשנתיים בחודש אדר ב' תשע"ו, הייתי באמצע ארוחת הצהריים ונקראתי לפתע לראש הישיבה זצוק"ל. כמובן שמיהרתי לעלות, וראיתי אשה מבוגרת יושבת בפתח הדלת וממתינה. כאשר נכנסתי למעון הקודש, שאלני רבינו הגדול זצ"ל האם יש בידי סכום כסף להלוות בשביל הצדקה, והמשיך ואמר: כמה צריך לתת לה והרי היא אלמנה, נכאמור היא הייתה אשה מבוגרת מאדן, ואז הפטיר ופסק כי ברצונו להעניק לה אלף שקלים. הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א חפץ להוציא לה את סכום הכסף, כמו שהיה מצוי כמה פעמים שרבינו לא טרח בעצמו לקום כשהמקבל נמצא מחוץ לדלת, אולם הפעם רבינו זי"ע קם בזריזות ממקומו עם הכסף ביד לקראת האלמנה.

האשה המבוגרת נכנסה לפרוזדור הבית, ולפתע הפלאפון שלה צלצל בקול רם... והגברת עוד מרימה ועונה ומדברת בקול גדול ורם על הנושאים הפרטיים שלה כאילו היא נמצאת בביתה הפרטי. אני שמעתי את הדברים ורציתי לסמן לה להפסיק... אך כאשר הבטתי לעבר המסדרון ראיתי מחזה נורא: ראש הישיבה זצוק"ל עומד בהכנעה ובסבלנות נוראה ומחכה שהיא תגמור את השיחה שהתארכה דקות ארוכות, כאשר סכום הכסף בידו...

רק כאשר הסתיימה השיחה 'החשובה' החלה האשה לספר למרן זצ"ל על מצב בריאותה וקורותיה, כאשר רבינו מברכה מקרב לב ונותן לה הכסף, ושוב ברח אותה.

נאה דורש נאה מקיים

בתקופה בה אירעו פיגועים רבים ל"ע לפני כשנתיים ומחצה, ביקשו רבים מראש הישיבה זצוק"ל לכתוב מכתב או לומר דברי חיזוק לעם היושב בציון, ואכן בשב"ק 'נח' תשע"ו נשא דברי חיזוק חוצבים שהתפרסמו ברבים.

אך גם באותם ימי חושך ואפילה, כאשר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, היה מונח רבינו זצוק"ל בלימוד ללא היסח, והיה מפליא כמה במידת האמת הנוראה שלו היה בבחינת "נאה דורש נאה מקיים".

באותו שבוע שקדם לדברי החיזוק, ניגשתי לרבינו לאחר תפילת מעריב, הוא מיהר לביתו ואני נכנסתי ובקשתי בפי שהציבור זקוק לדברי חיזוק לרגל המצב הביטחוני, ובכנות נוקבת עד התהום הוא הגיב כאשר פתח את הגמרא: "אתה צודק, צריך לומר ולכתוב דברי חיזוק, אך אם אני לא לומד עכשיו, כיצד אוכל לומר לאחרים להתחזק בתורה!?"...

חשמל כשר בשבת

בשבת שובה תשע"ז זכיתי לשהות בשב"ק בישיבה. כמחצית השעה קודם

שקיעת החמה בערב שב"ק, נפל הגרטור, והשיחה ותפילת מעריב וסעודת ליל שב"ק התקיימו בחשיכה, לאור נרות ותאורות חירום. האווירה הייתה מיוחדת ומרוממת.

בצאת השבת, קודם תפילת מעריב, לא התיר רבינו מרן זיע"א להדליק את החשמל בישיבה, ולא חפץ לסמוך על שום היתר, אף שהזכרנו את דברי הפוסקים המובא במ"ב סי' שמ"ב באפוקי יומא אמירה לעכו"ם עי"ש, ורק לאחר תפילת מעריב, כשעה ומחצה לאחר שקיעת החמה, חזר החשמל לבניין הישיבה.

והיה זה לימוד עצום לתלמידים וחיזוק גדול בשמירת שבת וכשיטת מרן החזון איש, להקפיד ביתר שאת להשתמש אך בחשמל כשר.

בסעודה שלישית בעת רעווא דרעוין, הוזכר מה שסיפר מרן ראש הישיבה זצ"ל על מה שאירע לאחר מלחמת תש"ח כאשר יהודים כבשו את שטח ארץ ישראל מהערבים, ואבי רבינו מרן הגרש"ז זצוק"ל בשבת הראשונה לא השתמש בחשמל, ושאלוהו רבים מה שונה השבת משבת שעברה, ענה מרן הגרש"ז כי משבת זו תחנת החשמל נמצאת בשליטת יהודים והוי מעשה שבת.

ויצוין, כי כאשר החלו לשאול את רבינו זצ"ל: 'פעם הרה"י אמר שאבא סיפר שבשבת הראשונה', ומיד ענה רבינו זצוק"ל: "אינני יודע אם הוא סיפר, אבל כך היה המעשה...". כה הייתה חרדתו של ראש הישיבה זצ"ל מכל דבר שאינו אמת, וכאשר רבינו שמע כי הגרש"ז 'סיפר', מיד תיקן את הדברים, כי הלא הגרש"ז מיעט בסיפורים על עצמו.

האלוקים חשבה לטובה

בשלהי הדברים, מעלה הרב הגאון רבי אליהו נח שליט"א הרהורי דברים: נמצאים אנו אחרי כשש שנים מאז שנכפה ונפל עלינו כל המצב הקשה, מצד אחד ירידה עצומה בכל העניינים שעד לפני כמה שנים היו פשוטים, וכן רדיפות והחרמות, ומאידך זכינו להקמת והחזקת האידשקייט וההשקפה והמסורה ביתר שאת ועוז.

וכידוע אחת ממחשבות הרעה הייתה להשתיק את הקול קול יעקב של רבינו זיע"א ולהשתיק את דעת התורה שלא תשמע ברמה ח"ו, ועד היום לדאבונו רואים אנו רדיפות והחרמות מצד כל מי שמגיע או מצדד בהשקפת התורה.

והנה ב"ה לא אלמן ישראל, והם חשבו לרעה וה"י חשבה לטובה. קולו של רבינו הגדול והקדוש זצוק"ל נשמע ברמה קבל ארץ ישראל ובגולה, כידוע הן ע"י השיחות והמאמרים, והן על ידי בטאון עולם התורה 'הפלס' שכידוע מגיע לכל קצוות הארץ ומיד הדברים מתפרסמים וידועים לכל. וממש רואים בחוש שאתם חשבתם לרעה אולם עצת ד' היא תקום ובבחינת נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וגו'.

לסיום מבקש רבי אליהו נח שליט"א ללמוד מדרכיו של רבינו הגדול מרן זצוק"ל, מאחר וראין אומרים בפני מת אלא דבריו של מת, עלינו ללמוד מה רבינו הגדול זצוק"ל

היה דורש מעמנו בזמן צרה קשה זה.

ידוע המעשה כאשר הודיעו הרופאים לרבינו זצוק"ל כי לא יזכה לילדים, הוא קיבל על עצמו ללמוד ש"ס בעיון, וכן כאשר נפטרה עליו אשת נעוריו הרבנית הצדקנית ע"ה בפתע פתאום, וכידוע שעסק באותם ימים קשים באמצע סוגיית 'סתומות ופתוחות', קיבל על עצמו לעסוק במסכת 'אהלות' החמורה, ובאותה שנה התאמץ והוציא לאור את ספרו הגדול "דרכי שמואל" על אהלות, כאשר לשם כך הוא לא ישן ימים וליילות שלמים.

וכך היה בקיץ תשע"ב, בחודשים הנוראים בהם נטל על עצמו את האחריות לעתיד כלל ישראל, לאחר שראה את הקרירות הגדולה והנוראה המכלה כל חלקה טובה, אמר לי באותה התקופה כי הם רוצים להשמיד ולהרוג ואנו רוצים קצת להציל, והיה יחידי בודד במערכה כפשוטו, אך רוחו לא נשברה וכארי במלחמה התחזק וניווט את ספינת כלל ישראל והציל את שארית הפליטה.

אחד מגדולי התורה שליט"א התבטא כי

משולם זושא אינדורסקי

לאורו נסע ונלך

חלפו תמו להם ל' ימים מהעלות גאון ישראל וקדושו בסערה בלהב המזבח השמימה, ואתקטיר בחד קטירא. "עד שלושים למספד" קבעו לנו חז"ל הקדושים, משמע כי די בל' יום בכדי להפנים לקרבנו את המסר העולה והתובנה הנלמדת ככל הניתן מחיי רבי יהוד של הגדול בענקים.

אמנם ברור שחיי של רבינו תורה הם ולימוד הם צריכים, ו"כל זמן שאתה ממשמש בהם, אתה מוצא בהם טעם". ובאמת צריך ביאור, איך קבעו חז"ל ל' למספד על כל אדם כאשר הוא, וכי ניתן להקיף את מלא גדלותו של הגדול בענקים בל' יום, אתמהה. וכפי אשר עינינו תחזינה אצל רבינו זצ"ל, אשר בכל יום ויום שעובר מתגלים סיפורים ועובדות בל ידענום, וככל שנוקף הזמן מתבררת גדלותו העצומה בכל שטחי עבודת השי"ת לאין שיעור, באופן אשר זמן זמנים טובא לא יספיקו בכדי להקיף עוצם גבורתו וגדולתו.

אמנם נראה שההבנה בדברי חז"ל אלו היא, שדי לנו בל' יום אלו בכדי להבין, שאיננו מבינים את עוצם גדלותו של הגדול בענקים. וכפי שמוכא בשם אביו מרן הגרש"ז זצ"ל, שרבונו הגדול ה'אבי עזרי' צדיק נסתר היה, משום שעצם עוצם גדלותו הנשגבה נסתרת הייתה מעין כל. וכמה נאים הדברים לאמרם על רבינו זצ"ל, אשר כל מי שהאזין מעט לדברי המספד שנאמרו אחר מיטתו, הבין אל נכון כי רבינו זצ"ל היה נסתר מעין כל, ורב הנסתר על הגלוי – כאשר גם הגלוי לנו מלמד על דרכו של רבינו זצ"ל, שכפי עדות תלמידו היה אומר "תשאיר לעצמך רשות היחיד", וכבר אמרו חז"ל רשות היחיד עולה לרקיע, ומפורסם שרבינו עשה כל טעדיק להצטנע ולהסתיר מעין רואים את הנהגתו הטמירה, ואם וכאשר נתפרסמו שלא ברצונו שביבי אורה אשר לא עלתה בידו להסתירם, היה ממהר לפרש ולהסביר את הדברים בדרכים שונות בכדי להסיר כל שמץ של התפעלות והתפעמות.

וזה שאנו יכולים ואף מחוייבים ללמוד מרבינו זצ"ל, ודי לנו בל' יום בכדי להפנים לקרבנו את אשר ראינו – שיכול אדם אחד לבדו ללכת נגד כולם, כאשר אין לו על גביו אלא ד' אלוקין, וככל שיבזוהו וישפילוהו וישטמוהו בעלי חיצים אין לו בעולמו אלא רצון א-לוקין, והוא באחד ומי ישיבנו לפרסם בעולם רצון השי"ת, ולהעמיד דור שלם אשר נותן גוו למכים ולחיי למורטים, פניו לא הסתיר מכלימות ורוק, וכל זאת בשמחה ובחדוותא דקדושה, כאשר זכינו לראות אצל רבינו בעצמו הנהגה זו.

ויסוד ושורש להנהגה זו, זהו כמו שביארנו, שאדם שחי כל ימיו בלתי להשם לבדו, ומואס בכבוד ובפרסום, וכל שאיפתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו הוא רק "לעשות רצונך א-לקי חפצתי", א"כ מאליו מובן הוא, שאחת היא לו אם הוא יושב בכבודו של עולם והכל מזמרין לו, או שהוא לבדו כנגד כולם.

ובזה אפוא ניתן להבין את מעמדות קידוש השם שראינו לאחר פטירתו בהפגנות לנוכח אסיר עולם התורה, אשר עוד נתעצמו בכמה וכמה ידות לאחר פטירתו ממה שחוויו בחיים חיותו, כי מלבד מה ש"גדולים צדיקים במיתתן", ניתן להבין שזה מוכיח את אותה הפנמה של דרכו אל קרבנו, מתוך התבוננות בדרכיו והליכה לאורו. וזהו אם כן תקוותנו, שלמרות שרבינו נתעלה לשמי רום ואיננו עוד עמנו, אך איתנות רוחו חיה בקרבנו ותוקף יראתו מפעמת בתוכנו. הוראותיו הנחרצות נר לרגלינו, ולאור נסע ונלך.

אבא

שיחה דומעת ומרטיטה עם הרב ישראל ויזל שליט"א
יד ימינו של רבינו הגדול רשכבה"ג זיע"א במסירות עצומה משך עשרות שנים

י. שכטר

סמטאות "שערי חסד" חשוכות, קודרות, נראה כי אף העוברים ושבים שותקים בהרהורים נוגים. האבנים כאן שזכו לחזות מראות אלוקים חיים של דמותו של שר התורה מקפץ ביניהם בלילות שלג מקפאים, לצד דבקות בתורה בלתי נתפסת בימי צער ויסורי איוב, משפילים ומכניעים עצמם, מבקשים הם לעבור דוממים לדירה החדשה ב"הר המנוחות"...

הכל כאן זועק "ר' שמואל"... השטיבלאך, ה'אגודה שול', 'ברסלב' ו'חסידים'... לעולם לא יהיה ניתן להקיף את העמל והיגיעה האינסופית בתורה הקדושה, החל מילדותו ועד רגעי האחרונים בשכונה המקודשת הזו, שחתמה כעת תקופת זוהר מן המופלאות שידעה עיר הקודש ירושלים תובב"א.

הגענו לשוחח, אם ניתן להגדיר כך ניצוצי רגשות כה מוחשיים, עם משמשו הנאמן של אבינו רוענו ורבינו הגדול והקדוש, רבן של כל בני הגולה מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה – יבלחט"א הרב רבי ישראל ויזל שליט"א.

השיחה הזו קשה יותר מאי פעם, המחנק בגרון... הבכי מאיים לפרוץ בכל רגע והעיניים מצועפות בדמעות רותחות על האבא האהוב שאיננו, האבא שהנחה, דאג, חרד, ונטל על עצמו אחריות מלאה ומבהילה על כל דבר שהגיע לפתחו, בענייני ציבור ובענייני הפרט. אנו יושבים כאן מול האדם שזכה במשך עשרים שנה לשהות בבתי גוואי, בקודש הקדשים בסמוך לארון הברית החי, בהיותו אחד האנשים הקרובים ביותר לאבינו רוענו ורבינו, ולשמשו בנאמנות מוחלטת ובמסירות אין קץ עד לרגעי האחרונים ממש – בדקות המחרידות והקשות מנשוא של ליל שב"ק "תצוה-זכור" בבית החולים 'שערי צדק' בירושלים.

מידי יום ביומו, יום ולילה לא ישובתו, קיץ וחורף מועדים וימי חול, עמד ר' ישראל שליט"א על דוכנו ומשמרתו, במסירות שאין לתאר ואין לשער, ושימש את רבינו הגדול זצוקללה"ה באהבה ללא מיצרים, לצד יראה

וסילודין מספר התורה החי.

בלבו הבורע, וברגשי הכרת הטוב הנדירים בכל קנה מידה, לא פסק רבינו הגדול זצוק"ל מלהודות לרבי ישראל שליט"א על מסירותו העצומה למענו, ובפרט בדאגתו לבריאותו ולסדריו האישיים.

"יש לו את הכישרון להמציא דברים", התבטא בלשונו הזהב אבינו רוענו מרן זצוק"ל תחת אחד השיחים, לאחר בקשה מר' ישראל שליט"א שנגעה לבריאותו...

אין מילים לפתוח. אין מילים להביע את הכאב, את הלבבות השבורים והמרוסקים, את תחושת החסר המוחשי השוררת כאן באוויר. חושך, אפלה, יתמות קודרת ומכאיבה עד אין קץ.

בין אנחה לאנחה, בין דמעה לדמעה, נשמע קולו של רבי ישראל בשקט, כמעט בלחש, ספק נכנס בעצמו וספק מכניס אותנו להיכלו הפנימי של רבן של ישראל.

"אבא זצוק"ל" הוא מכנה אותו שוב ושוב במהלך השיחה, כזה היה אבינו רוענו לכל

יחיד ויחיד ובפרט לתלמידיו אהוביו משך כל השנים. במהלך השיחה הוא פוחד לדבר, להגדיר, ולספר מעשי רב. "אבינו רוענו זצ"ל כה הקפיד על כל מילה שיוצאת מהפה שלא תחטא לאמת, היה פחד לדבר לידו דברים לא מדויקים..." הוא אומר.

ניצוצות קודש מהשרף הפלאי נתזו על רבי ישראל שליט"א במשך עשרות השנים. ביקשנו לגעת קמעא, להציץ לחדר המלך, לקודש הקדשים. לא התיימרנו להקיף דמות פלאית מדורות קודמים אשר תילי תילים של מילים לא יוכלו להקיף את שמונים ושש שנותיו של אחד שנתקדש ב'קדושה של מעלה' כבר בצעירותו.

לא ידענו כלום על דמות הארזים לפני השיחה הזו, ולאחריה הבנו כי באמת קטנים אנו מלהבין ולהכיל. רק נגענו, הצצענו ולואי ונפגענו וניתן אל ליבנו.

זה לי עשרים שנה...

"היכן להתחיל? המחשבות מבלבלות", פותח רבי ישראל שליט"א את שיחתו הדומעת לביטאון עולם התורה 'הפלס'. "יש כאן אחריות כבירה, כל מעשה וכל סיפור לא יבטאו את גדלותו ואת עוצמת הקשר והחיבור שחשו דורות של תלמידים וכל עם ישראל לאבא הגדול. אני פוחד לקרר את הציבור..."

"אין יכולת באמת להקיף ולספר אף מעט מן הים", חוזר ואומר רבי ישראל, אך השיחה הזו קשה פי כמה וכמה עקב החינוך שהושרש בהיכל הקודש, ענווה והצטננות וברירה מכל בדל פרסום וכבוד.

"במשך עשרים שנה כמעט ולא נראיתי ברכים עמו, רק מה שהוצרכתי לכך... האמת שאיני חפץ לדבר כלל, אבא זצוק"ל נתן לנו את הכוח להתמודד עם יצר 'תאוות הפרסום', שלא נרדוף חלילה אחר כבוד ופרסום... אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי... אולי אזכה לפרסם דברים שיהיה לתועלת. לעילוי נשמה.

ומוודא שלימודם הוא רק מתוך שמחה ומתוך רחבות הלב, ולא חלילה מתוך צער ועצב, הוא ממש היה זועק על כך שאסור ללמוד מתוך לחץ ודחק. "בשמחה!" "בשמחה!" הוא היה מעודד את הבחורים שוב ושוב.

לפני מספר שבועות, מתפק רבי ישראל שליט"א בעצב, הייתי טרוד מאד סביב אבינו רוענו, ובנוסף הייתי טרוד בעסק מסוים. סיפרתי לו כי אני מספיק ללמוד את הדף היומי תוך כדי הנסיעות, והראש ישיבה, בכזו מתיקות: "ר' ישראל ר' ישראל אתה לומד כל היום, הלוואי שאזכה ללמוד כמותך, כל היום אתה לומד".... השתוממתי, הראש ישיבה לועג לרש? אני תמה בפניו.

והוא, באהבה ובכנות שלא תתואר במילים: "ממש לא! אתה לומד כל היום, רק אין לך ברירה ובגלל העיסוקים שלך אתה 'מידי פעם' מתעסק... אבל בכל רגע פנוי שיש לך אתה לומד..."

כך הוא החדיר בחכמתו ובעדינות נפשו, כי אחרי הכל ולפני הכל, מי שלומד תורה, ומי שמחובר לתורה, הוא המאושר באדם!

בהזדמנות זו חשוב לציין כי מעבר לקשר המיוחד שמיותר לספר, אבינו רוענו זצוק"ל היה עומד מלוא קומתו כל יום כשהגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א היה נכנס לדירה, גם בשנה האחרונה שאבינו זצוק"ל היה בחולשה מדי פעם היה מתנצל שלא נעמד מלוא קומתו ובכל זאת היה נעמד ומתיישב.

תמיד תמיד אבינו זצוק"ל היה אומר: "אני מקווה שהציבור יודע מי זה ר' יוסף... מברכות עד עוקצין, מברכות עד עוקצין...". גם בשנים האחרונות שצרות הזמן גרמו לרבי יוסף לצאת בשליחות רבינו זצוק"ל לצורכי ציבור, היה חושש אבינו שהציבור לא ידע מי זה ר' יוסף הצדיק...

ארבעים פעמים 'לפיכך'... של בנא בתרא דף ב"ת

אינני יודע אם מותר לספר על ימי בחרותי, בשעות הקטנות של הלילה, הייתי נמצא בקרבתו, יושב לידו עם גמרא, והוא לבן של ישראל זצוק"ל, נותן לי את ההרגשה שאני לומד עמו... מצחיק לחשוב.

רבינו עם תלמידו הקרוב הגר"י פטרוף ורבי ישראל שיבלחט"א

הישיבה, חיפשתי במתלים מעיל אחר אך לא היה מעיל באזור שיתאים למידותיי, בלית ברירה לבשתי את מעילי והכנתי את עצמי להערה על סגנון המעיל, לפתע ראש הישיבה נותן לי טפיחה על ידי: "אוהו, זה מעיל טוב, זה מעיל מחמם!..."

עיניו של ר' ישראל מצטעפות: עם הזמן נקראתי לקודש פנימה יותר ויותר. איני יודע מדוע זכיתי, אולי זכות אבות עמדה לי, ובמשך עשרים שנה זכיתי לעמוד ולשמש את איש האלוקים רבינו הגדול זצ"ל.

כמה הכרת הטוב אני חייב לו... אינני מבין מדוע זכיתי לזה...

מהרגע שהכרתי אותו, אינני יכול לעבור יום ללא תורה, הוא נסך את זה בדמנו, אף בכל עיסוקי הרבים. אבא זצ"ל חי ונשם 'רוחניות' בכל רגע נתון, יכלו למשש את זה לידו, זה היה מדבק. אף בימים עמוסים שזכיתי לשמשו, הוא עמד והחדיר בכזו אהבה ושמחה: "אין לנו שיוור אלא התורה הזאת" ממש הרגיש כך...

כך היה עובר בין הבחורים בישיבה,

מראות של מלאך בלבוש אדם נרדם רכון על הסטנדר בשעת עלות השחר או בכלל לא, היו שכיחות ומצויות, לאחר שעות על גבי שעות שראשו לא זז מהגמרא.

שימני כחותם על לבך

תקופה קצרה לאחר שבאתי ללמוד בישיבה, התבקשתי לסייע במערכת בחירות שהתקיימה באותה תקופה, אך סירבתי מחשש שראש הישיבה יגער בי. לאחר שדיברו עם ראש הישיבה, הוא קרא לי ואמר לי כי הוא מאשר לי לפעול באותה מערכת בחירות, אך בתנאי אחד, שאקפיד מידי יום על לימוד בסדר ג', ולא אספר לאיש על האישור שנתן לי. לאחר מספר ימים בשעה 2 בלילה יוצא אבינו זצוק"ל לה"ה מהישיבה לכיוון ביתו, וראה שאני לומד בביהמ"ד. הוא ביקש ממני להתלוות אליו לבניין הפנימיה, אך בחוץ ירד גשם זלעפות, ואבינו זצוק"ל כבר לבוש במעילו. אך אני אבוי... תחת ידי נמצא רק מעיל שלא נהגו ללבושו בני

אולי. שהמושגים שאנו זכינו לחזות יעברו במקצת".

אולי אפתח בסיפור קטן על ענוותנותו העמוקה והנדירה של רבינו, מפחיד לחשוב. לפני מספר שבועות, לאחר שהשתדלתי לעשות את אשר התבקשתי, אוי, כמה המלאכה הייתה נותנת סיפוק וממלאת באמת, זה היה הטענת כוח לכל היום... אבא זצוק"ל ניגש אליי ומתבטא: "גם את הקצת עולם הבא שיש לי, גם את זה אתה לוקח לי? למה אתה כל כך נותן בשבילי? אתה כל כך מסייע בשבילי?", באיזו מתיקות, באיזו ענווה...

אני בקטנותי תמיד השתדלתי לדבר עם אבא בשפה שלי... אולי לכן לא חשש שיהודי פשוט כמוני ידע על גדולתו. ואני השבתי לרבנו זצוק"ל: בבקשה שראש הישיבה לא יעצור אותי... אני יאמר לראש ישיבה, אני לא חסר מעש, הימים שלי באמת טרודים ועמוסים, אינני מחפש מעש בבית של הרב, אבל אם אני נמצא כאן וליבי לא גס בראש ישיבה זה עשרים שנה, סימן שהראש ישיבה באמת גבוה... ועל כן אני עושה את מה שאני עושה... רה"י שומע ושותק, אולי לא רצה לסתור אותי כי ידע את טבעי, אולי באמת עשיתי לו נחת רוח אבל הוא התעטף בשתיקה.

לפני כעשרים ואחת שנים, סיבבה ההשגחה העליונה והגעתי ללמוד בישיבת "מעלות התורה" אצל אבא זצוק"ל, ועד מהרה נשאבתי אל הקודש פנימה. מיד בבואי לישיבה ראש הישיבה רצה לעורר ולחזק אותי וניגש להעיר לי בכזו מתיקות ובכזו זהירות שאין בנמצא.

הוא החזיק את ידי ברכות וביקש ממני לשנות דבר מה, כשהוא אומר לי אל תשנה כעת דבר זה, שלא יידעו שהערת לי... עוד מספר ימים תשנה ללא שימת לב האחרים.

נשביתי בקסמיו, בחכמתו העמוקה עד אין חקר, בקדושתו, בצדקותו ובלביו הרחום והגדול - לבם של ישראל...

המראות שזכינו לראות בישיבה, דורות של תלמידים, הם מן המפורסמות. אנו בחורים צעירים זכינו לחזות בשר התורה והיראה, יגע בתורה עד כלות הכוחות כפשוטו וביטול מוחשי של כל דבר גשמי.

רבינו בהליכה היומית שקוע בשרעפיו

כמה זהירות וכמה מחשבה הייתי צריך לחשוב לפני כל דיבור ודיבור שיצא מהפה... אין 'דיבור' סתם, לכל מילה יש משמעות, מאחורי כל משפט שיוצא לי מהפה בקרבנו של איש האמת, אני יודע שאני צריך לעמוד ולבאר אותו עד השייתן.

פעם שאל אותי ראש הישיבה האם הבנתי את דברי התוספות במסכת בבא בתרא דף ב. ד"ה "לפיכך". ואני בתמימותי השבתי לו בנמהרות שכן... איך נפלתי... כמובן שלא ידעתי את דברי התוס' בעיון הנדרש... וכך במשך שלוש שעות ללא גוזמא לא עזב אותי אבא זצוק"ל, עד שחזרתי על התוספות כארבעים פעמים ישר והפוך, והוא מבאר לי את הדברים בעומק אחר עומק, עד שידעתי את דברי התוס' על בוריים בבהירות נפלאה. או אז הוא נתן לי אישור לעלות למנוחת הליל בשעת ניצני הבוקר.

חוויתי זאת על בשרי ללא הרף: כאשר עונים 'כן', או 'לא', זה צריך להיות מחזור כשמש, מדויק, ברור ובדוק. הדיבור הוא קדוש, לא ניתן להשתמש בו 'סתם', או 'בערך'...

לא אשכח את הסוגיות שהטמיע בי עשרות פעמים את כל שיטות הראשונים וכל פעם מחדש מתחיל ללמוד את הגפ"ת מתחילה כמו ילד כפשוטו שמתחיל פעם ראשונה משם עובר הלאה פותח ומעיין.. עד שזה נשרש בתוכי, וכך האהיב עלי את התורה המתוקה מדבש ונופת צופים. זה לא נתפס, זכיתי להרגיש כמה ריק אנוכי ללא תורה...

פעם אחת בעידנא דשמחה אמרתי לראש הישיבה זצוק"ל, כי הוא 'הרס לי את החיים', מאחר ובעבר, עברו עלי זמנים ללא תורה רח"ל וחשבתי שאני מאושר, אך לאחר שזכיתי לקרבנו כל יום ללא תורה אין בי חיים.

פחותם על זרועך

יריעה ארוכה וממושכת ניתן לכתוב על היחס השונה והייחודי של ראש הישיבה לכל תלמיד ותלמיד בנפרד, כל אחד לפי טבעו, לפי כישוריו, לפי הבנתו, ולפי כוחות נפשו. דרישה אחת איחודה בין כל התלמידים, דרישה נוקבת ללא פשרות: לעמול בתורה, לאהוב את התורה, ולשמוח עם התורה! אך היחס האישי וה'הנהגה' עם כל תלמיד ותלמיד היה משתנה ללא היכר, כל אחד לפי כישוריו, ובין הבחורים עצמם כל אחד לפי תקופת עלייתו בתורה ותקופת רפיון חלילה. היה זה מן המפורסמות כיצד בחורים מסוימים זכו ל'קירוב', ואילו אחרים זכו ל'יריחוק'. תורות על גבי תורות וחשבונות רבים נערכו בין אלפי תלמידיו במשך השנים, בקשר ליחס ראש הישיבה לכל תלמיד. ודברים מסוימים שנעשו על ידו, הובנו רק לאחר שנים רבות.

לא הייתה זו התנהגות של 'איפה ואיפה' חלילה. הנתונים כאן שונים לגמרי: לבחור פלוני אבא רואה שמגיע לו חיבוק, בשקלול מכלול הדברים שעוברים עליו, ולבחור פלוני אבא חושב שהוא זקוק להערה וגערה נוקבת, והכל מגיע מאותה אהבת אמת ללא מיצרים של האבא הגדול לתלמידיו יקיריו ואהוביו.

כל בוקר לאחר תפילת שחרית היה מבקש ממני לקרוא לבחורים שלא השתתפו בתפילה בישיבה, ומדי פעם לפלוני קרא יום

רבינו בנפוש במושב בית מאיר

ושוקע בעומק הסוגיות, כשאני הקטן זוכה לנגן ולהעלות את לימודו בנועם הניגונים... כמובן, יותר ממה שהייתה לראש הישיבה קורת רוח מהניגונים, הוא בחכמתו ופקחותו ראה שאני זקוק לניגונים הללו. כך הוא היה עורך מערכות כל בחור וכל תלמיד כל אחד לפי דרכו, אך בדבר שהיה בזה רפיון בתורה הוא עמד כצור חלמיש והחדיר כי בלימוד התורה לא שייך מצב של רפיון.

כי עֲזָה כִּמּוֹת אֶהְיֶה

ביום רביעי האחרון לחייו, הגיע בחור ודפק בדלת הבית, הוא חפץ להיוועץ בענייני שידוכים. שאלתי את ראש הישיבה האם להכניסו ונענתי בסירוב מוחלט: הוא לא נמצא בתפילות! ניסיתי להיות סניגור לאותו בחור, ו'הזכרתי' לאבא זצוק"ל כי יש לו טירדות... "אבל הוא לא נמצא בתפילות". ניסיתי שוב את מזלי ואמרתי לראש הישיבה: אבל הוא חפץ להיוועץ על שידוך... וראש הישיבה בשלו, מסרב לראות אותו.

ואז פונה אלי ראש הישיבה בכזו תבונה וים של רחמים: תבדוק אם הוא עדיין עומד וממתין מחוץ לדלת... בדקתי והשבתי בחיוב. לאחר חצי שעה נשמעו שוב דפיקותיו של הבחור בדלת הבית, ושוב אני מבקש לפתוח, ושוב ראש הישיבה מסרב: "הוא לא נמצא בתפילות"!

"אבל תסתכל אם הוא עדיין ממתין שם מחוץ לדלת..." "הוא לא בא לתפילות!"

כך במשך שעה ארוכה המתין מיועצו מחוץ לדלת, כאשר ראש הישיבה עוקב בדריכות כל הזמן אם הוא ממתין עדיין ומקבל על עצמו את 'גזר הדין' שאבא נותן לו באהבה ללא מיצרים...

ואם הוא מבין את 'גזר הדין', אות הוא כי יש לו את כלי הקיבול לכך, ואבחנתו של רה"י הייתה מדויקת... הן את פלוני אלמוני, ראש הישיבה היה מקבל מידית, שמא כבר אין תרופה למכתו...

ואז, כעבור זמן רה"י הורה לי להכניסו וכל כך האיר לו פנים, ישב עמו בסבלנות והעניק לו את כל הכלים ואת ההדרכה לבניית ביתו הפרטי. עוד בן שזכה לקבל הדרכה אוהבת תחת כנפיו של אבא.

אם יגיעו לבקש צדקה באמצע החתונה...

באהבתו לתלמידים ודאגתו הכנה כבניו

ממש, פרק השידוכים נגע לליבו כאב לבנו, ובמשך השנים נודעו מעשים נוראים בהם עמד ראש הישיבה מצד החתן באחריות כללית לכל הצרכים הגשמיים של החתן. פעמים אף כיתת רגליו למרחקים להשפיע על הורי המיועדת לסגור את השידוך בכי טוב. כדרכו הוא לא וויתר על כלום כאשר זה הגיע לחדד ליהודי בכלל ודאגה לתלמידיו אהוביו בפרט.

לא אשכח את היום בו חזרתי מפגישה לפני שמחת הווארט. אבינו רוענו זצ"ל שאל אותי והתעניין על התקדמות השידוך וכל הפרטים הנלווים, ופסק לי: "זה השידוך שלך". כמובן שזה לא היה קל ולא פשוט, קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, אך הוא בחכמתו ידע להיכנס לנבכי הנפש ולפסוק את פסוקו, כאשר התלמידים יודעים כי דבריו לא באים כהוראה כללית, אלא כהוראה פרטית לאחר מחשבה מעמיקה ברגישות ודאגה כנה לכל בחור לפי צרכיו ודרישותיו, ולאחר שרבינו נכנס לעובי הקורה ודן באמת בכל הצדדים עד לפרטים הקטנים ביותר.

ברגע יציאתי מן הבית יחדיו לשמחת החתונה שלי, קורא לי אבא ומביא לי מספר שטרות כסף... "אם יבוא מישוהו בחתונה ויבקש תרומה, אל תשכח לשמח את האחר, שיהיה לך צדקה להביא לו"... הוא אומר לי בכזו אהבה. זה מה שיש לאבא הגדול לומר רגעים קודם החופה של תלמידו, להביא לו כסף... אם מישוהו יבוא לבקש כסף באמצע החתונה, שלא נשיב פניו ריקם... לא בונים בית בהשבת פניו של יהודי ריקם...

ומיד עוצרני ואומר לי: "ישראל, כתוב בספרי ר' חיים ויטאל תלמידו של האר"י הקדוש, כי החסד הכי חשוב שאדם יכול לעשות בעולם הינו חסד עם האשה... אל תשכח את זה", הוא מזהיר אותי ברגעים הכי קדושים של יום חופתי.

לצד זאת, לצד כל מסירותו הבלתי נתפסת לשידוכים של תלמידיו ופעילותו הנרחבת

בדירה במירון - כך לילה שלם על הרצפה עם הגמרא האהובה

חובקת יבשות לבניית עוד בית יהודי, ידע רבינו זצ"ל לכוון כל אחד לפי מידת התאמתו. לפני כמה שנים התקשר אחד המשגיחים החשובים בעולם הישיבות ובפיו בקשה, יש בחור מבוגר שנמצא כעת בדרך לראש הישיבה, הוא אמור להתחתן בעוד שבועיים ולפתע החליט לבטל את החתונה, וברור לכל צוות הישיבה שמכיר את המקרה שזה השידוך של הנ"ל.

אותו משגיח ממשיך ומבקש למסור לרבינו הגדול זי"ע: מכיוון שאותו בחור מבוגר מרגיש שרק אצל ראש הישיבה יוכל ללבן את הדברים, ייעצו לו לנסוע לירושלים לבית רבינו. אני מספר לראש הישיבה את הדברים שנאמרו בכדי שיהיה מוכן לבאות. והנה אבינו הגדול אומר לי: אדרבה, שיגיע. מהיכן הם כה בטוחים שהם לא הורסים אותו או את הבחורה התמימה בזה שמשכנעים אותו להתחתן איתה?! אולי באמת צריך לעזור לו לבטל את החתונה...

בסופו של דבר אכן הגיע הבחור המדובר, וראש הישיבה ישב עמו כשעתיים ונתן לו כלים כיצד לבחון את הדברים לעומקם, כאשר בסופו של דבר רבינו בירך אותו על ביטול השידוך... כה הייתה ראייתו למרחקים ועל פיה פעל בדעת תורתו הקדושה.

רְשָׁפִיָּה רְשָׁפִי אֵשׁ

אנשים שבאו לחלות את פניו, כלל לא שמו לבם לכך שראש הישיבה יכל לשבת עמם ולשמוע אותם, אך רוחו ומחשבתו נתונים בשרעפי קודש ובלמוד התורה ללא הרף וללא היסח הדעת.

התלמידים הקרובים זכו לראות זאת לא אחת, וחלקם אף ידעו לזהות זאת על תנועותיו של ראש הישיבה, כאשר היה יושב עם אנשים אך מחשבתו עסוקה בסוגיא מוקשה ומהרהרת בדברי תורה.

בישיבות ואספות רבות שהתקיימו במעונו חדרות לבקרים, היה ניתן לראות את ראש הישיבה שקוע בשרעפיו, כאשר הוא מתאמץ לשוות לתנועות פניו מראה כאילו הוא נוכח

במוצ"ש אחד ביקש רבינו זצ"ל לרדת לבני ברק לערוך סיום מסכת שבת בבית אאמו"ר רבי שמואל ויזל זצ"ל

היה שקוע בשרעפיו ובלמודו, מחשבתו לא פסקה לרגע מלימוד התורה, ואני לא העזתי להפריע לו בדיבורים. וביותר מכך תמיד שאלני האם אצליח להמשיך בעיסוקי תוך כדי הליכה וביקשני שלא אתבטל ממלאכתי וכך היה... אבינו זצוק"ל היה שקוע בלימודו ואני עסוק בעיסוקי... כמובן מדי פעם היה בודק לשלומי ומתעניין, אוי כמה מרחק בין שפלי הרוח לענקי העולם...

לא יודע אם מותר לספר את זה, אני נזכר לרגע בבחורות בשעות הליל המאוחרות, כיצד הסתיר את לימוד תורת הנסתר. הוא היה משתדל להחביא ממני או מהקרובים אליו, הייתי נכנס לפתע לדירה ומיד הבחנתי בספר עטוף כלשהו מתחת לגמרא שנפתחה באותו רגע שלא אבחין...

הטווס המסכך על ספר התורה

בבין הזמנים היינו יוצאים למקום מנותק שלא יפריעו לראש הישיבה להחליף כוחות וללמוד ללא הפרעות. באחד השנים במוצאי פסח שכרנו דירה במושב 'בית מאיר'. יום אחד הרה"י ישב על הדשא ולמד, ולפתע נרדם תחת השמש הקופחת. אנו התרחקנו במורא מהמקום, אך לפתע ראינו מחזה מצמרר, לא האמנו למראה עינינו: הגיע טווס למקום, פתח את הנוצות המרהיבות שלו, ופשוט סיכך על ראש הישיבה מהשמש הקופחת.

אני זוכר את התמונה עכשיו למול עיני, זה היה מפתח, הבנו כי אנו זוכים לעמוד ליד איש אלוקים קדוש, שהקב"ה שולח את יציריו לגנון ולסוכך עליו.

ממירון למודיעין עילית - זו תורה וזו שכרה!

כאשר הייתי כבר בחור מבוגר במעט, נסענו בימי בין הזמנים לאחר חג הסוכות לנפוש בסמוך לציון הרשב"י במירון, יחד עם ראש הישיבה. בכל הנסיעות הארוכות הוא היה יושב עם חלון פתוח ושקוע בלימוד כל הזמן.

באותו היום כבר נסענו ממירון הלון וחזרו לבני ברק לירושלים ולמירון, הגענו בשעת לילה למירון, אני הייתי מותש מהנסיעות הארוכות, ונכנסנו לנוח בדירת המגורים במושב מירון, כאשר אני 'מבהיר' לראש הישיבה, כי כעת עליו רק לנוח לאחר למעלה מיממה ללא שנתן תנומה לעיניו, וראש הישיבה מצידו מזרז אותנו ללכת

לישון ולנוח מהנסיעות.

אותו יום היה יום חם מאד, ולפני שאנו הולכים לישון, אנו שמים לב כי רה"י מתיישב על הרצפה, במקום שהיה משב רוח של אור טוב, ומתחיל ללמוד מתוך גמרא ענקית בידו. אנו כמובן נרדמנו במהרה. כאשר התעוררנו בבוקר, אנו רואים מחזה מפליא: ראש הישיבה יושב עדיין בדיוק באותה התנוחה של אמש... עם הגמרא הגדולה בידו, על אותו מקום בדיוק, שקוע כולו בעולמות נעלים וטמירים של עמל התורה ויגיעה נוראית בלתי ניתנת לתיאור. (ר' תמונה)

לאחר התפילה וארוחת הבוקר, הבהרתי לו שוב כי ביומיים הקרובים ראש הישיבה זקוק למנוחה ללא כל נסיעות נוספות. ראש הישיבה מביט עלי במבטו החכם ואומר לי: נכון אתה צודק, אבל... יש איזה סיפור של אברך שהבטחתי לו שאני יהיה סנדק של בנו במודיעין עילית.

אני נדהמת, רה"י לא ישן ולא נח במאומה, רק אמש הגענו לכאן, והגבתי בנמהרות לרה"י: מבחינתי אין סנדקאות, אין סידור קידושין, יש רק את המנוחה של הרה"י. "אבל ר' ישראל, הבטחתי..." הוא מתעקש, "זה אברך צעיר שמאד זקוק לזה..." אך אני בשלי ובסירובי, לא מסכים לחתוך את ה"נופש" של הראש ישיבה כל כמה שעות.

לא אשכח, ראש הישיבה זצוק"ל התקשר לאחי ורעי הגאון המובהק רבי יוסף פטרוף שליט"א שינסה לדבר על ליבי. הוא ניסה לשכנע אותי והסברתי לו כי מספר ימים שהראש ישיבה לא אכל כמעט ולא ישן, הוא שוב צריך להיטלטל בכל הארץ, וצריך לקבוע גם זמן למנוחה.

ראש הישיבה רואה ששום דבר לא מצליח עלי, ואז הוא אומר לי בהתרגשות: ר' ישראל, אם תקח אותי לשם, בזכות זה תיוושע! אני כאמור הייתי קצת מבוגר ולהצעה מפתה כזו כבר לא יכולתי לסרב, והבעתי את הסכמתי לנסיעה.

התחלנו את הנסיעה לאחר שחרית בהנץ, הרב עם טלית ותפילין לומד בספרי הזוהר ואני נוסע במהירות, לקצר ככל היותר את זמן הנסיעה. מסתבר שהגעתי בטעות למהירות מופרות מדי, ולפתע מהבהבת לי ניידת שאעצור. אני מנסה לעורר את תשומת ליבו של רה"י כי שוטר עוצר אותי, אך הרה"י שקוע בספר שבידו ולא מבחין כלל. ואני אומר לעצמי: זו תורה וזו שכרה?! על מהירות כזו מקבלים במקום שלילת רישיון, אני יודע היטב.

השוטר מגיע לחלון ואני מסמן לו שיהיה בשקט, כשאני לוחש לו: תדבר בשקט, הרב ממהר לאליהו הנביא...

השוטר שואל אותי בלחש מי הרב, עניתי לו זה הרב אויערבאך. אין לי מושג עד היום האם זו קדושתו של אבינו זצוק"ל שקוע בעולמות עליונים כשהוא עטוף בטלית ותפילין או שהוא אולי הכיר את שמו, אבל השוטר באורח פלאי מבקש ברכה מהרה"י, כשכל אותו הזמן ראש הישיבה שקוע בתלמודו. אני פונה לראש הישיבה שיברך את השוטר, אבא זצוק"ל בירכו כמובן אך מיד מגיב בתנועות ידיים בסימון שצריך להמשיך ולהזדרז בנסיעה, והשוטר משתתק ואומר לי 'תשמור על הרב וסע לשלום'.

המשכתי בנסיעה ואמרתי לעצמי, זו תורה וזו שכרה!

”זאת הדירה שלך!”

לאחר נישואי חפצתי לרכוש דירה בשכונת בית וגן. ביום מן הימים ראיתי דירה כלבבי, אמנם די קטנה אך עם נוף ואופציה לבנייה נוספת. הבאתי איש מקצוע למקום שפסק מיידית כי הדירה איננה טובה ובוודאי לא 'מציאה', כשהוא מוסיף ואומר כי אם ברצוננו דירה רחבה, אז זו דירה הפוכה מכך...

למחרת בבוקר סיפרתי לראש הישיבה את כל הפרטים, כשהוא נכנס לפרטי פרטים של תיאור הדירה וכדומה. ראש הישיבה חשב ממושכות, ובסיום הדברים הוא פוסק לי נחרצות: זאת הדירה שלך!

אני מנסה לקחת צעדים אחורה: 'אבל איש המקצוע שלל זאת על הסף' אני אומר, "זו הדירה שלך והיא תהיה דירה ענקית", פוסק ראש הישיבה.

חמי וחמתי שיחיו אשר כל כך דאגו לרווחתנו - ובהזדמנות זו מן הראוי להוקיר אותם על הנתינה ללא גבול שנתנו לנו והקילו בשביל שאצליח להמשיך לשמש בקודש גם לאחר נישואי - הגיעו לראות את הדירה, והם הביעו סלידה והתנגדות לרכישת הדירה המוזנחת הזו. אני מתקשר לראש הישיבה ואומר לו את החששות, כולם מתנגדים לרכישת הדירה הזו...

הרה"י לא נותן לי לגמור את השיחה, ופוסק בנחרצות: אמרתי לך שזו הדירה שלך, כשהוא מסיים את השיחה. אני הייתי מבולבל, ולאחר התאוששות אמרתי לרעייתי כי אנחנו מצייתים לראש הישיבה ורוכשים את הדירה, וכך היה.

שנה לאחר הרכישה, עלה ערך הדירה כבר פי שניים, ובמשך השנים הדירה התרחבה לאין ערוך ב"ה. זכות אמנות חכמים עמדה לי, שזכיתי לשמוע לשרף הזה שראה דברים למרחוק.

יום שני האחרון לחיי. אבינו זצוק"ל התעניין אצלי בנוגע לעסק מסוים שהייתי טרוד בו, וסיפרתי כיצד אני מסתדר כלכלית וכי אני ממתין להחזר הלוואה כלשהיא. אותו יום הייתי כל היום עם רה"י, ועזבתי אותו בשעה 5 אחה"צ. לפתע כשעה ומחצה לאחר מכן בשעה 6:30 הרה"י מתקשר וקורא לי.

אני מגיע לביתו, הוא יוצא מהסלון לחדרו שהנוכחים לא ישמעו, ואומר לי: ר' ישראל, כמה כסף אמרת שחסר לך כעת? עניתי מיידית, מה זה עניינו של הרה"י כמה חסר לי?...

"תבין", הוא אומר לי, "דיברתי עם פלוני שילוה לך את הכסף והוא ישמח לתת לך הלוואה". הגבתי בתדהמה שאינני זקוק לכך והלווים שלי עושים מאמצים להחזיר את החוב שחייבים לי ב"ה, אבל ראש הישיבה בשלו: דיברתי איתו והוא ממש מבקש להלוות לך. אני כמובן הודיתי לרה"י על הנכונות לסייע, אך הוא הגיב לי שלא אוסיף מילה בענין.

המעשים הללו אינם מבטאים אפילו מעט מגדלותו וקומתו הכבירה, שהייתה נסתרת מעמנו ונסתרת מבינתנו. איזו אכפתיות, לא דיברתי כלום, לא ביקשתי כלום. היו לו חושים חדים שהיה קולט בהם ממרחקים את הרצונות הכי כמוסים של הבריות. זה היה פחד לעמוד לצדו.

ר' ישראל מכין את הפמוטות החדשים ששימשו את רבינו תקופה קצרה - רבינו מביט בחביבות עזה על הכנת נרות של שבת

לי צ"ק עם סכום גבוה יותר מהסכום אותו התחייב הנדיב הפלוני. אני התרגשתי מאד, אבן גדולה נפלה מליבי, כאשר ראש הישיבה שש ושמש לסייע בענין.

לאחר שהודיתי לראש הישיבה מעומק לב, אמרתי לו: ילמדנו רבינו... מה היה כאן? "מאד היה קשה לי לראות בצערך ודאגתך בשבועיים האחרונים" פותח ראש הישיבה בליבו הרחום ועונה. "כאשר אתה ביקשת ממני ללכת לפלוני, היה במחשבתי אכן לסור למחרת היום לביתו ולעשות את אשר ביקשת אך למחרת היום התקשר אותו עסקן ששוחח איתך, בבקשה שאגש למעונו של אותו נדיב בשביל מקרה נוסף של אלמן ששרוי במצב קשה מאד. לאחר שהפכתי בדבר הבנתי שהנדיב יתמוך ביד רחבה יותר במקרה של האלמן עם היתומים הקטנים..."

"במהלך הלילה לא נרדמתי מרוב צער... חשבתי רבות כיצד אני עוזר לך, וכיצד אני כך מאכזב אותך, אך היה מובטחני מהקב"ה שלא תצא תקלה תחת ידי, והלכתי בלב כבד לאותו נדיב לבקש בשביל האלמן, מכיוון שכאמור התמיכה שם הייתה יותר גדולה".

וממשיך ראש הישיבה האהוב במקצת מבוכה ובענוות חן הטבעית שלו: "היה לי קשה מאד לראות אותך בימים הללו, ואף כאשר התוודעת לסיפור והגעת אליי ראיתי שאתה שרוי בכעס, אך עדיין לא ידעתי כיצד אני מסייע לך... לא ידעתי מה לענות לך... אתמול בלילה הגיע כאן יהודי ואמר כי הוא רוצה לתת סכום לצדקה, כשהוא מביא לי את הסכום הזה..."

"ידעתי שזה הסכום שהקב"ה שלח לך" סיים ראש הישיבה.

אני לא ידעתי את נפשי מאהבה ואושר להיות סמוך על שולחנו של האדם הנקי שבדור: איזה נקיות, ללא שום נגיעה, כלל! זה בלתי נתפס. נקיות וניתוק מוחלט מקרבה כה גדולה, בחשבון דק מן הדק על תועלת הצדקה.

היו לו את כל הסיבות לדאוג לבקשתי,

בנסיעה בערב בסמוך לביתו של הנדיב, שיזכיר לראש הישיבה כי אני מבקש שיעלו לכמה רגעים לביתו לבקש את התמיכה.

וכך עוברים להם עוד כשבועיים, ואני חש כי מתעלמים ממני. זה לא דבר שהורגלתי בו, אך מכיוון שלא היה בידי לעשות דבר המשכתי בענייני.

לאחר מספר ימים אני מקבל טלפון מעסקן מסוים בירושלים, הוא שואל אותי, כאחד שקרוב לראש הישיבה, האם אני יודע מה יצא בגורל הפגישה של ראש הישיבה בביתו של פלוני אלמוני. לתדהמתי זה היה אותו נדיב מדובר, שכל כך המתנתי לתמיכה המובטחת ממנו.

לשמע השאלה נדרכתי, ושאלתי אותו מה הוא קשור לפלוני הנדיב, ואותו עסקן עונה לי לפי תמו: אני ביקשתי מהרה"י אם הוא יכול לטרוח וללכת לנדיב המדובר בכדי לבקש ממנו תמיכה עבור אלמן עם יתומים קטנים שמצבם קשה מאד, והבנתי שראש הישיבה היה אצלו לבקשתי, אז ברצוני לדעת מה יצא שם בפגישה בסופו של דבר...

אני נדהמתי מהדברים. הלא ביקשתי מראש הישיבה כבר לפני כשבועיים לדבר עם אותו נדיב, כאשר רה"י עצמו הוא בגדר 'קרב אל החלל', אז מה קורה כאן?!

בחוצפתי ניגשתי במקצת תרעומת לאבינו זצוק"ל בשאלה, מדוע זה מגיע לי? הרי יש כאן הכרת הטוב לאמו"ר זצ"ל שכה עזר וסייע, ואני כבר סידרתי עם אותו נדיב את התמיכה, מה בקשתי? וכעת עוד אני שומע שהרה"י הלך בשביל מישוהו אחר?! תורה היא וללמוד אני צריך.

רה"י זצוק"ל שומע את הדברים ומתעטף בשתיקה...

לא ידעתי את נפשי, מצד אחד פחדתי מהראש ישיבה אך הייתה לי אהבה ללא מיצרים אליו, וברצוני להבין מדוע אני לא מקבל את העזרה הדחופה, כאשר מועד החתונה קרב ובא ואני אנה אני בא.

לאחר יומיים קורא לי אבא זצוק"ל ומביא

נ-ק-י-ו-ת ר' ישראל חושב קמצא ועניני נוצצות כאשר הוא מספר את המעשה המרטיט הבא, כמה נקיות הדעת וניתוק מוחלט מכל נגיעה אישית בלתי נתפסת זכה לראות כל מי שבא במגע עם איש האלוקים הלזה, כחד מחסידי קמאי דקמאי.

אבי רבי שמואל ויזל זצ"ל היה בקשר אדוק עם ראש הישיבה זצ"ל. מאחר ואבא היה עוסק מלבד יגיעתו בתורה בישיבת "נתיבות עולם", אף ביעוץ ברפואה טבעית לשם שמים, ומתמסר לחולים ונדכאים במסירות עצומה שלא על מנת לקבל פרס, היה רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל שולח אליו אנשים בכדי שיעזור להם. אף רבינו זצוק"ל עצמו היה נועץ בו בענייני בריאות והקשר ביניהם היה מאוד קרוב.

לאחר פטירתו של אאמו"ר זצ"ל בקיצור ימים ושנים, זכה אבי שלא השאיר חובות ב"ה אך גם לא מעבר לזה. אחד מבני משפחתי בא בשעטו"מ בברית האירוסין, ובני המשפחה נטלו על עצמם סכומי כסף בכדי להקל על אמי שתבלחט"א. לקחתי על עצמי סכום גבוה יותר ופניתי ליהודי אמיד ונדיב לב, שהביע נכונות לתמוך בהוצאות במרבית הסכום שהתחייבתי, אך בקשה בפיו: ברצוני שראש הישיבה יגיע אליו לבקש את התמיכה המדוברת. שמחתי על הבקשה 'הפשוטה' כביכול...

סיפרתי לראש הישיבה את הדברים, ועל אתר הוא אמר לי כי בעזרת ד' הוא יסור לביתו של אותו יהודי נדיב. למחרת אני מגיע לרה"י ומזכיר לו כי אני ממתין לסכום הכסף שיגיע על ידי שהרה"י יעלה לביתו של אותו נדיב, והוא אומר לי בשנית כי בעזרת ד' הוא יטפל בזה.

וכך עובר לו עוד יום ועוד יום, מפעם לפעם אני מזכיר לראש הישיבה כי מועד החתונה מתקרב ואני זקוק לכסף... לא זו אף זו, בקשתי מידי"נ רבי דוד בידרמן שיחיי בבקשה כי בהזדמנות הקרובה כאשר יעברו

אני כבר דיברתי עם הנדיב ורק היה צריך את הרה"י שיהיה "שליח" להביא את הכסף... אך הוא, על אף שידע את כל הצער שזה יגרום לו, התעלה מעל החומריות וחישב חשבונה של צדקה.

הוא לא הניח כמותו, לא בזה ולא בכל מידה נכונה! ה'נגיעה' היחידה שהייתה לראש הישיבה בחיי חיותו, הייתה 'נגיעה' של צדקה, ו'נגיעה' של כבוד שמים, הא ותו לא!

אבי עדות המזרח

בענין הנקיות של אבא זצוק"ל, קיימים סיפורים מבהילים של מסירות עד כלות לאנשים שהוא כלל לא הכיר.

במשך עשרות שנים הייתה הכתובת ב'אבן שפרוט' 3' לכתובת לעזרה וסיוע להורי תלמידים ותלמידות שלא התקבלו מאיזו שהיא סיבה למוסדות החינוך בכל רחבי הארץ!

אשכנזים וספרדים, ליטאים וחסידים, היו פוקדים את מעונו ללא הבדל, ופורקים את אשר על ליבם בבקשה שידאג למוסד חינוכי ברמה גבוהה לילדיהם.

זה היה פלא פלאים, על אף שהרה"י לא הכיר את האנשים הללו דקה קודם, מיד היה מתמסר ללא שום חשבונות ומתקשר למנהלי תלמודי תורה וסמינרים. אפילו שחשב לפעמים שהסיכוי כל כך קטן, בכל אופן הוא גמר אומר לעזור ולנסות לסייע לכל אחד, ליבו לא יכול לראות בצרות ההורים, וכך הוא התקשר למנהל המוסד בשבחים על המבקש כי הוא עושה רושם כל כך טוב...

במקרים כאלו של עזרה בסיוע להכניס למוסדות החינוך, היה שגור תמיד על לשונו: "לא להתעצל, לא להתעצל". ובאמת ברבים מהמקרים הוא הצליח לעזור למבקשים, על אף שהסיכוי לכך מלכתחילה היה נמוך מאד. כמה פעמים כיתת רגליו במסירות נפש ונסע לבני ברק ולכל רחבי הארץ, בכדי להשפיע על מנהל סמינר להכניס עוד איזו בת ישראל כשרה, שתזכה בעתיד מכוח זה להקים בית של תורה בטהרה. הוא לא חשב ולא חס כלל על כבודו, הוא עשה את מה שנצרך גם כאשר הדבר היה חסר כל סיכוי.

בנקיות המופלגת שלו חיזנו אף כאן. פעמים והיו תלמידים קרובים בישיבה שהיו גם צריכים את העזרה בהנ"ל, אך מי שהיה מבקש תחילה היה נענה תחילה... ללא שום חשבונות! נקיות ונקיות!

היינו מנסים להזכיר לבני הישיבה להזדרז עוד לפני תחילת תקופת הרישום, מי שמעוניין בעזרתו של רבינו להכניס את בנו או בתו לאחד מהמוסדות שיבקש במהרה, מכיון שאין כאן זכות קדימה...

ויצוין כי אף בקבלת קהל במעון הקודש במשך כל השנים, ידענו כי מי שהיה מגיע מרחוק, ולא משנה מי הוא, נשתדל להכניס אותו תחילה, ואילו הקרובים מירושלים או תלמידי הישיבה היו נכנסים אחרונים ואף לפעמים לא התאפשרה כניסתם, הכל בשביל לא לצער את הטורחים מרחוק. במחשבה על השני בכל פרט.

בור ששתה ממנו מים

לפני מספר שנים התגלע ויכוח בין שני בתי

כנסיות לגבי בנייה מסוימת. הלכו הצדדים להתדיין ונפסק מה שנפסק. בשלב מסוים של הוויכוח באו הגבאים מאחד הצדדים לדבר עם ראש הישיבה וביקשו שיצטרף כנגד הצד השני, והביאו מכתבים מרבנים נוספים שחתמו כנגד הצד השני, אך רבינו סירב בכל תוקף לחתום והגבאים לא הבינו את עיקשותו לא להתערב בעניין.

מיד ביציאתם אומר לי אבינו האהוב זצוק"ל: הלא בבית כנסת הנ"ל זכיתי ללמוד שנים על גבי שנים בשקט וזכיתי להתעלות בתורה לאין מפריע, וכי איך אפשר גם אם הם אינם צודקים לחתום כנגד מקום שכל כך היה לי תועלת, והלא בור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן.

זו הכרת הטוב האמיתית של האדם השלם שוויתר על כל אשר לו במסירות נפש בכדי ללחום למען האמת ולהוציאה לאור, אך כאשר הוא חב הכרת טובה, אזי הוא אינו יכול להתערב, הרי 'בור ששתית ממנו מים'. מעשה דומה של הכרת הטוב היה לגבי המקרה בו נהג רבינו זצוק"ל לטבול בכל ערב שבת במשך למעלה משש השנים האחרונות, וגם בו טבלו את אבינו זצוק"ל לפני ההלוויה. ערב שבת אחד היה תקלה כלשהי וחיפשנו מקווה אחר שבו יטבול רבינו הגדול, אך הוא בליבו הרגיש לא הסכים בשום אופן לטבול במקום אחר מפני 'אל ישנה אדם מאכסניה שלו', על אף שאחד מתומכי הצדקה הגדולים בשכונה הציע לטבול במקווה הפרטית אצלו - שם היה נוחות גדולה מאד, אבל רבינו סירב לשנות את האכסניה. הייתה חשובה לו הטבילה לאין ערוך, אך ליבו לא נתן לו לשנות מדברי הגמרא.

בחכמה ובתבונה ובדעת

הסכומים שהתגלגלו אצל ראש הישיבה, מלבד למוסדות התורה והחינוך, היו סכומי עתק לאלמנות ויתומים. עוד מקדמת דנא היו מגיעים אליו מנהלי מוסדות יחד עם נדיבי עם, בכדי שראש הישיבה ידבר על ליבם כפי שרק הוא ידע לעזור בלב כל יהודי ולהדביק אותו באהבת תורה וחסד, בכדי שירימו תרומה נכבדת לאותם מוסדות.

רבינו ראש הישיבה היה חכימא דיהודאי, הוא היה בתבונה עמוקה מדבר על לב הנדיבים שירימו תרומה למנהלי המוסדות שהביאו אותם למעונו, ולאחר מכן היה מבקש בעדינות ממנהלי המוסדות שיצאו מהחדר, כשהוא עורך מערכות ומחשב חשבונות בכדי לגייס את הנדיב לעזור ולסייע במקרי צדקה דחופים ובהולים נוספים שהיו על שולחנו.

אך תרומות אלו מעולם לא קיפחו את המוסדות שלמענם הגיעו הנדיבים, כולם תמיד יצאו מרוצים ומנהלי המוסדות שידעו כי ראש הישיבה מגייס את הנדיבים למקרי צדקה נוספים, היו מרוצים וחוזרים שוב ושוב למעונו של ראש הישיבה, מאחר והוא היה היחיד שהצליח להדביק אותם באש הברועת שלו ולפתוח את ליבם שירימו תרומה הגונה לאותם מוסדות.

אבי אלמנות ויתומים

למותר להאריך, אומר ר' ישראל, על עזרתו המבהילה לאלמנות ויתומים, נדכאי לבב ושבורי נפש, וכל יהודי בשעת צרה.

יכלה הדיו והמעשים לא יכלו. אלמנות רבות, יתומים ושבורי לב, היו מתקשרים אלינו מידי יום ביומו: "תגידו לראש הישיבה שאני הולכת לגאולה כעת..." "תגידו לראש ישיבה שאני יוצא כעת לקניות..." "הנכד שלי בדרך לבקרני בביתי..." ואבינו רועינו, אוי... שומע כל סיפור בכזו השתתפות הלב, ומבקש לברך, ולעודד.

הוא 'מתפעל' מהחננויות בגאולה... הוא 'שואל' כיצד מסתדרים עם הבישולים... ומתעניין בלימודים של הנכד שכעת ממש הוא בדרך לבית של הסכתא... ומברך מכל הלב, וכופל ברכה, כל ברכה חדשה ומחודשת, בנוסח שונה, במנגינה שונה... לפני כשנה התקשרה אשה בודדה בשאלה על טיפול שיניים, כיצד ואצל מי לעשות את הטיפול. רבינו הגדול נכנס לעובי הקורה בכובד ראש כדרכו ומבקש לענות לה כיצד תנהג. בסיום הוא מבקש ממני למסור לאותה אשה: בבקשה שתקפיד שהשיניים ייצאו נאות...

צדקה - כל יום כחדשים

והכספים שהסתובבו אצלו... איש לא ידע על כך. סכומי עתק שעברו תחת ידי כבר לפני עשרות שנים, ומלבד זאת שהוא לא עשה מזה עניין, הוא כלל לא חש בזה. גשמיות וחומריות היו מבוטלים אצלו כעפר ואפר!

פעם הייתי שליח להפקדת סכום עצום לחשבוננו של ראש הישיבה, בסך של מאות אלפי שקלים, שהגיעו מגביר מסוים למטרות צדקה.

למחרת ניגש אלי הרה"י ומבקש ממני טובה... הוא צריך עשרים אלף דולר בדחיפות לאלמנה הזקוקה לכך. לתדהמתי אמרתי לו כי רק אתמול נכנס סכום כסף עצום במיוחד בשביל מטרות כאלו.

וראש הישיבה בענוות חן מפטיר לעומתי: "אל תשאל, אתמול בלילה היה כאן כמה סיפורים... למעשה אין כעת כלום... צריך עשרים אלף דולר".

אני נדהמתי, אלו מושגים שלא בהשגות. כל כסף וזהב שבעולם היו אצלו כאין וכאפס, אך ורק אמצעי לצדקה וחסד, ברגע שהגיע מיד המשיך הלאה לקיים 'מצוות היום' של כל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים.

מעשה שהיה לפני זמן קצר, באשה אלמנה עם כמה יתומים, אמרתי לראש הישיבה כי השגתי סכום של עשרים אלף שקל למענה, על אתר אומר לי ראש הישיבה תתקשר ותגיד לפלוני שיש אחד שנתן עשרים אלף ואם הוא יתן גם עשרים אלף אז הראש ישיבה יגייס עוד עשרים אלף... כאלו מעשים היו בכל יום ויום!

הדירה ב'גשר החיים'

מעשה מבהיל היה עם דירתו היחידה של הרה"י ברחוב גשר החיים בירושלים, אני שאלתי את הראש ישיבה ברגע של סקרנות מדוע הדירה הנ"ל לא רשומה על שמו, ונעניתי: "מה זה ענייך"...

רק לאחר פטירתו של אבינו רוענו שמעתי מידיד נפשי הרב הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א מעט מהפרטים, על אלמנה אחת שהגיעה אליו והצטערה שהיא אירסה את הילד שלה ואינה יודעת מהיכן להביא את

הכסף, לאחר בירור קצר שבררו שאכן זה המקרה, יצא אבא זצוק"ל החוצה, לאלמנה שהמתנה מחוץ לדלת הבית: "בדיוק עכשיו מכרתי את הבית ואין לי מה לעשות עם הכסף..."

המושגים שלו והעולמות הטמירים בהם היה חי, העניקו לרה"י כלים להסתכל על הדור ועל כל יחיד ויחיד במבט אחר לגמרי. מבחינתו אלמנה צריכה לקבל את דירתו היחידה...

והוא? הוא אינו צריך לנכסים גשמיים בעולם הזה כלל, אף דירת מגוריו שייכת לישיבה, העולם הזה פרוזדור לטרקלין...

יסורי האיוב שעברו על ראש הישיבה זצוק"ל בימי שנות חייו וזיכנו אותו וזיכך אחר זיכוך, לא העכירו את מצב רוחו, אלא רק העלו אותו לדרגות נשגבות מעלה מעלה להתקדש בקדושה של מעלה. מעולם לא שמעו ממנו צער או אנחה על מצבו הגשמי וייסוריו, מלבד כאשר ישב מול אלמנות ויתומים, נדכאים וקשי יום, אז הוא חגר מתניו וגייס את כל כוחותיו להרעיף עליהם טללי נוחם, ולשם כך הוא הוצרך להשתמש ב'נשק' שלו על מצבו האישי וייסוריו הוא.

מעשה מצמרר אירע עם אלמנה שישבה שבעה על בעל נעוריה, ולא ההינה לקבל ניחומים. ראש הישיבה עלה אליה לנחמה, והיא החלה לבכות שהיא נותרה מטופלת ביתומים קטנים שעליה לטפל בהם, וכיצד היא תסתדר?

אומר לה אבא זצוק"ל ברגש: בכל שבת ובכל מועד הילדים שלך יריבו היכן האמא תשבות, אני כל שבת וכל חג חושב היכן אני יהיה, אני יושב לבד בבית ואין לי מי שידאג לי...

כמובן שאבא זצוק"ל היה יושב כמלך בין תלמידיו בשבתות ובמועדים, אך בכדי לדבר על לב האלמנה ולנחמה הוא השתמש בכל הכלים העומדים לרשותו, והדברים אכן נכנסו מלב אל לב והרעיפו טללי נוחם.

הפמוטות של הרבנית

לפני שנים רבות, עודני בבחרותי, הביא אחד התלמידים הקרובים הרב ח. א. ס. שליט"א לראש הישיבה במתנה פמוטות חדשים לשבת.

ראש הישיבה השתמש בפמוטות החדשים במשך תקופה מידי שבת, כשהוא מודה בכל לב על המתנה לכבוד השבת קודש. לאחר תקופה ביום שישי אחד קורא לי ראש הישיבה ואומר לי בכאב: אני כפוי טובה, אני כפוי טובה! תחזיר לשולחן את הפמוטות שהרבנית ע"ה הביאה לי. אני כפוי טובה שפסקתי להשתמש במתנה שהיא הביאה לי...

איזה הרגשים היו לו שנים לאחר הסתלקותה, וכך עד השבת האחרונה השתמש בפמוטות הישנות של הרבנית ע"ה.

עשר האצבעות

לפני שנים רבות היה לי מכר קרוב שלמד בישיבות והלך למסגרות אחרות. אמו נכנסה לראש הישיבה להיוועץ כיצד לנהוג עם הקשר עמו מול הילדים הקטנים שנותרו

בבית, והוא בזהירותו וחכמתו עזר להם ונתן להם את דעת התורה הנצרכת.

לאחר תקופה היה אירוע חשוב עבור הנער הנ"ל שלא תאם את נוהגם של עולם התורה. ראש הישיבה קרא לי וביקש ממני לקחת את הרכב של אחיינו הרה"ג רבי מנדל אויערבאך שליט"א ולבקש מההורים של הבחור בהוראתו, שאסיע אותם לבקר את בנם להיות נוכחים באירוע החשוב מצידו, כשהוא מצייד אותי בסכום כסף לכיסוי ההוצאות, ואכן הם נסעו עמי.

לאחר זמן הגיעה אם הבחור לראש הישיבה בכאב גדול, כי היא אינה מסוגלת לחיות עם המצב בה אינה נפגשת עם בנה לעיתים תכופות, חייה אינם חיים כפשוטו. ראש הישיבה ברחמיו ובחכמתו מראה לה את עשר האצבעות ואומר לה: עשר האצבעות הללו אלו עשרת הילדים היקרים שלך, יש לך אצבע אחת שונה בכדי שתשע האצבעות יגדלו ויהיו בריאים ושלמים, אין ברירה מלבד להניח את האצבע העשירית ולשכוח ממנה לזמן מה, למען כל האצבעות האחרים.

"אני" ממשיך ראש הישיבה, "אפילו אצבע אחת כזו אין לי..." "אני אומר לך את זה כי אני מרגיש כל כך את הצער שלכם ואת הכאב שלכם..."

רבנים שנכנסו לעסוק בנושא באותה התקופה, התפלאו כיצד ראש הישיבה מייצג את עצותיו בענין וחלקו עליו, הם לא ידעו, ואבא צוק"ל לא גילה לאיש, כמה הוא טרח למען אותו ילד בסתר.

סנדקאות

החל מלפני כשבע שנים, פסק ראש הישיבה לקחת סנדקאות בבריתות, על אף בקשות והפצרות בלתי פוסקות, ועל אף שהציבור חפץ לעשות בריתות במעון קודשו. פעם שאלתי אותו על העניין, והוא בפשטות אומר לי: אני לא לומד כמו פעם, מתי שאחזור ללמוד כבעבר אני אחזור לקחת סנדקאות....

בירור אחר בירור, בחרדה

זהירותו המבהילה בכל הוראה ובכל פסק שהוציא לרבים ולכל יחיד, הייתה נוראה. הוראותיו הציבוריות והפרטיות של רבינו זצ"ל נשמעו ברבים בקול רעש גדול והרעישו תבל ומלואו, אך הציבור לא יודע כמה הוא חקר ובירר כל פרט ופרט עד אין חקר, בבירור אחר בירור ובעומק אחר עומק, עד שהוציא הוראה כלשהיא. אני הקטן הייתי עד למאות טלפונים שהוא טרח ועשה וביקש שיבררו באופנים שונים ומשונים.

לא הייתה שיטה ודרך שאזניו וליבו לא היו פתוחים לשמוע אותם. לדוגמא בענייני החינוך, והקמת המוסדות בשנים האחרונות, כל מעשה תקפו וגבורתו היה לאחר שהוא למד את הדברים לעומק וחרד חרדה אמיתית שיתערבו בתכנים של מוסדות החינוך. במשך שנים באורח קבע התעניין ראש הישיבה מה קורה במוסדות החינוך של ילדיי, כיצד מתנהל בית הספר, ומי המלמדים בתלמוד תורה, וכך היה עם רבים מתלמידיו, הוא התעניין בכל פרט שוב ושוב, ובכל מקום טרח להתעדכן על התנהלות המערכת.

כך בכל נושא ועניין, אין דבר שנעלם

שלום... הכל היה אצלו בנקיות מוחלטת ובניתוק מוחלט מכבודו ועצמיותו.

רה"י מושך את החבל אחורה

במסגרת עיסוקיי, עשינו לפני כשנתיים אירוע הוקרה ליהודי תומך ונדיב גדול שבנו למד ביישיבות בעבר, ול"ע לא הולך היום בדרך המסורה כל כך. לאחר האירוע אמרו לו כי אני מקורב של הרה"י, הוא ניגש אלי ושאל אותי מדוע ר' שמואל כזה 'קיצוני', נגד הצבא ונגד כל חידוש?

התפללתי לקב"ה שישים את המילים בפִי, ושאלתי אותו האם הוא מרוצה מצורת החיים שלו. הוא ענה בחיוב, הוא יושב ולומד רוב היום, מוסר שיעורים, ותורם הרבה כסף למוסדות תורה וקירוב. שאלתי אותו שוב האם הוא מרוצה מצורת החיים של בנו שלא הולך כל כך בדרך? וענה שהוא לא כל כך מרוצה, אך זכותו של בנו לעשות ככל אשר על ליבו. שאלתי בשלישית, האם אתה מרוצה מצורת החיים של הנכד שלך, אשר ל"ע עוד פחות עושה את מה שיהודי צריך לעשות? ואכן השיב כי הוא לא מרוצה כלל אך מכבדם.

או אז פניתי אליו ואמרתי לו, אתה בעצם מעוניין כי ראש הישיבה יחשוב וינהג כמוך, אך אם ר' שמואל היה חושב כמוך, אז אתה היית כמו הבן שלך, והבן שלך כמו הנכד שלך, ואילו הנכד שלך אינני יודע אם כלל היה מכיר ביהדותו... אתה צריך להודות לראש הישיבה, שבזכותו אתה עצמך נותרת חרדי נאמן לד' ולתורתו. בזכות זה שר' שמואל מחזיק את החבל רחוק אחורה, אז אתה מי שאתה, ועליך לגשת לראש הישיבה ולבקש בתחנונים שימשוך את החבל עוד יותר אחורה, שישפיע על בנך ונכדך וכל הדורות הבאים.

אותו יהודי מאד התרשם מהדברים, שחלחלו לליבו והאירו את מחשבתו על

גדלותו של ראש הישיבה. לאחר מכן סיפרתי לראש הישיבה את תשובתי והיה נראה כי יש לו קורת רוח מהדברים.

החובש מקפיד...

כידוע, היה מרבה ראש הישיבה לפקוד את מקווה הטהרה ב'שערי חסד'. בכל השנים האחרונות, היה זה רבי ישראל שזכה ללוותו לטבילה בכל פעם, יחד עם דאגתו הכללית לבריאותו וצרכיו האישיים של רבינו הגדול זי"ע.

רבי ישראל שליט"א משתנק, "כמה תחנונים, כמה בכיות היו לפני הטבילות ולאחר הטבילות במקווה הטהרה, חדרת אלוקים"...

שבוע לפני ההסתלקות, כאשר אבינו רוענו זצ"ל שב מטבילה במקווה בערב שבת קודש, הוא ראה את החובש שטיפל בו ממתין ויושב על כסא מחוץ לדלת הבית. היה זה מחזה נורא לראות את רבן של ישראל עומד ומבקש שוב ושוב את מחילתו וסליחתו של החובש על שהמתין מספר רגעים.

וכך בימות השבוע האחרון לחייו של ראש הישיבה, בהם החובש הגיע לטפל בראש ישיבה, חזר הרה"י כל הזמן וביקש סליחה ומחילה, והתבטא בכאב כי אולי מקפיד עליו.

חשבתם שתודימו אותי?...

החתונה האחרונה של בחור מהישיבה, בה השתתף ראש הישיבה הייתה של בחור מבחירי הישיבה שהתקיימה מספר ימים לאחר שראש הישיבה השתחרר מבית החולים באשפוז האחרון, וכל אותם ימים הוא היה מרותק למיטת חוליו, וכוחות גופו לא היו עמו כלל.

באתי אליו בצהרים והזכרתי לו על שמחת החתונה, אמר לי הרה"י כי הוא חפץ להשתתף בשמחת הנישואין של הבחור החשוב, הרי אביו לא נמצא איתם זצ"ל, ואף ברצונו לסדר קידושין, כשהוא מבקש ממני כי אקח אותו לבני ברק וישגיח על מצב בריאותו. ביקשתי שמיד לאחר החופה נשוב לירושלים, והוא אישר זאת.

בשעות הלילה קודם לכן לא עצם רבינו עין כלל, ובשעות אחה"צ ראש הישיבה נרדם, ואני הלכתי ללמוד בישיבה כשאני מבקש כי יקראו לי בעת שרה"י ירצה לצאת לחתונה.

המתנתי לטלפון, אך הוא בושש מלבוא בשעה המדוברת. אני המשכתי לעיסוקיי ובשעה לאחר השעה המדוברת, מתקשר אלי רבי יוסף שליט"א ומספר לי שרה"י התעורר משנתו ואמנם הוא מאוד בחולשתו, אך מיד התבטא: מה חשבתם שאתם תרדימו אותי ואני יוותר על חתונה של הבחור?...

אני הגעתי לבית במהירות, ורה"י אומר לי כי הוא מעוניין להגיע לחופה, אך לאחר בירור קצר הוא קבע כי לא שייך שהציבור ימתין בשבילו, והלכך שיתחילו את החופה בלעדיו. ראש הישיבה מתחיל להתארגן ליציאה לבני ברק.

אני ניגשתי אליו, ראיתי שהוא נראה מאד לא טוב. אמרתי לו כי הרה"י אמר שהוא יגיע רק לחופה, ואם כבר עברה החופה אז כדאי לשמור על הבריאות ולוותר על הנסיעה. אך הוא בשלו: נוסעים!

באמצע הדרך היה כל כך חלש, עד

שחששתי שיארע לו משהו. כאשר הגענו לאולם התנהל בכבוד, הוא החזיק בי כולו רועד, ופונה אלי בבקשה חרישית: תשמור עלי שאני לא יפול...

ראיתי את מצבו ואמרתי לו אולי שרה"י יאחל מזל"ט לחתן ויצא מהאולם, "אבל אני יעשה להם עצב"... הוא עונה לי. "תהיה לידי". וכך התיישב על הכסא. לפתע ללא הודעה מוקדמת התרומם ראש הישיבה והחל לרקוד עד כלות הלחן ושוב, והבעיר אש קודש של שמחה מתפרצת בכל האולם. אני שלא כהרגלי עמדתי מאחוריו לתמוך בו במצב חרום חלילה.

כאשר הוא יצא מהאולם ונכנס למעלית, היה באפיסת כוחות מוחלטת, אך נהרה שלא ניתן לתאר הייתה שפוכה על פניו: "שימחתי את החתן ואת אמו שתחזי"...

וכך כל הנסיעה לירושלים הוא חזר על כך שהוא זכה לשמח חתן תלמיד חכם ו'לב אלמנה ארני'.

למחרת היום, פקדה אותו שוב חולשה, ולתדהמתי פונה אלי ראש הישיבה ואומר: אתה יודע למה קיבלתי את החולשה? כי לא שימחתי את החתן בחופתו!...

הוא לא וויתר לעצמו על דקות שבדקות במצבים הכי קשים. המלאך שלקח על עצמו את הייסורים גם של האחרים שמעטים בכל דור עוברים אותם, תבע מעצמו את השיא שבשיאים בכל נושא אפשרי, בתורה, בעבודה, במידות, ובחסד.

התחילו כבר מוסר?

ביום חמישי האחרון מתקשר ראש הישיבה ב-19:30: ר' ישראל, התחילו כבר סדר מוסר? התחילו או לא? אני רוצה שיתחילו מוסר, תחזור אלי ותגיד לי אם התחילו...

לצידי עמד אדם שהתפלל והשתומם, כיצד אדם בגילו ומעמדו מעניין אותו 'סדר מוסר' של הבחורים.

טועמיה חיים זכו

בשעות הצהריים ביום שישי האחרון, ביקש אבא זצוק"ל לטעום משהו. רציתי להכין לו מאכלים, אך הוא ביקש בדווקא לטעום ממאכלי השבת, 'טועמיה חיים זכו' הוא אומר לי בהתרפקות. אמרתי לו שמאכלי השבת עדיין לא הגיעו ובינתיים אולי שיאכל מאכלים רגילים שהיה רגיל בהם, אך הוא ביקש בדווקא ממאכלי השבת של השבת הממשמשת ובאה.

האצתי בבחור החשוב יחזקאל רוט שיחי' שיקח מונית ויזדרז להביא את מאכלי השבת החמים לראש הישיבה. לבסוף כאשר הגיעו המאכלים בשעה קרובה לשבת, אמר רה"י: "כעת מאוחר מדי, השעה כבר סמוכה לשבת ואין כבר עניין של 'טועמיה'..." שוב בהזדמנות זו עלי להוקיר טובה לבה"ח יחזקאל רוט, על שנים רבות שהיה תלמיד קרוב והיה לעזר למוריניו רוענו זצוק"ל ועל כל דבר קטן כגדול היה רץ כאילה שלוחה לבצע בשביל אבינו זצוק"ל. גם בשעות לחץ היה מתעקש לסייע לבית אבינו זצוק"ל בשביל שנצליח ולו במעט לסייע עוד בקודש פנימה.

ככלל, "שבת" אצל הראש ישיבה... ארי... לא ניתן לתאר ולשער איזה התרגשות, איזה

עומד ומשמש

לבן של ישראל

כמה אהב כל אחד באהבה ללא מיצרים, איזה שבחים זכינו לשמוע ממנו על כל אדם לאחר סיום קבלת הקהל... כאשר הסתיימה לה קבלת הקהל ודלת הבית ננעלה, אנו הכנו את עצמנו לקבלת עול מלכות שמים של הראש ישיבה, לבכיות המרטיטות שהרעידו את לבבנו, לתפילה המיוחדת של אותם רגעים - על צרכי הכלל והפרט. לא היה דבר שלא נגע לליבו הטהור.

מעשים שבכל יום כיצד ראינו סיפורים מבהילים של תפילות בהשתפכות הנפש על צער הבריות, שהיריעה תקצר מלהכיל. כאשר הכנסנו לו שמות לתפילה, מיד בשם הראשון איזה תחנונים... כל שם ושם וכל מקרה ומקרה, היה הרה"י מברך מכל לב וחוזר ושונה את הברכה בהשתתפות מוחשית בצער, על אף שהנוקק כלל לא היה מוכר לו.

'אשת חיל מי ימצא', ברוך ד' זכיתי מאוד בסייעתא דשמיא למצוא את אשר לי, כאשר רעייתי שתחי' מתמסרת לעבודת הקודש, בזמנים קשים ולחוצים. כל ערב שבת ללא יוצא מן הכלל, כאשר הייתי יוצא לביתי בשעה האחרונה לפני שבת בשעות לחוצות מאוד, בערבי שבתות או מועדים, אבינו היה מברכני מעומק ליבו ובמיוחד היה מקפיד לאחל לביתי שתחי' ברכת יישר כח מיוחדת וברכות מיוחדות על אשר נותנת לי את הכוח ומאפשרת לי לסייע לאבינו לעוד יום ועוד שבוע. וכמובן כל מה שזכיתי לסייע ולעמוד לימינו זה מביתי שתחי' שהסכימה לקחת על עצמה בשעות קשות להתמודד בגפה והלוואי שנזכה להמשיך לעשות נחת רוח במרומים. "בהזדמנות זו", מבקש ר' ישראל לציין, "עלינו לבקש מחילה באם מי מהציבור הקדוש לא קיבל מענה הולם. אנו השתדלנו, אך לא תמיד מבינים מה יש מאחורי הדלת... לא תמיד יודעים באיזה חולשה שרוי היה אבינו רוענו, זכותו תגן עלינו".

מפעם לפעם, וכמובן המאמרים החשובים הובאו לעינו ונעשו על פי הוראותיו המדויקות. בחדשים האחרונים הוא קרא את המוסף התורני 'לקראת שבת' מידי שבוע באופן קבוע. על מיטתו בהסתלקותו היה את המוסף 'לקראת שבת' של השבת האחרונה. בחדוש האחרון, לאחר הציעתור, בתחילה היה מאד חלש אבל לאחר שבוע של החלמה התחזק ולא ויתר לעצמו. לא עשה הנחה והתאמץ לעשות את כל מה שניתן היה ללא עצלות.

ביום שישי האחרון ערב שב"ק 'תצוה' - השבת שנהפכה לאבל גדול לישראל, חש אבינו זצוק"ל מעט שלא בטוב, והשתעל לסירוגין. מעט חששתי וביקשתי רשות לקרוא לרופא, אך ראש הישיבה כל העת

חשש שיקחו אותו לבית החולים לחינם ובתחילה התנגד. דיברתי את אשר יכולתי שלא יקחו לבית החולים, אלא רק רופא יגיע לראותו. בשביל אבינו כידוע השבת עברה עליו כמלך בממלכה וחשש שחלילה יצטרך להתפנות.

משמיים קיבלתי מתנה ענקית לשבות בשערי חסד בשבת הנוראה. פעם בשנה יוצא לי לשבות ב'שערי חסד', והודעתי לראש הישיבה שבשבת הקרובה אני שווה בשערי חסד בסמיכות אליו ואם יצטרכו משהו אני ממש סמוך. בשעה 15:30 בערך הגיע רופאו האישי, ואמר כי אין אף סיבה לקחתו לבית החולים.

הראש ישיבה התפלל קבלת שבת ומעריב, קיבל את כל הציבור ל'גוט שאבעס' בנחת ובשמחה, הוא קידש על היין בכזו התרגשות, אכל סעודת שבת מעט. למד את הסדר הקבוע שלו. במהלך הסעודה הוא אמר לר' דוד: ברוך השם שזכיתי לעשות קידוש, ברוך השם שאני בבית ולא בבית החולים... הוא קרא 'קריאת שמע' שעל המיטה כהרגלו עם כל העניינים. וכך בקדושה ונקיות, נכנס אבינו רוענו למיטה, העלה את רגליו בגפו, כיסה את עצמו... - שמא הרים ידיו לשמים ואמר לקב"ה לא נהניתי כמלא אצבע קטנה... - והשיב את נשמתו ליצורה באחת בנשיקה, ברגע כמימריה.

הוא הסתלק מהעולם כמו מלאך, לנו התלמידים זו כמו נחמה פורתא לשבר הבלתי נתפס שעובר עלינו. להסתלק בשבת קודש שהיה יום כל כך מרומם וקדוש בשבילו, במיתת נשיקה, זו מתנה גדולה.

השליטה המוחלטת בדעה צלולה ובהירה עד הסוף, זה היה רצונו של מרן זצוק"ל, ללא ייסורי נפש. לאחר ההחייאה הוא הובהל לבית החולים, וביקשתי שיקחו את אבינו זצוק"ל לביה"ח 'עין כרם' אם זה מתאפשר, מאחר ושם מכירים את התיק הרפואי. לא אביתי להעלות על הדעת שהמצב של הרה"י כזה חמור. מיד באמצע הדרך כידוע נדם ליבו בשנית של ראש הישיבה, ועקב המצב, הנסיעה המשיכה לעבר 'שערי צדק' ושם בבית החולים עשו את כל מה שיכלו מבחינתם, עם כל ההשתדלות. לאחר כארבעים דקות כבר הובן כי הגיעה עת פרידה... עזב אותנו לאנחות - - -

ציבור בני התורה - פרי גידוליו

במסע הלוויה הדומע מנהרות של בכי ודמעות, זכיתי לשבת בתוך רכב ה'חברא קדישא' שהוביל את אבא למנוחות, לצד אחי הגדול הגאון רבי יוסף שליט"א, ואחי הרה"ג רבי דוד שליט"א. ראינו את מאות האלפים מלווים בכבוד מלכים, בסדר מופתי וללא דחיפות אף לא מסביב לרכב... כל הדוחקים מסביב לרכב היו יהודים טובים, שחפצו להיות שייכים...

ציבור בני התורה ("המסוכן"...) צעד ברבבותיו אבל וחפוי ראש, בעדינות נפש השמורה לבני תורה המורמים מעם, ללא צורך בשמירה מאסיבית ואבטחה אגרסיבית. כמה אושר זה להיות שייך לציבור הזה, הרהרתי לעצמי.

אגרות שמואל

שנת תשל"ז. מרן רבנו זצוק"ל חדל זה לא מכבר מכהונתו ב"ישיבת איתרי", אולם נפשו קשורה בקשרי אהבה של תורה לנפשות תלמידיו החביבים, אשר ראו בו את מורה דרכם בכל דרכי התורה והיראה. בין השאר החזיק עמם רבנו זצוק"ל בקשרי מכתבים, בהם הפליא להדריך ולכוונם בדרך העולה בהר ד', בדברי מוסר וחיזוק כפי דרכו הטהורה.

לפי עדות בני החבורה דאז, כיום ת"ח חשובים, שורות החיזוק והעידוד שבאגרות הללו היוו עבורם טל תחייה ונסכו בהם תעצומות עוז לשקידת התורה, וחביבות עצומה רחשו הם לכל מכתב כזה - שהיה יקר בעיניהם עד מאד.

לידי 'הפלס' נמסרו לפרסום חמשה מכתבים כאלה, עשירים ברוחו הכבירה של רבנו זצוק"ל ומלאים מזן אל זן בנועם שיחו. (בהיותם מכילים את המרובה, לא הרהבנו עוז לסדר כותרות. דברי התורה שבמכתבים הושמטו).

לפעמים אם מרגישים תשוקה וטעם מיוחד באיזה ענין ואפ' בהערה אחת באיזה סוגיא אשר מרגישים שאפשר להרחיב ולחדש אפשר להתעכב על זה בינך לבין עצמך ולפעמים גם על חשבון למוד הבקאות ולפעמים בערבים או באיזה זמן שהוא, להעמיק ולהרחיב בזה, העיקר לתפוס את עצמך חזק בדברים הקטנים שהם המפריעים הגדולים בדרך כלל.

כאשר שמעתי בזה אל האמור בתחילת השו"ע או"ח על יתגבר כארי וכו' קל כנשר רץ כצבי וכו' שלכאור' היו צריכים לכתוב על איזה דברים גדולים כמו מס"נ וכיו"ב, ולמעשה כתוב שם יתגבר כארי לקום בבוקר להתגבר נגד הקור והעצלות וכן השאר הדברים המפורטים שם כאלו דברים קטנים ולמעשה עומדים ברומם של עולם כי בדרך כלל המפריעים הקטנים הם מדי יום ביומו והעיקר המלחמה התמידית - צריך להשתדל גם להיות שמח בחלקו ולהכיר את כשרונו וסגולותיו ולא לצפות להגיע לכוחות ולסגולות של אחרים. וזה כלל גדול בהצלחת האדם להכיר את מקומו וכוחות נפשו ולנצל את זאת כדי ה' הטובה עליו. כתבתי בלי סדר ואתה תקח ותשים לב למה שנוגע לך.

אבקשך למאוד למהר לכתוב לי ולפרט ביותר כל הפרטים אפי' הקטנים ביותר העומדים ומפריעים להצלחתך. האם נחוץ לכתוב או להתקשר עם אחד מהרמ"ם? - זה עכשיו היה פה הרב רוזמין שליט"א, לפי דבריו הנך עושה רושם שאתה שמח ומרוצה ונראה שקוע וחי בלמוד.

והנני חותם בכל חותמי ברכה והצלחה ומחכה למכתבך בהקדם האפשרי.

דר"ש לזאב שליט"א שיעלה ויצליח.

דורש שלומך וטובתך וחפץ בהצלחתך

שמואל

וכן איני מבין איך שקשה לך הבנת השיעורים ואני מכיר את לבך וכשרונך, ולא יתכן אלא שאתה רחוק מהענינים או שאינך נותן לבך לשמוע ועל זה בודאי שאפשר וקרוב מאד להגבר ע"ז בעז"ה. תשתדל למצוא בלב אחד או שנים מהרמ"ם ותברר לפנייהם כל לבך בשאלותיך ובספקותיך בסוגיות, ובוודאי שיכירו כשרונך ובעומק חדירתך לענינים עמוקים ודקים.

אתה שואל על דרכים בהצלחת הלימוד ואמנם אין דרך שווה לכל כדברי הגר"ז ז"ל מקלם כי לקבוע דרך אחת לכל היא מטת סדום להאריך את הקצר ולקצר את הארוך. והעיקר בהצלחת הלימוד כמש"כ הגר"ח ז"ל מוולאזין במכתבו לנכדו, להזדרז ללמוד בזריזות ובחשק גדול כי מה שלומדים בעצלות כל היום יכולים ללמוד בזריזות בכמה שעות וכו' וכו'. מאוד צריך להחשיב את לימוד הבקאות בעיקר בימי הנעורים ואין בזה כללים כי אין לך יום דומה לחברו ואין לך שעה דומה לחברתה וגם אם נדמה ששוכחים ככ"ז האמת שנקלט בלב, וכשלומדים פעם שניה מרגישים הקרבה לענין.

גם רבות מחשבות והפלגת ההרגשים והתקוות והתכניות להצלחה גם יכול להפריע, כי אדם טובע בתוך ים תכניותיו ושאיפותיו ולפעמים יש בזה כמאמר החוה"ל שריבוי השמן סיבה לכיבוי הנר ועל כן צריך להתרכז תחילה בדברים הקטנים המפריעים.

אני חוזר בענין התאום עם החבר זה מוכרח להסתדר וכל צד שפיר ועליהם אין לזלזל כי אי אפשר לקפוץ שלא בהדרגה אבל מוכרחים להתקדם ולהסיר את המכשולים - כשיש לך רעיון טוב והערה באיזה ענין תשתדל לכתוב על המחברת אף שלפעמים כשתבגר ותתעלה תדון את מה שכתבת לגניזה מ"מ חשוב מאוד להעלות הדברים על הגיליון, ויש בזה גם רכז המחשבה בעת הכתיבה.

שלמא רבא וסייעתא דשמיא ובריות גופא וכל מילי דמיטב מן שמיא קדם... העלם רב התבונה מבקש חכמה ויראת השם... נר"י ויזרח ובכל אשר יפנה יצליח.

הגיעני מכתבך, ואפפוני רגשים מעורבים של שמחה וצער, ואמנם שמחה גדולה שמחתני כאשר פועל בלבך החשק והרצון ללמוד ולהתעלות, וזה העיקר כלשונו של הגר"ס ז"ל כי כל שהאדם שואף ורוצה להטהר ולהתעלות בספר החיים יחשב, אך מצד שני אין אתה אזור עוז וגבורה, בהתאם לכוחות נפשך וסגולותיך, ללחום בעקביות נגד האויב האכזרי, "הגדול בשונאך בעזה"ז הוא יצרך הממוזג בכוחות נפשך והמעורב במזג רוחך וכו' המושל בכוחות נפשך ובסתר מצפונך וכו' יורה עליך בחיצים הממיתים ביותר וכו'" לשונו הקדוש של החוה"ל פ"ה שער יחוד המעשה, ואמנם מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, וכלשון החוה"ל שם "וכמה קרובה מפלתו וכמה קרובה אבודו אם תרגיש בחולשתו", וחכמת האדם להתרכז במתינות ובגבורה נגד האויב, וכל אחד יודע היטב נגעי לבבו וחולשתו מקומות התורפה שבו היצר יכול ח"ו ללכוד וצריך תשומת לב על הדברים גם אם הם קטנים וכ"ש אם הם גדולים וכמדומה לי שיש אצלך הרבה דברים קטנים שצריך להתגבר עליהם.

אתה כותב למשל בקושי עם החברותא ובוודאי שהנך צריך להתעקש ולהתרכז בזה, ותערוך אליו שיחת לב ופה כי הנך מוכרח גם לקרוא את הדברים ולפעמים להאט את המהירות אשר הרבה פעמים שייך בזה פרי המהירות חרטה והלמוד במתינות ובדקדוק רב יקר מכל. ובדרך כלל כאשר מבקשים מחבר תוך מערכי לב אז ע"כ מענה לשון חברך יקיים ויקבל דברך, ומטבע האדם לא להתרכז ללחום נגד דברים כאלה קטנטנים, ולפעמים הם עיקר המפריעים.

בעזרת ד' יתברך
... היקר יחנך ד'.

שמחתי מאוד לקראת מכתבך הרצוף ד"ת המשמחים לב, ומה מאד שמחתי בראותי מכותלי מכתבך כי בספר החיים תחשב וכל אשר יחבר אל החיים יש בטחון, וזהו סגולת החיים להיות שואף אל על להגביר הרוח על החומר אור הנשמה על הגוף האפל, אורו של הקב"ה הממלא ומסתתר בתוך הבריאה, אשרי חלקך חבלים נפלו לך בנעימים לידע ולהתבונן בחובת האדם בעולמו בתכלית החיים האמיתיים. הגדרים וסייגים לקדושה מסור לכל אחד ואחד במצבו, כי לפתח חטאת רובץ ופירש רבינו החסיד מוילנא נ"ע כי לפתח היינו במקום שהאדם משאיר פתח לספיקות ולהיסוסים ומשם דרך להכנס בשביל היצר שיוצרו קראו רע ומתחרט אליו כביכול על שבראו הקב"ה יצילנו מידו, וכל אדם יודע פתחיו ומקומות ונקודות החולשה שבו, ושם צריך לגבור ולעמוד בפרץ כגבור חיל בשמחה ובבטחון אל ד'. ובכלל מסגולות השמחה – שמחה נפשית פנימית שמקורה רוחנית – להרחבת הדעת דקדושה, וכשהאדם יורד ברוחו ונהי' אדיש וחושיו וכוחותיו רדומים אז האויב הגדול אינו מרחם עליו כלל, וגם צריך מאד להזהר גם אחרי איזה מכשול שהוא ח"ו שקורה לכל אחד לפי דרגתו – עם כל זה העיקר אח"כ לאזור חיל ולא לנטוש המערכה ובטוחים אנחנו ברחמי כי תמיד מצפה ומיחל לקרבנו אליו לטוב לנו כל הימים. בנוגע לסדרי הלימוד בודאי שיש להתעכב בנושאים שעמדו בשעורים אבל לאו בדוקא ואם מתבוננים ומתעמקים

בענין שלא נו"נ בשעור יש לדבר על זה עם הרמ"ם ואקווה לעזור אותם וכמובן שכל זה לא בקביעות וכדאי מאוד לרשום במחברת הערות והארות, וכמה שהזמן מרשה שיכתב באופן מסודר
בענין מדרגות בלמוד התורה רצוי מאד להשריש בימי הנעורים את ההכרה והחובה בכל ההשתלמות וההתעלות ולהרחיב את אופק ההשגה לפסגת השלמות, ואולם בשלבי המעשה מאד צריך להזהר מן ההפרזה ושלא יהא ריבוי השמן סיבה לכיבוי הנר ח"ו אלא להתנהל באיטיות והעיקר לשים דגש על החשק והשמחה והחיות ופעולות המוח וכל החושים בלימוד התורה וכמובן ההתמדה בכמה שאפשר ולא רק בדרך כפי' אלא ברצון ושמחה.

כמדומה שלפי תבונתך א"צ להרבות בעיון באחרונים אלא לעמול בעיון עצמי אך רצוי להשתדל לקנות ידיעות יסודיות באחרונים כמו רע"ק איגר קצות ואבני מילואים וכיו"ב.

מה מאד נהייתי מדבריו ד"ת הנאמרים בהשכל ודעת בחתירה לעומק הענין, ומה ששאל הרי עדים נאמנים נגד אנן סהדי באמת ענין זה עמוק מאד אך עיקר השאלה אינה על התוס' שהרי זה גמרא בכתובות יט: בתרי ותרי נינהו ומכח הך גמ' הקשו התוס' ---

גולתי זמן לכבודך לחיזוקך להצלחתך...

החפץ בהצלחתך ואשרך כל הימים, המברכך בכתובה וחתומה טובה בכל מילי דמיטב

שמואל

בסייעתא דשמיא

לכבוד העלם המיועד לגדולות... ויעלה ויצליח

קבלתי מכתבך ובתחלת דבריך נבהלתי כי אחרי שב"ה שפיר..., וגם תמול שמעתי מהרב ר' מרדכי שליט"א טובות עליך והוא כידוע מבין גדולי, אבל אחרי שהמשכתי בקריאת מכתבך נרגעתי, ממש נרגעתי, אם זה כל הבעיה שלך אני די רגוע, ולא שאני ח"ו מזלזל בזה בכבוד הורים ועוד, אלא שכידוע וכלשון החזו"א זיע"א באגרותיו שהדבר (התעלות בעבודה) רב העמל וכביר הימים, ומאד קשה, וגם לפעמים מסוכן, לקפוץ ולהתעלות בב"א מכל המפריעים והמטרידים, וגם אם מצליחים בבחינת "מי יעלה" אבל שבעתים קשה לעמוד ב"מי יקום", ואמרו באדר"נ "טוב עשרה טפחים ועומד ממאה אמה ונופל", ואמנם לדידן אם נצטמצם בעשרה טפחים שלנו לא נגיע כלל ח"ו ואנו מוכרחים להתאמץ ולהרחף, אבל שמח בחלקך כי הנך ב"ה במצב די טוב, ואל תגדיל את הבעי' בעית הבית, שזה קשה גם לגדולים וטובים ממך, כי במקום שהאדם נולד ונתגדל וכל אשר מסביב כאילו עצם מעצמו ובכ"ז מפריעים ומנגדים לו, ובטבע שזה מעצבן ומטריד, ובפרט בעת שהאדם במצב התעלות ושגשוג בעבודת ד' וכוחות הכהים שבו נדחקים ואז הם מוצאים פורקן להתפרץ במקומות הפתוחים לחולשה, ואל יטריד אותך הדבר באופן מוגזם

שכידוע זה אחד מחצי היצר ותחבולותיו, ואם חלילה לא היית מרגיש שזה חסרון בודאי שזה הי' כדבר חולי אנוש ח"ו אבל כשהנך יודע חסרונותיך זה יותר מחצי רפואה ואל תערוך מלחמה חזקה בזה שלא לעורר יותר מדי הלוחם הנגדי האכזרי מכל אכזר, הקב"ה ישמרך מני', תרבה יותר בחזקת מצבך ביישיבה, תמשיך ללמוד בשמחה, וגם יש לפעמים מדרכי הרפואה שלא להזדקק למקום המחלה בגוף אלא להבריא המקומות הבריאים שבגוף, ובאופן כללי כשהגוף מבריא הרי הוא דוחה את החולי והחולשה, עשה את הלימוד והתפלה וכל הנהגתך הרוחנית בבחינת יציבות וקביעות איתנה והתחזק בזה כי גחלים אתה חותה על ראשו, ואם לפעמים יש מכשול ממצודות היצר (כמדומה שכבר כתבתי לך) יש לנו אוהרות והנהגות מאת רופאי עולם שלוחי דרחמנא, הלא כה דברי רבינו הגדול הגר"א ז"ל במשלי "אם רוח המושל יעלה עליך מקומך אל תנח". אף אם רוח המושל היצר עלה לפעמים עליך אל תנח משום זה מקומך ודרגתך אלא המשך בעבודה לפי השגתך ודעתך שחננך ד' ואל תחשוב שע"י המכשול הכל ירד ח"ו אלא מקומך אל תנח. והדברים יורדים ונוקבים עד התהום. בבאור דברי רשב"א כתובות ט. בשטמ"ק הארכתי קצת בלמוד הישיבה, ומבואר מתחלת דבריו שיש בזה ענין של ברי ושמא ---

ושוקקים וצמאים גם רעבים. ידעתי תגובתך שכנראה אין לי מושג ממה שמתחולל בנפשך פנימה אבל אני בשלי ואיני מוותר בתביעתי כמלוא נימה.

מאידך גיסא יש להדגיש מעלת שביעות רצון שלא לסובב ולהסתובב במרירות ובטרוניות ובטענות וכיו"ב. יש גם בחינה של מי השלוח ההולכים לאט החורשים עומק וכובשים לאט ובהשקט צעד אחר צעד עדי גודל תפארה. ואני תפלה לד' יתברך, יגיעו דברי לנפש בריאה וגוף בריא שלו ורענן בחצרות אלו קינו יפריחו בטוב ובנעימים סלה. דורש שלומך וטובתך כל הימים.

שמואל

כמדומה שמצינו רק בשו"ע בצבור שאין להם ס"ת קוראים בחומש בלי ברכה שלא תשתכח תורת קריאה אבל לא ביחיד ורבו הסוברים שקריאת התורה זה רק חובת צבור וכן נהגו גדולים וטובים ובודאי שהנך זהיר לסדר הפרשיות עם הצבור. יעזור הקב"ה במהרה לקיים כל המצוה כתקונם והלכתם בבריאות גופא וכל מילי דמיטב.

בסייעתא דשמיא אור ליום הששי

שפעת שלום וברכה עד בלי די להבחור הנעלה ומתעלה, מבקש חכמה ויראת ד'...

כבר התנצלתי בע"פ על אחור מכתבי, והאמת שגם עתה לא בנקל עטי להאריך, אך כבר איני יכול שלא לכתוב. ואכתוב קצת להרגיע קצת נפשי ונפשך – ואין מוקדם ומאוחר בתורה ואכתוב שלא כסדרן ואולי זהו סדרן דוקא. תודה למרומם על כל ברכה ותהלה לקיים דברי להבות קדשם של חז"ל בקל כנשר כמוכב בשו"ע אור"ח, ובודאי שהנך עושה בטרחך בטפולך נחת רוח מרובה להוריך מוריך שיחיו וגדולה מצות כבוד אב ואם, וזהו מדברים שאוכלים פירותיהם בעולם הזה, ובודאי גם מציל ממכשולים של המכשיל והמשטין, הקב"ה יצילנו מידו.

יש לשון במד"ר בפרשת השבוע שעבר שישראל אומרים לקב"ה שאין אנו יכולים לעמוד נגד היצר שקשה כאבן, והקב"ה אומר סקלו קמעה קמעה בעוה"ז, ואומר סלו סלו פנו דרך, ואני עוקר אותו כולו לעוה"ב, שנא' והסירותי לב האבן וכו', כלומר שהקמעה קימעה שעוקרין בעוה"ז זהו ההכנה לעוה"ב, וכן לזלזל ח"ו בכל קימעה וקימעה שזהו יסוד העבודה, לכן תעשה המוטל עליך בשמחה של מצוה. ואל תשעה ליצר שמבכה כביכול על ביטול תורה, ביטול תורה היינו בשעה שיכול לעסוק ויש לו שולחן וסכין ואינו שולח פיו לאכול, בשעות הדי מרובות יחסי (?) שיש לך ללמוד, אם לא תתבטל ח"ו יש לך הצלחה של למוד ההתמדה, כי שקידה היינו שלא להתבטל, ובפרט שהנך (אולי צ"ל "מבוטח", המילה אינה ברורה) באופן בטולה זהו קיומה, לכן אל יפול רוחך ח"ו, ובזמן שהנך לומד תלמד בשמחה ובמנוחת הנפש והרחבת הדעת, ותעשה ע"ז כל תחבולות שבעולם. והתמדה אינו נמדד בשעותיו של פלוני ושל אלמוני אלא בשעות שעליך מוטל ללמוד, ובכלל להשריש במדות הנפש שמה לי עם זה ועם פלוני אלמוני מאחר שסוף הכל ותכלית הכל הכל יתבטל וכל מה שאנו רואים בעינינו שמים וארץ יתבטל והי' כלא הי' וישאר רק דבקות בבורא וכמה שקנה האדם בנפשו ועצמותו דבקות בתורה ובנותן התורה והכל במדה ובמשקל וכל אחד נכווה מחופתו של חברו, והיינו אפי' השלם בעבודה אז כשיוסר מסך החומר יורגש ויובלט כל הרגשה וקנין בנפש של דק מן הדק וכל מה שהוא יותר באהבת התורה וכל מה שיותר בהכרה ובתכלית ובאמת הכל יהיה בולט ומוחש במבט של נצח ואמת.

וימי הנעורים בפרט כמה רב ערכם לקנות מסלות בנפש, וברוך הוא וברוך הוא שנתן לך לב לדעת ואזנים לשמוע והי' לגבור חיל, ובפרט – מסגולות המלחמה – שלא לאבד ולהפסיד הנקנה בנצחון במלחמת היצר, ושלא ליפול ביאוש ועצלות, גם לפעמים אחרי בטול ובזבוח וכיו"ב, כי גם זה מדרכי המלחמה, שמח כדברי הגר"א ז"ל שצריך להיות שמח בחלקו גם ברוחניות, ואל תשקע יותר מדאי בים של מחשבות ושאיפות המצוי ביותר אצל בעלי כשרון, אלא למד בשמחה, השתדל להעלות על הגיליון כדאי מאד גם דברים פשוטים בתחלת המחשבה, וזהו חדוש התורה כדברי הגר"ח מולרזין ז"ל, כל שמתברר לו יותר ויותר זהו חדושה דאורייתא.

נהייתי מאד מדברין הנאמרים בהשכל ובדעת בדברי הרעק"א והחזון איש ז"ל, אולי בהזדמנות בשב"ק כשנפגש במעון השמחה ננצל הזמן לדברי תורה, ותסלח לי על אחור תשובתי וגם שהייתי בטוח שאכתוב לך בד"ת, אך אין עתותי בידי ופה תהא שביבת קולמוסי, ואחתום בכל חותמי, ברכה והצלחה.

שמואל

עתה באתי, על ד"ת באתי, תעין בתוס' (גיטין) דף ד. בד"ה מודה ר"א וכו' ובתוס' כז: בד"ה בזמן שהבעל --- הגיעו שעות הלילה המאוחרות לזה אמרתי עט לקצר. אתה יכול להציע השאלות לפני זאב שליט"א.

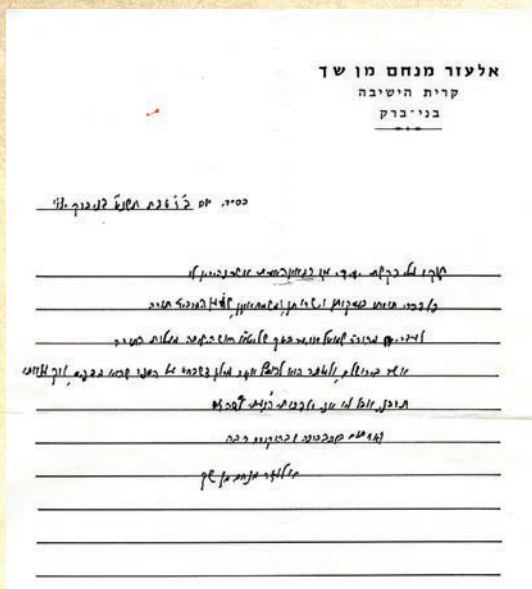
תגיד לו שקבלתי מכתבו ונשוחח ע"ז בהזדמנות אי"ה. והשי"ת ינחנו בעצה טובה

שמואל

אבקש מאד למסור לזאב שליט"א כי ידין אותי לכף זכות ושמאד אני מוטרד כעת ולגזול זמן להשיב זה יכול ח"ו להזיק לבריאות, והקב"ה ידין גם אותו לזכות ולכל מילי דמיטב.

כתב יד הסכמת רבינו הגדול האבי עזרי' זצ"ל לספר 'דרכי שמואל'

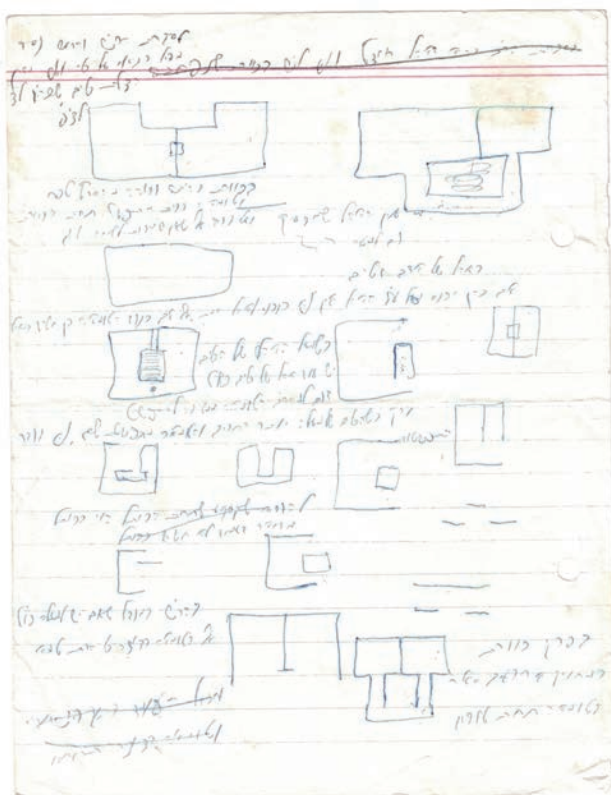
אמרתי לו 'שאני יתן לך הסכמה? אתה עושה צחוק וליצנות ממני. שאני אתן לך הסכמה?'...
חזר רבי שמואל פעם שניה ואמר לי 'אבי שליט"א לא מרשה לי להדפיס את הספר ללא ההסכמה', אמרתי לו 'גם אבא שלך עושה ממני צחוק'....
אזי רבי שמואל התעקש שהאבא לא מרשה לו להדפיס את הספר ללא ההסכמה, אמרתי לו שישאיר כאן את הספר ונראה מה לעשות'.... ואכן, לאחר מכן כתב רבינו הגדול זצ"ל את הסכמתו.

הגעתי למידה זו, ואחתום בזה בכרכה ובהוקרה רבה.
מענין לציין את העובדה שהובאה במוסף הזכרון המיוחד שהופיע לאחר סיום ימי ה'שבעה', על אשר התרחש במעונו של רבינו הגדול זצ"ל בעת בקשת ההסכמה על ידי מרן זצ"ל, אותה שמע כותב השורות מאחד מגדולי תלמידי ומקורבי רבינו הגדול זצ"ל: "באחד הימים פנה אליי מורי ורבי רבינו הגדול זצ"ל וסיפר לי כך 'הגיע אלי רבי שמואל אויערבאך עם ספרו על אהלות וביקש הסכמה,

לפנינו כתב ידו של רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל בהסכמתו לספר 'דרכי שמואל' מיום שני ז' טבת תשנ"א:
חזקה עלי בקשת ידידי עוז הגאון האמיתי אשר נהירין לו כל דברי תורתו בעמקות וישרותן ומשמח אופן שומען, המרביץ תורה לעדרים, מוהר"ר שמואל אויערבאך שליט"א, ראש הישיבה 'מעלות התורה' אשר בירושלים, ולמותר הוא להוסיף איזה מילין דשבחא על הספר שהוא מדפיס, ורק ענוותו תרבני, אבל לא אני ודכוותי

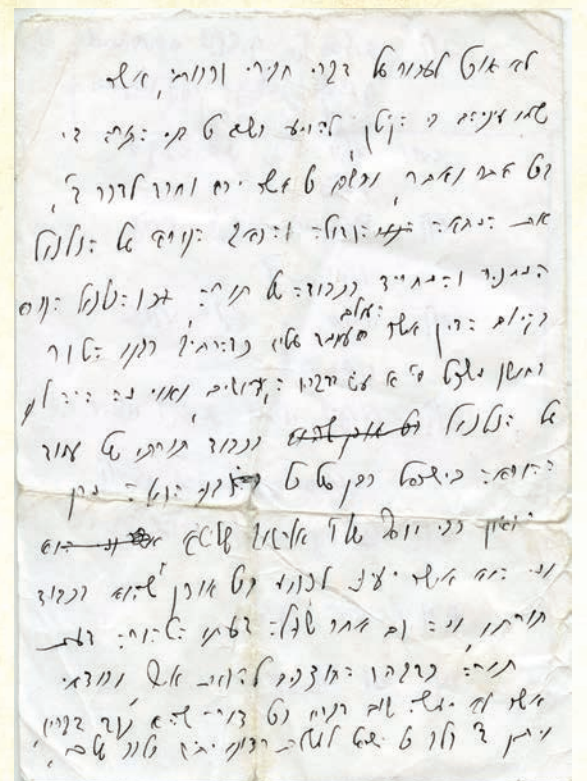
רישומים וצורות בעיני טהרות

דף מתוך רישומים וצורות שערך מרן זצ"ל לעצמו בעת לימודו עיני טהרות החמורים

מחאה על הפגיעה בכבודה של תורה

טיוטת מכתב שכתב מרן זצ"ל כמחאה על הפגיעה בכבודו של רבן של ישראל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל:
לא אוכל לעבור על דברי חבירי ורבותי, אשר שמו עיניהם כי הקטן, להודיע בשם כל בני התורה די בכל אתר, ובשם כל אשר ירא וחרד לדבר ד', את המחאה הגדולה והכאב הנורא של הזלזול המחפיר והמחריד בכבודה של תורה והזלזול הנורא בקיום הדין אשר העולם עומד עליו כדהרתיב רבינו הטור בחושן משפט סי' א' ע"ש בדבריו הקדושים, ואוי מה היה לנו על הזלזול בכבוד תורתו של עמוד ההוראה בישראל רבן של כל בני הגולה מרן הגאון רבי יוסף שלוי אלישיב שליט"א, ומי הוא אשר יעז לפגוע בכל אופן שהוא בכבוד תורתו, ומה גם אחר שגילה דעתו הטהורה דעת תורה בדבריו החוצבים להבות אש, ובודאי אשר לא יעשו שום דברים בכל צורה שהיא נגד דבריו. ויתן ד' בלב כל ישראל לעשות רצונו ית"ש בלבב שלם.

דרך עריכת גורל הגר"א

רשימה בכתב ידו של מרן זצ"ל, כפי שנכתבו על כריכת אחד מספרי 'ספרא דצניעותא', בה פירט כיצד לעשות גורל הגר"א.
מאחר וידוע הדבר כי לא כל אדם ראוי לערוך גורל הגר"א, לא העתקנו את הרשימה ואף הבאנו את הצילום שלא בשלמות.

ברכות מיוחדות בכתב ידו

לפנינו שלושה ברכות והקדשות מיוחדות אותם רשם מרן זצ"ל בעושר
כתיבתו המרוממת למשפחות מיודעיו:

א.

מנחתי היא שלוחתי
להבית הגדול שמגדלים בו תורה ואמונה
ולאנשי הבית רבנא שלומם ישגא סלה
ומעמקי תהום נפש ולבב
תפרוצנה המיית רגשי הכרת טובה
על משמרת הקודש הנצחת עד וזכרון עולמים
לכיתי עטרת לי נשמתה בגוני מרומים
בכל רגשי ברכה וצפיה לישועה
ובכל חותמי תפילה לאורה ושמחה

בכל לב, שמואל

ב.

נבואה שעריך
ברטט וביראת כבוד
אבוא באהל - מגבעות אשורנו
אל הבית הגדול, אשר על שעריך
מתנוסס דגל האמונה והאהבה לבורא
בברכת השנים להאדם הגדול מחולל מפשעינו
יסוד עולם הרב שלומו ישגא
ועמו עזרתו בגבורה עילאית מרומית, אשר יחרת
לזכרון עולם בשליחותא ורוחא דקמאי זיע"א
.... נעילות ועוז בימינה נצח
בברכה כברכת הכתיבה והחתימה הטובה לעד

שמואל

ג.

אהלי אשר נטעתך, אם כי מצער הנך
הבט נא זכר נא, עמקי שרשי יתידותיך
שור צור מחצב טוהר, בהלולי שערים חרות מעשיה
בחותמי זוך והוד זוהר, ועליך אהלי פרוס כנפיה
אהל, מצא נא יתד ופנה, גם באוהל בו קבלת מלכות שמים באהבה
מגדל עוז ואור לאמרת ד' צרופה, צוה לנו משה למורשה
אהל ספוג ומושק רייה, אמונת אומן זכה וטהורה
ואהל באהל יושק, והיה המשכן אחד
ומעל יופיע לאהל עוז ואורה, ושפע ברכת חיים ושמחה
בכל חותמי ברכה
ובברכת אהל התורה

מכתב הגה"צ רבי ישראל אליהו וינטרוב זצ"ל למרן זצ"ל

לפנינו מכתב ששיגר הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרוב זצ"ל למרן זצ"ל
בפתח מערכות מתורתו בחכמת הנסתר, ובו ביקשו לעבור על הדברים, כשהוא מציין
שמלבדו אין לו "עם מי לשוחח בדברים עדינים העומדים ברום עולם של הכלל
ישראל במקצועות אלו":

כבוד הגאון הגדול וכו' הרב שמואל שליט"א
אחדשה"ט וכטו"ס

בהיות שאין לי עם מי לשוחח בדברים עדינים העומדים ברום עולם של הכלל
ישראל במקצועות אלו, וחסר לי מאד מ"ש ברזל בברזל יחד, וטובים השניים מן
האחד, ולמעכ"ת שליט"א חננוהו מן השמים יד בחלק זה של תורה, על כן בכל לשון
של בקשה לעבור (אפי' מקופיא) על הנשלח כאן (בעת הפנוי לו מטרדות תלמידיו)
ולהעביר אלי ידיעה בקצרה או דהוא הולך עמי בתלם או דעת אחרת יש לכב' בזה
השי"ת יתן לו מרץ נעורים להרכיץ תורה לתלמידים הגונים
ידידו ישראל אלי' וינטרוב

במכתב אחר המופיע כאן העוסק בעניני תורת הסוד, כתב הגה"צ רבי ישראל
אליהו זצ"ל לשואל בסיום דבריו: "אם תרצה תוכל להראות הדברים להגאון הרב
שמואל אויערבאך שליט"א".

מכתבי חיזוק והתעוררות שכתב מרן זצ"ל לתלמידי הישיבה

עתה באתי על דברי תורה באתי, ויהיו הימים הגדולים האלה נזכרים ונעשים להתעוררות פנימית לקבל עול תורה בכל לב כראוי וכנכון באמת עד שיעיד עליו וכו'.

ואין ועתה אלא תשובה מיד, לקבל עכשיו ממש קבלות בני-קיימא להתרחק כמטחוויו קשת מן הבטלה ושלוות הכסילים, וזה יצא ראשונה להתגבר כל יום לקום לעבודת התפילה, במנין של הישיבה בדווקא, ולשמור מכל משמר על הלימוד והתפילות בישיבה, ולהתעצם כלילות החורף לקניני התורה, ולהיות קבוע באהלה של תורה בתוך הישיבה הק', לרבות ימי הקודש שבתות השנה.

ה. ערב ימי הפורים

ימי האורה והשמחה
אל אחי ורעי בני הישיבה היקרים שיחיו ויצליחו
עתה באתי על דברי תורה באתי, ואם לא עכשיו אימתי, ונא נא, אנא ואנא, להתעורר בימים הגדולים האלה, בהתעוררות עצומה, מעומק הלב עד שיעיד עליו וכו', לקבלת עול תורה, מעכשיו ממש, בתוך הימים המקודשים, הנזכרים ונעשים בכל דור ודור, ואנא אחים יקרים ענבו עניבה גמורה ותרחקו כמטחוויו קשת מן הבטלה והקלות ראש וכו' וכו', ולהזהר בהזירות עצומה כלילות החורף המקודשים, שלא להיות ח"ו בכלל הנעור כלילה והמפנה וכו' וכו' ד' ישמרנו, ולזכות לכתרה של תורה ברציפות הלימוד.

וזה יצא ראשונה, להתעורר ולקום לעבודת התפילה, ולהתפלל כל התפילות בקביעות של הישיבה הק', ולהזהר מאד בשעות האכילה שלא להיות בכלל זבחי מתים רח"ל, ולהשתדל בכל עוז שיהיה שלחן של המשך העסק בדברי תורה, ולשמור על הרציפות בהיכל וסדרי הישיבה, ולרבות ימי השבת המקודשים קודש קדשים, שלא יהפכו לבין הזמנים להבל וכו', ולא לברוח כתינוק וכו' בימי השבת, וימשך הברכה וההצלחה בתורה בכל ימי ולילות השבוע לטוב לנו כל הימים.

בעצמנו ובחרת בחיים, בשמחה ובאמת, בשבירת ועקירת ההרגלים הרעים, אשר זה סוד החיים האמיתיים, ובכך נזכה אשר מלך חפץ בחיים יכתבנו בספר החיים לטוב לנו.

דורש שלומכם וטובתכם וחפץ באשרכם כל הימים
שמואל

ג. ערב ימי החנוכה

בסיעתא דשמיא יום שנאמרה נבואת חגי הנביא [חגי ב'] שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מיום עשרים וארבעה לתשיעי וכו' שימו לבבכם
למען אחי ורעי אדרבה נא דברי שלום ואמת שימו לבבכם, הגיעו ימי אורה זו תורה, הימים הקדושים והמאירים, אשר הראנו הקב"ה חיבתו לעם סגולתו, וחביבות נס המנורה אשר כידוע מחז"ל שזה מרמז על חכמת התורה, והימים האלה נתחזקה תורתנו תורה שבע"פ אשר על זה כרת הקב"ה אתנו בריתו, והקב"ה הצילנו מן חכמת יונית הארורה וכל אבזיריה למען חזק התורה וישראל בדבק חזק ואמיץ לבורא עולם.

על כן אחים יקרים, אל נא אחי תרעו להמשך אחר בטולים שונים אשר ביטול תורה נגד כולם, ועת להתחזק בגבורה יתירה.

החלש יאמר גבור אנכי לעשות רצון אבינו שבשמים ואיש לרעהו יאמר חזק ונתחזקה בעד עמנו ואוריתא וקוב"ה חד הוא, והשמרו לכם פן יפתה כו' כו' הקב"ה יצילנו ויזכנו לחיים כולכם היום.

חפץ באשרכם וטובתכם כל הימים
ראש הישיבה

ד. בימי החנוכה

בסיעתא דשמיא יום שנכפל בו כי טוב נר שני ימי אורה ושמחה
אל אחי ורעי בני הישיבה היקרים שיחיו ויצליחו

מפעם לפעם היה מרן זצ"ל כותב מכתבי חיזוק מלאי רגשי אהבת ד' ויראתו אשר נראה בהם קצה-קצהו של שלהבת אש הקודש שלהיטה בקרבנו, והרי מקצתם לפניכם:

א. לחיזוק סדרי ימי השישי, שבת קודש ומוצאי שבת קודש

בסיעתא דשמיא אור ליום השישי ערב שבת קודש דברי התעוררות ואזהרה נוראה דבר לימוד התורה ושמירת סדרי הישיבה בכללות ועתה באתי על דבר תורה בפרטות לימי ערב שבת ויום השבת ומוצאי ש"ק,

להתחזק באזהרה הנוראה דלא ימוש ספר התורה הזאת מפוך, ובפרט בחודש התשובה, וכידוע דביטול תורה כנגד כולם.

אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה וכל המתחזק זוכה ומזכה הרבים, וכל המתרפה ממלאכתו חבר הוא לאיש משחית וכו'.

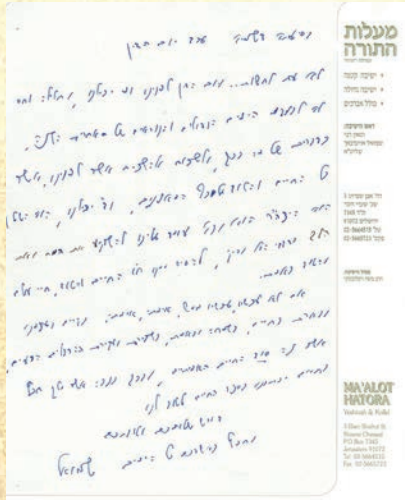
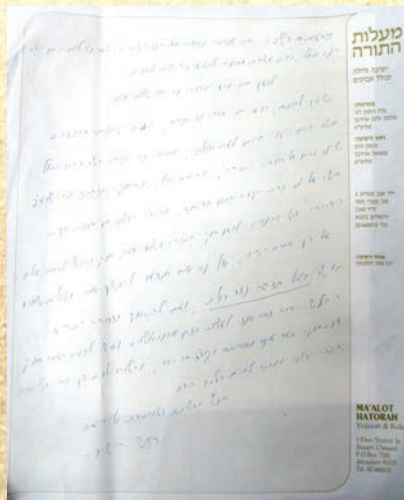
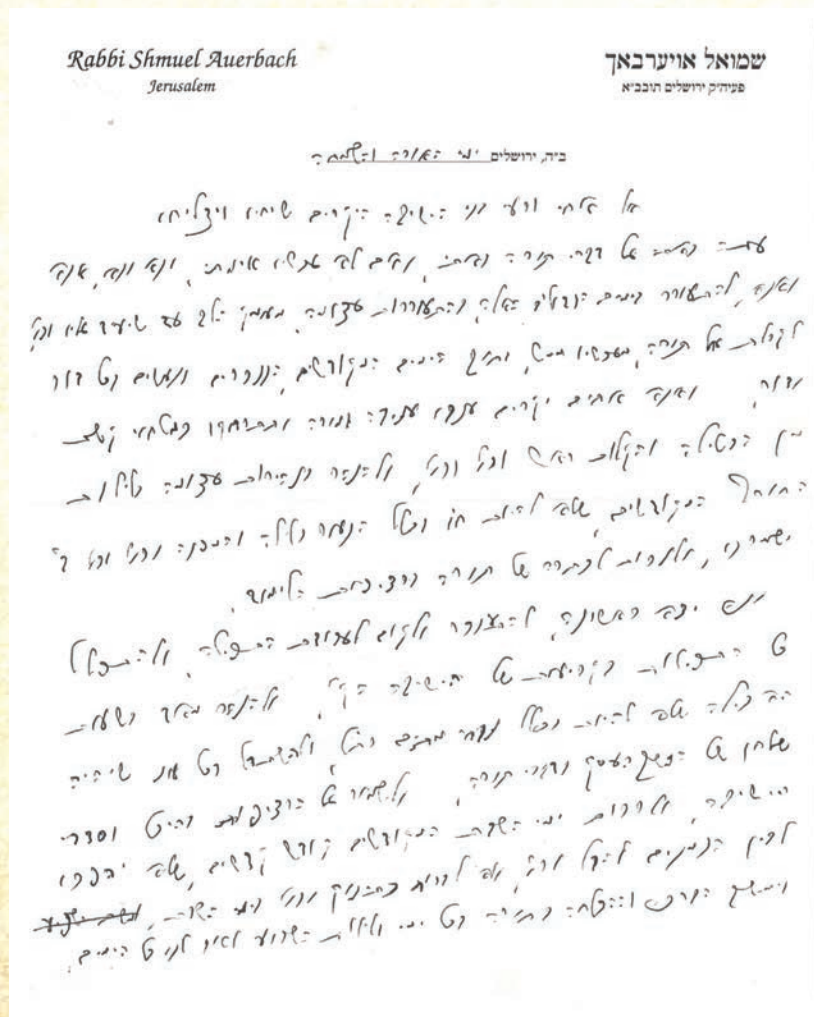
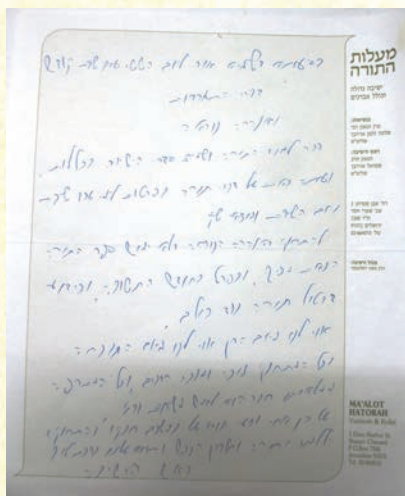
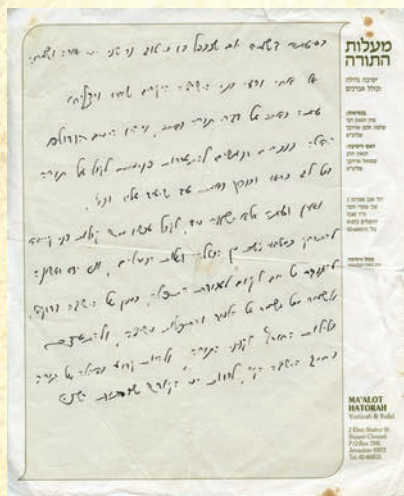
על כן אחי ורעי חוסו על נפשכם, חזקו והתחזקו ללמוד התורה וחשבון הנפש ותבוא עליכם ברכת טוב.

ראש הישיבה

ב. ערב ימי הדין

בסיעתא דשמיא ערב ימי הדין
לא עת לחשות, ויום הדין לפנינו ומי יכילנו, וחלילה וחס לא לבדו הימים הגדולים והנוראים של אחרית השנה, בדברים של מה בכך, ולשכוח ולהשכיח אשר לפנינו, אשר כל החיים והטוב על כף המאזנים, וד' יצילנו, הוא השטן הוא היצה"ר הוא וכו' עומד עלינו להשקיע את המוח ואת הלב ודברי הבל וריק, להסיר ממנו ח"ו החיים והטוב, חיי עולם והטוב באמת.

אם לא עכשיו, עכשיו ממש, אימתי, אימתי, נקיים

פני הגאון
ט"א וקלס

**מסמך
בדירה**

[illegible]

ידי. אדוק שק אכמל ד' אדוק. חבור אל אברים עקש קי
 סיח' פוננס ד' אדוק קילוברם, אדוק הסתדר אכסם,
 קוש' אד' אדוק בית אדוקה, אדוקה אדוקה אדוקה
 הוסיף אדוקה, אדוקה אדוקה אדוקה?
 פמל' אד' אדוקה אדוקה אדוקה אדוקה אדוקה
 והפאחם, אדוקה אדוקה אדוקה אדוקה אדוקה
 אדוקה

לפלא בעיני על שלא נראית כלל בימי בין הזמנים
אשר בטח היית אז בירושלים, ואני הייתי באחד מימי

בצלו של רבנו, ב"מעלות התורה"...

רשימות

לפנינו רשימות מרתקות ומאלפות, מפנקסו של בחור יקר, בן הישיבה 'מעלות התורה' בשנים תשנ"ב - תשנ"ג, בצילם ולאורם של שני המאורות הגדולים, מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, ובנו מרן רבינו הגר"ש אויערבאך זצוק"ל.

חלקן הראשון של הרשימות - מופיעות כפי שנרשמו ביום שמיעתם ממש (כמובן מנקודת מבטו של בחור צעיר) והועתקו כמעט ללא שינויים. בחלק השני - דברים שנצרכו בזכרוננו, ונרשמו כעת עבור גליון הזכרון במלאת השלשים להסתלקות מרן רבנו זיע"א.

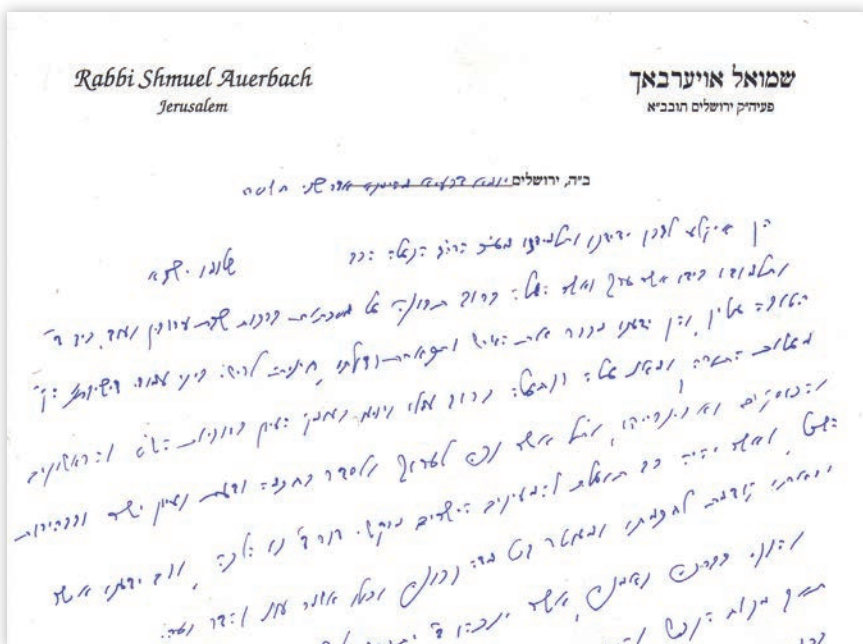
הרבה כסף לומדים יותר בשלווה, ולא מחכים כל פעם מאיפה יבוא להם כסף. שאלתי אותו איך באמת הם מסתדרים? וענה לי שדשו ביה רבים (שבת קכ"ט ע"ב, דהיינו כיון שכך נהגו רבים הקב"ה כבר מסדר להם את הענינים). יום חמישי ז' אב - צריך להקפיד יותר שלא להפסיק לדברים אחרים באמצע הסדר, זהו "כח הרע" כמו שאמר רבי שמואל שליט"א. יום ראשון י' אב (ת"ב נדחה) - רבי שמואל מאוד התרגש ב"ארזי הלבנון", וגם ב"ציון הלא תשאל".

אלול תשנ"ב

"אינה דומה תפילה בישיבה לתפילה במנין של הבע"ב" - מהגרשז"א שליט"א. ד"ת מסעודה שלישית פרשת כי תבוא תשנ"ב

רה"י ר' שמואל שליט"א אמר שמה שכתבו בגמ' שת"ח שגגות נחשבות להם כזדונות ח"ו, אין הכוונה רק על ת"ח הבקיאם בכל התורה, אלא ברור שגם בחורי ישיבה בכלל זה וכן כל מי שמבין חומרת הדברים.

עוד אמר שאדם צריך לעבוד על המידות שלו מדין מצוות "והלכת בדרכיו", ודוקא בדברים אלו שאפשר להשיגם בשכל (גמ"ח וכו') דוקא עליהם נותנת התורה ציווי מיוחד, (ובן-נח שמקיים ז' מצוות שלו בגלל שכך מבין בשכלו ולא בגלל שכך צווה משה רבנו - אין לו שכר עליהם בתור מקיים מצווה אלא על מעשהו הטוב גרידא), וגם אנחנו צריכים

מכתב הסכמה מרבנו זצוק"ל לתלמידו כותב השורות ברבות השנים

שכופר בנסתר ומאמין בנגלה סופו לכפור וכו', והוא משתדל להכניס את דעותיו מדי פעם בהערות, אז צריך לדעת ממה להזהר. ומ"מ התרגום עצמו טוב מאד והוא עצמו (רה"י שליט"א) נעזר בו רבות.

יום שישי י"ט תמוז תשנ"ב - רה"י שליט"א אמר לי ששידוכים הם ענין רוחני (ולא צריך לדאוג). עוד אמר שאברכים בלי

- והיה העולם..."

שאלתי את רה"י שליט"א אם יש בעיות בתרגום פירוש המשניות חדש שיצא בזמנו, והוא אמר לי שהמתרגם מקולקל בדעות ושייך לכת הדרדעים שכופרים בתורת הנסתר, ואע"פ שהיו בזמנים קדומים גדולים שהתנגדו לקבלה, מ"מ עכשיו שכל ישראל מאמינים בזה כתוב בשו"ת חת"ס שמי

חלק ראשון

קיץ תשנ"ב

התגלגלה שיחה בלימוד והיינו צריכים לפירוש המילה "סגולה", ורה"י שליט"א אמר שזה מלשון "סגולת מלכים" שרש"י מביא בפ' יתרו (שהכוונה אוצר חביב), ואח"כ אמר לי שצריך ללמוד תנ"ך כי ת"ח צ"ל מקושט בכ"ד כתבי הקודש, ואין צורך בהרבה מפרשים אלא מספיק כעשר דקות ביום עם רש"י והמצודות.

לאחר זמן אמרתי לרה"י שליט"א שהתחלתי ביחזקאל, ואז הוא הסתפק לרגע אם יחזקאל היה כהן או לא, אם כתיב "יחזקאל בן בוזי הכהן". פתחנו יחזקאל ובאמת הוא היה כהן, אז הוא אמר "זה לא בסדר שהייתי מסופק, צריך לדעת בבירור!". פעם ר' שלמה זלמן שליט"א (שהוא תמיד קורא בתפילה 'כהנים') לא היה בתפילה והיה צריך לקרוא לכהנים, ורה"י שליט"א פנה אלי שאקרא להם. אח"כ הוא התלונן שקראתי להם חלש מדי. שאלתי אותו למה באמת הוא לא קרא להם בעצמו? ואמר שאני צודק, אלא שהוא רצה לצאת ידי חובה מהחזן (לא ברור לי מדוע).

פעם רה"י ר' שמואל שליט"א שאל אותי אם הייתי בתפילה, עניתי לו שהייתי והגעתי לברוך שאמר, אז הוא אמר לי: "ברוך שאמר

לתקן מידות לא בגלל שכך מבינים בשכל. עוד דיבר על עבודת ד' בשמחה, ואמר שצריך להרגיש שמחה גדולה על שזכינו לעשות מצווה, על שזכינו לעמוד לפניו ולהתפלל וכו'. וסיפר על הח"ח שלאחר שקיים מצוות "ביומו תתן שכרו" רקד מסביב לשולחן מרוב שמחה, ואעפ"כ שמעו שתובע מעצמו שאינו שמח מספיק בעשיית המצוות. כי העקרון הוא שמי שיותר גדול ורוחני מרגיש יותר בפנים דק מן הדק שיכול היה להיות יותר בשמחה, וכן בכל המצוות (א"ה ע"י באגרת של ר' ישראל סלנטר על חודש אלול).

עוד אמר שאדם צריך לזהר מאוד מאוד בשעה שצריך לקום מהגמרא לאיזה ענין, או שנגמר הסדר, ח"ו שלא ירגיש שמחה על שצריך להפסיק ללמוד כי אז הוא ממש מהפך את הכל. אמנם האדם לא יכול לרמות את עצמו בהרגשותיו, אבל מ"מ התבוננות בדבר עוזרת מאוד. (וע"ז אמרו חז"ל כל שלא שהה אחר תפילתו מוטב לו שלא התפלל ודו"ק היטב).

הייתי צריך ללכת למסור תפילין לתיקון קל, והתלבטתי אם ללכת ביום שישי או ביום ראשון, ואמר לי רה"י שליט"א ללכת ביום ראשון (אולי כדי לחזק את הישיבה ביום שישי). הוא הפנה אותי לרב דרילמן (הסופר סת"ם מרחביה), והוא נתן לי כתובת להיכן ללכת.

יום שישי כ"ז אלול תשנ"ב

דיברתי עם רה"י על נושא שמירת העיניים ולשון הרע, וגם על חיזוק בתפילה, והסכים איתי לקבוע כחצי שעה ביום לעיניים הנ"ל. והבנתי שדעתו שצריך קודם כל להקדים את נושא התפילה, ואעפ"כ שצריך קודם סור מרע ואח"כ עשה טוב, מכל מקום כיון שתפילה זה דבר עיקרי ביותר צריך להקדימו. הוא אמר לי עצה לכיון בתפילה - ללמוד פירוש חדש על התפילה, כמ"ש בהקדמת סידור הגר"א בשם הגרנ"ה הלוי זצ"ל מיפו.

ליל ראשון של ר"ה

רה"י אמר שמה שכתוב בדרשת מוהר"ח להתפלל רק על צער השכינה וכו', זה ודאי שר' חיים וחבריו התפללו כך, אבל אל נרמה את עצמנו שאנחנו במדרגתם אדרבה אם לא נכניס ללבנו שר"ה הוא גם יום דין על הגשמיות והחיים שלנו ממש - זה כמו כפירה במהות של ר"ה (אח"כ ראיתי כעין זה בסידור אישי ישראל בהקדמה לתפילת ר"ה

בהערה בשם הגר"ס זצ"ל, ויתכן שגם רה"י הזכיר אותו).

ליל שני של ר"ה

רה"י טרח והסביר שאסור להכנס ל"מלומדה" ח"ו בתפילות, ואדרבה הכל יומא אריכתא, והימים הראשונים של השנה הם ה"ראש" של כל השנה ו"כל מיחוש חוץ ממיחוש ראש", ור"ה הוא ה"שפיץ" של ימים אלו, ודוקא עכשיו ביום שני של ר"ה בוחנים אותנו מהשמים מה קבלנו מהיום הראשון האם התעוררנו ואנו ממשיכים עם זה, או ח"ו התרגלנו וכבר לא מתרגשים. (ואח"כ ראיתי בסדור הגר"א עה"פ כי חוק לישראל הוא וכו' במוסף, שיום ראשון הוא דינא קשיא ויום שני הוא דינא רפיא, ודוקא ביום השני נידונים ישראל!).

בר"ה רה"י שליט"א סועד עם הישיבה את כל ה' סעודות, ואינו מרשה לשיר שירים, וקורא כל סעודה פרק משניות אחד ממסכת ר"ה.

יום שישי ה' תשרי תשנ"ג

לאחר שחרית רה"י שליט"א אמר לי: "מתי נעשה תשובה? צריך להפסיק לדבר על זה כל הזמן, ולעשות. תעשה תשובה עכשיו, אל תחכה לגיל שלי, זה כבר עולם אחר, לא יהיו לך כל הבעיות".

על ספר הנהגות צדיקים לימים נוראים שליט"א ת"ח אחד, אמר לי שלא צריך להביא כל דבר שמוצאים, וצריך להיות איזה קו מנחה. ועוד אמר שלא צריך לכתוב את כל ההנהגות של הצדיקים כגון שקבעו משמר כל ליל מוצאי יו"כ וכו', שהם היו בדרגה גבוהה הרבה יותר מאיתנו.

בי"ג מידות (בסליחות) הג"ר שלמה זלמן אוירבאך שליט"א נושא עיניו לשמים, וממש רואים איך שהוא מתחנן.

יום שני ח' תשרי

היה שמועס מחיה מתים ממש, ומעריב חם.

בחור אחד אמר לי שצריך "לסכם הלכה". בהתחלה זה לא היה נראה לי בכלל, אבל אח"כ התברר לי שגם ראש הישיבה שליט"א בדעה זו.

ליל שבת שובה

רה"י הר"ר שמואל שליט"א האריך מאוד ב"מגן אבות" (ושמעתי אותו בוכה באמצע כמה פעמים). כמו כן האריך מאוד בפס' ראשון של "שמע ישראל" וגם בפסוק "ואהבת" האריך מאוד. וכן בפס' אחרון

"אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" - מושך הרבה, ובמוצ"ש שובה חזר על מילים אלו כשלש פעמים.

סעודה שלישית שבת שובה

רה"י דיבר מוסר נורא מאוד, על חובת ההשתנות לטובה בפועל ממש. והביא דוגמא שמי שחי בין הגויים ומחלל שבת רח"ל בכל מיני מלאכות, וביו"כ החליט להמנע מכמה מלאכות מכאן ולהבא, כמוכן שעדיין עושה איסור אך יש תקווה שלעתיד יפרוש עוד. אך מי שביו"כ מתלהב ומתפלל בכוונה עם הציבור ובפועל לא השתנה כלום, מה עשה? לכן חייבים להשתנות. אמנם ישנן ג' דרגות בדבר:

א. התשובה האמיתית היא להתפלל בכוונה ולגמור בלבם לעזוב כל חטאיו, ואכן לעשות זאת.

ב. יש מצב מתחת לזה והוא שהאדם באמת גומר בלבם לעזוב כל חטאיו, אבל מ"מ אח"כ לא עומד בזה, אבל יש לו משהו שהוא כן השתפר בפועל. אמנם זו לא תשובה שלימה אבל הוא נקרא ב"מצב של תשובה", כלומר בדרך עליה, וגם זה משהו.

ג. ויש מצב שבו יתכן שהאדם ביו"כ התפלל והתלהב מאוד, אבל בעצם הכל היה בגלל שהוא נגרר עם הציבור, ואח"כ לא משתנה אצלו שום דבר, וזה גרוע מאוד, כי מתי הוא ישתפר אם לא עכשיו? ויתכן שכעת הוא באותה דרגה של הסוג השני, אבל זה כמו שני ראשים באותו גובה רק שא' עולה במדרגות וא' יורד. ומי שלא עולה בהכרח יורד.

עוד דיבר על כך שבמוצאי יו"כ היצר הרע לא נח, והוא רוצה לעקור את הכל רח"ל, את כל מה שקיבל האדם מיו"כ, ומי שלא מחזיק את עצמו, אעפ"כ שהוא עיף ויגע וכו', יכול לאבד ח"ו בשעה אחת את כל מה שקיבל ביו"כ. והנסיון יעיד על זה בחורש. (א"ה ולכן יש אז יצה"ר גדול מאוד לבטל תורה ודו"ק).

עוד הזכיר את ענין הוידוי, שחייבים להתכוון בו, אחרת נאמר על זה הפסוק "ויפתוהו בפיהם וכו'". אמנם גם מי שמכוון צריך לדעת שבעצם כלפי גדלות הקב"ה זה עדיין נקרא סוג של "פיתוי", אנחנו חושבים שעושים "טובה" למישהו כשמתוודים...

זמן חורף

שבת פרשת נח תשנ"ג

בליל שבת רה"י נתן שמועס נפלא מאוד על המעלה של שבת, אח"כ היה מעריב נפלא כי הוא היה החזן, אני מאוד מקווה שהוא יחזור להיות חזן קבוע בליל שבת בעזהשי"ת שיתן לו כח ורצון. לאחר השיחה ביקשתי מהשי"ת שיעזור לי להמנע מדבורים בטלים בשבת ומביטול תורה.

גם בסעודה שלישית היה שמועס נפלא עם סיפורים וכו', בין היתר הוא דיבר על הפסוק "גם מתרפה במלאכתו חבר הוא לאיש משחית" - וביאר ע"פ משל שבזמן מלחמה אם איש הצבא מתרשל ח"ו הוא לא נקרא שאינו עושה טוב בלבד, אלא הוא משחית ממש שהרי האויב תוקף כל הזמן, והוא הדין במלחמת היצר הרע.

גם מעריב היה טוב (הוא היה החזן), ואח"כ כולנו עשינו קידוש לבנה.

יום שליש ז' מרחשון

אחה"צ התפלפלתי עם הרב פטרוף על האבני נזר, הוא בקי וחרף לא רגיל, ואני חייב לו הרבה הכרת טובה. בערב רה"י נתן שמועס נפלא מאוד, איך שאסור לאדם לשכוח את עצמו.

שבת פרשת לך לך תשנ"ג

בליל שבת רה"י שליט"א נתן שיעור נפלא בדיני ביאה למקדש ולבית המנוגע, אח"כ הוא היה החזן, והתפילה היתה נפלאה!

בסעודה שלישית רה"י שליט"א התפלא מאוד על הרמב"ן שאומר שאעפ"כ חטא בשוגג בכך שירד למצרים ולא היה לו בטחון שהקב"ה יצילנו, ועוד שאמר "אחותי היא" פן יהרג, ועל שירד נגזר על בניו גלות. וזה דבר מאוד מחודש להגיד בלי שום מקור בחז"ל. ועוד הרי הרמב"ן עצמו אומר שאעפ"כ אמר "אחותי היא" בכל מקום שהגיע אליו, רק שהתורה מציינת זאת במצרים כי שם יצא מזה נ"מ. וצע"ג.

"חייב אדם לומר בכל יום מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב". הא דלא אמרו למעשי משה משום שהתורה מעידה שלא יקום כמשה עוד, אמנם כל אדם יכול להגיע מצדו להיות עבד ד' כמו משה רבנו, "מה שקנה עבד קנה רבו", אך למדרגה של משה שעלה לשמים אי אפשר. אבל למדרגה של האבות הקדושים חייב אדם כלומר כל אדם, וזמ"ש "בשכילי נברא העולם", שהרי אם היה כלה ח"ו זרע שונאיהם של ישראל והיה נשאר רק א', ודאי שהיה מבין שהוא יכול להגיע למדרגת האבות הקדושים שהרי

שמש עד מבואו גדול שמי בגויים", שזה הדבר הנורא ביותר שיכול הקב"ה לומר לעם ישראל, איני צריך אתכם ח"ו, ויש לי מספיק כבוד מהגויים, וידוע שהקב"ה כביכול מתאוה לקורבנות (עי' רש"י פרשת עד שאתה מצווה אותי על בני צוה את בני עלי), ואעפ"כ כשזה לא בכונה הרצויה - "למה לי רוב זבחיכם".

וכן מצינו בעליה לרגל, שזה היה המאורע שמראה הכי הרבה על חיבת ישראל לקב"ה, "מה יפו פעמיך" - ברגלים, שכולם באו לראות כבוד ה', ואעפ"כ כשחטאו אומר הקב"ה "מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי". כמו אדם שמתלונן על חבריו שנכנס וקלקל לו את הגינה, ח"ו. (אבל כאמור לעיל כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה והכל כדי להחזיר את ישראל למוטב).

מוצש"ק שמות תשנ"ג

(מרה"י שליט"א) בענין מש"כ במשה רבינו "ויסתר משה פניו כי ירא וגו'", אמרו חז"ל שבשעה שביקש מרע"ה "הראני נא את כבודך", אמר לו הקב"ה בשעה שנגליתי לפניך הסתרת פניך, עכשיו "כי לא יראני האדם וחי". וענין הסתרת הפנים הוא מסתמא דבר עמוק ולא סתם ששם ידו על פניו. ואמר רה"י שליט"א לבאר את הדבר ע"פ היסוד של המהר"ל ועוד שהקב"ה נותן לאדם "סיעתא דשמיא של התחלה", דהיינו בתחילת התקרבותו לעבודת ד' מקבל שפע גדול מאוד, ואח"כ נותנים לו להמשיך בכוחות עצמו וזה כבר יותר קשה. והנה ידוע מה שאומר הגאון שהמטרה שמלמדים את האדם כל התורה בבטן אמו ואח"כ משכחין ממנו, זה כדי שתהי' לו שייכות לתורה. ואעפ"כ שאינו זוכר כלום וצריך לעמול מחדש כדי שלא יהי' נהמא דכיסופא, מ"מ כיון שפעם ידע אז הוא יכול להשיגה עכשיו בכוחות עצמו, אבל אם לא היה לומדה פעם לא היה יכול להגיע למדרגה שצריך להגיע אליה אפי' הי' מתייגע.

והנה נראה שמה שהקב"ה נגלה למשה רבינו בסנה זה היה בדרגה גבוהה מאד דוגמת מה שביקש מרע"ה לראות בנקרת הצור כדמוכח מחז"ל, ואעפ"כ שמרע"ה לא היה אז ראוי לזה כפי עבודתו העצמית מ"מ זו הייתה הסע"ד של ההתחלה, ואם היה מתגבר על עצמו (ואעפ"כ שהיה לו יראת שמים ולכן התרחק. מ"מ נראה שהתשוקה להתקרב לראות את ה' הייתה צריכה להתגבר) - אז

הוא מבניהם, והאבות הקדושים הם השיגו את הקב"ה כל א' בפני עצמו, אמנם אעפ"ה נקרא "ראש המאמינים" כי הוא פרץ את הדרך, אך גם יצחק וגם יעקב לכ"א מהם הייתה דרך משלו (חסד, גבורה, תפארת) כיון שכ"א השיג את הקב"ה מכח עצמו. והם הפכו זאת לטבע שלהם, כך שאפשר להוריש את זה. אז עכשיו אעפ"כ שיש הרבה בני בעולם, והרבה לומדי תורה, אין זה מוריד מערך התביעה כלל, ולכל א' אומרים: "בשבילך נברא העולם", בשבילך ירד הקב"ה על הר סיני ונתן את התורה, והתביעה היא נוראית.

יום רביעי ט"ו מרחשוון

לאחר שחרית השארתי את התפילין ב'אגודה' בלי לקפל כי הנרתיקים התרטבו, לאחר ארוחת בוקר הלכתי לקחת את התפילין ופתאום ראיתי את רה"י עומד בפתח של האגודה... בצהריים היה שיעור כללי והשגתי מקום טוב לפנים ב"ה. בערב היה שמועס נפלא, וגם מעריב היה אצלי יותר טוב, אח"כ זכיתי לראות את רה"י שליט"א מתפלל - הוא האריך מאוד - זו היתה חוויה עמוקה מאוד!

סעודה שלישית וירא תשנ"ג לפ"ק

בענין העקדה - אמר רה"י שליט"א בשם האדמו"ר מסלונים זצ"ל בשם הגר"ח מברסק זצ"ל... ---

סעודה שלישית תולדות תשנ"ג

רה"י הביא את הגר"א (בפירושו לחד גדיא) ---

הפטרת השבוע: חז"ל אומרים "כל נבואה שנצרכה לדורות נכתבה" - הענין הוא דהנה הקב"ה שלח נביאים כפליים כיוצאי מצריים ולפני החורבן אומרים חז"ל שכל יום נשלח להם נביא אחר. וזה ברור שהיה לנו ללמוד הרבה אפי' מנבואה שלא נצרכה לדורות שהרי מכל סיפור אנו למדים משהו וק"ו מדיבורו של הקב"ה, אך כנראה שלא היה לדבר קץ ולכן הנבואות שנכתבו הן אלו שנצרכו לדורות. דהיינו שאעפ"כ שודאי נאמרו על מאורעות שארעו אז, אבל מלכתחילה הן נאמרו גם לדורות, כי לכל דור יש ללמוד משהו מהן.

הנביא האחרון - מלאכי - אומר בסוף דברים קשים מאוד כגידים. דהנה חז"ל אומרים שבלעם דבר דברים נעימים ואחיה השילוני דבר דברים קשים, והם מכנים את בלעם "מחליק לשונו" ואת אחיה "אוהב ישראל", כיון שאין אהבה שאין בה תוכחה, וידוע שישראל שמעו את ברכות בלעם ונכנסו

הנביאים (שידוע שהוא מסיים את נבואתו במילים "זכרו תורת משה", ועי' באבן-עזרא "ובעבור זה הזהיר זכרו תורת משה עבדי כי במותו נפסקה הנבואה מישראל", וכל מה שנשאר לנו קשר עם הקב"ה זה רק התורה): "מי גם בכך ויסגור דלתים וכו' כי ממזרח

בהם גאזה וזה גרם למה שקרה אח"כ. נמצא שלפעמים צריך לדבר דברים רכים וטובים ואולי רוב הפעמים צריך לעשות כך, אך לעיתים צריך לומר את כל האמת בפנים בתוכחה קשה. ולכן אומר הנביא מלאכי שהיה אחרון

תמונות מהווי הישיבה בשנים ההן, כפי שנקלטו בעדשתו של כותב הטורים

אע"פ שאח"כ הייתה הס"ד הזו נעלמת, מ"מ היה לו כבר שייכות לזה ויכול היה להגיע בכוחות עצמו לאותה מדרגה, ובזמן שבקש מהקב"ה לראותו בנקרה הצור שם ודאי כבר היה מגיע למדרגה שאפשר לו, אך מכיון שהוא הסתיר פניו - אז בסנה - אמר לו הקב"ה "כי לא יראני האדם וחי", והוא הפסיד את השייכות למדרגה המיוחדת של ראיית ד' אפי' ע"י התעלות עצמית.

זה יסוד גדול מאוד בעבודת ד', שמי שרוצה ס"ד גדולה צריך כל הזמן להרגיש שהוא נמצא בהתחלה, שעוד לא למד שום דבר מרוחב התורה"ק וכן בכל הדברים, כי אם האדם מרגיש שהוא כבר יכול להשיג משהו בכוחות עצמו ושכבר יש לו הבנה, אז מהשמים נותנים לו להמשיך לבד כמו שהוא מרגיש, ולכן תמיד צריך להרגיש התחלה בעבודת ד' ויזכה לסע"ד של התחלה שהיא גדולה ועצומה וכו"ל.

על המהרי"ל דיסקין זצ"ל

אמר רה"י בשם המהרי"ל דיסקין זצ"ל: ומשה היה רועה וכו' וינהג את הצאן אחר המדבר ויבוא אל הר האלוקים וגו', ובתרגום "ודבר ית ענא לבתר שפר רעיא" וגו', וקשה שדבר זה לא מוזכר בפסוק? ותירץ שכתוב בגמ' בב"מ שרועה שמעלה את העדר לראש ההר הוא פושע כיון

שיכולות להנזק, אך אם יש שם מרעה טוב שרי, וכיון שמרע"ה עלה עם הצאן להר האלוקים - צריך לתרץ שהיה שפר רעיא. ואמר רה"י שהמהרי"ל דיסקין היה בבריסק רק ארבע וחצי שנים, ובירושלים היה עשרים שנה, אבל כולם קראו לו "הבריסקר רב" כיון שבשעה שהגיע כך היה וכך זה נשאר.

עוד סיפר רה"י שליט"א בשם אביו שליט"א ששאל את בעל "חבל-יעקב" מדוע בספרו הוא מביא בסימן אחד קושיא על הרמב"ם של הקצוה"ח ותירוצו של המהרי"ל דיסקין ותו לא, ממ"נ, אם כבר אז שיכתוב כל מה ששמע ממנו? ואמר לו שזה משום מעשה שהיה, דהוא בבחרותו זכה לשמוע שעורים בשיבה בלומז'ה מפי המהרי"ל דיסקין זצ"ל, ופעם א' נסע לעיר א' וראה שם ספר בשם "קצות החושן" (אז לא היו הספרים נפוצים במהירות) ולמד בו קצת וראה שהוא משיב נפש, אז הוא נשאר שם שבוע שלם ללמוד בו, וכשחזר הרגיש בו המהרי"ל דיסקין זצ"ל שהיה חסר ושאל אותו, וענה לו מה שקרה, ואמר לו א"כ נשמע איזה קושיא מהספר, אז הוא אמר לו את הקושיא הנ"ל, והמהרי"ל דיסקין היכה בידו על השולחן ואמר: "א שיינע קשיא", והלך עד הקיר וחזר (!) ואמר לו התירוצ' הנ"ל. ואמר בעל

המעשה שרק אז הוא התחיל להבין מיהו המהרי"ל דיסקין, והחליט שכשיזכהו ה' להוציא ספר הוא יביא את הקושיא והתירוצ' הנ"ל.

בהספרו של הרב זלזניק זצ"ל אמר הרב שך שליט"א בתוך הדברים "הוא זכה להכיר את המהרי"ל דיסקין", וזה היה חלק מההספר..

פעם ביו"כ המהרי"ל דיסקין נחלש מאוד והשכיבוהו על המיטה ללא כל תנועה, וכולם נחרדו מאוד, ובא הרופא וקצת הרגיע שזה לא מחלה אלא רק אפיסת כוחות, אבל עדיין המצב היה חמור. והיה שם אחיינו ר' אליעזר דן רלב"ג זצ"ל, וראה שהמהרי"ל מזיז קצת את אצבעו והבין שברצונו שיקשה לו איזה קושיא, אז הוא שאל משהו בב"ק, ותיכף ראו איך שפניו של המהרי"ל דיסקין משתנים, ואח"כ התחיל לדבר קצת, ופתאום קפץ מהמיטה מרוב התלהבות מהדברים! וראו בחוש איך שהנאת התורה סועדת אותו ממש כמו אכילה...

ואמר רה"י שליט"א, שאחרי שבני ירושלים הכירו את המהרי"ל דיסקין זצ"ל, כבר לא התפעלו כ"כ מגאונים אחרים, וזה שלא בצדק.

עוד אמר, שהמהרי"ל דיסקין לא נשאר ממנו הרבה תורה שבכתב, רק השו"ת שהדפיסו לאחר מותו, ובאמת אין השו"ת מראה על גדולתו האמיתי, עד כדי כך שבזמנו חששו להדפיס אותו פן יהי' הדבר פגיעה בכבודו של המהרי"ל דיסקין ז"ל, וגם בנו יחידו הרי"י דיסקין זצ"ל התנגד להדפסה, אמנם חכמי ירושלים כ"כ היו צמאים לתורתו שעודדו ודחפו את הדפסתם (עי' כמה הסכמות יש שם) וזה מה שנשאר ממנו היום, למעשה.

ואמר עוד רה"י שליט"א שלא כל א' זוכה לתלמידים שיכולים להמשיך את דרכו, וצריך לזה ס"ד מיוחדת כמו שהיה להאר"י הקדוש עם מוהר"ח ויטאל זצ"ל ולהגאון עם הר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, אבל למהרי"ל דיסקין זצ"ל לא היה תלמיד שיהיה ראוי להמשיך את דרכו.

אמר רה"י שליט"א בשם רבי מאיר סולוביצ'יק שליט"א: את הספר "חידושי מרן הגרי"ז על התורה" כתב הרב מבריסק זצ"ל בכת"ק לאחר התפילה בזמן שהיה חלש מאוד, ועוד לפני תחנון היה חייב

לטעום משהו, ומיד אח"כ היה כותב על הפרשה. ומה שנמצא שם גם קטעים בהלכה על הרמב"ם וכדו' זה גם מכי"ק, אך נעתקו מפנקס אחר שלו שלא הכינו לדפוס, ובניו הכניסו זאת לספר עה"ת.

שאלתי את רה"י בענין... --

רה"י שליט"א אמר לי על הספר "שם משמאל" שהוא מלא וגדוש, ועל הספר "שפת אמת" שהוא ממשיך בקו אחד מתחילתו ועד סופו, שזה דבר נדיר בד"כ בספרים על התורה.

פרשת זכור

מרה"י שליט"א: חז"ל אומרים לקרוא זכור קודם פורים כדי להקדים זכירה לעשיה. ויש לדון בזה שהרי זכור מדאו', וכל מצוות פורים היא רק מדרבנן. והנה השאגת אריה כותב שבמצוות דרבנן לא שייך דיני קדימה ודיני כל דתדיר קודם וכו' שכל המצוות דרבנן הם כעין "רשות". אמנם הצ"ח בפסחים חולק, וכותב שמי שעושה קידוש בשבת לפני שהתפלל צריך קודם לברך ברכת הקידוש ואח"כ בורא פה"ג שכן אז הקידוש מדאו' ובפה"ג מדרבנן (וצ"ע שלא ראינו אף פעם שנהגו כן). אמנם לפי השאג"א הנ"ל אין צורך בכך. (ובעיקר השאלה של הקדמת זכירה לעשייה עי' בשעה"צ סימן תרפ"ה ס"ק ו').

בענין מלחמת עמלק ... - -

פרשת תזריע מצורע

שמעתי ממרן רה"י שליט"א בענין גיחזי ובניו, בהקדם שכל ענין הנגעים אינו נוהג היום, וכבר כתב הרמב"ם בפיהמ"ש על זה, והנה הרמב"ן ז"ל מחדש שכמו שנגעו בתים אינו נוהג אלא בארץ כך גם נגעי בגדים... --

פרשת אמור

אמר רה"י שבענין טומאה בחיבורים יש מחלוקת הראשונים ז"ל... --

פרשת במדבר

הבכורות היו צריכים פדיון אע"פ שניטלה מהם זכות העבודה, מזה רואים שהיה בהם ענין של קדושה שלא פקע בכדי.

פרשת נשא

רה"י הביא את הרמב"ן שכותב שפרשת סוטה היא המצוה היחידה בתורה שמבוססת על למעלה מדרך הטבע. אמנם גם פרשת נגעים היא למעלה מדרך הטבע ולכן נוהגת

רק בא"י (כמו שכתבנו בשם הרמב"ן לעיל בפרשת תזריע), אך שם מדובר שהמקרה קרה למעלה מהטבע (הופעת הנגע) ואילו צורת ההנהגה שלנו עם הנגע היא טבעית, משא"כ בסוטה שמוטל עלינו לעשות דברים שפועלים למעלה מדרך הטבע. והסיבה לזאת היא החומרה הגדולה בה התייחסה התורה למה שמפריע להשראת השכינה בישראל (א"ה אולי לכן נסמכה פרשת סוטה לפרשיות המחנות שעוסקות בהשראת השכינה בישראל).

והנה המשנה בשלהי סוטה (מז). אומרת "משרבו המנאפים פסקו המים המרים וריב"ז הפסיקו שנאמר לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'", והענין לכאורה הוא שבגלל ירידת הדורות נחלשה השראת השכינה בישראל וכבר אין מקום למצוה זו המבוססת על נס, וכן כל המשנה משם והלאה מדברת על ירידת הדורות שזה בטל וזה בטל.

וגם המצוה של עגלה ערופה בטלה כמ"ש שם משרבו הרצחנים בטלה עגלו ערופה, וכידוע גם מצוה זו היה בה משהו למעלה מדרך הטבע כמ"ש בתרגום יונתן שהיה נחיל של תולעים יוצא מראש המת ומגיע עד הרוצח ודנין אותו (וצ"ע איך אפשר לסמוך על התולעים בתור בירור? וי"ל שאז קל יותר למצוא עדים ולחקור בדבר). אמנם מהגמ' משמע שזה יותר ענין הלכתי שכן עגלה ערופה אינה באה אלא על הספק ומשרבו הרצחנים אנו מכירין בהן מי הרגיל בהן להרוג (א"ה. מהגמ' שם משמע שגם ביטול מים המרים הוא ענין הלכתי, שבזמן שאין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו). ונסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה שהרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, וידועה השאלה שאיפכא מסתברא שכן הוא ראה סוטה בקלקולה ואיזה חשק יהי' לו עכשיו לעבירה? אמנם זה כלל גדול שאדם שלא הגיע למדרגה שהשכל שולט על תכונותיו הרעות, אז גם בזמן שרואה סוטה בקלקולה הוא יותר מתפעל מהעבירה מאשר מהעונש.

ובענין הזה מובא במדרש סיפור לבן שרצה לגמול את אביו השיכור משתיית יין הלך והראהו שכור שוכב ברחוב בנבלותו. התכופף האב והריח מפיו ריח טוב של יין, ושאל אותו: היכן השגת יין טוב כזה?...

אמנם התורה מצוה וידעת היום והשבות אל לבבך והלב הוא העיקר הנזכר בתורה "לעבדו בכל לבבכם", את ידיעת המח לא מזכירה התורה אלא רק את הלב, כי הלב הוא החשוב ביותר לבצע למעשה את מה שיודעים, ולכן כתוב "מכל משמר נצור ליבך" שהוא האבר החשוב ביותר.

ואמרו חז"ל "הצדיקים ליבם ברשותם", פי' שהם מצליחים להתנהג אך ורק לפי מה שהשכל מחייב, אבל הרשעים לבם שולט עליהם, והנה אנחנו רואים איך שאדם מחבל כל מיני תחבולות להשיג את מה שהוא רוצה, ובעצם אם הוא ישיג את זה ויכנע ליצרו הוא יהי' עבד עבדים. והחרדים כותב שכשהיצר בא לאדם בטענות שיהי' לו טוב וכבוד אם יעשה דבר זה, צריך לענות לו: "נכון, אני באמת רוצה כבוד, אך לא פירוים כאלו שאתה נותן לי, אלא את הכבוד האמיתי!". ואם אותו אדם יעשה תחבולות איך שלא להכנע לדרישות היצר אז הוא מלך מלכים ששולט על ליבו. ואין דבר מתוק יותר מעמל התורה. והרבה פעמים מתפעלים מסיפורים על מעשי גדולי ישראל, הח"ח וכדומה, ולכאורה מה הגדלות סה"כ הם עשו משהו הגיוני שהשכל מחייב? אלא כיון שהאדם כ"כ מלא בנגיעות ושאר ענינים, אם יש משהו שנוהג ע"פ השכל הישר בלבד זה כבר דבר מיוחד שראוי להתפעלות...

מוצאי שבעות

חז"ל אומרים שדוד המלך נענש בגלל שקרא לדברי תורה "זמירות", וצ"ע א"כ איך זה נכנס לספר תהילים שכולו נכתב ברוח הק"ק? אך הענין הוא שבאמת אסור לגשת אל התורה בתור "זמירות" כל' שזה דבר מהנה בלבד וכו', אלא צריך ללמוד באימה ויראה כי זה תורת ד', אמנם אין זה סותר שבשעת הלימוד ירגיש הנאה כי פקודי ד' משמחי לב, ואדרבה כך יפתח לבו להבין יותר. ואותו דבר לגבי שירים וניגונים, אפשר לכוון בהם לבקש מהקב"ה מה שצריך וכו' ואז זה חלק מהעבודה של איש הישראלי, אך אם מכוונים לשם ההנאה ושעשוע בעלמא תורה חוגרת שק וכו'.

חלק שני

כשבאתי להתקבל לשיבה, חיפשתי את

הבנין של הישיבה, עד שמצאתי את ביכנ"ס הגר"א. בתחילה נכנסתי לשטיבל למטה וראיתי שמתכוננים להתפלל מנחה, נכנסתי גם אני, ופתאום ראיתי יהודי זקן עם הדרת פנים מופלאה נכנס בליווי אדם נוסף. הוא עשה עלי רושם גדול, ולאחר התפילה שאלתי משהו: "מי זה היהודי הזה?" הנשאל פתח עלי זוג עיניים ואמר: "אתה לא יודע? זה רבי שלמה זלמן!".

אח"כ עליתי לבית המדרש וראיתי את רה"י יושב ולומד במקומו על הספסל האחורי. ניגשתי והצגתי את עצמי, והוא אמר לי להתלוות אליו הביתה. הלכנו לביתו (כמדומני שהוא השאיר את הכובע והחליפה בישיבה) ושאל אותי משהו בלימוד. עניתי מה שעניתי והוא הקשה על זה. התחלתי להתווכח איתו והוא אמר בבדיחותא: "עוד לא התקבלת ואתה כבר מתווכח?"... אח"כ הגענו לביתו והוא שאל אותי כמה שאלות אישיות, כגון אם אני חושב שאסתדר כאן עם הרמה הלימודית ועוד כמה דברים (כי באתי מבית די פושר), ועניתי שנראה לי שכן. הוא מזג לעצמו כוס שתיה, ובירך שהכל - ובפעם הראשונה בחיי ראיתי איך שהוא נרעד באומרו את השם! עד היום אני זוכר את הרושם שעשתה עלי הברכה הזאת.

אח"כ הוא שאל היכן למדתי בעבר, ואמרתי לו בין היתר שב"ישיבה תיכונית" פלונית. הוא אמר לי שאבא שלו (מרן הגרש"ז) מאוד התנגד שיקראו למוסדות האלו בשם "ישיבה" בכלל. התייעצתי איתו מה לעשות עם ההורים שמתנגדים למסלול של תורתו ואומנותו, והוא אמר שאני אשאר כאן ואח"כ נראה. לאחר כמה ימים הוא שאל אותי: "נו, מה עם ההורים שלך?" - ועניתי: "אני באמת לא מבין, אבל הם לא אומרים כלום". והוא ענה לי בחיוך: "ברצות ד' דרכי איש - גם אויבי ישרים איתו!".

וכך החלה מסכת של חינוך ישר ועקיף במשך כמה שנים, עם העידוד המשולב בביקורת מלב אוהב כמו שזוכרים כל התלמידים, עד שנעמדתי על רגלי מבחינה תורנית והשקפתית. ואביא כמה דוגמאות שעולות כעת בזכרוני:

כבר בשבוע הראשון שנכנסתי לשיבה סידרו לי חברותא עם אחד הבחורים הטובים, וגם עם אחד האברכים החשובים

(עמו המשכתי ללמוד עד לנישואי), לאחר כמה ימים שאל אותי רה"י עם מי אני לומד, ועניתי לו עם פלוני ופלוני. מיד הוא אמר בהתפעלות: "רק הגעת לכאן וכבר תפסת את החברותות הכי טובות?!"... אין לתאר כמה עידוד ושמחה ובטחון עצמי נתן לי המשפט הזה.

חשבתי להצטרף לשיעור דף היומי שהתקיים בשערי חסד בלילה כדי לדעת עוד מסכתות, שאלתי את רה"י וגער בי בחזקה: "בשום פנים ואופן!". הוא ראה שנבהלתי מאוד ואמר לי: "לא התכוונתי לצעוק עליך, רק רציתי שתבין שזה לא בשבילך"...

רה"י נכנס לחדר להעיר אותנו לסדר ב' (כמו שהיה נוהג בימים ההם להסתובב בפנימיה להעיר את הבחורים לפני התפילה ובהתחלת הסדר), הוא ראה ששמי משהו על העיניים בגלל האור, ואמר לי: "זה לא בסדר! בחור צעיר צריך לדעת לישון מול השמש"...

ירדתי פעם במדרגות של הפנימיה ושרקתי איזה ניגון. רה"י בדיוק עלה וראה אותי, ואמר: "אין דרך בני הישיבות לצפצף בפיהם"...

נכנסתי למקוה ביום שישי וראיתי שרה"י נמצא שם, מיד נרתעתי לאחורי ורציתי לצאת בגלל כבוד רבו. הוא שם לב לזה, וסימן לי עם היד שלו בחזקה שאכנס בחזרה ולא אצא בשום אופן בגללו!

עשיתי כמה פעמים סיום מסכת בישיבה, והיכן עושים את זה? על שולחנו של ראש הישיבה בבית המדרש! קניתי עוגיות ועשיתי את הסיום, ורה"י שמח מאוד ונתן לי כל פעם הרגשה טובה, ואת כל תשומת הלב שהייתי צריך. פעם קניתי עוגיות לאחר פסח, על קופסא אחת היה כתוב "נטחן לאחר פסח" ועל השניה לא היה כתוב (כי רק נמכר), והוא אמר (בערך): "נו, אם זה כתוב - עדיף לי לאכול מזה".

לאחר שנולדה בתי שתחי' התקשרתי לרה"י לבשר לו את הבשורה הטובה, ברגע שלקח את השפופרת הוא אמר בחדוה: "ר' ..., אתה לא מתגעגע?" -

עניתי לו: "ודאי שאני מתגעגע, אבל הראש ישיבה אמר לי שיותר טוב לשבת וללמוד מלבוא הרבה פעמים". ומיד ענה לי: "בטח, בטח, זה טוב פי אלף!". ואח"כ האציל מברכותיו.

תמונות מהווי הישיבה בשנים ההן, כפי שנקלטו בעדשתו של כותב הטורים

" ב ר ו ך א ש ר י ק י ם א ת ד ב ר י ה ת ו ר ה ה ז א ת "

הגאון
רבי שמואל זצ"ל
אויערבאך
בן הגאון האדיר מרן
רבי שלמה זלמן זצ"ל

ציבור בני התורה בעירנו מחזקו למעמד
**הקמת כולל
"זכרון שמואל"**

ע"ש ולע"נ הטהורה של רשכבה"ג רבינו הגדול
מרן **הגרי"ש אויערבאך** זיע"א

שעי"י רשת הכוללים "אור המאיר" בארה"ק

אשר יתקים בעד"ה
ביום שני כ"ד ניסן תשע"ח בשעה 9:00 בערב
בבית מדרש יד זאב רח' הכלנית 2 חדרה

במעמד גדולי התורה ראשי הישיבה רבני העיר
וגדולי תלמידיו

גדול יהיה המעמד לכבודה של תורה ולומדיה

**הזמנת
כבוד**

להושיב ישיבה על קברו

בזכותכם ומכוחכם יקום בס"ד בשבוע הבעל"ט היכל אור המאיר הסניף הי"ד
בקהילת בני התורה בחדרה ויהיה למגרלור נוסף של תורה בטהרה, ישיבה על
קברו ולעילוי נשמתו הטהורה.

רשת
הכוללים
**אור
המאיר**

היכלי רשת הכוללים אור המאיר

אהל רחל / חפציבה מודיעין עילית	בני הישיבות / רח' בלוי בני ברק	ישועות אריה / רח' מהרש"ל בני ברק	זכרון צבי נחן / אהל איתן-נוה יעקב י-ם	אהל משה / רח' רבי עקיבא בני ברק
בוללי יום שישי ושב"ק / בני ברק	היכל יוסף שלום / רמזה ג' בית שמש	אשוי ישראל / רח' קהילות יעקב בני ברק	משכן אהרן / חניכי הישיבות פוניבז' מו"ע	אהבת תורה / יהודה הנשיא ברכפלד
יגדיל תורה / כולל זרעים בני ברק	חניכי הישיבות / רח' תל גיבורים פרדס כץ	שערי יוסף / רח' מהרש"ל בני ברק		

התרומה מוכרת
לפטור מס

0722-567-700

מוקד
התרומות

ע"ש ידידנו הרב מאיר רוט זצ"ל - מייסודו ובנשיאותו של רבנו הגדול מרן ראש הישיבה הגרי"ש אויערבאך זצוק"ל